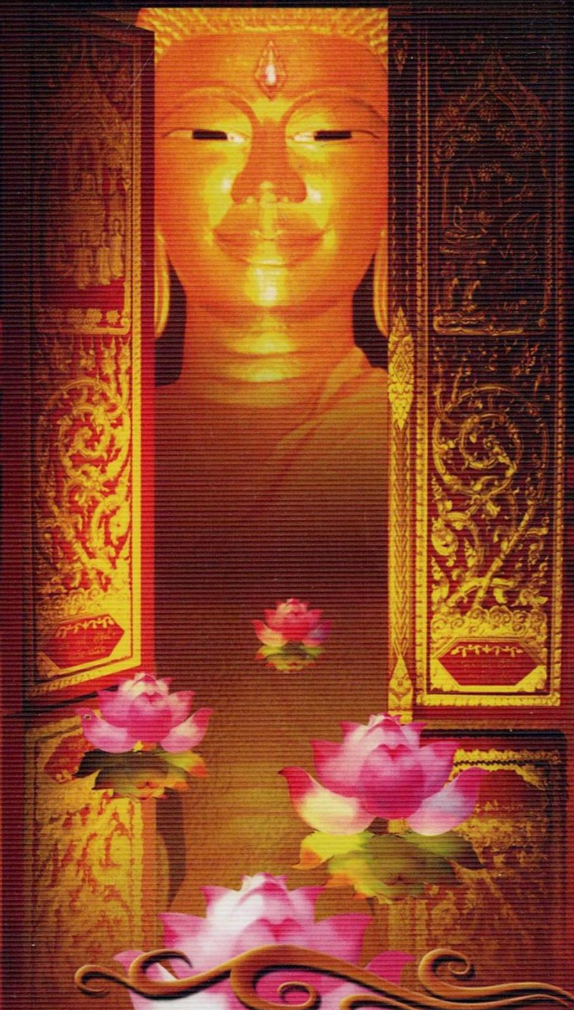

แสงสว่างทางปฏิบัติ ๕

พระบวรปริยัติวิธาน (บุญเรือง สารโท)

แสงสว่างทางปฏิบัติ ๕

ภาพปก : ดอกบัวบานที่วัดพิชโสภาราม

แสงสว่างทางปฏิบัติ

เล่ม ๕

เนื่องในงานทำบุญเจริญอายุวัฒนมงคล ๗๗ ปี

พระบวรปริยัติวิธาน

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๓

แสงสว่างทางปฏิบัติ เล่ม ๕

พระบวรปริยัติวิธาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มีนาคม ๒๕๕๓

จำนวน : ๒,๐๐๐ ชุด

ISBN 978-974-401-211-1

จัดทำโดย : สำนักปฏิบัติธรรมวัดพิชโสภาราม

๔๓ หมู่ ๒ ต.แก้งเหนือ อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี ๓๔๑๗๐

โทรศัพท์ : ๐๔๕-๒๑๘๐๑๙

โทรสาร : ๐๔๕-๒๑๘๐๒๑

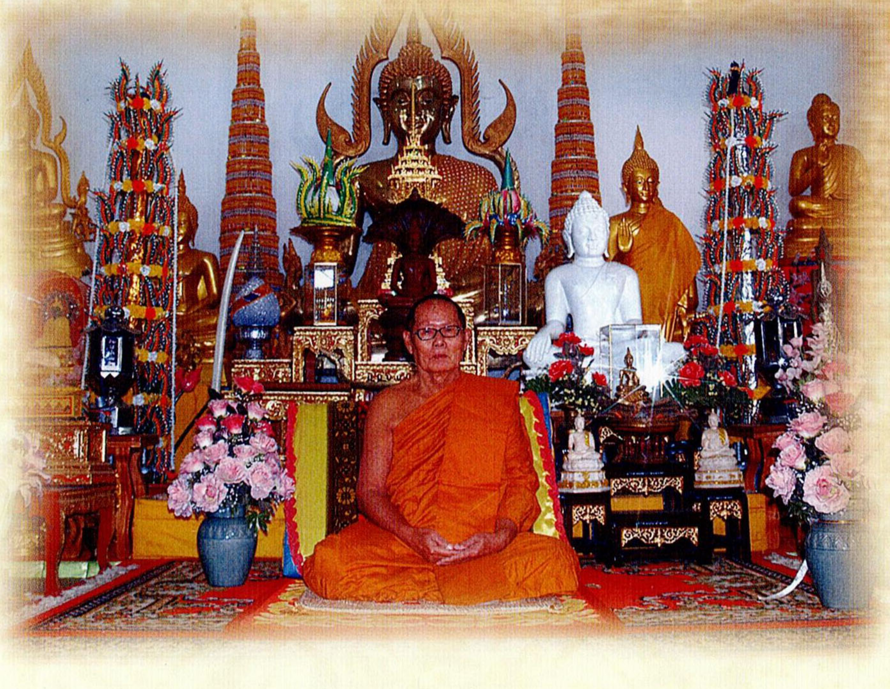
พิมพ์ที่ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด

๔๘/๒๖-๓๑ ซ.จุฬา ๒ ถ.บรรทัดทอง แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กทม. ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๒๑๕-๗๒๒๐, ๐-๒๒๑๕-๗๖๙๘

โทรสาร : ๐-๒๒๑๔-๐๐๓๘

e-mail : tanapress@gmail.com

สารบัญ

หน้า

วิมุตตายตนสูตร

ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย การที่เราทั้งหลาย ได้มีการทำวัตร และเจริญพระพุทธมนต์ ที่ปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ บางท่านอาจจะคิดว่าเป็นการเสียเวลา บางท่านก็อาจจะคิดว่า อันนี้ไม่ใช่วิปัสสนา เป็นสมถะ อะไรทำนองนี้

ที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะว่าการไหว้พระ ทำวัตร เจริญพระพุทธมนต์ ที่เราทั้งหลายกระทำกันอยู่ทุกวันนี้ ก็เป็นกัมมัฏฐานชนิดหนึ่ง เรียกว่า การเจริญพระกัมมัฏฐานหมู่ คือเจริญร่วมกันหลายๆ รูป และการไหว้พระทำวัตร เจริญพระพุทธมนต์นี้ ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ได้บรรลุสมาธิ สมบัติ มรรค ผล พระนิพพาน ได้เหมือนกัน

ดังท่านกล่าวไว้ใน **วิมุตตายตนสูตร**[๑] ซึ่งปรารภเหตุที่บุคคลจะได้บรรลุสามัญญผลนั้น ไว้ ๕ ประการ คือ

---

[๑] ที. ปาฏิกวคฺโค ๑๑/๔๑๙/๒๙๙

๑. บรรลุในขณะที่ฟังธรรม

๒. บรรลุในขณะที่แสดงธรรม

๓. บรรลุในขณะที่สาธยายธรรม

๔. บรรลุในขณะที่พิจารณาธรรม

๕. บรรลุด้วยอำนาจของสมาธิ

เหตุทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้บรรลุ อริยมรรค อริยผล นับตั้งแต่ขั้นพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงขั้นพระอรหันต์ได้ อธิบายขยายความ ดังต่อไปนี้

๑. บรรลุในขณะที่ฟังธรรม หมายความว่า การฟังธรรม ถ้าว่าเราฟังเป็น ตั้งอกตั้งใจฟังจริงๆ และก็ส่งใจไปตามกระแสพระธรรมเทศนาที่ท่านแสดง ใคร่ครวญตริตรองพิจารณาเนื้อหาสาระที่ท่านแสดงนั้น ก็สามารถที่จะได้บรรลุสามัญผลเหมือนกัน คือในขณะที่เราส่งใจไปตามกระแสพระสัทธรรมเทศนา ไม่เผลอในขณะนั้น เป็นสมาธิติดต่อกัน ตั้งแต่ขั้นขณิกสมาธิ และอุปจารสมาธิตามลำดับๆ

ในขณะที่จิตใจเป็นสมาธิ จะเป็นขณิกสมาธิ หรืออุปจารสมาธิก็ตาม ในขณะนั้นนิวรณ์ธรรมทั้ง ๕ ประการเกิดขึ้นในจิตในใจของเราไม่ได้ จิตของเราก็บริสุทธิ์ผ่องใส

เกิดความปีติปราโมทย์ เกิดความร่าเริงบันเทิงใจ เกิดปีติ ความอิ่มใจ ดีใจ ความตื้นตันใจ เมื่อปีติเกิดแล้วก็เป็นเหตุให้ จิตใจสงบ เมื่อจิตใจสงบก็เป็นเหตุให้เกิดความสุข เมื่อความสุขเกิดขึ้นมาแล้ว ก็เป็นเหตุให้เกิดอุเบกขา ความวางเฉยในรูปนาม

หลังจากนั้นสมาธิก็จะก่อตัวขึ้นตามลำดับๆ เป็นสมาธิที่หนักแน่นเรียกว่า **สมาหิโต** จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ เมื่อจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิดีแล้ว ก็ปราศจากนิวรณ์ธรรมทั้ง ๕ ประการ เมื่อปราศจากนิวรณ์ธรรมทั้ง ๕ ประการแล้ว **ปริสุทโธ** จิตของเราก็บริสุทธิ์ เมื่อจิตบริสุทธิ์แล้ว ก็จะเกิดปัญญา มีสติปัญญาว่องไว มีไหวพริบในการพิจารณาเนื้อหาที่ท่านแสดง เรียกว่า **กัมมนิโย** คือจิตควรแก่การงาน ว่องไวมีไหวพริบ

มีความฉลาดหลักแหลมดี ในการพิจารณาจนเห็นสังขารทั้งหลายทั้งปวงนั้นเป็นไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อนั้น ก็จะเป็นเหตุให้เกิดนิพพิทาความเบื่อหน่ายในรูปในนาม เมื่อเกิดนิพพิทาความเบื่อหน่ายแล้ว จิตก็จะคลายกำหนัด เมื่อคลายความกำหนัดยินดี ก็หลุดพ้น หมดจดสะอาด และผ่องใส ได้บรรลุมรรคผล พระนิพพาน

อย่างนี้เรียกว่า บรรลุในขณะที่ฟังธรรม

๒. บรรลุในขณะที่แสดงธรรม คือเราเองเป็นผู้แสดงธรรม ก็สามารถเป็นผู้บรรลุสามัญญผลได้เหมือนกัน หมายความว่า เราตั้งอกตั้งใจแสดงธรรมจริงๆ และหวังให้เกิดประโยชน์โสตถิผลแก่ผู้ฟังจริงๆ และในขณะที่เราแสดงธรรมนั้น เราก็ส่งจิตส่งใจไปตามกระแสพระธรรมเทศนาที่เราเป็นผู้แสดงเอง จะเห็นว่าแม้แต่ผลอย่างน้อยๆ ก็เกิดให้เราเห็นอยู่ทุกขณะ

ท่านทั้งหลายที่เคยแสดงธรรมมาแล้วก็คงจะรู้ บางทีเราเทศน์ไปๆ เกิดปีติหนังหัวพองสยองเกล้า ขนลุกซูชันขึ้นมาก็มี บางทีก็เยือกเย็นไปทั่วสรรพางค์กาย บางทีก็ทำให้กายเบาขึ้นมา บางทีก็เกิดน้ำตาไหล อันนี้เรียกว่าเกิดปีติขึ้นมา ทั้งเราเองเป็นผู้แสดงก็เกิดด้วย เมื่อเกิดปีติแล้ว ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยส่งต่อกันตามลำดับๆ จนถึงมรรคผลพระนิพพาน

คือในขณะที่เราแสดงธรรมอยู่นั้น เราแสดงไปด้วยพิจารณาไปด้วย ส่งจิตส่งใจไปตามเนื้อหาสาระที่เราแสดง เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้เกิดปีติความปราโมทย์ รื่นเริง บันเทิงใจ เบิกบานใจ อิ่มใจ เมื่อปีติเกิดก็

เป็นปัจจัยให้เกิดสมาธิ สมาธิก็เป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นมา ก็จะพิจารณารูปนามสังขารทั้งหลายทั้งปวง ให้เห็นว่าตั้งอยู่ในกฎของไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ไม่เที่ยง เกิดขึ้นมาแล้วดับไป ทุกขังทนอยู่ไม่ได้เกิดขึ้นมาแล้วดับไป อนัตตาบังคับบัญชาไม่ได้ เกิดขึ้นมาแล้วดับไป

เมื่อเห็นสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างนี้แล้ว ก็จะเกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่ายในรูปในนาม ในสังขารทั้งหลายทั้งปวง เมื่อเบื่อหน่าย ก็คลายกำหนัด เมื่อคลายกำหนัด จิตก็หลุดพ้น เมื่อหลุดพ้น จิตก็บริสุทธิ์ สะอาด สงบเย็น บรรลุถึงพระนิพพาน นี้เรียกว่าบรรลุในขณะที่แสดงธรรม

๓. **บรรลุในขณะที่สาธยายธรรม** คือการสาธยายธรรม ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บรรลุสามัญผลเหมือนกัน เช่น ที่พวกเราทั้งหลายพากันไหว้พระ ทำวัตร เจริญพระพุทธมนต์อยู่ขณะนี้ เป็นภาษาบาลีบ้าง แปลเป็นภาษาไทยบ้าง ก็เป็นเหตุให้บรรลุสามัญผลได้เหมือนกัน

ยิ่งเป็นการสาธยายธรรมตอนทำวัตรเช้า เราสวด **พุทโธ สุสุทโธ**... ไปตามลำดับ มีอยู่บทหนึ่งว่า **รูปัง อนิจจัง** รูปไม่เที่ยง **เวทนา อนิจจา** เวทนาไม่เที่ยง **สัญญา อนิจจา**

สัญญาไม่เที่ยง **สังขารา อนิจจา** สังขารไม่เที่ยง **วิญญาณัง อนิจจัง** วิญญาณไม่เที่ยง **รูปัง อนัตตา** รูปไม่ใช่ตน **เวทนา อนัตตา** เวทนาไม่ใช่ตัวตน **สัญญา อนัตตา** สัญญาไม่ใช่ตัวตน **สังขารา อนัตตา** สังขารไม่ใช่ตัวตน **วิญญาณัง อนัตตา** วิญญาณไม่ใช่ตัวตน **สัพเพ สังขารา อนิจจา** สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง **สัพเพ ธัมมา อนัตตาติ** ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา ดังนี้

เราสาธยายไปๆ สวดไปๆ ก็จะเป็นเหตุให้เกิดปีติขึ้นมาตามลำดับๆ บางท่านในขณะที่ปฏิบัติอยู่นี้ ไม่มีโอกาสที่จะทำวัตรเช้า กับบรรดา พระสงฆ์ สามเณร ที่เรียนปริยัติ พอดีหลังจากปิดการปฏิบัติ ก็มาทำวัตรรวมกัน เมื่อมาทำวัตรรวมกันเท่านั้น เมื่อทำมาถึง รูปัง อนิจจัง เวทนา อนิจจา นี้ ทำไม่ได้เลย เกิดปีติตื้นตันใจ มีแต่น้ำตาไหลอยู่ตลอดเวลา

หรือบางที เวลาออกมาจากปฏิบัติกัมมัฏฐานใหม่ มาเห็นญาติโยมที่มาถวายภัตตาหารเช้าสวดทำวัตรเช้า ก็สวด พุทโธ สุสุทโธ... ไป พอถึง รูปัง อนิจจัง เท่านั้น ฉันภัตตาหารไม่ได้ หรือบางทีขึ้นบทต้น**ว่า พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ มีพระกรุณาดุจห้วงมหรรณพ** เท่านั้นแหละ

ตื้นตันใจ ฉันภัตตาหารไม่ได้ มีแต่น้ำตาไหลอยู่

นี่แหละท่านทั้งหลาย การที่สาธยายธรรมนี้ ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บรรลุ อริยมรรค อริยผล ได้เหมือนกัน คือเมื่อเราสาธยายธรรมไปๆ หรือว่าสวดมนต์ไป เจริญพระพุทธมนต์ไป เราสวดเราสาธยายด้วยใจด้วยสติปัญญา ไม่ใช่ว่าแต่ปาก เมื่อใดที่เราสาธยายธรรมด้วยใจ ด้วยสติปัญญาไปตามลำดับ ก็จะเป็นเหตุให้เกิดปีติ ความปราโมทย์อิ่มใจ เบิกบานใจ ตื้นตันใจ เมื่อปีติเกิดแล้ว ก็เป็นปัจจัยให้เกิดสมาธิ ที่เรียกว่า **สมาหิโต** คือมีสมาธิก่อตัวหนักแน่นขึ้น

เมื่อสมาธิก่อตัวหนักแน่นเป็น **อธิจิตตสิกขา** แล้ว หลังจากนั้น จิตใจก็จะสงบระงับจากนิวรณ์ธรรมทั้ง ๕ เมื่อนิวรณ์ธรรมสงบลงไป ไม่สามารถเกิดขึ้นมาครอบงำจิตใจของเราได้ จิตใจก็เป็นอิสระ เมื่อจิตใจเป็นอิสระ ก็มีความคล่องแคล่วว่องไวไหวพริบในการพิจารณาเนื้อหาสาระของธรรม เรียกว่า **กัมมนิโย** จิตว่องไวในการพิจารณา

เมื่อจิตมีความว่องไวไหวพริบในการใช้ปัญญาพิจารณาเนื้อหาสาระของธรรมแล้ว ก็จะรู้แจ้งเห็นจริง รู้สภาวะตามความเป็นจริงของธรรม เมื่อรู้สภาวะ

ตามความเป็นจริงของธรรมแล้ว ก็จะเกิด**นิพพิทา** ความเบื่อหน่ายในสังขารทั้งหลายทั้งปวง

เมื่อเบื่อหน่ายก็คลายกำหนัด เมื่อคลายกำหนัด ก็เป็นเหตุให้ถึง**วิมุตติ**ความหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้น จิตใจก็เป็น**วิสุทธิ** สะอาดหมดจดจากสังกิเลสธรรมทั้งหลายทั้งปวง เมื่อจิตสะอาดหมดจด ก็เป็นปัจจัยให้ถึง**สันติ**ความสงบ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บรรลุพระนิพพาน นี้เรียกว่า บรรลุขณะที่กำลังสาธยายธรรม

๔. **บรรลุขณะที่ตริตรองพิจารณาธรรม** ซึ่งเรียกว่า ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ หมายความว่า เราทั้งหลายได้ฟังธรรม ทุกเช้า ทุกเพล ทุกเย็น ทุกค่ำ แล้วก็น้อมนำเอาธรรมนั้นไปพิจารณาตริตรองดูว่า ธรรมที่ท่านกล่าวมานั้นจริงหรือ ท่านกล่าวว่ารูปนามขันธ์ ๕ นี้เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นจริงหรือ

ท่านบอกว่าอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ก็อยู่ที่ร่างกายอันยาววาหนาคืบนี้ การปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เห็นอริยสัจ ๔ ก็อยู่ที่ร่างกายอันยาววาหนาคืบนี้ เป็นจริงอย่างนั้นหรือ เราก็พิจารณาไปๆ ตามลำดับๆ

เมื่อตริตรองพิจารณาค้นคว้าธรรมที่ได้ฟังมา ก็เป็นเหตุให้เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้นมา ทำให้เกิดปีติความอิ่มใจดีใจเบิกบานใจ เกิดความปราโมทย์ ความตื่นตันใจว่า เป็นจริงตามที่ครูบาอาจารย์ท่านเทศน์จริงๆ รูปนามขันธ์ ๕ นี้ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จริงๆ อริยสัจ ๔ ก็อยู่ในนี้จริงๆ อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็อยู่ในนี้จริง เมื่อเกิดปีติแล้ว ก็เป็นเหตุให้เกิดสมาธิ ที่เรียกว่า **สมาหิโต** จิตก่อตัวตั้งมั่นเป็นสมาธิ เมื่อตั้งมั่นเป็นสมาธิแล้ว ก็ปราศจากนิวรณ์ธรรม ๕ คือ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และวิจิกิจฉา

เมื่อสมาธิตั้งมั่นหนักแน่นแล้ว จิตก็เป็นอิสระ ทำให้เกิดความคล่องแคล่วว่องไวในการใช้ปัญญาพิจารณาเนื้อหาสาระของธรรม ตามที่เราได้ยินได้ฟังมา เมื่อพิจารณาเนื้อหาสาระของธรรม จนรู้จักสภาวธรรมตามความเป็นจริงว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ทั้งที่เป็นรูปธรรมก็ดี เป็นนามธรรมก็ดี ก็เป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้เลย ไม่เป็นไปตามความต้องการ เช่น สมมติว่า เราจะบังคับร่างกายอันยาววาหนาคืบนี้ว่า แก้มอย่าตอบ ฟันอย่าหักหนังอย่าสะพรั่งไปด้วยเส้นเอ็น ขอจงมีความสุขความสบาย

อยู่อย่างนี้ตลอดไป ก็ไม่เป็นไปตามความปรารถนา รูปนามขันธ์ ๕ เป็นอนัตตาจริงๆ

เราพิจารณาไปถึงบรรดาสังขารทั้งหลายทั้งปวง ทั้งที่มีใจครองและไม่มีใจครอง เราก็จะเห็นสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็น อนิจจังไม่เที่ยง เกิดขึ้นมาแล้วดับไป ทุกขังทนไม่ได้ เกิดขึ้นมาแล้วดับไป เมื่อเห็นรูปนามขันธ์ ๕ เป็นอนิจจัง เป็นทุกขัง เป็นอนัตตา ด้วยปัญญาเช่นนี้แล้ว ก็จะเกิดความเบื่อหน่าย ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสังขารทั้งหลายทั้งปวงด้วยอำนาจอุปาทานใดๆ เมื่อเกิดนิพพิทาความเบื่อหน่ายแล้ว ก็คลายกำหนัด

เมื่อคลายกำหนัดแล้ว จิตก็จะหลุดพ้นจากรูปนามจากสังขารทั้งหลายทั้งปวง เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็เป็นวิสุทธิถึงความบริสุทธิ์ เมื่อจิตบริสุทธิ์แล้ว ก็ถึงสันติคือพระนิพพาน จิตใจก็จะสงบด้วยอำนาจอริยมรรคบ้าง ด้วยอำนาจอริยผลบ้าง ก็เป็นอันว่าถ้าบรรลุด้วยวิธีนี้ เรียกว่าบรรลุด้วยการตริตรองพิจารณาเนื้อหาสาระของธรรม ผู้บรรลุโดยวิธีนี้ ในครั้งพุทธกาลมีมาก

๕. **บรรลุด้วยอำนาจของสมาธิ** หมายความว่า ได้แก่ การที่เราทั้งหลายตั้งอกตั้งใจ เจริญพระกัมมัฏฐาน

เหมือนดังท่านทั้งหลายที่เจริญอยู่นี้แหละ เราเจริญพระกัมมัฏฐานอยู่นี้ ด้วยการเดินจงกรม ด้วยการนั่งสมาธิ อันนี้เราฝึกให้จิตใจของเรามีสมาธิ ฝึกให้จิตใจตั้งมั่น ฝึกสติสัมปชัญญะให้มีกำลัง

เมื่อใดจิตใจมีกำลัง มีสติสัมปชัญญะ มีสมาธิ สมาธิก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา เมื่อปัญญาเกิดขึ้นมาแล้ว ก็สามารถแทงตลอดอริยสัจธรรมทั้ง ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค พร้อมทั้งพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็สามารถบรรลุอริยมรรคอริยผล ด้วยอำนาจของสมาธิ ด้วยกำลังของสมาธิ คือสมาธิเป็นพื้นฐาน

ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย เป็นอันสรุปได้ว่า การที่จะบรรลุอริยมรรคอริยผล หรือว่าการที่จะบรรลุเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี หรือพระอรหันต์นั้นบรรลุได้ด้วยลักษณะ ๕ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ได้บรรลุในขณะที่ฟังธรรมบ้าง บรรลุในขณะที่แสดงธรรมบ้าง บรรลุในขณะที่สาธยายธรรมบ้าง บรรลุด้วยการตริตรองพิจารณาเนื้อหาสาระของธรรมะบ้าง บรรลุด้วยอำนาจของสมาธิบ้าง นี้ตามที่ท่านกล่าวไว้ใน **วิมุตตายตนสูตร**

ต่อไปก็**ขอเตือนสติ**ท่านทั้งหลาย

ท่านทั้งหลายที่ปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ขอร้องเป็นพิเศษ ให้เดินจงกรม ให้เดินจงกรมเสียก่อน จึงค่อยนั่งสมาธิ เช่นว่า เราฉันเช้าไปแล้ว หรือฉันเพลไปแล้ว ก็เดินจงกรมเสียก่อน จึงค่อยนั่งสมาธิ ถ้าเราฉันเช้า ฉันเพลแล้วไปนั่งสมาธิเลยทีเดียว ส่วนมากเป็น **สมาธิปลอม** มากกว่า คือในขณะนั้นจะเกิด ถีนมิทธะนิวรณ์

คือความง่วงเหงาหาวนอน เข้ามาครอบงำจิตใจ ทำให้ซึมๆ เหมือนกับเป็นสมาธิ เสียเป็นส่วนมาก และผลเสียส่วนมากก็ทำให้อาหารไม่ค่อยย่อย ทำให้ท้องอืด เหตุนั้นก่อนที่จะนั่งสมาธิ ให้เดินจงกรมเสียก่อน แล้วจึงมานั่งสมาธิ เพราะว่า **การเดินจงกรม**นั้น จะได้**อานิสงส์ถึง ๕ ประการ**[๑] คือ

๑. **อทฺธานกฺขโม โหติ** ทนต่อการเดินทางไกล

๒. **ปธานกฺขโม โหติ** ทนต่อการทำความเพียร

๓. **อปฺปาพาโธ โหติ** มีอาพาธน้อย บางทีโรคภัย

---

[๑] องฺ. ปญฺจกนิปาต ๒๒/๒๙/๓๑

ไข้เจ็บที่มีอยู่ ก็พลันหายไปก็มี

๔. อสิตํ ปิตํ ขายิตํ สายิตํ สมฺมาปริณามํ คจฺฉติ อาหารที่ กิน ดื่ม เคี้ยว ลิ้ม แล้ว ย่อมย่อยดี

๕. จงฺกมาธิคโต สมาธิ จิรฏฺฐิติโก โหติ สมาธิที่ได้ในเวลาเดินการจงกรม ย่อมตั้งมั่นอยู่ได้นาน ไม่เหมือนสมาธิที่ได้ในเวลานั่ง

นี้เป็นอานิสงส์ของการเดินจงกรม เหตุนั้น ก่อนที่จะนั่งสมาธิทุกครั้ง ขอให้ท่านทั้งหลายได้เดินจงกรมเสียก่อนจึงค่อยนั่ง ก็ขอสรุปเอาสั้นๆ ว่า ถ้าเรามีแต่นั่งอย่างเดียว มีแต่นั่งเอ๊า นั่งเอาๆ ไม่มีการเดินจงกรมเลย หลวงพ่อขอบอกได้เลยว่า ขอพยากรณ์ได้เลยว่า เราจะนั่งตลอดทั้งพรรษา ก็ไม่โอกาสที่จะได้บรรลุ อริยมรรค อริยผล เลย มิหนำซ้ำ เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นโรคเหน็บชา เป็นอัมพาตได้ด้วย เพราะฉะนั้น ขอให้เดินจงกรม

สำหรับการนั่งสมาธิ เพราะเหตุไรจึงให้นั่งสมาธิ เพราะว่า ต้องการทำให้จิตใจของเรานี้สงบแล้วก็เกิดปัญญาอันเป็นมรรคา ไต่เต้าไปสู่การบรรลุอริยมรรคอริยผล เพราะว่าอานิสงส์ของสมาธินี้ มีถึง ๘ ประการ คือ

๑. มีความสุขในปัจจุบัน

๒. ได้บรรลุสมบัติ ๓ ประการ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ

๓. ยังวิปัสสนาญาณให้เกิดขึ้น

๔. มีสติสัมปชัญญะมั่นคง ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสตัณหา

๕. ไม่หลงทำกาลกิริยา คือเวลาจะตายนั้น สามารถระลึกถึงบุญถึงกุศลของตนได้ ไม่หลงตาย

๖. ได้ภพอันวิเศษ ได้แก่สุคติภพ คือ มนุษย์ สวรรค์ พรหม เป็นที่ไปในเบื้องหน้า

๗. ได้บรรลุวิชชา ๓ ปฏิสัมภิทา ๔ อภิญญา ๖ อย่างใดอย่างหนึ่ง

๘. เมื่ออุปนิสัยแก่กล้า ย่อมทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ในชาตินั้นๆ

นี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิ ที่เราบำเพ็ญให้เกิดให้มีในขันธสันดาน

ต่อไป ก็ขอให้นักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย พึงสังวรระมัดระวังอยู่ ตลอดเวลาว่า การประพฤติปฏิบัติพระ

กัมมัฏฐานของเรานี้ ถึงแม้จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บรรลุถึงมรรคผลพระนิพพาน ก็จริง แต่เราก็ต้องผ่านอุปสรรค ผ่านด่านอันตรายจิปาถะ อะไรร้อยแปดพันประการ จึงจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ เหมือนกับเราเดินทางนี้ กว่าเราจะถึงจุดหมายปลายทางได้ เราก็ต้องทนต่อความลำบากลำบน จึงจะถึงจุดหมายปลายทางได้ หรือว่าทหารจะเข้าสู่สนามรบ จะเอาชนะข้าศึกได้ อย่างนี้ก็ต้องฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการ จึงจะสามารถเอาชนะข้าศึกได้ ข้อนี้ฉันใด

เราท่านทั้งหลายที่ประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อเอาชนะข้าศึกภายใน คือกิเลสตัณหา ก็ต้องฝ่าฟันกับอุปสรรคนานัปการ เมื่อใดเราสามารถเอาชนะอุปสรรคคือข้าศึกภายในได้แล้ว จึงจะได้บรรลุ อริยมรรค อริยผล

สำหรับอันตรายของการประพฤติปฏิบัติ วันนี้จะยกเอามาเตือนสติท่านทั้งหลาย เพียง ๑๗ ประการ คือ

๑. **อาวาสปลิโพธ** ห่วงอาวาส คือห่วงที่อยู่ เราจากวัดจากวา จากบ้านจากเมืองมา ก็ห่วงวัดวาอาราม ห่วงบ้านห่วงเมืองของเรา อันนี้ก็เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุสามัญผลเหมือนกัน

๒. **ลาภปลิโพธ** ห่วงลาภสักการะ

๓. **โภคปลิโพธ** ห่วงทรัยพ์สมบัติ

๔. **กัมมปลิโพธ** ห่วงการงาน

๕. **โรคปลิโพธ** ห่วงว่าจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ

๖. **อัทธานปลิโพธ** ห่วงการเดินทางไกล

๗. **คณปลิโพธ** ห่วงหมู่ ห่วงคณะ

๘. **ญาติปลิโพธ** ห่วงญาติพี่น้อง

๙. **คันถปลิโพธ** ห่วงการศึกษาเล่าเรียน

๑๐. **อิทธิปลิโพธ** ห่วงการแสดงฤทธิ์

๑๑. **ทำการงานอย่างไม่มีสติ** เช่น เรานุ่งสบง ทรงจีวร พาดสังฆาฏิ สรงน้ำ ถ่ายหนัก ถ่ายเบา เป็นต้น ขาดสติ เราไม่ได้กำหนดติดต่อกันไป ก็ถือว่าเป็นอุปสรรคเหมือนกัน

๑๒. **นิททารามตา** มัวนอน คือนอนมากเกินไปแต่ชั่วโมงปฏิบัติน้อย

๑๓. **ภาสารามตา** มัวคุยกัน

๑๔. **สังคณิการามตา** มัวคลุกคลีกับหมู่กับคณะ

๑๕. **อคุตตทวารตา** ไม่สำรวมทวารทั้งหก คือไม่

สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ปล่อยให้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะ ตัณหา มันเกิดขึ้นในขณะเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ ก็เป็นเหตุให้เกิดกิเลสตัณหาขึ้นมาเหมือนกัน

๑๖. อโภชเนมัตตัญญุตา ไม่รู้จักประมาณในอาหารที่บริโภค

๑๗. จิตตัง วิมุตตัง นะ ปัจจเวกขติ ไม่พิจารณาจิตของตน คือไม่ตามรู้ความเป็นไปของจิต

จิตมีราคะ ก็ไม่รู้ว่าจิตมีราคะ จิตมีโลภะ ก็ไม่รู้ว่าจิตมีโลภะ จิตมีโทสะ ก็ไม่รู้ว่าจิตมีโทสะ จิตมีโมหะ ก็ไม่รู้ว่าจิตมีโมหะ จิตมีถีนะ ก็ไม่รู้ว่าจิตมีถีนะ หรือว่า จิตพ้นจากราคะ โลภะ โทสะ โมหะ ถีนะ ก็ไม่รู้ว่าจิตพ้นแล้วจากสิ่งเหล่านี้ คือไม่พิจารณารู้จิตของตน ว่า

ขณะนี้ กิเลส ตัณหา ที่เกิดครอบงำจิตของเรา มีอยู่หรือ หรือว่า ขณะนี้ จิตของเราปราศจาก กิเลส ตัณหา ไม่ถูกความโลภ ความโกรธ ความหลง เข้าครอบงำ เราก็ไม่ได้พิจารณา เมื่อเราไม่พิจารณาจิตของเราดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ก็ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุอริยมรรค

อริยผล ได้เหมือนกัน

เหตุนั้น ท่านทั้งหลาย จงระมัดระวังอันตรายทั้ง ๑๗ ประการนี้ อย่าให้เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการประพฤติปฏิบัติพระกัมมัฏฐานของเราทั้งหลาย หากว่าเราปล่อยให้อุปสรรคทั้ง ๑๗ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นมา เราก็ไม่สามารถที่จะบรรลุอริยมรรคอริยผลได้

เหตุนั้น ให้นักปฏิบัติธรรม พึงสำรวมให้ดี เมื่อเกิดขึ้นมาในขันธสันดานของเราแล้ว พึงพยายามกำจัดให้หมดไปสิ้นไปสูญไป จากขันธสันดานของเรา แล้วก็ตั้งอกตั้งใจเดินจงกรม นั่งสมาธิ บำเพ็ญเพียรต่อไป ผลสุดท้าย เราก็จะได้บรรลุสามัญญผล สมกับความตั้งใจ

เอาละ ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้น้อมนำธรรมะ เรื่อง **วิมุตตายตนสูตร** มาบรรยายเพื่อปรับความเข้าใจ ในการไหว้พระ ทำวัตร เจริญพระพุทธ-มนต์ ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา จึงขอยุติลงแต่เพียงเท่านี้

อารยธรรม

วันนี้ หลวงพ่อจะน้อมนำเอาธรรมะ เรื่องอารยธรรม มาบรรยายประกอบการประพฤติปฏิบัติธรรมะของท่านทั้งหลาย สืบไป

คำว่า **อารยธรรม** หมายความได้หลายอย่าง เช่น

๑. **อารยธรรม** หมายความว่า ธรรมที่ห่างไกลจากข้าศึกคือกิเลส อธิบายว่า อารยธรรม นี้ ถ้ามีอยู่ในขันธสันดานของท่านผู้ใดแล้ว ท่านผู้นั้นจะห่างไกลจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ความถือตัว ความเห็นผิด ความสงสัยลังเลใจ ความหดหู่ท้อถอย ความฟุ้งซ่าน ความไม่ละอายบาป ความไม่สะดุ้งกลัวต่อบาป ผู้นั้นได้นามว่าเป็น**อารยชน** แปลว่า ชนผู้เจริญด้วยศีลธรรม

๒. **อารยธรรม** หมายความว่า ธรรมที่ปราศจากโรค

คำว่า **โรค** นั้น มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑) **กายิกโรโค** โรคทางกาย เช่น โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ที่ชาวโลกได้รับอยู่ทุกวันนี้ มีโรคตา โรคหู โรคจมูก เป็นต้น

๒) **เจตสิกโรโค** โรคทางใจ ได้แก่ กิเลส ถ้าร่างกายอ้วน แต่ใจผอม คือไม่มีธรรมเป็นเรือนใจ ฉันใดแล้ว บุคคลนั้นก็หาความสุขได้ยากมาก เช่น คนที่ฆ่าตัวตาย กินยาตาย โกงกัน ปล้นกัน ลักของกัน ข่มเหงกัน เบียดเบียนกัน ริษยากัน ทะเลาะวิวาทกัน ประพฤติผิดกฎหมายบ้านเมืองต่างๆ นานา ก็เพราะใจเป็นโรค ใจขาดเรือนอยู่ ถ้าอารยธรรมมีอยู่ในขันธสันดานของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้ปราศจากโรค จะมีแต่ความสุขความเจริญฝ่ายเดียว

๓. **อารยธรรม** หมายความว่า ธรรมที่ปราศจากฝน คือกิเลสตัณหา เหมือนหลังคาบ้านที่รั่ว เจ้าของเรือนต้องเดือดร้อน นอนหลับก็ต้องตื่น ค่ำคืนก็ต้องลุกขึ้นมา ทนทุกข์ทรมาน ข้อนี้ฉันใด ใจที่ถูกฝนภายในคือกิเลสรั่วรด ก็ฉันนั้น พระพุทธองค์จึงได้ตรัสสอนไว้ว่า

ยถา อคารํ ทุจฺฉนฺนํ วุฏฺฐี สมติวิชฺฌติ
เอวํ อภาวิตํ จิตฺตํ ราโค สมติวิชฺฌติ[๑]

ฝนย่อมรั่วรดเรือนที่มุงไม่ดี ฉันใด กิเลสมี ราคะ

---

[๑] (ขุ. ขุทฺทก. ๒๕/๑๑/๑๖)

โทสะ โมหะ ย่อมรั่วรดจิตที่อบรมไม่ดี ฉะนั้น แต่ฝนรั่วรดเรือนที่มุงดีแล้ว ไม่ได้ ฉันใด กิเลสมีราคะเป็นต้น ย่อมรั่วรดจิตที่อบรมดีแล้ว ไม่ได้ ฉันนั้น

๔. **อารยธรรม** หมายความว่า ธรรมที่ประเสริฐ คือ อารยธรรมนี้ ล้วนแต่เป็นธรรมที่ดีๆ ถ้ามีอยู่ในขันธสันดานของผู้ใด ก็จะทำให้ผู้นั้นมี กายงาม วาจางาม ใจงาม เป็นสง่าราศี เป็นที่เคารพบูชา เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของนักปราชญ์

๕. **อารยธรรม** หมายความว่า ธรรมที่สะอาด ปราศจากความเศร้าหมอง ปราศจากความลามก ปราศจากบาป มีแต่ความเจริญงอกงามไพบูลย์ ถ้ามีอยู่ในบุคคลใด ก็จะทำให้บุคคลนั้น เป็นอารยชน ถ้าบุคคลเช่นนี้มีอยู่ในบ้านใด เมืองใด ประเทศใด บ้านนั้น เมืองนั้น ประเทศนั้น ก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ อยู่เย็นเป็นสุข ไม่ผูกพยาบาทฆ่าล้างผลาญกัน อาฆาตจองเวรแก่กัน และไม่ก่อภัยก่อเวร ก่อทุกข์ ให้แก่ใครๆ

คำว่า **อารยธรรม** มีความหมายตามอย่างที่ได้บรรยายมานี้

อนึ่ง **อารยธรรม** นั้น **มี ๖ ประการ** ตามพระบาลีที่ว่า

อกฺโกธโน อนุปฺปนาหี อมกฺขี สุทฺธตํ คโต
สมฺปนฺนทิฏฺฐิ เมธาวี ตํ ชญฺญา อริโย อิติ

แปลว่า **อารยธรรม** นั้น มีอยู่ ๖ ประการคือ

๑. **อกฺโกธโน** ความไม่โกรธ
๒. **อนุปฺปนาหี** ความไม่ผูกโกรธ
๓. **อมกฺขี** ความไม่ลบหลู่บุญคุณท่าน
๔. **สุทฺธตํ คโต** ถึงความบริสุทธิ์
๕. **สมฺปนฺนทิฏฺฐิ** มีความเห็นบริบูรณ์
๖. **เมธาวี** มีปัญญา

มีอธิบายดังนี้

๑. **อกฺโกธโน** ความไม่โกรธ ความไม่โกรธนี้ องค์ธรรมได้แก่ **อโทสเจตสิก** คือความเมตตานั่นเอง เมตตานี้มีความไม่ดุร้าย ความไม่พิโรธ ไม่แค้นเคือง ไม่ทารุณโหดร้าย เป็นลักษณะ เป็นดุจเพื่อนผู้อนุกูลกัน หวังดีต่อกัน **ความไม่โกรธ** มีหน้าที่กำจัดความพยาบาทอาฆาตจองเวรออกไปให้ห่างไกล ทำความเร่าร้อนต่างๆ ให้พินาศไป ดุจแก่นจันทน์ระงับความเร่าร้อนในกายให้เยือกเย็นลงได้ มีผลคือความร่มเย็นเป็นสุข ไม่ก่อทุกข์ให้แก่ใคร มีใจผ่องใสดุจพระจันทร์วันเพ็ญ ลอยเด่นอยู่กลางนภา ฉะนั้น

ส่วน **เหตุใกล้ชิด**จะทำให้เมตตาเกิดขึ้นมีอยู่ ๘ ประการ ได้แก่

๑) **โยนิโสมนสิกาโร** ใส่ใจโดยอุบายอันแยบคายในเหตุนั้นๆ คือพินิจพิจารณาอย่างละเอียดลออ ไม่ตัดสินใจเร็วนัก อย่าวู่วาม โกรธง่าย ให้เป็นคนที่มีความลึกซึ้ง มีธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ใคร่ครวญตริตรอง พิจารณาถึงโทษของความโกรธเสียก่อน แล้วความโกรธก็จะไม่เกิดขึ้น เมตตาก็จะมาแทนที่

๒) **เมตฺตานิมิตฺตสฺส อุคฺคโห** เรียนวิธีแผ่เมตตาให้เข้าใจดี

๓) **เมตฺตาภาวนานุโยโค** เจริญเมตตาภาวนาทุกๆ วัน

๔) **กมฺมสฺสกตาปจฺจเวกขณา** พิจารณากรรมของเราเอง

๕) **ปฏิสงฺขานพหุลีกตา** พิจารณากรรมของตนเองและกรรมของผู้อื่นสัตว์อื่นด้วย

๖) **กลฺยาณมิตฺตตา** คบแต่เพื่อนที่ดีๆ

๗) **สปฺปายกถา** สนทนาปราศรัยกันแต่คำที่สบายใจ

๘) **เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นนิตย์**

คุณธรรมทั้ง ๘ ข้อนี้ เป็นเหตุใกล้ชิดที่จะทำให้ความไม่โกรธเกิดขึ้น คุณธรรมคือความไม่โกรธนี้ **พระสารีบุตรเถระ**ได้ประพฤติปฏิบัติมาเป็นตัวอย่างดีเยี่ยม ดังมีเรื่องเล่าไว้ในพระธรรมบทว่า

เมื่อองค์สมเด็จพระบรมศาสดา ประทับอยู่ที่เชตวันมหาวิหาร พวกมนุษย์ได้พากันกล่าวยกย่องสรรเสริญคุณของ**พระสารีบุตร** ว่าน่าเคารพบูชาเหลือเกิน พระคุณเจ้าของเรา เต็มเปี่ยมไปด้วยความอดทน ใครๆ จะด่าว่า จะประหารท่าน ท่านก็ไม่โกรธเลยแม้แต่นิดเดียว

ครั้งนั้น พราหมณ์มิจฉาทิฏฐิคนหนึ่ง ประสงค์จะยั่วยุให้ท่านโกรธ ในเวลาท่านไปบิณฑบาต แอบย่องไปข้างหลัง แล้วเอากำปั้นตีลงที่กลางหลังของท่าน ท่านไม่เหลียวมาดูเลย เดินไปเฉย เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น พราหมณ์นั้นก็เกิดความเดือดร้อนใจขึ้นมาว่า

น่าอัศจรรย์จริงหนอ พระผู้เป็นเจ้าองค์นี้ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมอย่างดี สมกับที่ประชาชนเล่าลือกันจริงๆ จึงได้หมอบลงแทบเท้าของท่าน แล้วขอขมาโทษ ท่านก็ยกโทษให้ พราหมณ์นั้น ก็มีความเชื่อความเลื่อมใส มีความเคารพคารวะต่อพระเถระนั้น แล้วนิมนต์ท่านไปฉัน

บิณฑบาตที่บ้านของตน ปวารณาตนเป็นโยมอุปัฏฐาก เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าความไม่โกรธเป็นอารยธรรมสำคัญข้อหนึ่ง

๒. อนุปฺปนาหี ความไม่ผูกโกรธ ความผูกโกรธกันไม่มีประโยชน์อะไร มีแต่โทษฝ่ายเดียวเท่านั้น ถ้าใครผูกโกรธบุคคลที่โกรธกัน พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนว่า กลับจะเป็นคนเลวยิ่งกว่าบุคคลที่โกรธเสียอีก ดังพระบาลีว่า

ตสฺเสว เตน ปาปิโย โย กุทฺธํ ปฏิกุชฺฌติ[๑]

ผู้ใดโกรธตอบ ต่อบุคคลผู้โกรธก่อน คนนั้นเป็นคนเลวเสียยิ่งกว่า ดังนี้

เรื่องนี้เป็นเรื่องจริงทีเดียว เพราะว่าคนที่โกรธตอบก็เหมือนกันกับคนที่มุ่งจะประหารผู้อื่น แต่ตัวเองเหมือนเอามือไปจับก้อนเหล็กแดงอันร้อนโชน ปราศจากเปลวฉะนั้น และเหมือนกันกับ บุคคลเอามือไปจับมูตรคูถฉะนั้น เพราะเหตุนั้นนักปฏิบัติธรรม ต้องไม่ผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรซึ่งกันและกัน ต้องให้อภัยกัน สงสารกัน รักใคร่กันจึงจะดี เราเกิดมา ไม่มีใครอยู่ค้ำฟ้ากันสักคนเดียว ตายด้วยกันทั้งนั้น เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว อย่าไปผูกโกรธผูกเวรซึ่ง

---

[๑] (สํ.สคาถวคฺโค ๑๕/๖๓๓/๒๓๘)

กันและกันเลย ถ้าใครผูกโกรธกัน ก็เหมือนกันกับเอาปลาเน่า สุนัขเน่า หรือมูตรคูถเน่า มาผูกตัวเอง มีแต่จะทำให้ตัวเองจมลงสู่อบายภูมิ ให้ปฏิบัติตนอย่าง**นางอุตตรา**ไม่ผูกโกรธใน**นางสิริมา** ฉะนั้น

คือมีเรื่องเล่าไว้ว่า **นางอุตตรา**นั้น ได้จ้าง**นางสิริมา**ไว้ เพื่อให้ทำหน้าที่บำรุงสามีแทนตน เมื่อเวลาล่วงเลยไปนานเข้า นางสิริมาคิดสำคัญตัวเองว่าเป็นภรรยาจริงๆ วันหนึ่งเห็นสามีของนางอุตตรายิ้มให้นางอุตตรา เกิดความหึงหวง วิ่งไปตักเอาน้ำร้อนต้มเดือดๆ เทราดที่ศีรษะของนางอุตตรา แต่นางอุตตรากลับแผ่เมตตาจิต ไม่คิดที่จะโกรธตอบเลยแม้แต่เล็กน้อย น้ำร้อนนั้นก็กลับเย็นดุจน้ำแข็ง เพราะอานิสงส์ของความไม่ผูกโกรธ จึงจัดเป็นอารยธรรมข้อหนึ่ง

๓. **อมกฺขี** ความไม่ลบหลู่คุณท่าน คือความเป็นผู้กตัญญูกตเวทีนั่นเอง ท่านจำแนกไว้ ๔ ประเภท คือ

๑) **พุทธบริษัท** เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที มีความเคารพต่อพระพุทธเจ้า ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นพระองค์

๒) **ลูกมีความเคารพคารวะ** มีความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นท่าน

๓) **ศิษย์มีความจงรักภักดี** มีความกตัญญูกตเวทีต่อ ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ไม่ลบหลู่ดูถูกท่าน

๔) **ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์** มีความเคารพคารวะ มีความกตัญญูกตเวที จงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นพระองค์

คนมีความกตัญญูกตเวทีอย่างนี้ เรียกว่า **อมักขี** จะมีแต่ความสุขความเจริญ ไม่มีความเสื่อม จะอยู่ที่ไหนก็ไม่มีความเดือดร้อน ย่อมจะได้รับแต่ความสุขกายสบายใจ ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ

๔. **สุทฺธํ คโต** ถึงความบริสุทธิ์ มี ๓ ขั้น ได้แก่

๑) **ความบริสุทธิ์ขั้นต่ำ** ได้แก่บริสุทธิ์จากกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ มโนทุจริต ๓ ความบริสุทธิ์นี้ย่อมได้ด้วยการรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ เพราะว่าศีลสามารถที่จะกำจัดกิเลสอย่างหยาบ ที่จะล่วงออกมาทางกายวาจา ได้เท่านั้น เมื่อกิเลสหยาบไม่ล่วงออกมาทางกายวาจาแล้ว ก็ถือว่าถึงความบริสุทธิ์ขั้นต่ำ

๒) **ความบริสุทธิ์ขั้นกลาง** ได้แก่ความบริสุทธิ์จากนิวรณ์ ๕ ความบริสุทธิ์นี้ จะมีได้ด้วยการเจริญสมถกัมมัฏฐาน เพราะว่าสมถกัมมัฏฐาน สามารถกำจัดกิเลส

อย่างกลาง ให้สงบระงับไปได้

๓) **ความบริสุทธิ์ขั้นสูง** ได้แก่ ความบริสุทธิ์จากอนุสัยกิเลส ที่นอนเนื่องอยู่ในขันธสันดาน ความบริสุทธิ์นี้จะมีได้ ด้วยการเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน เมื่อเราเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน ผ่านวิปัสสนาญาณทั้ง ๑๖ ไปได้ถึง ๔ ครั้งแล้ว ก็สามารถทำลายอนุสัยกิเลส ซึ่งนอนดองอยู่ในส่วนลึกของจิตใจให้หมดไป เมื่อใด อนุสัยกิเลสหมดไปแล้ว จิตใจของเราก็สะอาด ถึงความบริสุทธิ์ขั้นสูง

๕. **สมฺปนฺนทิฏฺฐิ** มีความเห็นอันสมบูรณ์ คำว่าความเห็นนี้เป็นคำกลางๆ อาจจะเห็นผิดก็ได้ เห็นถูกก็ได้ ถ้าเห็นผิดก็เรียกว่า **มิจฉาทิฏฐิ** ในอารยธรรมนี้ หมายเอาความเห็นถูก คือ **สัมมาทิฏฐิ** นั่นเอง มีอยู่ถึง ๖ ประการคือ

๑) **กัมมัสสกตาสัมมาทิฏฐิ** มีความเห็นถูก ได้แก่เห็นว่าบุคคลทุกๆ คนมีกรรมเป็นของตน ตนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ตนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว แล้วละชั่วประพฤติดี

๒) **ฌานสัมมาทิฏฐิ** มีความเห็นถูก คือมีความเห็นว่าการเจริญสมถกัมมัฏฐานเป็นของดี เพราะการระงับปริยุฏฐานกิเลสอย่างกลางได้ แล้วลงมือเจริญสมถ

กัมมัฏฐาน

๓) **วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ** มีความเห็นถูก คือมีความเห็นว่าพระวิปัสสนา เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงพร่ำสอนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามได้พ้นทุกข์ แล้วลงมือปฏิบัติตาม จนเกิดวิปัสสนาญาณต่างๆ ตั้งแต่ญาณที่ ๑ จนถึงญาณที่ ๑๓ คือโคตรภูญาณ

๔) **มัคคสัมมาทิฏฐิ** มีความเห็นถูก คือเห็นมัคคจิตเห็นพระนิพพาน ตัดกิเลสขาดเป็นสมุจเฉทปหาน ทำกิเลสให้หมดสิ้นไปจากขันธสันดาน แล้วลงมือเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนยัง **มัคคญาณ** ให้เกิดขึ้นในขันธสันดานของตน

๕) **ผลสัมมาทิฏฐิ** มีความเห็นถูก คือเห็นว่ามัคคจิตเห็นพระนิพพานเป็นผลของมรรค ที่ประหาณกิเลสเด็ดขาดไปแล้ว

๖) **ปัจจเวกขณสัมมาทิฏฐิ** มีความเห็นถูก คือพิจารณาเห็นกิเลสที่ละได้ และยังเหลืออยู่ พิจารณามรรค ผล นิพพาน

๖. **เมธาวี** มีปัญญา ปัญญามีมากมายแต่จะยกมา ๓ ประการ คือ

๑) **ปริตตปัญญา** ได้แก่ ปัญญาของผู้ศึกษาเล่าเรียนพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม หรือเล่าเรียนนักธรรมชั้นตรี โท เอก เป็นต้น จัดเป็นมหากุศลชั้นกามาวจร มีผลให้ไปเกิดในสุคติโลกมนุษย์สวรรค์

๒) **มหัคคตปัญญา** ได้แก่ ปัญญาของผู้เจริญสมถกัมมัฏฐานจนได้บรรลุปฐมฌาน เป็นต้น จัดเป็นรูปาวจรกุศล มีผลให้บังเกิดในพรหมโลก

๓) **อัปปมาณปัญญา** ได้แก่ ปัญญาของผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุมรรคผลนิพพาน จัดเป็นโลกุตตรกุศล มีผลให้เข้าสู่พระนิพพาน

คุณธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ เรียกว่า **อารยธรรม** หรือ **อริยธรรม** บุคคลที่ตั้งอยู่ในคุณธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ จึงจะได้นามว่า **อริยชน** ตามหลักของทางพระพุทธศาสนา

อารยธรรมนั้น เมื่อจะกล่าวสรุปใจความที่ได้บรรยายมาแล้วจะเห็นได้ว่ามีหลายอย่าง คือ

๑) **อารยธรรม** ทำคนให้เป็นคน

๒) **อารยธรรม** ทำคนให้ดีกว่าคน

๓) **อารยธรรม** ทำคนให้เลิศกว่าคน

๔) **อารยธรรม** ทำคนให้เด่นกว่าคน

๕) **อารยธรรม** ทำคนให้สูงกว่าคน

๖) **อารยธรรม** ทำคนให้ประเสริฐกว่าคน

๗) **อารยธรรม** ทำคนให้เป็นพระ

๘) **อารยธรรม** ทำให้บุคคลแต่ละคน สุขกายสบายใจ

๙) **อารยธรรม** ทำคนให้มีค่า ทำให้ประเทศชาติพระศาสนาเจริญรุ่งเรือง

๑๐) **อารยธรรม** ทำให้บุคคลบรรลุประโยชน์ ๓ คือ ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์โลกหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน

๑๑) **อารยธรรม** ทำให้บุคคลได้สำเร็จสมบัติ ๓ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และพระนิพพานสมบัติ

๑๒) **อารยธรรม** ทำให้บุคคลได้ถึงแก่นธรรม ได้พ้นจากกองทุกข์และเพลิงกิเลส

๑๓) **อารยธรรม** ทำให้ชาวโลกร่มเย็นเป็นสุข เช่น ตัวอย่าง **นางลดากุมารี** มีเรื่องเล่าไว้ในวิมานวัตถุว่า

สมัยหนึ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี มีนางกุมารีคนหนึ่งชื่อว่าลดา เป็นนักปราชญ์ เฉลียวฉลาดพอสมควร มารดาบิดาขอให้อยู่ในตระกูลสามี นางได้ปรนนิบัติอุปัฏฐากสามี

แม่ผัวเป็นอย่างดี ฉลาดในอันที่จะสงเคราะห์อันโตชน บริวารชน **อโกธนา** นางหาความโกรธมิได้ ประกอบไปด้วยศีลาจารวัตรเป็นอย่างดี นางยินดีในการจำแนกแจกทาน รักษาศีล ๕ เป็นนิจ ไม่ได้ขาด มิได้ประมาทมัวเมาในชีวิต ตั้งจิตรักษาอุโบสถศีลเป็นอันดี ครั้นทำกาลกิริยาตายไป นางได้บังเกิดในสวรรค์ สมเด็จพระจอมธรรม์ ได้นำมาแสดงแก่พุทธบริษัท

คุณธรรมทั้ง ๖ อย่าง มีความไม่โกรธเป็นต้นนี้ เป็นอุปการะแก่การเจริญพระกัมมัฏฐาน ทั้งที่เป็นสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา เพราะหากว่าเราขาดคุณธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ ก็มีแต่การเอารัดเอาเปรียบกัน มองดูกันไม่เป็นมิตร ขาดความเคารพ ขาดความนับถือ ขาดความรักใคร่ ขาดความสามัคคี

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ทำให้เกิดความระส่ำระสาย คิดมากอารมณ์ฟุ้งซ่าน หงุดหงิด อยู่ด้วยกันเพียง ๕-๖ วัน ก็เหมือนกันกับว่าอยู่ด้วยกันตั้ง ๕-๖ ปี มีแต่คิดในด้านอกุศลเป็นต้น การที่เราทั้งหลายอยู่ร่วมกันนี้ ถ้าสมบูรณ์ด้วยธรรม ๖ ประการนี้ ยิ่งอยู่ด้วยกัน ก็ยิ่งมีความเคารพ มีความรักใคร่ มีความสามัคคีปรองดอง เป็นน้ำหนึ่งใจ

เดียวกัน มีความสุข ไม่อยากจากกันไป ก็เป็นเหตุให้การประพฤติปฏิบัติได้ดี เป็นเหตุให้เกิดสมาธิ สมาบัติ สามารถที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ตามบุญญาธิการที่เราได้สั่งสม อบรมไว้

เอาละท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้น้อมนำเอาธรรมะ เรื่อง **อารยธรรม** อันเป็นคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาบรรยายประกอบการปฏิบัติของท่านทั้งหลาย ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา.

จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี

ผู้มีปัญญาพึงรักษาจิต

ขุ. ธ. ๒๙/๑๙

ความงามของพระศาสนา

วันนี้ หลวงพ่อจะได้น้อมนำเอาธรรมะ อันเป็นคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเรื่อง **ความงามของพระศาสนา** มาบรรยายประกอบการปฏิบัติของท่านทั้งหลายสืบไป

ความงามของพระศาสนานี้ ท่านได้กล่าวไว้ในปฐมสามนต์ (สมันตปาสาทิกา) หน้า ๑๓๕ ว่า **สกโลปิ สาสนธมฺโม** พระธรรมคือศาสนาแม้ทั้งหมด มีความงามอยู่ ๓ ประการ คืองามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ท่านจำแนกแจกไว้เป็นหมวดๆ ดังต่อไปนี้ คือ

หมวดที่ ๑

อตฺตโน อตฺถภูเตน สีเลน อาทิกลฺยาโณ พระศาสนางามในเบื้องต้นด้วยศีล อันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง

สมถวิปสฺสนามคฺเคหิ มชฺเฌกลฺยาโณ งามในท่ามกลางด้วยสมถะ วิปัสสนา มรรค

นิพฺพาเนนปิ ปริโยสานกลฺยาโณ งามในที่สุดด้วยพระนิพพาน

หมวดที่ ๒

สีลสมาธีหิ อาทิกลฺยาโณ งามในเบื้องต้นด้วยศีลและสมาธิ

วิปสฺสนามคฺเคหิ มชฺเฌกลฺยาโณ งามในท่ามกลางด้วยวิปัสสนาและมรรค

ผลนิพฺพาเนหิ ปริโยสานกลฺยาโณ งามในที่สุดด้วยผลและนิพพาน

หมวดที่ ๓ ท่านแก้ต่อไปว่า

ก. เมื่อบุคคลกำลังฟังพระธรรม คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ นิวรณ์ ๕ อันกั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณงามความดี ก็สงบลงไป นิวรณ์ ๕ นั้น คือ

๑) **กามฉันทะ** พอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชอบใจ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส

๒) **พยาบาท** ปองร้ายผู้อื่น ในเมื่อประสบกับอารมณ์ที่ไม่พอใจ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสที่เป็นอนิฏฐารมณ์ คืออารมณ์ที่ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ ไม่น่าชอบใจ ไม่น่าปรารถนา ก็เป็นเหตุให้เกิดความพยาบาทขึ้นมา

๓) **ถีนมิทธะ** ความหดหู่ และเคลิบเคลิ้ม ง่วงเหงาเศร้าซึม กำหนดบทพระกัมมัฏฐานไม่กระฉับกระเฉง กำหนดไม่ได้ดี

๔) **อุทธัจจกุกกุจจะ** ฟุ้งซ่านรำคาญ เพราะนึกถึงบาปเก่าที่ตนได้เคยทำไว้ และบุญกุศลไม่ได้ทำ หรือทำก็ทำไว้น้อย ก็ย่อมเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดความคิดฟุ้งซ่านซัดส่ายไปในอารมณ์ต่างๆ ได้

๕) **วิจิกิจฉา** ความสงสัย ลังเลใจ ไม่ตกลงได้ เช่นสงสัยในเรื่องพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ สงสัยในเรื่องโลกนี้โลกหน้า สงสัยเรื่องสมาธิ สมาบัติ มรรคผลพระนิพพาน สงสัยในเรื่องบาปเรื่องบุญเป็นต้น เมื่อนิวรณ์ ๕ สงบลงไปชั่วขณะที่ฟังเทศน์ฟังธรรมอยู่ ก็เป็นเหตุให้บุคคลนั้นได้รับความสุขอยู่ ไม่มากก็น้อย **อย่างนี้เรียกว่า พระศาสนามีความงามในเบื้องต้น**

ข. เมื่อบุคคลฟังธรรมแล้ว นำไปประพฤติปฏิบัติตาม คือลงมือปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุผลแห่งการปฏิบัติตามสมควรแก่วาสนาบารมีของตนๆ นับตั้งแต่ขั้นต่ำเป็นต้นไป แต่ยังไม่ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ถึงอย่างนั้นผู้นั้นก็ย่อมได้รับ

ความสุขใจมิใช่น้อย ย่อมจะเกิดความเชื่อ ความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยเป็นอย่างดี **อย่างนี้เรียกว่า พระศาสนางามในท่ามกลาง**

ค. เมื่อบุคคลใดปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ผลดีคงที่ คือได้บรรลุผลแห่งการปฏิบัติ นับตั้งแต่โสดาปัตติมรรคเป็นต้นไป จนกระทั่งถึงอรหัตตมรรค อรหัตตผล **อย่างนี้เรียกว่า พระศาสนางามในที่สุด**

ว่าด้วยภาคปฏิบัติ ภาคปฏิบัตินี้ ขอให้ท่านนักปฏิบัติทั้งหลายเข้าใจว่า การปฏิบัติธรรม เราปฏิบัติที่จิต จะได้ผลน้อยหรือมาก เราก็ดูที่จิตของเรา ถ้าว่าเราสามารถทำลายความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะ ตัณหา อุปาทาน ลงไปได้**เสี้ยวหนึ่งในส่วนสี่** (๑/๔) เราก็ชื่อว่าได้บรรลุขั้นปฐมมรรคแล้ว

หากว่าเราสามารถทำให้เบาบางไปถึงสองส่วน ก็ถือว่าเราได้บรรลุเป็นพระสกิทาคามีแล้ว, แต่ถ้าว่าเราทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไปครึ่งหนึ่ง เช่น ความโลภหมดไปถึง ๔ ตัว ความโกรธและกามราคะก็หมดไป ไม่มีเหลือหลออยู่ในขันธสันดาน

วิจิกิจฉาความลังเลสงสัยในเรื่องพระพุทธเจ้า

พระธรรม พระสงฆ์ ในข้อปฏิบัติ เป็นต้น ก็หมดไป ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ จิตใจของเราละได้อย่างนี้ก็แสดงว่า เราได้บรรลุเป็นพระอนาคามี เดินไปได้ครึ่งทางแล้ว จวนจะถึงนิพพานขั้นสูงสุดยอดแล้ว

ถ้าว่าเราสามารถทำลายกิเลสตัณหาได้หมด ไม่มีกิเลสตัณหา ไม่มีอาสวะเหล่าใดนอนเนื่องอยู่ในขันธ-สันดานของเรา ใครจะมายุมายั่วด้วยวิธีอย่างไร ก็ไม่โกรธ ใครจะมายกย่องสรรเสริญอย่างไร ก็ไม่ยินดี เขาจะมีทรัพย์สินเงินทอง ผ้าผ่อนแพรพรรณ มีเงินเป็นล้านๆ มาวางไว้ มาถวาย ก็ธรรมด๊า ธรรมดา ไม่ตื่นเต้น ไม่ดีใจ แต่ไม่ใช่ใจจืดใจดำ หรือไม่ใช่ใจจืดใจจาง

หรือหากว่า (เรา) จะมีเงินทองกองแก้ว แต่มีอันเป็นไป ถูกโจรลักโจรขโมยไป ถูกเขาปล้นไป จี้ไป หรือตกหายอะไรทำนองนี้ ก็อยู่เฉยๆ ไม่มีความเสียใจเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ถ้าเราประพฤติปฏิบัติได้อย่างนี้ก็แสดงว่า เราบรรลุอริยมรรคอริยผล ถึงขั้นพระอรหัตตมรรค พระอรหัตตผลแล้ว ถือว่าเราปฏิบัติธรรมะได้ผลขั้นสูงสุดยอดแล้ว

เหตุนั้น ก็ขอให้ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย จง

สังเกตและพิจารณาดูที่จิตของเราว่า ขณะนี้ จิตใจของเรา สามารถละราคะ โทสะ โมหะ ตัณหา อุปาทาน ได้มากน้อย แค่ไหนเพียงไร ก็ขอให้เราได้พิสูจน์เอาเอง

ธรรมดาจิตของบุคคล ย่อมผูกพันอยู่กับอารมณ์ ต่างๆ มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ตลอดกาลนาน นับตั้งแต่อ้อนแต่ออกมา ตั้งแต่เราได้คลอดจากครรภ์ของ มารดามาจนถึงป่านนี้ จิตใจของเราส่วนมากไม่อยู่กับเนื้อ กับตัวซะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนมากจิตใจของเราวิ่งไปหารูป บ้าง วิ่งไปตามเสียงบ้าง วิ่งไปตามกลิ่นบ้าง วิ่งไปตามรส บ้าง วิ่งไปตามสัมผัสบ้าง วิ่งไปตามอารมณ์บ้าง อยู่ ตลอดเวลา ไม่อยู่คงที่

เหมือนกันกับลิง ซึ่งอยู่ตามปกติไม่ได้ ต้องเกาที่โน้น หยิบที่นี้ กระโดดไปโน้น กระโดดมานี้ อยู่ตลอดเวลา ข้อนี้ ฉันใด ใจของคนเราก็เหมือนกัน นับตั้งแต่คลอดจากครรภ์ มารดามาจนถึงป่านนี้ มันไม่อยู่กับที่ พูดตามประสาบ้านเรา ว่า ไม่อยู่กับเนื้อกับตัว และก็วิ่งไปตามอารมณ์ต่างๆ เวลา อารมณ์ต่างๆ มากระทบ เช่น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ มากระทบมันก็วิ่งไปตามอารมณ์นั้นๆ แล้ว

เมื่อเรามาเจริญพระกัมมัฏฐาน (จิตนั้น) ก็ไม่

ปรารถนาจะอยู่กับอารมณ์ของพระกัมมัฏฐานเลย ย่อมออกนอกทางอยู่เสมอ เหมือนกันกับเกวียนที่เทียมด้วยโคโกง ย่อมพาออกนอกทางอยู่ เป็นนิตย์ ฉะนั้น ถึงอย่างนั้นบุคคลผู้หวังความสุขแก่ตน ก็ต้องเพียรพยายามฝึกฝนตนอบรมตน จนหายโกง หายดื้อ หายพยศ

ท่านกล่าวอุปมาในการฝึกไว้ว่า อันนรชนผู้ใคร่ที่จะฝึกลูกโค ที่กำลังติดนมแม่อยู่ ต้องเอาเชือกผูกล่ามไว้กับเสา ลูกโคนั้นจะต้องดิ้นรนกระวนกระวาย เพื่อหาอุบายออกหนีไปให้ได้ เมื่อไม่สามารถจะหนีไปได้ตามที่ตนนึกก็จำเป็นต้องยืนพิงเสาบ้าง นอนพิงเสาบ้าง ข้อนี้ฉันใด

ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ประสงค์จะฝึกใจของตนเอง ก็พึงปฏิบัติฉันนั้น เพราะว่าใจเคยได้ลิ้มรสแห่งอารมณ์อันน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าชอบใจ มีรูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ มานานต่อนานแล้ว พึงพรากใจของเราออกจากอารมณ์นั้นเสีย แล้วเอา **เชือกคือสติ** ผูกไว้ที่ **เสาคือพองยุบ** เป็นต้น ดังบาลีกล่าวไว้ว่า

ตตฺถ อสฺสาสปสฺสาสถมฺเภ สติโยตฺเตน พนฺธิตพฺพํ ฯ

แปลว่า บุคคลพึงเอาเชือกคือสติ ล่ามจิตไว้ที่เสาคือพองยุบ

เมื่อเป็นเช่นนี้ จิตก็จะต้องดิ้นรนกระวนกระวาย

วิ่งไปข้างโน้น วิ่งมาข้างนี้ ไม่อยู่เป็นสุขดุจลิง หรือดุจปลาที่บุคคลยกขึ้นมาจากน้ำ วางไว้บนบก ย่อมดิ้นรนแส่หาน้ำฉันใด

เมื่อจิตใจไม่ได้อารมณ์ที่ตนเคยได้ในกาลก่อน ก็ประสงค์จะกัดเชือกคือ สติหนีไปหาอารมณ์ที่ตนต้องการ เขาจะพยายามจนสุดความสามารถ ครั้นไม่อาจจะหนีไปได้ ก็จำเป็นต้องยึดมั่นอยู่กับรูปกับนามคือพองยุบ ด้วยอำนาจแห่งขณิกสมาธิบ้าง ด้วยอำนาจแห่งอุปจารสมาธิบ้าง ด้วยอำนาจแห่งอัปปนาสมาธิบ้าง สมดังที่พระโบราณาจารย์กล่าวสอนไว้ว่า

ยถา ถมฺเภ นิพนฺเธยฺย วจฺฉํ ทมํ นโร อิธ
พนฺเธยฺเยวํ สกํ จิตฺตํ สติยารมฺมเณ ทฬฺหํ[๑]

บุคคลใดในโลกนี้ เวลาจะฝึกลูกโค ต้องเอาเชือกผูกไว้กับเสาเสียก่อน แล้วจึงลงมือฝึกได้ตามชอบใจ ฉันใด อันบุคคลผู้จะฝึกจิตของตน ก็พึงปฏิบัติฉันนั้น คือพึงผูกจิตของตนไว้ให้มั่นที่อารมณ์ คือพองยุบ เป็นต้น ด้วยสติ

อธิบายและขยายความดังต่อไปนี้ คือ

---

[๑] ขุททกนิกายอัฏฐกถา ปฏิสัมภิทามัคควัณณนา สัทธัมมปกาสินี ๒ หน้า ๙๘

๑. อารมณ์ของวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นกล่าวโดยนัยแห่งการปฏิบัติ ได้แก่ สติปัฏฐานทั้ง ๔ คือ

๑) **กำหนดกาย** เช่น เวลาท้องพอง ท้องยุบ ภาวนาว่า พุทโธ หรือภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอ เป็นต้น ดังที่เคยได้บรรยายมาแล้วนั้น

๒) **กำหนดเวทนา** เช่น เจ็บ ปวด เมื่อย คัน

๓) **กำหนดใจ** เช่น เวลาคิดภาวนาว่า คิดหนอๆ หรือว่า พุทโธๆ เป็นต้น แม้เวลาโกรธ เวลาดีใจ เวลาเสียใจก็ให้ปฏิบัติเช่นกัน ถ้าเราเข้าใจวิธีปฏิบัติแล้ว อยู่ที่ไหนก็ปฏิบัติได้ จะเป็นข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน นักเรียน ทหาร ตำรวจ ก็ปฏิบัติได้ทั้งนั้น

๔) **กำหนดธรรม** เช่น นิวรณ์ ๕ ขันธ์ ๕ และโพชฌงค์ ๗ เป็นต้น

รวมความว่า อารมณ์ของวิปัสสนาคือสติปัฏฐาน ๔ ได้แก่ กาย เวทนา จิต และ ธรรม

๒. ใช้สติเป็นเครื่องมือในการฝึก ในการกำหนดเอาสติกั้นกิเลส คือโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ให้ไหลบ่าเข้ามาท่วมนา หรือท่วมพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ

ฉะนั้น **ในเวลาเจริญวิปัสสนาจริงๆ แล้ว ไม่ต้องไป**

ห่วงใยกังวลอะไรอย่างอื่น ขอแต่ให้ใช้สติกำหนดลงไปตรงที่ท้องพอง ท้องยุบ แห่งเดียวเท่านั้นก็พอแล้ว ก็ชื่อว่าได้ปฏิบัติตามสติปัฏฐานทั้ง ๔ ครบหมดทุกข้อ

เช่น **ท้องที่พองยุบเป็นรูป** รูปนี้เป็นกาย ในขณะนั้นเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งต้องมีอยู่ด้วยกันทุกคน คือไม่สุขก็ทุกข์ ถ้าไม่ทุกข์ก็สุข ถ้าไม่สุขไม่ทุกข์ก็เฉยๆ สุข ทุกข์ เฉยๆ เป็นเวทนา **การที่รู้ว่าพองยุบอยู่นั้นเป็นจิต**

ใจขณะที่กำหนดพองยุบอยู่นั้น ขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็มีอยู่พร้อมมูลแล้ว ขันธ์ ๕ นี่เป็นธรรม สติที่กำหนดพองยุบอยู่นั้นก็เป็นธรรม แม้สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ก็มารวมอยู่ที่แห่งเดียวกันนี้

เพราะฉะนั้น การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ จึงเป็นของทำได้ ปฏิบัติได้โดยไม่ยากนัก และไม่ง่ายนัก ยากอยู่ที่บุคคลไม่กล้าตัดสินใจทำ หรือไม่ทำจริงเท่านั้น พระพุทธองค์ได้วางหลักไว้ว่า **สตฺตนฺนํ ทิวสานํ** ถ้าบุคคลมีศรัทธาจริง ตั้งใจจริง ปฏิบัติจริงแล้ว ภายใน ๗ วันก็จะได้ผล

นอกจากนี้ในปฐมสามนต์นั่นเอง ท่านยังได้กล่าวสอนต่อไปอีกว่า ผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานต้องทำตนให้เป็นดุจพญาเสือโคร่ง คือตามธรรมดาพญาเสือโคร่งย่อมแอบอาศัยป่าหญ้ารกๆ บ้าง อาศัยป่าไม้บ้าง อาศัยภูเขาบ้าง แล้วคอยจ้องตะครุบเนื้อ(สัตว์)กินเป็นอาหาร เช่น กระบือป่า โคป่า หมูป่า เป็นต้น ฉันใด

ผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร หวังจะไปสู่พระนิพพาน ก็พึงปฏิบัติฉันนั้น พึงอาศัยป่าไม้บ้าง โคนไม้บ้าง เรือนว่างบ้างอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วลงมือเจริญวิปัสสนาภาวนาจนสามารถยึดมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ไว้ในเงื้อมมือของตนได้ สมดังพระโบราณจารย์กล่าวสอนเปรียบเทียบไว้ว่า

ยถาปิ ทีปโก นาม นิลียิตฺวา คนฺฉตี มิเค
ตเถวายํ พุทฺธปุตฺโต ยุตฺตโยโค วิปสฺสโก
อรญฺญํ ปวิสิตฺวาน คณฺหาติ ผลมุตฺตมํ.[๑]

ธรรมดาเสือโคร่ง ย่อมแอบซ่อนตัว คอยจับเนื้อกินเป็นอาหารอยู่ตามป่า ฉันใด บุตรของพระตถาคตเจ้าต้องเป็นผู้ประกอบด้วยความเพียร มิได้ประมาท เข้าไปสู่ป่า

---

[๑] ขุททกนิกายอัฏฐกถา ปฏิสัมภิทามัคควัณณนา สัทธัมมปกาสินี ๒ หน้า ๙๔

หรือโคนไม้แล้ว หรือเข้าไปอยู่ที่ว่างเปล่าแห่งใดแห่งหนึ่งแล้ว ลงมือเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ฉันนั้น

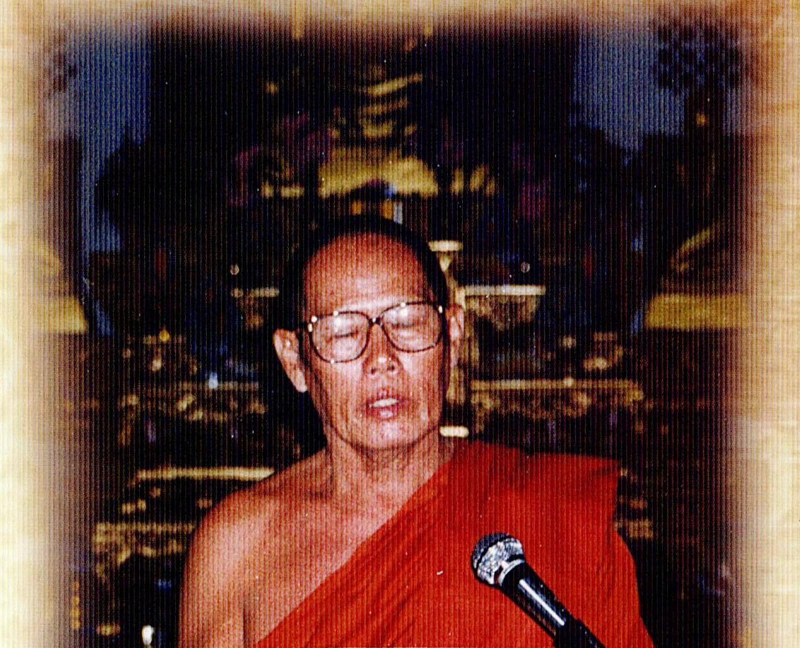
ที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็พอสรุปใจความว่า

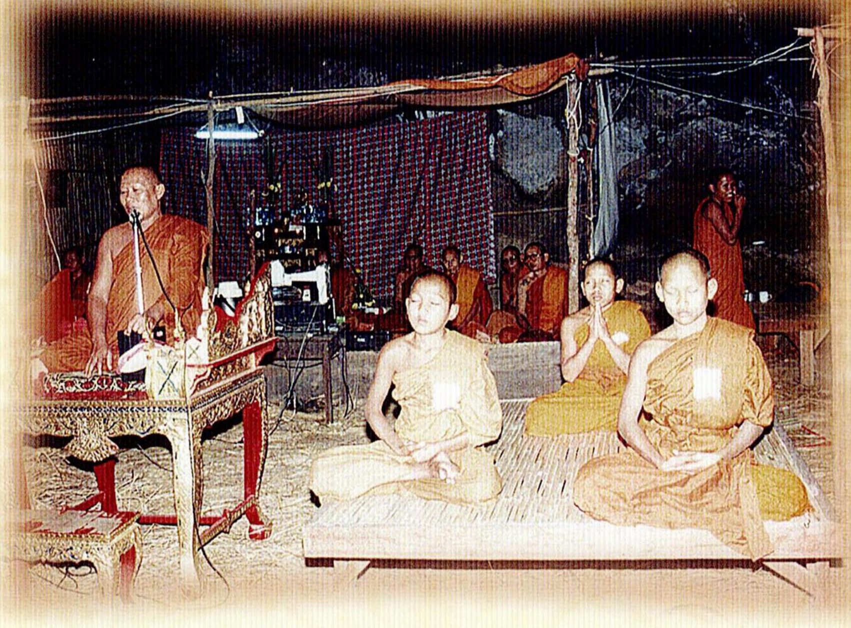
ความงามของพระศาสนาในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เรารักษา แต่ว่ายังไม่ได้บรรลุอริยมรรค อริยผล

ความงามของพระศาสนาในขั้นกลาง ก็ได้แก่ การที่เราลงมือเจริญพระกัมมัฏฐาน จนได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามีแล้ว แต่ยังไม่ได้บรรลุเป็น พระอรหันต์

ความงามพระศาสนาในขั้นสูงสุด ก็ได้แก่ การเจริญวิปัสสนาภาวนา จนได้บรรลุพระอรหัตตมรรค อรหัตตผล พ้นจากกิเลสตัณหาทั้งหลายทั้งปวง พ้นจากชาติกันดาร ชรากันดาร พยาธิกันดาร มรณะกันดาร ไม่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในมหรรณพภพสงสารอีกต่อไป

เอาละท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้น้อมนำเอาธรรมะ เรื่อง**ความงามของพระศาสนา** มาบรรยายโดยย่อ ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา จึงขอยุติลงแต่เพียงเท่านี้.

ผู้เข้าถึงความไพบูลย์ในธรรม

วันนี้ หลวงพ่อจะได้น้อมนำเอาธรรมะอันเป็นคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้า ในเรื่อง **ผู้เข้าถึงความไพบูลย์ในธรรม** มาบรรยายประกอบการปฏิบัติของท่านทั้งหลาย สืบต่อไป

ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรสฺเสว มหนฺตํ เวปุลฺลํ ปาปุณาติ ธมฺเมสุ.[๑]

ใจความว่า ดูก่อนท่านผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย ผู้ที่เห็นภัยในวัฏฏสงสารประกอบด้วยคุณธรรม ๖ ประการ ย่อมถึงความไพบูลย์อันยิ่งใหญ่ในธรรม ต่อกาลไม่นานเลย

คุณธรรมทั้ง ๖ ประการนั้น คือ

---

[๑] องฺ. ฉกฺกนิปาตา ๒๒ / ๓๕๑ / ๔๘๒

๑. **อาโลกพหุโล** มากด้วยแสงสว่าง

๒. **โยคพหุโล** มากด้วยความเพียร

๓. **เวทพหุโล** มากด้วยปีติปราโมทย์

๔. **อสนฺตุฏฺฐิพหุโล** มากด้วยความไม่พอไม่หยุด

๕. **อนิกฺขิตฺตธุโร** ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม

๖. **อุตฺตริญฺจ ปตาเรติ** พยายามก้าวหน้าต่อไปไม่ถอยหลัง

มีอธิบายดังต่อไปนี้

๑. คำว่า **มากไปด้วยแสงสว่าง** หมายความว่า มีญาณมาก มีความรู้มาก มีปัญญามาก จำแนกเป็น ๓ ประการคือ

๑) ปริยัติญาณ ปัญญาคือความรู้ที่เกิดจากการศึกษา

๒) ปฏิปัตติญาณ ปัญญาคือความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ

๓) ปฏิเวธญาณ ปัญญาคือความรู้แจ้งแทงตลอดซึ่งอริยสัจทั้ง ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ปัญญาซึ่งรู้แจ้งแทงตลอดวิสุทธิ ๗ ปัญญาซึ่งรู้แจ้งแทงตลอดลำดับญาณ ๑๖ จนได้บรรลุมรรคผลนิพพาน สำเร็จเป็น

พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ผู้ที่ประกอบไปด้วยญาณทั้ง ๓ นี้ ชื่อว่า**อาโลกพหุโล** ผู้มากไปด้วยแสงสว่าง คือปัญญา

๒. คำว่า **มากไปด้วยความเพียร** ได้แก่ มากไปด้วยความเพียร ทั้งทางโลก ทางธรรม ความเพียรทางโลกคือ พยายามให้การงานที่เราประกอบนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ส่วนความเพียรในทางธรรมนั้นจำแนกออกเป็น ๔ ประการ คือ

๑) เพียรระวังบาปไม่ให้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เกิดขึ้น ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ด้วยการบำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา เช่น เวลาเดินจงกรม ภาวนาว่า ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ เป็นต้น สติกับจิตไม่เผลอจากเท้าขวาเท้าซ้าย แม้เวลานั่ง สติกับจิตก็ให้อยู่กับท้องพองท้องยุบ เป็นต้น โดยภาวนาว่า พุทโธๆ หรือ ยุบหนอ พองหนอ อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เผลอจากรูปจากนาม ชื่อว่าได้ปัจจุบันธรรม

ในขณะนั้นบาป คือความโลภ ความโกรธ ความหลง จะไม่เกิดขึ้นได้เลย เพราะว่าบาปคือความชั่วช้านั้น จะเกิด

ได้ ก็ต้องอาศัยทั้งอารมณ์อดีต ทั้งอารมณ์อนาคต ดังนั้น สมเด็จพระจอมธรรมจึงตรัสสอนไว้ (เป็นต้น) ว่า

อตีตํ นานฺวาคเมยฺย นปฺปฏิกงฺเข อนาคตํ
ยทตีตมฺปหีนนฺตํ อปฺปตฺตญฺจ อนาคตํ
ปจฺจุปนฺนญฺจ โย ธมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสติ[๑] **ฯ**

ซึ่งแปลความว่า ท่านทั้งหลายอย่านึกถึงอารมณ์ที่ล่วงไปแล้ว อย่ามุ่งหวังอารมณ์อนาคต คือที่ยังไม่มาถึง เพราะว่าสิ่งใดที่เป็นอดีต สิ่งนั้นก็ล่วงเลยไปแล้ว สิ่งใดเป็นอนาคต สิ่งนั้นก็ยังมาไม่ถึง ผู้ใดได้ปัจจุบันธรรม ผู้นั้นจึงจะสามารถเห็นแจ้งในที่นั้นๆ ได้ ดังนี้

ความเพียรที่เกิดขึ้นเพราะการปฏิบัติธรรมอย่างนี้ เรียกว่า เพียรระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้นในขันธสันดานของตน

๒) เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นให้เสื่อมไป ด้วยการบำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา เช่น เวลาเดินจงกรม เวลานั่งภาวนาอยู่ สติกับจิตจับอยู่ที่ปัจจุบันธรรม เห็นรูป เห็นนาม เห็นพระไตรลักษณ์ ขณะนั้นกิเลสต่างๆ จักสงบระงับดับไป โดย**ตทังคปหาน** คือ ละกิเลสได้ด้วยองค์พระกัมมัฏฐาน

---

[๑] ม. อุปริปณฺณาสกํ ๑๔ / ๕๒๗ / ๓๔๘

และสงบระงับไปด้วย**วิกขัมภนปหาน** คือละกิเลสโดยการข่มได้ด้วยอำนาจ ศีล สมาธิ ปัญญา

อย่างนี้เรียกว่า เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว ให้เสื่อมสิ้นไป ทำให้กิเลส ดับไปในขั้นต่ำและขั้นกลาง ส่วนในขั้นสูงนั้น ได้แก่เพียรละโดยเด็ดขาด ไม่กลับเกิดขึ้นอีกต่อไป ด้วยการบำเพ็ญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุถึงมัคคญาณ ผลญาณ

๓) เพียรบำเพ็ญกุศลให้เกิดขึ้นในตน คือเพียรพยายามให้ ศีลกุศล สมาธิกุศล ปัญญากุศล เกิดขึ้นในตนให้มากๆ จนสามารถตัดกิเลสได้เด็ดขาดเป็น**สมุจเฉทปหาน** ได้แก่ ผู้เจริญพระวิปัสสนาจนได้บรรลุมรรคผลนิพพานนั่นเอง

๔) เพียรรักษา กาย วาจา ใจ ให้อยู่กับ ศีล สมาธิ ปัญญา และเพียรรักษา ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ และให้เจริญยิ่งๆ ขึ้น โดยลำดับๆ จนกว่าจะได้สิ้นอาสวะกิเลส

ผู้ใดประกอบไปด้วยความเพียรทั้ง ๔ ประการนี้ เรียกว่า ผู้มากไปด้วยความเพียรในทางธรรม

ถ้าผู้ใดมากไปด้วยความเพียรทั้งในทางโลก และ

มากไปด้วยความเพียรทั้งในทางธรรม ย่อมจะนำผู้นั้นให้ได้รับ ประโยชน์ในภพนี้ ประโยชน์ในภพหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง กล่าวคือพระนิพพาน เหมือนดังเรื่องของ**นางปุณณา** มีเรื่องเล่าไว้ในธรรมบทว่า

เมื่อองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้เมืองราชคฤห์ วันหนึ่ง **นางปุณณา** ได้ตามประทีปทำงานตลอดคืน เมื่อนางเหนื่อย จึงหยุดพักตากอากาศที่ข้างนอก ขณะนั้น **พระทัพพมัลลบุตร** ได้จัดแจงเสนาสนะถวายแก่พระภิกษุทั้งหลาย ที่พากันมาเฝ้าองค์สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อภิกษุเหล่านั้น ฟังธรรมแล้ว ต่างก็ไปสู่ที่อยู่ของตน เพื่อเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อไป

นางปุณณา ได้แลเห็นพวกภิกษุเที่ยวไปอยู่บนภูเขาด้วยแสงสว่าง คิดว่าท่านคงจะไม่สบาย หรือคงจะถูกงูกัดเป็นแน่ ครั้นใกล้รุ่ง นางจึงเอารำผสมกับน้ำทำเป็นก้อนปิ้งไฟสุกแล้ว ใส่ชายพกผ้า เดินออกไปตักน้ำ ขณะนั้นองค์สมเด็จพระบรมศาสดากำลังเสด็จออกบิณฑบาตเสด็จสวนทางมาพอดี

นางปุณณา จึงคิดว่า ในวันอื่นๆ เมื่อเราได้พบ

พระพุทธเจ้า ก็ไม่มีไทยธรรมถวาย ถ้าเรามีไทยธรรม ก็ไม่พบพระพุทธเจ้า วันนี้เรามีโชคมากแล้วหนอ ไทยธรรมของเราก็มี พระพุทธองค์ก็อยู่ ณ ที่เฉพาะหน้านี้ จึงถวายบังคมกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์จงทรงรับขนมอันเศร้าหมองนี้ แล้วจงสงเคราะห์หม่อมฉันเถิด

พระบรมศาสดาทรงน้อมบาตรรับขนมของนางตามความประสงค์ **นางใส่บาตรแล้ว** กราบไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์อย่างเรียบร้อย ตั้งความปรารถนาไว้ว่า **ภนฺเต ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐธมฺโมเยว เม สมิชฺฌตุ** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระธรรม ที่พระองค์ได้เห็นแล้ว จงสำเร็จแก่หม่อมฉันด้วยเถิด สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสอนุโมทนาว่า เอวํ โหตุ ขอความปรารถนาที่เธอตั้งไว้นั้น จงสำเร็จเถิด

ลำดับนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสสั่งให้พระอานนท์เถระปูอาสนะถวาย ทรงนั่งเสวยภัตตาหาร ณ ที่ใกล้ๆ นางนั้น เมื่อเสวยเสร็จจึงตรัสเรียก นางปุณณา มารับสั่งว่า ปุณณา เธอไม่ได้หลับเพราะทุกข์ของตน ส่วนสาวกของเราไม่ได้หลับ เพราะทำความเพียรตลอดวันยันรุ่ง แล้วแสดงพระธรรมเทศนาแก่นางต่อไปว่า (๒๕/๒๗/๔๕)

สทา ชาครมานานํ อโหรตฺตานุสิกฺขินํ

นิพฺพานํ อธิมุตฺตานํ อตฺถํ คจฺฉนฺติ อาสวา ฯ

อาสวะทั้งหลายของบุคคลผู้ตื่นอยู่ทุกเมื่อ ปฏิบัติธรรมตลอดคืนและวัน มีใจน้อมไปสู่พระนิพพาน ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้ คือย่อมหมดไปสิ้นไปโดยไม่เหลือ

เมื่อนางปุณณาได้ฟังพระสัทธรรมเทศนาแล้ว เจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อ ไม่ช้าไม่นานนางก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน

เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้มีความเพียรในทางโลก ย่อมเป็นผลดลบันดาลให้ได้รับความสุขในทางโลก ผู้มีความเพียรในการปฏิบัติธรรม ย่อมนำตนให้พ้นทุกข์ ประสพสันติสุขอย่างแท้จริง และได้ชื่อว่า **โยคพหุโล** ผู้มากไปด้วยความเพียร ดังนี้

๓. คำว่า **มากด้วยปีติปราโมทย์** หมายความว่า มีความอิ่มอกอิ่มใจ ต่อผลงาน ต่อความดีต่างๆ ที่ตนได้ทำมา ได้ปฏิบัติมา ทั้งทางโลกและทางธรรม ความอิ่มใจทางโลก ได้แก่เมื่องานหรือสิ่งที่ตนประกอบทุกอย่างสำเร็จสมประสงค์ ส่วนความอิ่มใจทางธรรมนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ขั้น คือ

๑) ความอิ่มใจในขั้นต่ำ เกิดขึ้นเพราะการเรียนรู้

ปริยัติตามภูมิตามชั้นของตน แล้วสอบได้ ย่อมภาคภูมิใจ สุขใจมิใช่น้อย

๒) ความอิ่มใจในขั้นกลาง เกิดขึ้นเพราะการปฏิบัติธรรม เช่น เจริญสมถกัมมัฏฐาน หรือเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน พอถึงญาณที่ ๓ คือ สัมมสนญาณอย่างแก่ เข้าเขตอุทยัพพยญาณอย่างอ่อน เกิดความอิ่มใจที่เรียกว่า ปีติ ๕ มีขุททกาปีติ ความอิ่มใจชั่วขณะ ทำให้ขนลุกน้ำตาไหล ใจเอิบอิ่มเยือกเย็น เป็นต้น

๓) ความอิ่มใจขั้นสูง เกิดขึ้นเพราะการปฏิบัติธรรมจนได้ผลเต็มที่แล้ว เกิดความอิ่มใจเป็นพิเศษ เช่น **พระเจ้ามหากัปปินะ** เป็นตัวอย่าง ท่านได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน สละราชสมบัติออกบวช เจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้สำเร็จมรรคผลนิพพาน เป็นพระอรหันต์ ท่านมีความอิ่มใจสุขใจในธรรมมาก ย่อมเปล่งอุทานทั้งกลางคืนและกลางวันว่า **อโห สุขํ อโห สุขํ** สุขจริงหนอ สุขจริงหนอ องค์สมเด็จพระชินสีห์ จึงได้ตรัสพระคาถาไว้ว่า[๑]

---

[๑] ขุ. ขุทฺทกปาฐ-ธมฺมปทคาถา ๒๕ / ๑๖ / ๒๕

ธมฺมปีติ สุขํ เสติ วิปฺปสนฺเนน เจตสา

อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม สทา รมติ ปณฺฑิโต ฯ

บุคคลผู้มีใจผ่องใส มีความอิ่มใจในธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข บัณฑิตย่อมยินดีในธรรม อันพระอริยเจ้าประกาศแล้ว คือโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

ผู้มีความอิ่มใจดังกล่าวมานี้ ได้สมญาว่า **เวทพหุโล**

๔. คำว่า **ผู้มากไปด้วยความไม่พอไม่หยุด** หมายความว่า ไม่พอใจเพียงเท่านั้น ไม่หยุดอยู่เพียงแค่นั้น ต้องพยายามก้าวหน้าต่อไปอีก คือพยายามทำ ทานกุศล ศีลกุศล ภาวนากุศล ไม่ลดละ

ในอรรถกถาท่านได้แก้ไว้ว่า **กุสเลสุ ธมฺเมสุ อสนฺตุฏฺโฐ** ไม่พอใจในกุศลธรรมเพียงเท่านั้น เช่น เราเคยทำทานกุศลอยู่ แล้วก็อย่าทำความพอใจในกุศลเพียงเท่านั้น บุญกุศลอื่นๆ ที่ประเสริฐเลิศกว่านั้น ดีกว่านั้น สูงกว่านั้น ยังมีอยู่อีกมาก เช่น ศีลกุศล เป็นต้น เรื่องเช่นนี้ในอดีตกาลเคยมีมาแล้ว ตัวอย่าง

มีชายคนหนึ่ง ไม่อิ่ม ไม่พอใจ ไม่หยุดอยู่เพียงกุศลธรรมชั้นต่ำๆ พยายามทำให้ยิ่งขึ้นไป จนได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันคือ ครั้งที่ ๑ เห็นชายจีวรของพระภิกษุสงฆ์

เปียกชุ่มน้ำค้าง ในเวลาที่ท่านยืนห่มจีวรไปบิณฑบาต ในบ้าน จึงพยายามหาจอบมาดายหญ้า ทำให้เตียนและสะอาดดี ครั้งที่ ๒ นำเอาทรายมาเกลี่ยลง ณ ที่นั้น ทำให้สะอาดเรียบร้อยดี ครั้งที่ ๓ สร้างมณฑปกันแดด มุงด้วยใบไม้ ครั้งที่ ๔ สร้างศาลากันฝนมุงด้วยกระเบื้อง อย่างดี

ครั้งที่ ๕ ทำการฉลองเป็นการใหญ่ โดยอาราธนาพระพุทธเจ้ามาเป็นประธาน ครั้งที่ ๖ ถวายทานฟังธรรม ปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน อย่างนี้เรียกว่า **อสนฺตุฏฺฐิพหุโล** ผู้มากด้วยความไม่พอไม่หยุดในกุศลธรรม ธรรมดากุศลนั้น มีมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นของดี เพราะฉะนั้นควรสร้างความดีไว้มากๆ จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทางคือ พระนิพพาน

๕. คำว่า **ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม** นั้น กุศลธรรม แบ่งออกเป็น ๔ ขั้น คือ

๑) กามาวจรกุศล ได้แก่ กุศลที่เกิดขึ้นจาก ทาน ศีล เป็นต้น

๒) รูปาวจรกุศล ได้แก่ กุศลที่เกิดขึ้นจากการเจริญสมถกัมมัฏฐาน ในส่วนที่เป็นรูปกัมมัฏฐาน จนได้รูปฌาน

๓) อรูปาวจรกุศล ได้แก่ กุศลที่เกิดขึ้นจากการเจริญอรูปกัมมัฏฐาน จนได้สำเร็จอรูปฌาน

๔) โลกุตตรกุศล ได้แก่ บุญกุศลที่เกิดขึ้นจากการเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุอริยมรรคอริยผล

ผู้ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ทั้ง ๔ นี้ ได้ชื่อว่า **อนิกฺขิตฺตธุโร**

๖. คำว่า **พยายามก้าวหน้าต่อไป ไม่ถอยหลัง** หมายความว่า พยายามก้าวหน้าต่อไป ทั้งภาคปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จนสามารถหลุดพ้นจากกิเลสาสวะทั้งหลายทั้งปวง ผู้ที่พยายามก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างนี้ ย่อมได้รับประโยชน์โสตถิผล ทั้งแก่ตนและบุคคลอื่น ทั้งภพนี้และภพหน้า ตั้งแต่ต่ำจนถึงสูงสุด

ดังนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงแสดงบุคคลไว้ ๗ จำพวก เพื่อให้นักปฏิบัติธรรมเปรียบเทียบดูว่า ขณะนี้ตัวเราอยู่ในประเภทไหน เมื่อไรจะพยายามก้าวหน้าต่อไป หรือได้พยายามเต็มที่แล้ว บุคคล ๗ จำพวกนั้น คือ

บุคคลจำพวกที่ ๑ ดำน้ำดิ่งลงไปฝ่ายเดียว ไม่ยอม

โผล่ขึ้นมาอีกเลย ได้แก่ บุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่ยอมละทิฏฐิผิดนั้น

บุคคลจำพวกที่ ๒ ดำน้ำโผล่ขึ้นมาแล้ว กลับดำดิ่งลงไปอีก ได้แก่ บุคคลผู้มีศรัทธาดี มีความเพียรดี แต่ภายหลัง กลับไม่มีศรัทธา ไม่มีความเพียร เช่น บางท่านครั้งแรกมีศรัทธาในการเจริญวิปัสสนา แต่ภายหลังกลับไม่มีศรัทธา หมดความอุตสาหะที่จะเจริญวิปัสสนาต่อไป

บุคคลจำพวกที่ ๓ ดำน้ำโผล่ขึ้นมาแล้วยืนอยู่เฉยๆ ได้แก่ บุคคลที่เคยทำทานมาแต่ก่อน ก็ทำทานตลอดไป เคยรักษาศีลมา ก็รักษาตลอดไป เคยฟังเทศน์มา ก็ฟังเทศน์ตลอดไป ที่จะคิดปฏิบัติเพื่อให้บรรลุมรรคผลนิพพานก็ไม่มี พอใจเพียงเท่านั้น หยุดอยู่เพียงแค่นั้น

บุคคลจำพวกที่ ๔ ดำน้ำขึ้นมาแล้ว เหลียวดูข้างโน้นมองดูข้างนี้ ได้แก่ บุคคลผู้มีศีลมีศรัทธาดีอยู่แล้ว แต่ไม่พอใจอยู่เพียงแค่นั้น ได้พยายามก้าวหน้าต่อไปอีก คือลงมือเจริญสมถะและวิปัสสนา จนได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน

บุคคลจำพวกที่ ๕ ดำน้ำโผล่ขึ้นมาแล้ว ข้ามน้ำต่อไปอีก ได้แก่ ผู้ที่เจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุ

เป็นพระโสดาบัน แล้วไม่พอใจเพียงเท่านั้น ตั้งใจปฏิบัติให้ก้าวหน้าต่อไป จนได้สำเร็จเป็นพระสกทาคามี

บุคคลจำพวกที่ ๖ ดำน้ำโผล่ขึ้นมาแล้ว พยายามก้าวหน้าต่อไปอีก จนจวนจะถึงฝั่ง ได้ที่พึ่งที่อาศัยอันสมควรแล้ว ได้แก่ บุคคลผู้ไม่ละความเพียร พยายามปฏิบัติต่อไป จนผ่านญาณ ๑๖ ครั้งที่ ๓ สำเร็จเป็นพระอนาคามี ไม่ต้องกลับมาเกิดในกามภูมิอีกต่อไป

บุคคลจำพวกที่ ๗ ดำน้ำโผล่ขึ้นมาแล้วพยายามก้าวหน้าต่อไปจนถึงฝั่ง ได้แก่ บุคคลผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้เป็นพระอนาคามีแล้ว แต่ไม่พอใจหยุดอยู่เพียงแค่นั้น ตั้งใจปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อไป จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ชื่อว่าเป็นผู้ถึงฝั่งคือพระนิพพาน

บุคคลประเภทที่ ๔ ถึงประเภทที่ ๗ รวม ๔ จำพวกนี้ ได้ชื่อว่า **อุตฺตริญฺจ ปตาเรติ** ผู้พยายามก้าวหน้าต่อไปไม่ถอยหลัง

เท่าที่บรรยายมา พอสรุปใจความได้ว่า ผู้จะเข้าถึงความไพบูลย์ในธรรม นำตนให้พ้นจาก ชาติกันดาร ชรากันดาร พยาธิกันดาร และมรณกันดาร ต่อกาลไม่นานเลย

นั้น ต้องเป็นผู้ประกอบไปด้วยธรรมทั้ง ๖ ประการ ดังกล่าวมา

ดังนั้น ขอให้ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย จงตั้งใจปฏิบัติธรรม บำเพ็ญตนอยู่ในคุณธรรมทั้ง ๖ ประการนั้นให้บริบูรณ์ เพิ่มพูนขึ้นไป โดยลำดับๆ เถิด จะได้เกิดประโยชน์โสตถิผล อันยิ่งใหญ่ไพศาล จนถึงพระนิพพานอันเป็น **เอกันตบรมสุข** พ้นจากทุกข์ทั้งหลาย ไม่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในมหรรณพภพสงสารอีกต่อไป

กิเลสจะเบาบางเป็นลำดับๆไป ในขั้นพระอนาคามียังคงเหลืออยู่แต่อย่างละเอียด โดยเฉพาะ คือ อยากได้หรือสนใจในมรรคผลชั้นสุดท้าย แล้วสงสัยว่าจะเป็นอย่างไร เพราะไม่เคยรู้มาก่อน เมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วกิเลสต่างๆ มีอวิชชาเป็นต้น ก็สิ้นไป

สิ้นความสงสัย สิ้นความอยากได้ เพราะรู้แล้วได้แล้ว ตามคติในทางพระพุทธศาสนา ชาติปัจจุบันเป็นชาติสุดท้ายในโลกของพระอนาคามี

เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว อริยบุคคลชั้นนี้จะไปสู่แดนสุทธาวาส คือ แดนอันบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากกามราคะซึ่งอยู่ในรูปภพ และสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในแดนสุทธาวาส

นั้น

สำหรับผู้ที่ได้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานจนได้บรรลุมรรคผลขั้นสุดท้ายสำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้น กิเลสที่ยังเหลืออยู่อีก ๓ ประการดังกล่าวมา ย่อมดับลงอย่างเด็ดขาด

กล่าวอีกนัยหนึ่ง กิเลสทั้งหลายทั้งปวง ย่อมดับลงอย่างสิ้นเชิง แม้จะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ชีวิตนั้นก็หมดสิ้นแล้วซึ่งราคะตัณหา ดับแล้วซึ่งมวลกิเลส ไม่ว่าจะเป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง คงจะเหลือแต่เบญจขันธ์ ได้แก่ รูปคือร่างกาย เวทนาคือความรู้สึก สัญญาคือความจำได้ สังขารคือการปรุงแต่งจิต วิญญาณคือความนึกคิดรู้อารมณ์

ชีวิตของพระอรหันต์เป็นชีวิตที่บริสุทธิ์ยิ่ง เป็นที่เชื่อกันว่า ถ้าเป็นฆราวาสได้บรรลุพระอรหันต์แล้วจะอยู่ในเพศฆราวาสได้ไม่เกิน ๑ วัน จำต้องบวช มิฉะนั้นแล้ว จะดับขันธ์เข้าสู่ปรินิพพาน เพราะเพศของคฤหัสถ์นั้นเป็น หีนเพศ ไม่สามารถที่จะทรงคุณของพระอรหันต์ได้

เหตุนั้น เมื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์จำเป็นต้องออกบวช ถ้าไม่บวชก็จะต้องปรินิพพานภายในวันนั้น และเมื่อ

ประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานจนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ตัดกิเลสขาดจากขันธสันดานแล้ว ก็เป็นอันว่า เมื่อดับขันธ์แล้วเข้าสู่พระนิพพานพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย สิ้นทุกข์ สิ้นชาติ สิ้นภพ ไม่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในมหรรณพภพสงสารอีกต่อไปชั่วนิรันดร

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็เป็นผลพลอยได้จากการเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน และผลพลอยได้จากการเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานยังมีมากกว่านี้ แต่นำมาบรรยายเพียงสังเขปกถา แต่คิดว่า ท่านทั้งหลายคงพอที่จะรู้ได้ พอที่จะอนุมานได้ ว่าการมาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานของเราครั้งนี้ เราได้ผลอย่างไร และผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นนั้นมีอย่างไรบ้าง

หากว่าท่านเป็นนักสังเกตหรือเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะดี อะไรต่างๆ นานา ที่เกิดขึ้นมารอบด้านก็สังเกตดู ท่านทั้งหลายจะเห็นว่า การมาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ได้ผลคุ้มค่า ได้ผลเกินค่า จนไม่สามารถที่จะพรรณนาให้สิ้นสุดลงไปได้ นี้สำหรับผู้ที่ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติจริงๆ เท่านั้น แต่ถ้าว่าท่านใดที่ไม่ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติก็เหลือวิสัยที่จะช่วยเหลือได้

เอาล่ะ ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้น้อมเอาธรรมในเรื่อง **ผู้เข้าถึงความไพบูลย์ในธรรม** มาบรรยายโดยสังเขปกถา ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา ขอยุติไว้เพียงแค่นี้.

สิ้นอาสวะถึงสันติลักษณะ

วันนี้ หลวงพ่อจะได้น้อมนำเอาธรรมะ เรื่อง **สิ้นอาสวะถึงสันติลักษณะ** มาบรรยายประกอบการปฏิบัติสืบไป

คือเมื่อท่านนักปฏิบัติธรรมท่านใด ได้เข้าพิสูจน์ในการเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีความเพียรใช้สติระลึกรู้ทันทุกขณะของ รูปธรรม นามธรรม จนเกิดญาณรู้แจ้งแทงตลอดในพระไตรลักษณ์ชัดว่า รูปนามเกิดขึ้นแล้วดับไป เป็นอนิจจัง ตั้งอยู่ไม่ได้ เป็นทุกขัง ทนอยู่ไม่ได้ เป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้

อาสวะที่ไหล แล้วไปหมักดองอยู่ในจิตสันดาน ได้แก่ **ทิฏฐาสวะ อาสวะคือทิฏฐิความเห็นผิด** ไหลเข้าสู่จิตใจ แล้วเก็บลงสู่ภวังค์ **กามาสวะ อาสวะคือกาม** ได้แก่ความใคร่ในวัตถุกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เป็น

อิฏฐารมณ์ คืออารมณ์ที่น่าใคร่ น่าพอใจ น่าปรารถนา เมื่อมีความใคร่ในวัตถุกาม มีรูปเป็นต้นแล้ว กามาสวะ อาสวะคือกามนั้นก็จะไหลเข้าสู่จิตใจ แล้วก็เก็บลงสู่ภวังค์เสมอ

ภวาสวะ อาสวะคือภพ ได้แก่ ความอยากมีอยากเป็น เช่นว่า อยากเป็นโน้นเป็นนี้ อยากเป็นข้าราชการ อยากเป็นกำนัน อยากเป็นผู้ใหญ่บ้าน อยากเป็นนายอำเภอ อยากเป็นปลัด อยากเป็นผู้แทนราษฎร อยากเป็นรัฐมนตรี อยากเป็นนายก อะไรจิปาถะ ความอยากมีอยากเป็นนี้ ก็ถือว่าเป็นภวาสวะ อาสวะคือภพ และเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็จะไหลเข้าสู่จิตใจของเรา แล้วเก็บลงสู่ภวังค์ หมักดองไว้ในขันธสันดาน ได้ชื่อว่า **ภวานุสัย** อนุสัยคือภพบ้าง ภวาสวะอาสวะคือภพบ้าง

ก็เมื่อวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นแล้ว มีอารมณ์**พระไตรลักษณ์**ประหาณอาสวะเหล่านี้อยู่เสมอ อาสวะที่เป็นภายนอกไหลเข้าไปไม่ได้ อาสวะที่เป็นภายใน ก็ถูกอนิจจังทุกขัง อนัตตา ไหลเข้าสู่จิตใจแล้ว เก็บลงสู่ภวังค์แทน มากขึ้นเท่าใดๆ อาสวะก็จะน้อยลงเท่านั้นๆ จนกระทั่งสิ้นอาสวะคือเมื่อใด ได้ผ่านญาณ ๑๖ โอนโคตรจากปุถุชนไปสู่อริยโคตร เมื่อนั้นชื่อว่า **ถึงสันติลักษณะ** สงบจากกอง

กิเลสาสวะ และกองทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง ถึงพระนิพพาน

หมายความว่า อาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะก็ดี ทิฏฐาสวะก็ดี ภวาสวะก็ดี เมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะปวัตติไปตามวิถีของจิต แล้วลงไปสู่ห้วงแห่งภวังคจิต ภวังคจิตก็จะรักษาอาสวะทั้งหลายเหล่านั้นไว้ในห้วงภวังค์ เป็นอนุสัยกิเลสนอนดองอยู่ เราไม่มีหนทางใดที่จะกำจัดได้ นอกจากการเจริญพระวิปัสสนาภาวนา

คือเราจะให้ทานจนหมดวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ เราจะรักษาศีลตั้งแต่รู้เดียงสาจนถึงวันตาย เกิดชาติใดก็รักษาศีลตลอดไป หรือเราเจริญสมถภาวนา จนได้รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ ได้อภิญญาจิตก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะทำลายอาสวะทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ หรือไม่อาจที่จะทำลายอนุสัยเหล่านี้ให้หมดไปได้

เว้นไว้แต่ผู้ใด มาเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานเหมือนที่พวกท่านทั้งหลายเจริญอยู่ในขณะนี้ เมื่อเรามีสติสัมปชัญญะทันปัจจุบัน เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเมื่อใด เมื่อนั้นพระไตรลักษณ์ ก็จะปวัตติไปตามวิถีของจิต แล้วลงไปสู่ห้วงแห่งภวังค์ในขณะนั้น

อาสวะหรืออนุสัยกิเลสที่มีอยู่ในห้วงแห่งภวังค์ก็จะหมดไปตามลำดับ อาสวะใหม่ หรืออนุสัยใหม่ก็เข้าไปไม่ได้ เมื่อพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไหลลงมากเท่าไหร่ อาสวะหรืออนุสัยก็หมด ไปมากเท่านั้น จนกระทั่งหมดสิ้นอาสวะหรืออนุสัยเมื่อใด เมื่อนั้นท่านผู้ปฏิบัติ ได้ชื่อว่าผ่านญาณ ๑๖ โอนโคตรจากปุถุชน ไปสู่อริยโคตร คือโคตรของพระอริยบุคคลโสดาบัน โดยสันติลักษณะ มีลักษณะสงบจากกิเลสาสวะและกองทุกข์ทั้งปวง คือ พระนิพพาน

พ้นจากโลกีย์ไปสู่โลกุตตระ ด้วยอนิมิตตวิโมกข์ เพราะเห็นอนิจจังชัด พ้นด้วยอัปปณิหิตวิโมกข์ เพราะเห็นทุกขังชัด พ้นด้วยสุญญตวิโมกข์ เพราะเห็นอนัตตาชัด ถึงพระนิพพาน ดับนามรูป ถึง สันติอันถาวร เที่ยง เป็นบรมสุขแน่นอน ผู้นั้นได้ชื่อว่า ได้ถึง ได้บรรลุ ซึ่งพระนิพพาน เป็นผู้ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ ถึงธรรมรัตนะแก้วคือพระธรรม จตูหปาเยหิ ปิดประตูอบายภูมิทั้ง ๔ ตั้งแต่ถึงกระแสนิพพาน

นิพพาน นี้มีความสงบหรือความสุขเป็นลักษณะ มีความไม่แตกดับ หรือเคลื่อนคลาดแปรผันเป็นกิจ มีความ

ออกจากภพ หรือไม่มีนิมิตเครื่องหมายเป็นอาการปรากฏ

พระนิพพาน นี้มีชื่อเรียกได้หลายอย่าง เช่นว่า

วิราโค ความคลายกำหนัด

นิโรโธ ความดับ คือดับตัณหา

จาโค ความสละ ได้แก่ สละอุปธิ คือกิเลส

ปฏินิสสัคโค การละเลิก การสละทิ้ง

มุตติ ความพ้น

อนาลโย ความไม่เกาะเกี่ยว ไม่อาลัย

มทนิมมทโน การย่ำยีความเมาเสีย

ปิปาสวินโย การกำจัดความหิวกระหาย

อาลยสมุคฆาโต การถอนเครื่องเกาะเกี่ยวเสีย

วัฏฏูปัจเฉโท การตัดเครื่องหมุนเวียน

พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นของเยี่ยม นิพพานว่างอย่างยิ่ง นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ความสุขนอกจากพระนิพพานไม่มี

พระพุทธองค์ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มีอายตนะอยู่ชนิดหนึ่ง แต่ว่าไม่ใช่ดิน ไม่ใช่น้ำ ไม่ใช่ไฟ ไม่ใช่ลม ไม่ใช่อากาสานัญจายตนะ ไม่ใช่วิญญาณัญจายตนะ ไม่ใช่อากิญจัญญายตนะ หรือเนวสัญญานาสัญญายตนะ ไม่ใช่

โลกนี้ ไม่ใช่โลกอื่น ไม่ใช่ดวงจันทร์ ไม่ใช่ดวงอาทิตย์ อายตนะชนิดนั้น เราไม่กล่าวว่าเป็นที่มาถึง เป็นที่ไปถึง เป็นที่ตั้งอยู่ ไม่เคลื่อน ไม่เกิด ไม่มีที่ตั้งอยู่ ไม่เป็นไป ไม่มีอารมณ์ อายตนะนั้นแหละเป็นที่สุดของทุกข์ คือพระนิพพาน

ธรรมคือพระนิพพานนั้น เป็นของลึก อันบุคคลเห็นได้ยาก อันบุคคลตรัสรู้ได้โดยยาก อันบุคคลตรัสรู้ตามโดยยาก เป็นของระงับ เป็นของประณีต ไม่เป็นที่หลงเที่ยวไปแห่งวิตก หมายความว่า ปุถุชนจะตรึกนึกคาดคะเนเอาเองไม่ได้ว่า พระนิพพานเป็นอย่างนั้น พระนิพพานเป็นอย่างนี้ ความคิดหรือความตรึกของปุถุชนนั้นไกลกันแสนไกล ก็ฟ้ากับดิน ถึงจะไกลกันแสนไกล แต่เราก็สามารถมองเห็นได้ แต่ความคิดว่าพระนิพพานเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ของปุถุชนนั้น ไกลกันแสนไกล จนไม่สามารถมองเห็นได้

เพราะพระนิพพานนี้ เป็นของละเอียด เป็นของบัณฑิต พระอริยะพึงรู้แจ้ง ปุถุชนไม่รู้แจ้ง เรื่องพระนิพพานนี้ จะพูดให้ปุถุชนฟังอย่างไร ก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ อุปมาเหมือนกันกับปลาและเต่า ปลาเป็นสัตว์ถิ่นเดียว แต่เต่าเป็นสัตว์สองถิ่น อยู่ในน้ำก็ได้ บนบกก็ได้

วันหนึ่งปลามีความประสงค์อยากรู้ว่า บนบกนั้นเป็นอย่างไร จึงถามเต่าว่าเป็นอย่างไร บนบกมีการกระเพื่อมไหม เต่าก็ตอบว่าไม่มี บนบกมีสาหร่ายไหม เต่าก็ตอบว่าไม่มี มีอย่างนั้น มีอย่างนี้ไหม เต่าก็ตอบว่าไม่มี เพราะว่าปลาเอาแต่สิ่งที่ตนเห็นอยู่ในน้ำมาถาม เต่าจึงตอบว่าไม่มีร่ำไป

เมื่อเป็นเช่นนั้น ปลาจึงถามเป็นการรวบรัดว่า ถ้าเช่นนั้น อะไรมีอยู่บนบก เต่าก็ตอบว่า สิ่งใดไม่มีอยู่ในน้ำ สิ่งนั้นมีอยู่บนบกทั้งหมด ท่านทั้งหลายลองคิดดูสิว่า ปลาจะหายความสงสัยหรือไม่หายสงสัย ปลาย่อมนึกไม่ออกว่าบนบกนั้นมีอะไรบ้าง ก็มีความสงสัยร่ำไป ข้อนี้ ฉันใด พระนิพพานก็เหมือนกัน ปุถุชนที่ยังไม่รู้ ไม่ได้บรรลุนั้น จะคาดคะเนเอา เดาเอา คิดเอา ย่อมไม่รู้ได้ นอกจากมาประพฤติปฏิบัติได้บรรลุแล้วเท่านั้น จึงรู้ได้

อนึ่ง ธรรมชาตินั้นที่มีอยู่โดยแท้คือ **อชาตํ** ไม่เกิดอีก **อภูตํ** ไม่เป็นอีก **อกตํ** ไม่กระทำต่อไปอีก **อสงฺขตํ** ไม่ปรุงแต่งอีกต่อไป **อชรํ** ไม่เข้าถึงความแก่ **อมรณํ** ไม่ตายอีก นั้นเป็นมหาสันติสุข คือพระนิพพาน

พระนิพพานนั้น ถ้ากล่าวโดยอาการบรรลุมี ๓ ประการ คือ

๑. **อนิมิตตนิพพาน** หรืออนิมิตตวิโมกข์ แปลว่า พ้นด้วยการหาอะไรเป็นนิมิตเครื่องหมายมิได้ หมายความว่า ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในขณะที่ปฏิบัติอยู่ ถึงญาณที่ ๓ ได้เห็นอนิจจังชัด ถึงญาณที่ ๔ ก็เห็นอนิจจังชัด ถึงญาณที่ ๑๒ ก็เห็นอนิจจังชัด เมื่อเห็นอนิจจังชัดอย่างนี้ นิพพานของท่านผู้นั้นเรียกว่า อนิมิตตนิพพาน ดับโดยหาอะไรเป็นนิมิตมิได้ คือหา ราคะ โทสะ โมหะ เป็นนิมิตไม่ได้

๒. **อัปปณิหิตนิพพาน** หรืออัปปณิหิตวิโมกข์ แปลว่า พ้นด้วยหาอะไรเป็นที่ตั้งมิได้ หมายความว่า ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ขณะที่ปฏิบัติอยู่ในญาณที่ ๓ ญาณที่ ๔ ญาณที่ ๑๒ ก็ดี เห็นทุกขังชัดกว่าอนิจจังและอนัตตา และอาศัยอารมณ์คือทุกขังเข้าสู่พระนิพพาน บรรลุพระนิพพานเพราะเห็นทุกขังชัดอย่างนี้ พระนิพพานของท่านผู้นั้นเรียกว่า อัปปณิหิตนิพพาน แปลว่า ดับโดยหาอะไรเป็นที่ตั้งมิได้ คือหา ราคะ โทสะ โมหะ เป็นที่ตั้งมิได้

๓. **สุญญตนิพพาน** หรือสุญญตวิโมกข์ แปลว่า พ้นโดยอาการว่างเปล่า หมายความว่า ผู้ใดปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานในญาณที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๑๒ ก็ดี เห็นอนัตตาชัดกว่าอนิจจังและทุกขัง แล้วบรรลุพระนิพพาน เพราะ

การเห็นอนัตตาชัดอย่างนี้ นิพพานของท่านผู้นั้นเรียกว่า สุญญตนิพพาน ดับโดยอาการว่างเปล่า คือว่างเปล่าจาก ราคะ โทสะ โมหะ

พระนิพพาน ท่านกล่าวไว้ในพระบาลีมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. **สอุปาทิเสสนิพพาน** ดับกิเลสยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่ หมายความว่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะ ตัณหา อุปาทานนั้น ดับไปหมดแล้ว ไม่มีเหลืออยู่ในขันธสันดาน มีขันธสันดานอันบริสุทธิ์ มีจิตใจบริสุทธิ์ หมดจดจากสังกิเลสธรรมทั้งหลายทั้งปวง แต่ว่ายังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ปรินิพพาน อย่างนี้ชื่อว่า สอุปาทิเสสนิพพาน ดับกิเลสยังมีเบญจขันธ์เหลือ

๒. **อนุปาทิเสสนิพพาน** ดับทั้งกิเลส ดับทั้งเบญจขันธ์ คือ กิเลสก็ดับ เบญจขันธ์ คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ดับ ไม่มีเหลือ คือพระอรหันต์ที่ดับขันธ์ปรินิพพานแล้ว

เมื่อถึงพระนิพพานแล้ว ก็ถือว่า ถึงสันติ คือความสงบสุข ความสุขนี้เรียกว่า **เอกันตบรมสุข** เป็นสุขอย่างยอดเยี่ยม เป็นสุขอย่างเอก ไม่มีสุขใดจะเสมอเหมือน

ได้ เหตุนั้น ในขณะนี้ เวลาของเรายังพอมีอยู่ ที่จะประพฤติปฏิบัติให้ได้บรรลุถึง อริยมรรค อริยผล ตามสมควรแก่วาสนาบารมี ก็ขอให้ตั้งอกตั้งใจ

การประพฤติปฏิบัตินี้ เท่าที่หลวงพ่อได้สังเกตมา บางท่านปฏิบัติ ๓ วันอย่างนี้ ก็สามารถผ่านการปฏิบัติขั้นปฐมมรรคได้ บางท่านก็ใช้เวลา ๕ วัน บางท่านก็ ๗ วัน หรืออย่างช้าที่สุดก็ไม่เกิน ๑ เดือน ก็สามารถผ่านการปฏิบัติขั้นปฐมมรรคได้

แต่ทั้งนี้ก็หมายความว่า มีศรัทธาจริง มีความเพียรจริง มุ่งหวังจะเอาบรรลุมรรคผลนิพพานจริงๆ แล้วก็ตั้งอกตั้งใจเจริญพระวิปัสสนาอย่างเต็มความสามารถ อย่างช้าที่สุดเดือนหนึ่ง สามารถที่จะบรรลุอริยมรรคอริยผลขั้นปฐมมรรคได้ เมื่อผ่านขั้นที่หนึ่งไปแล้ว ขั้นที่ ๒ คือทุติยมรรคนี้ เท่าที่ประสบการณ์มา อย่างเร็วที่สุด ก็ใช้เวลา ๙ วัน หรือ ๑๕ วัน หรือ ๑๙ และบางท่านก็ใช้เวลา ๒๐ วัน จึงสามารถที่จะผ่านไปได้ อันนี้เท่าที่ประสบการณ์มา

แต่สำหรับขั้นที่ ๓ คือการที่จะบรรลุ อนาคามิมรรค อนาคามิผล (ตติยมรรค) นี้ ต้องใช้เวลาพอสมควร บางท่านก็ใช้เวลา ๒ เดือน บางท่านก็ใช้เวลา ๓ เดือน บางท่าน

ก็ใช้เวลาเป็นพรรษาๆ จึงจะสามารถบรรลุขั้นนี้ได้ คือมันจะยากขึ้นเรื่อยๆ เหมือนกันกับ สอบนักธรรม หรือสอบเปรียญธรรม อย่างนี้แหละ ชั้นสูงๆ ก็มีผู้สอบได้น้อย แต่ชั้นต่ำๆ ก็มีผู้สอบได้มาก

ทีนี้ หากว่าถึงขั้นสุดท้าย คือขั้นที่ ๔ (จตุตถมรรค) นี้ ต้องใช้เวลานานเป็นพิเศษ เท่าที่สังเกตลูกศิษย์ลูกหาที่มาประพฤติปฏิบัติธรรมนั้น ส่วนมากที่ปฏิบัติผ่านขั้นนี้ไปได้บางรูปต้องใช้เวลา ๓ พรรษา บางรูปก็ต้อง ๔ พรรษา แต่หาได้น้อยมาก เกือบจะหาไม่ได้เสียเลย ผู้ที่ผ่านขั้น ๔ นี้ได้เป็นของที่ทำได้ยาก เหมือนกับ สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยค อย่างนี้แหละ แต่ส่วนมากผู้ประพฤติปฏิบัติผ่านไปแล้ว ก็มรณภาพไปแล้วเสียเป็นส่วนมาก ที่ยังมีชีวิตอยู่นี้เกือบจะไม่มีในทุกวันนี้ ก็ยังพอจะหาได้อยู่ แต่เกือบจะไม่มี

อย่างไรก็ตาม ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย สำหรับท่านผู้ที่เคยประพฤติปฏิบัติมาแล้ว ก็ขออย่าได้ชะล่าใจอย่าได้ท้อใจ พยายามบุกไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงวันสุดท้ายเพราะความเพียรนี้ แม้เทวดาก็พยากรณ์ไม่ได้ มีความเพียรอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น ส่วนผู้เพิ่งมาปฏิบัติ ในระยะ ๒-๓ เดือนนี้ หลวงพ่อว่าไม่เหลือวิสัยที่จะทำได้

เพราะว่า ๓ เดือนนี้ หากว่าเราตั้งอกตั้งใจจริง มีศรัทธาจริง มีความเพียรจริง สามารถที่จะทำได้

ข้อสำคัญมีอยู่ว่า ต้องประพฤติปฏิบัติ ตามหลักวิชาการที่ครูบาอาจารย์แนะนำพร่ำสอนให้ เช่นว่า เวลานอนนี้ พยายามจำให้ได้ว่า นอนหลับไปตอนท้องพอง หรือตอนท้องยุบ ตอนหายใจเข้าหรือหายใจออก ต้องพยายามจำจริงๆ ร้อยครั้ง พันครั้ง หมื่นครั้ง ยังจำไม่ได้ ก็พยายามจำไป อย่าชะล่าใจ อย่าท้อแท้ใจ

หรือว่าในเวลานั่ง ถ้าอยากหลับก็ให้หลับไปเวลานั่งนี้ไม่ว่าอะไร อย่าไปพิงเสา อย่าไปพิงต้นไม้ อย่าไปพิงอะไร แต่พยายามจำให้ได้ว่า สัปหงกหรือผงะไปตอนอาการพอง หรืออาการยุบ หรือขณะหายใจเข้าหรือหายใจออก และนอกจากนี้ เวลายืนเดินนั่งนอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ทำกิจใดๆ ก็ตาม ขอให้มีสติสัมปชัญญะ กำหนดให้ติดต่อกันไป อย่าให้ขาดสายขาดระยะ ถ้าว่าเราทำตามหลักวิชาการดังกล่าวมาแล้วย่อๆ นี้ หลวงพ่อคิดว่าคงไม่เหลือวิสัยเราสามารถทำได้

หากว่า ในไตรมาสพรรษา ๓ เดือนนี้ เราทำไม่ได้ก็มีผลเสียหลายอย่าง เช่นว่า เราก็เสียเวลาไปเปล่าๆ ทั้งไม่ได้

ความภูมิใจในการที่มาประพฤติปฏิบัติ เมื่อไปถึงบ้าน ถึงวัดแล้วก็ท้อใจ ไม่อยากสอนญาติโยม ไม่อยากสอนลูกศิษย์ลูกหา ด้วยว่าเรามีปมด้อย ถ้าหากสอน เมื่อลูกศิษย์ลูกหาประพฤติปฏิบัติได้มากกว่าตัว หรือบางทีลูกศิษย์ลูกหาได้สมาธิไป ก็เกิดความท้อใจขึ้นมาแล้ว บางทีเกิดความเห็นผิดก็มี

ตัวอย่างท่านพระอาจารย์รูปหนึ่ง เวลาทำวัตรแล้วก็นั่งสมาธิ เผอิญพระลูกศิษย์นั่งสมาธิ ๓๐ นาที เกิดได้สมาธิขึ้นมา อาจารย์ท่านก็ทึกทักโมเมขึ้นมาว่า ทำอย่างนี้ไม่ถูก อันนี้ไม่ใช่สมาธิ เป็นผีสิง อะไรทำนองนี้ ว่ากันไปว่ากันมา ทำไมมานั่งสมาธิเพียง ๓๐ นาที จะมาได้สมาธิผมนี้ปฏิบัติมาตั้ง ๕-๖ ปี แล้วยังไม่ได้ คุณมาปฏิบัติ ๓๐ นาที จะไปได้อย่างไร อันนี้เป็นของปลอม ก็ว่าไปผลสุดท้ายหลวงพ่อไปเทศน์โปรดเอา แล้วได้แนะนำให้มาประพฤติปฏิบัติ มาอยู่ที่นี้จึงเกิดความเชื่อปลงใจเชื่อ

นี้แหละท่านทั้งหลาย หากเราประพฤติปฏิบัติไม่ได้นี้ทำให้มีปมด้อยอยู่ในตัวเอง และอีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราปฏิบัติไม่ได้ เวลาไปเทศน์ไปสอน ก็พูดไม่ได้เต็มปาก เราจะเทศน์เรื่องมรรคผลนิพพานนี้ เราก็มีความกระดาก

ละอายในใจของตัวเอง ไม่มีความองอาจกล้าหาญ เกิดความวิปฏิสารอยู่ตลอดเวลา เกรงว่าคนนั้นจะถามอย่างนี้ คนนี้จะถามอย่างนั้น เกรงว่าเขาจะมองเราในแง่ผิด

แต่หากว่าเราประพฤติปฏิบัติไปได้พอสมควรแล้ว เราเทศน์ธรรมะภาคปฏิบัตินี้ได้สบาย ไม่ต้องสะทกสะท้านเดือดร้อน ไม่ต้องเกรงใครจะว่าอย่างนั้นอย่างนี้ และก็ทำให้เกิดความอุตสาหะพยายาม เกิดความองอาจกล้าหาญขึ้นมา

เหตุนั้น เวลาเหลืออยู่หลายวัน ขอให้ท่านครูบาอาจารย์ตลอดนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย ก็ขออย่าได้ชะล่าใจพยายามอดทน กัดฟันต่อสู้ไป จนกว่าจะผ่านการประพฤติปฏิบัติไปอย่างน้อยที่สุด ก็ขอให้ได้ขั้นปฐมมรรค หลวงพ่อก็พอใจแล้ว ดีใจแล้ว ที่ท่านทั้งหลายไม่เสียทีที่มาปฏิบัติ สามารถได้คุณธรรมวิเศษเป็นสมบัติของตัวเอง เป็นเนื้อนาบุญของชาวโลกด้วย และก็เป็นศรีของพระศาสนาด้วย

เอาละท่านทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้น้อมนำเอาธรรมะ มาบรรยายโดยย่อ ในเรื่อง **สิ้นอาสวะถึงสันติลักษณะ** ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา จึงขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

ญาณโลกุตตระ

วันนี้ จะได้น้อมนำเอาธรรมะ อันเป็นคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเรื่อง **ญาณโลกุตตระ** มาบรรยายประกอบการปฏิบัติของท่านทั้งหลาย สืบไป

ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย การประพฤติปฏิบัติธรรมนี้ ไม่ใช่ว่าจะประพฤติปฏิบัติครั้งเดียวแล้วก็ผ่านไปเลย หรือว่าได้บรรลุอริยมรรคอริยผลขั้นสูงสุดเลยทีเดียวก็หาไม่ คือวิปัสสนาญาณต้องเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ครบทั้ง ๔ รอบ จึงจะถือว่าการประพฤติปฏิบัติของเรานั้นถึงจุดหมายปลายทาง เพื่อประกอบการปฏิบัติ ยืนยันหลักฐานที่กล่าวมา จึงนำเรื่อง ญาณโลกุตตระ มาบรรยาย

ญาณโลกุตตระ คือความตรัสรู้ชอบ ความตรัสรู้โดยตลอดในโลกุตตระพ้นจากโลก เป็นส่วนปฏิเวธธรรม ได้แก่ปัญญาเจตสิก เกิดขึ้นพร้อมกับโลกุตตรจิต ดับพร้อมกัน

กับโลกุตตรจิต มีอารมณ์อันเดียวกันกับโลกุตตรจิต มีวัตถุที่อาศัยอันเดียวกันกับโลกุตตรจิต

ญาณโลกุตตระ นี้ประชุมพร้อมด้วยโพธิปักขิยธรรม ประกอบกับ**มัคคจิต** เรียกว่า **มัคคญาณ** ประกอบกับผลจิต เรียกว่า **ผลญาณ** ฝ่ายมัคคญาณ ๔ ผลญาณ ๔ ต่างได้โลกุตตรอารมณ์ คือมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ มีพระนิพพานเป็นที่รู้ มีพระนิพพานเป็นที่เห็น มีพระนิพพานเป็นที่ได้ มีพระนิพพานเป็นที่พึ่ง มีพระนิพพานเป็นที่บรรลุ เป็นความรู้ที่ต่างจากโลกีย์ ไม่มีอะไรในโลกีย์นี้จะไปเทียบกับโลกุตตระให้ตรงกับความเป็นจริงได้

พระอริยเจ้าทั้งหลาย จะไม่แสดงความเข้าไปรู้ไปเห็นของปุถุชนเลย เพราะไม่สามารถให้ปุถุชนรู้ได้ ถ้าไม่ปฏิบัติให้ถึงให้บรรลุ การรู้ด้วยการอนุมาน ด้วยการฟัง ด้วยการคิด ด้วยการเจริญภาวนา แต่มัคคญาณผลญาณยังไม่เกิดขึ้น ก็ไม่สามารถจะรู้จริงได้ เมื่อใด ได้มาเจริญพระกัมมัฏฐานจนข้ามโคตรปุถุชน ไปสู่โคตรอริยะ เมื่อนั้นได้มีญาณโลกุตตระเกิดขึ้นแล้ว ก็จะรู้แจ้งแทงตลอดในอารมณ์เหนือโลก ทิ้งสงสัย โดยไม่ต้องอนุมานเอา หรือคิดเอา คาดคะเนเอา

เมื่อใด ได้รู้ด้วยปัญญาในโลกุตตระแท้ๆ เมื่อนั้นก็สิ้นความสงสัยที่จะไปไต่ถามในสำนักใดๆ เพราะมารู้เฉพาะตนเสียแล้ว ผู้ใดปฏิบัติถูกทาง บรรลุถึง ผู้นั้นเป็นผู้รู้เฉพาะตน จะรู้แทนกันไม่ได้ ญาณความรู้ความเห็นอันบริสุทธิ์ หมดจดจากกิเลส อันประกอบไปด้วยโลกุตตระ ๘ ได้นิพพานเป็นอารมณ์นั้น จะแสดงโดยลำดับไป

๑. **โสดาปัตติมัคคญาณ** ปัญญาความรู้ที่ประกอบด้วยมัคคจิต เกิดขึ้นเพราะญาณโลกีย์เป็นปัจจัยส่งต่อกันมาถึงโคตรภูญาณ โดยไม่มีระหว่างขั้น โสดาปัตติมัคคญาณก็เกิดขึ้นทันที ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ ตั้งแต่เวียนว่ายตายเกิดมาในมหรรณพภพสงสาร เป็นครั้งแรกที่ได้รู้ได้เห็นความสิ้นหมุนเวียน ไม่เกิดอีก ชื่อว่าเป็นผู้ถึงกระแสพระนิพพาน ถึงกระแสพระนิพพานอยู่นั้นหนึ่งขณะจิตไม่มีอะไรคั่นในระหว่าง โสดาปัตติผลญาณก็เกิดขึ้นทันที

๒. **โสดาปัตติผลญาณ** ปัญญาความรู้ที่ประกอบด้วยโสดาปัตติผลจิต เกิดขึ้นเพราะโสดาปัตติมัคคญาณส่งให้มีพระนิพพานเป็นอารมณ์เช่นเดียวกัน เกิดขึ้น ๒ ขณะจิตบ้าง ๓ ขณะจิตบ้าง แล้วแต่ว่าเป็นประเภทมันทบุคคลหรือติกขบุคคล

เมื่อโสดาปัตติผลจิตเกิดขึ้น ๒ หรือ ๓ ขณะ แล้วดับลง พระพุทธองค์ทรงขนานนามผู้นั้นว่า พระโสดาบันอริยบุคคล ผู้เป็นหน่อแนวที่จะสิ้นทุกข์ ประหานโลภะที่จะนำไปสู่อบายภูมิได้สิ้น ทำให้สังสารวัฏเหี่ยวแห้ง ทำลายความเห็นผิดได้สิ้นเชิง ดับสิ้นจากเวรภัยทั้งหลาย เท่ากับเป็นบุตรของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง จะเกิดไปภายหน้าอย่างมากเพียง ๗ ชาติเท่านั้น เป็นผู้มีศีล ๕ อันไม่หัก ไม่รั่ว ไม่ด่าง ไม่มีจุด ไม่ปรารถนาโลกิยะ ควรแก่การสรรเสริญทั้งสิ้น เหมือนกันกับได้สมาธิอยู่

อกุศลที่พระโสดาบันตัดได้เด็ดขาด ไม่เกิดในสันดานอีกนั้น คือ **จิตโลภ**ที่ประกอบไปด้วยมิจฉาทิฏฐิ ๔ ดวง กับวิจิกิจฉาความสงสัยอีก ๑ ดวง และละอกุศลเจตสิกได้ ๕ ดวง คือ **วิจิกิจฉา ทิฏฐิ อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ**

ละ**สังโยชน์**ได้ ๓ คือ ทิฏฐิ ความเห็นผิด วิจิกิจฉาความสงสัย สีลัพพตปรามาส คือเห็นนอกพระพุทธศาสนา

ละ**นิวรณ์**เครื่องกั้นได้ ๒ คือ วิจิกิจฉานิวรณ์ เครื่องกั้นคือ ความสงสัย และกุกกุจจะนิวรณ์ เครื่องกั้นคือ ความรำคาญใจ

ละ**อนุสัยกิเลส**ที่นอนเนื่องอยู่ในขันธสันดานได้ ๒

คือ ทิฏฐิ ความเห็นผิด วิจิกิจฉา ความสงสัย

ละ**อุปาทาน**ความยึดมั่นถือมั่นได้ ๓ คือ **ทิฏฐุ-ปาทาน** ยึดมั่นในความเห็น **สีลัพพตุปาทาน** ยึดมั่นในศีลพรต **อัตตวาทุปาทาน** ยึดมั่นในตน ถือตัวตน เช่น ถือว่าคำพูดของตนถูก ของผู้อื่นผิด

ละ**คันถะ**เครื่องผูกมัดได้ ๒ คือ สีลัพพตปรามาสกายคันถะ การประชุมแห่งศีลพรตเป็นเครื่องผูกมัด และ **อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ** การประชุมแห่งการยึดมั่นว่ามติของตนถูก ของผู้อื่นผิด

ละ**โยคะ**เครื่องประกอบสัตว์ไว้ได้ ๑ คือ ทิฏฐิโยคะ เครื่องประกอบคือ ความเห็นผิด

ละ**โอฆะ** คือ ห้วงน้ำได้ ๑ คือ ทิฏโฐฆะ ห้วงน้ำคือทิฏฐิ

และละ**อาสวะ**เครื่องดองได้ ๑ คือ ทิฏฐาสวะ เครื่องหมักดอง คือ ทิฏฐิความเห็นผิด

พระโสดาบันได้ความแตกต่างกัน ด้วยความยิ่งหย่อน แห่งอิทธิบาท แบ่งออกเป็น ๓ จำพวก คือ

๑) **เอกพีชีโสดาบัน** คือบุคคลที่ได้เป็นพระโสดาบันแล้วจะปฏิสนธิเกิดอีกเพียงชาติเดียว ก็จะได้สำเร็จเป็น

พระอรหันต์ แล้วปรินิพพาน

๒) **โกลังโกละโสดาบัน** คือบุคคลที่ได้เป็นพระโสดาบันแล้ว จะเกิดอย่างมากอีกไม่เกิน ๖ ชาติ จากสกุลไปสู่สกุล จากภพไปสู่ภพ แล้วจะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพาน

๓) **สัตตักขัตตุงปรมะโสดาบัน** คือบุคคลที่ได้เป็นพระโสดาบันแล้ว ต้องปฏิสนธิ คือเกิดในกามสุคติภูมิอีกอย่างมากแค่ ๗ ชาติเท่านั้น ก็จะบรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วปรินิพพาน

สรุปแล้วว่า ผู้ที่ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว แม้จะมีความประมาทสักปานใดก็ตาม ก็จะเกิดอย่างมากอีกเพียง ๗ ชาติเท่านั้น ก็จะปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วเข้าสู่ปรินิพพาน

การที่คติของพระโสดาบันแตกต่างกันอย่างนี้ ก็เพราะด้วยอำนาจของอิทธิบาทภาวนา คือหมายความว่า ผู้ใดได้บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว มีความเพียรอย่างเรี่ยวแรง เช่นว่า วันหนึ่งมี ๒๔ ชั่วโมง ถือเอาเป็นเวลาปฏิบัติพระกัมมัฏฐานเสีย ๒๐ ชั่วโมง พระโสดาบันประเภทนี้ จะเกิดอีกเพียงชาติเดียวเท่านั้น ก็จะได้สำเร็จเป็น

พระอรหันต์แล้วปรินิพพาน

แต่ถ้าท่านผู้ใดบรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว มีความเพียรสืบต่อกันไปไม่ขาดระยะ ในวันหนึ่ง ปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๑๒-๑๔ ชั่วโมง อยู่ในระดับนี้ จะเกิดอย่างมากอีกเพียง ๖ ชาติเท่านั้น ก็จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพาน แต่ถ้าผู้ใดหลังจากได้บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว ๒๔ ชั่วโมง ถือเป็นเวลาปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ๖ หรือ ๘ ชั่วโมง ก็จะเกิดอีกอย่างมากเพียง ๗ ชาติเท่านั้น ก็จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพาน

๓. **สกทาคามิมัคคญาณ** ความรู้คือปัญญาเจตสิกที่เกิดขึ้นประกอบกับสกทาคามิมัคคจิต ด้วยการเลิกละจากปัจจเวกขณญาณ ที่พิจารณาโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล และกิเลสที่ละแล้ว กิเลสที่ยังเหลืออยู่ ตลอดการพิจารณาพระนิพพานที่พระโสดาบันเข้าไปเห็นทั้ง ๕ อย่างนี้อันใดอันหนึ่ง ด้วยการเว้นเสีย ไม่พิจารณาอีกต่อไป

กลับมาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานใหม่ ในขณะที่กำลังนั่งอยู่นั้นก็ดี ล่วงไปแล้ว ๑ วันก็ดี หรือในเวลาที่ล่วงไปแล้ว ๑ เดือนก็ดี ๑ ปีก็ดี ตั้งต้นมีสติกำหนดรู้พิจารณารูปธรรม

นามธรรม ให้เห็นความเกิดดับ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ปรากฏติดอยู่ที่รูปนามนั้น เบาละเอียดกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก แต่ถึงกระนั้นก็สามารถเห็นได้ชัดเจนเช่นเดียวกัน

ผ่านญาณตั้งแต่อุทยัพพยญาณ คือญาณที่ ๔ จนถึงสังขารุเปกขาญาณที่ ๑๑ แล้วก็เป็นเหตุให้เกิดอาวัชชนจิตทางมโนทวาร ๑ ขณะ ขึ้นสู่อนุโลมญาณ ๓ ขณะ หลังจากนั้นก็ผ่าน**โวทาน** ต่อจากนั้นไม่มีอะไรคั่นระหว่าง สกทาคามิมัคคจิตก็เกิดขึ้นทันที

อันนี้ ไม่เหมือนกับเราปฏิบัติครั้งแรก คือเราปฏิบัติครั้งแรก เมื่อถึงสังขารุเปกขาญาณ ผ่านอนุโลมญาณแล้วก็ขึ้นสู่โคตรภูญาณ ตัดขาดจากโคตรปุถุชนไปสู่โคตรของพระอริยเจ้า คือพระโสดาบัน แต่เมื่อสำเร็จเป็น**พระโสดาบัน**แล้ว จะเข้าสู่สกทาคามิมรรค ไม่เรียกว่า **โคตรภู** เพราะ **โคตรปุถุชน** หมดไปแล้ว สิ้นไป สูญไปแล้ว เรียกโคตรภูนั้นใหม่ว่า **โวทานโคตร**

คำว่า **โวทานโคตร** คือโคตรอันบริสุทธิ์ เมื่อผ่านโวทานโคตร คือโคตรของพระโสดาบันแล้ว ไม่มีระหว่างคั่นสกทาคามิมัคคญาณก็เกิดขึ้นทันที ๑ ขณะจิต ต่อจากนั้น

ไม่มีระหว่างคั่น สกทาคามิผลก็เกิดขึ้นมาทันที

๔. **สกทาคามิผลญาณ** ความรู้คือปัญญาเจตสิกที่ประกอบกับสกทาคามิผลจิต ขณะที่สกทาคามิมรรคดับลงแล้วเมื่อใด ไม่ประกอบด้วยกาล เป็น **อกาลิกธรรม** ไม่มีอะไรคั่นระหว่างกลาง สกทาคามิผลญาณก็เกิดขึ้นทันที ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ ๒ ขณะจิตบ้าง ๓ ขณะจิตบ้าง แล้วแต่ว่าเป็นประเภทมันทบุคคล หรือติกขบุคคล

คือ ประเภท**มันทบุคคล** ผลจิตก็เกิดขึ้น ๒ ขณะ ประเภท**ติกขบุคคล** ผลจิตเกิดขึ้น ๓ ขณะ เมื่อผลจิตดับลงแล้ว ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่า พระสกทาคามีอริยบุคคล โดยสมบูรณ์ ทำลายกิเลสได้เป็นสมุจเฉทปหาน

พระสกทาคามี นี้ สามารถละกิเลสได้เท่ากันกับที่พระโสดาบันละไปแล้ว และทำ ราคะ โทสะ โมหะ ที่ยังเหลืออยู่ให้เบาบางลง

คติของพระสกทาคามีนี้ มีอยู่ ๕ ประการ คือ

๑) **อิธ ปตฺวา อิธ ปรินิพฺพายี** จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และปรินิพพานในปัจจุบันชาตินี้ หมายความว่าหลังจากได้สำเร็จเป็นพระสกทาคามีแล้ว ก็เจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อ จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

แล้วปรินิพพานในปัจจุบันชาตินี้

๒) อิธ ปตฺวา ตตฺถ ปรินิพฺพายี จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพานในเทวโลก หมายความว่า เมื่อได้เป็นพระสกทาคามีแล้ว จุติคือตายไปจากมนุษย์โลกนี้ เมื่อไปบังเกิดในเทวโลกแล้วก็จะได้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วปรินิพพานในเทวโลกนั้น

๓) ตตฺถ ปตฺวา ตตฺถ ปรินิพฺพายี จะได้สำเร็จพระนิพพานในเทวโลกชาตินั้นเอง หมายถึง เทวดาที่มาฟังเทศน์ฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือจากสาวกของพระองค์ แล้วได้บรรลุเป็นพระสกทาคามี หลังจากนั้นเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อไป ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ แล้วปรินิพพานในเทวโลกชั้นนั้น

๔) ตตฺถ ปตฺวา อิธ ปรินิพฺพายี จะได้สำเร็จพระนิพพาน เมื่อจากเทวโลกมาปฏิสนธิในมนุษย์โลกแล้ว คือหมายความว่า ได้สำเร็จเป็นพระสกทาคามีในเทวโลก แต่ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานต่อไป ไม่สามารถที่จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เมื่อจุติจากเทวโลก มาเกิดในมนุษย์โลก ก็ได้เจริญพระกัมมัฏฐาน จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้ว

ปรินิพพาน

๕) อิธ ปตฺวา ตตฺถ นิพฺพตฺติตฺวา อิธ ปรินิพฺพายี คือท่านผู้สำเร็จเป็นพระสกทาคามีบุคคลในมนุษย์โลกแล้ว ไปเกิดในเทวโลก จุติจากเทวโลก มาเกิดในมนุษย์โลกอีก แล้วเจริญพระกัมมัฏฐาน บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วดับขันธปรินิพพาน

การได้มาซึ่งสกทาคามิมัคคญาณ **สกทาคามิผล-ญาณ**นั้น อุปมาเหมือนกับบุรุษผู้ปรารถนาจะถากถางทำสถานที่ให้เตียน จึงใช้ มีด จอบ และเสียม ทำการถากถางขุดต้นไม้ต้นหญ้าให้ราบเตียนครั้งหนึ่งแล้ว แต่รากเหง้ายังไม่หมด เมื่อฝนตกพรำลงมา ไม่ช้าไม่นานรากเหง้านั้นก็เป็นปัจจัยให้เจริญเป็นต้น แตกกิ่งก้านสาขาใบขึ้นอีก บุรุษนั้นจึงนำจอบเสียมมาขุดรากเหง้าต่ออีก เพื่อจะให้รากเหง้าหมดสิ้นไปครั้งที่ ๒ และทำความสะอาดโล่ง ก็ปรากฏขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ อีก ข้อนี้ฉันใด

พระโยคาวจรผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ญาณบังเกิดขึ้นจนถึงขั้นโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ สิ้นอาสวะกิเลส เป็น**สมุจเฉท-ปหาน** ละไปบ้างแล้ว แต่ยังไม่หมด ต่อมาจึงเจริญ

พระวิปัสสนา จนบรรลุเป็นพระสกทาคามิมรรค พระสกทาคามิผล ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ และทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง ฉะนั้น

๕. **อนาคามิมัคคญาณ** ญาณความรู้คือองค์ปัญญาประกอบกับอนาคามิมัคคจิต ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ เมื่อปัจจเวกขณญาณ พิจารณาสกทาคามิมรรค สกทาคามิผล นิพพาน กิเลสที่ละแล้วและยังเหลืออยู่ มีความปรารถนาที่จะปฏิบัติให้บรรลุธรรมเบื้องสูงยิ่งๆ ขึ้นไป จึงละจากปัจจเวกขณะ เริ่มบำเพ็ญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานใหม่ วิปัสสนาญาณก็จะเริ่มเกิดขึ้น ตั้งแต่อุทยัพพยญาณที่ ๔ เป็นต้นขึ้นไป เห็นรูปนามเกิดดับ เป็นอนิจจัง ทุกขังอนัตตา แม้รูปนามชั้นนี้จะละเอียดมาก แต่มีญาณเข้าไปรู้ชัดแจ่มแจ้งเหมือนกัน

เมื่อถึงสังขารุเปกขาญาณแล้ว ก็เป็นเหตุให้เกิดอาวัชชนจิตทางมโนทวาร ๑ ขณะ แล้วขึ้นสู่อนุโลมญาณ ผ่านโวทาน ข้ามโคตรของพระสกทาคามี ไปสู่**อนาคามิมัคคญาณ** ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ พร้อมกับความสิ้นไปแห่งกามราคะ พยาบาท สิ้นสุดลงเด็ดขาด ไม่เกิดขึ้นอีก

๖. **อนาคามิผลญาณ** ความรู้คือองค์ปัญญาที่ประกอบกับอนาคามิผลจิต ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ ซึ่งต่อเนื่องมาจากอนาคามิมัคคญาณ เมื่ออนาคามิมัคคญาณดับลง โดยไม่มีอะไรคั่นในระหว่าง อนาคามิผลญาณก็เกิดขึ้นทันที มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ เกิดขึ้น ๒ หรือ ๓ ขณะจิต สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคล ละอกุศลธรรมได้เป็นสมุจเฉทปหาน

พระอนาคามีละกิเลสได้เพิ่มจากที่พระโสดาบันและพระสกทาคามีละแล้วอีก ดังนี้ คือ

ละโทสะมูลจิตได้ ๒ ดวง และละโทสะเจตสิก ได้เด็ดขาดไม่กลับเกิดอีก

ละอกุศลกรรมบถ ๑๐ ได้เด็ดขาด ๓ คือ ปิสุณวาจา พูดส่อเสียด ผรุสะวาจา พูดคำหยาบ และพยาบาท คิดปองร้าย

ละกิเลส คือ โทสะกิเลสได้เด็ดขาด

ละสังโยชน์ได้ ๒ คือ กามราคะสังโยชน์ ผูกความรักใคร่ในกามารมณ์ และปฏิฆะสังโยชน์ การผูกโกรธ ได้เด็ดขาด

ละอนุสัยได้ ๒ คือ กามราคานุสัย ความรักใคร่

ที่นอนเนื่องอยู่ในขันธสันดาน ปฏิฆานุสัยความกระทบ-กระทั่งแห่งจิต ด้วยอำนาจโทสะ ไม่เกิดขึ้นอีกเลย

ละนิวรณ์ได้ ๒ คือ กามฉันทะนิวรณ์ เครื่องกั้นคือความรักใคร่ พอใจในกาม พยาบาทนิวรณ์ เครื่องกั้นคือความชังเสียสิ้น ไม่มาเป็นเครื่องกั้นได้อีกเลย

ละคันถะ คือ พยาปาทะกายคันถะ เครื่องผูกมัดคือความโกรธได้เด็ดขาด

ละโยคะ คือ กามโยคะ การประกอบสัตว์ไว้ในกามเสียได้

ละโอฆะ คือ กาโมฆะ ห้วงน้ำคือความใคร่ได้เด็ดขาด

ละอาสวะ คือ กามาสวะเครื่องหมักดองคือกามได้เด็ดขาด

พระอนาคามี ไม่กลับไปสู่บ้านเรือน สู่กามสุคติภูมิอีก มีพรหมโลกชั้นสุทธาวาสเป็นที่ไปในเบื้องหน้า หมายความว่า เมื่อบรรลุเป็นพระอนาคามีแล้ว ก็ถือว่าชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของพระอนาคามี คือพระอนาคามี-จุติแล้วจะไม่มาเกิดในกามภพ คือมนุษย์โลกและเทวโลกอีก จะไปเกิดในพรหมโลกชั้นสุทธาวาสพรหม ๕ ชั้น

ตามความแก่กล้าของอินทรีย์ทั้ง ๕ แห่งตน

ท่านแบ่งคติของพระอนาคามีไว้ ๕ ประเภท ดังนี้

๑) **อันตราปรินิพพายี** สำเร็จเป็นพระอรหันต์ หรือปรินิพพานในสุทธาวาสเมื่อกึ่งอายุแรก คือเมื่อไปเกิดในชั้นอวิหา และก็บำเพ็ญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ แล้วปรินิพพานในกึ่งอายุแรก

๒) **อุปหัจจปรินิพพายี** สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพานในสุทธาวาสเมื่อกึ่งอายุหลัง

๓) **สสังขารปรินิพพายี** สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพานด้วยความเพียรเผากิเลสมาก

๔) **อสังขารปรินิพพายี** สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพานด้วยความเพียรเผากิเลสไม่มากนัก

๕) **อุทธังโสโต อกนิฏฐคามี** สำเร็จพระอรหันต์เมื่อปฏิสนธิไปจนถึงชั้นอกนิฏฐภูมิ

หมายความว่า เมื่อได้สำเร็จเป็นพระอนาคามี เมื่อจุติจากอัตภาพนี้แล้วไปบังเกิดในสุทธาวาสชั้นอวิหา เมื่อบังเกิดในชั้นอวิหาแล้ว เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน แต่ยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ ก็เกิดในชั้นสูงขึ้นไปเรื่อยๆ คือชั้นอตัปปา สุทัสสา สุทัสสี และอกนิฏฐพรหมชั้นสุดท้าย แล้ว

จึงได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วปรินิพพานในชั้นอกนิฏฐภูมินั้นเอง

การปฏิบัติได้มาซึ่งพระอนาคามี อุปมาเหมือนกันกับบุรุษที่พิจารณาเห็นความทุกข์ยากลำบาก เป็นทาสของตัณหาและโทสะ จึงสลัดตัดสินใจเด็ดเดี่ยว ละจากเคหสถานบ้านเรือน ไปสู่สำนักบรรพชิต แล้วบำเพ็ญสมณธรรม ได้รับความสงบแล้วไม่กลับมาอีกเลย ฉันใด ผู้เจริญวิปัสสนาจนได้เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามีแล้ว แต่ยังมีความรักความชอบใจในกามอยู่ ต่อมาเห็นภัยในความรักความใคร่ ความอาลัย จึงเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อไปจนได้บรรลุเป็นพระอนาคามีบุคคล ฉะนั้น

๗. **อรหัตตมัคคญาณ** ญาณความรู้อันเป็นองค์แห่งปัญญาเจตสิก ประกอบด้วยอรหัตมัคคจิต ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ เมื่อมีความปรารถนาที่จะปฏิบัติให้บรรลุธรรมให้ถึงที่สุด จึงละปัจจเวกขณญาณ ที่พิจารณาอนาคามิมรรค อนาคามิผล นิพพาน กิเลสที่ละแล้ว และยังเหลืออยู่เสีย

เริ่มเจริญพระวิปัสสนากรรมฐานในเวลาที่กำลังนั่งอยู่บ้าง ล่วงไปแล้ว ๑ วันบ้าง ๑ เดือนบ้าง ๑ ปีบ้าง ใน

สุทธาวาสชั้นนั้นบ้าง เป็นต้น พิจารณารูปนามได้ด้วย วิปัสสนาญาณ จนเกิดญาณหยั่งรู้รูปนาม แม้รูปนามละเอียดอ่อนสักปานใดก็ตาม วิปัสสนาญาณนั้นก็จะคมกล้า สามารถที่จะเห็นรูปนามได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง

ทุกเมื่อทุกขณะที่รูปนามเกิดดับ มีอนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ และอนัตตลักษณะ ติดอยู่ ปรากฏอยู่ ผ่านอุทยัพพยญาณ ไปจนถึงสังขารุเปกขาญาณ หลังจากนั้นก็เป็นเหตุให้เกิดอาวัชชนจิตทางมโนทวาร ขึ้นไปสู่อนุโลมญาณ ออกจากอนุโลมญาณ ผ่านโวทาน ข้ามโคตรของพระอนาคามี โดยไม่มีอะไรคั่นในระหว่าง อรหัตตมัคคญาณก็เกิดขึ้น ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ สิ้นอาสวะกิเลสเป็นสมุจเฉทปหาน

ประหนึ่งว่า สายฟ้าได้ผ่าลงสู่วัตถุธาตุ มี ต้นไม้เป็นต้น ให้ขาดสะบั้นลง ฉะนั้น แม้แต่โคตรเพชร ที่ว่าแข็งสักปานใดก็ตาม ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ต้องแตกเป็นจุลไป ในเมื่ออรหัตตมรรคเกิดขึ้น ๑ ขณะจิต โดยไม่มีคั่นในระหว่างกลาง เป็นอกาลิกธรรม ในขณะนั้นพระอรหัตตผลญาณก็เกิดขึ้นทันที

๘. **อรหัตตผลญาณ** ความรู้คือองค์แห่งปัญญา

เจตสิก ที่ประกอบกับอรหัตตผลจิต ได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ ๒ ขณะจิตบ้าง ๓ ขณะจิตบ้าง ตามกำลังของมันทบุคคล หรือติกขบุคคล เป็นพระอรหันต์อริยบุคคลผู้ขีณาสพ มีกิเลสตัณหาอันสิ้นแล้ว ชาตินั้นเป็นชาติสุดท้าย ดับขันธ์แล้ว จะเข้าสู่พระนิพพาน เป็นบรมสุข ไม่ต้องเกิดแก่เจ็บตายอีกต่อไป

เมื่อเป็นพระอรหันตบุคคลแล้ว กิเลสที่เหลือจากพระอริยบุคคล ๓ เบื้องต้นที่ยังประหาณไม่ได้ ก็จะถูกประหาณให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาด ไม่มีเหลืออยู่ในขันธสันดานของพระอรหันต์ ขันธ์ของพระอรหันต์ที่ยังไม่ดับเรียกว่า **วิสุทธิขันธ์** ดุจน้ำมันที่กลั่นแล้ว ร้อยครั้งพันครั้ง ฉะนั้น

สรุปความแล้วว่า **พระอรหันต์** นั้นละกิเลสได้ทุกอย่าง ละอกุศลธรรมได้ทั้งหมด ยกเว้นพระอรหันต์สาวก ละวาสนาที่ตนประพฤติจนชินแต่อดีตชาตินั้นไม่ได้ ส่วนพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ละได้ทั้งกิเลส ละได้ทั้งวาสนา สิ้นเชิงแน่นอน

ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย กิเลสที่ไม่มีแล้ว แสนที่จะสบาย ไม่มีอะไรเปรียบได้ พระอรหันต์ทั้งหลาย ได้สร้าง

บารมีมาในอดีตชาติไม่เหมือนกัน เหตุนั้นจึงมีคุณพิเศษไม่เหมือนกัน ซึ่งแยกออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. **ปฏิสัมภิทัปปัตโต** พระอรหันต์ผู้สำเร็จพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ คือ

๑) **อัตถปฏิสัมภิทา** แตกฉานในอรรถ

๒) **ธัมมปฏิสัมภิทา** แตกฉานในธรรม

๓) **นิรุตติปฏิสัมภิทา** แตกฉานในภาษา

๔) **ปฏิภาณปฏิสัมภิทา** แตกฉานในปฏิภาณ

เหล่านี้ จะเกิดขึ้นพร้อมกันกับ การบรรลุเป็นพระอรหันต์

๒. **ฉฬภิญโญ** พระอรหันต์ที่สำเร็จพร้อมด้วยอภิญญา ๖ คือเมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว อภิญญา ๖ สามารถที่จะเกิดพร้อม คือ

๑) **อิทธิวิธิ** แสดงฤทธิ์ได้

๒) **ทิพพโสตะ** มีหูทิพย์

๓) **เจโตปริยญาณ** การรู้จักวาระจิตของผู้อื่น

๔) **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ระลึกชาติหนหลังได้

๕) **ทิพพจักขุ** มีตาทิพย์

๖) **อาสวักขยญาณ** ปัญญารู้จักทำอาสวะให้สิ้น

อภิญญาทั้ง ๖ ประการนี้ สามารถที่จะเกิดขึ้นได้

หากว่าตนได้บำเพ็ญบารมีมาแต่ภพก่อนชาติก่อน

๓. **เตวิชโช** พระอรหันต์ผู้สำเร็จวิชชา ๓ ประการคือ

๑) **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ปัญญาระลึกชาติหนหลังได้

๒) **จุตูปปาตญาณ** ปัญญาพิจารณาการเกิดและการตายของบุคคลอื่น สัตว์อื่นได้

๓) **อาสวักขยญาณ** ปัญญารู้จักทำอาสวะให้สิ้น

๔. **สุกขวิปัสสโก** พระอรหันต์ผู้สำเร็จวิปัสสนาญาณโดยแห้งแล้ง หมายความว่าได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว เป็นแต่เพียงว่า สามารถทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไปจากขันธสันดาน แต่ไม่สามารถยังคุณวิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ วิชชา ๓ อภิญญา ๖ ปฏิสัมภิทา ๔ ให้เกิดขึ้นได้ เพราะไม่ได้บำเพ็ญบารมีมาทางนี้

ญาณในโลกุตตระทั้ง ๘ ประการนี้ เกิดขึ้นต่อเนื่องจากญาณโลกีย์ทั้งหมด เมื่อรวมกันเข้าแล้วได้ ๒ คือ มัคคญาณ ผลญาณ รวมทั้งญาณโลกีย์ ๑๔ เป็น ๑๖ ด้วยกัน

ญาณทั้ง ๑๖ นี้ย่อมเป็นปัจจัยส่งต่อให้กัน คือ ญาณที่ ๑ ส่งต่อให้ญาณที่ ๒ ญาณที่ ๒ ส่งต่อให้ญาณที่ ๓

ส่งต่อกันไปตามลำดับจนถึงญาณที่ ๑๖ โดยอาศัยวิปัสสนาญาณเป็นบรรทัดฐาน ดังจะขอยกอุปมาเป็นบุคคลาธิษฐาน ดังต่อไปนี้ คือ

ยังมีบุรุษเจ้าของเรือนคนหนึ่ง รับประทานอาหารเย็นแล้วก็ขึ้นไปสู่ที่นอน นอนหลับไป ในคืนนั้นเกิดไฟไหม้ขึ้นในเรือนเป็นอันมาก บังเอิญบุรุษนั้นตื่นขึ้นมา เห็นไฟไหม้อยู่ในเรือน กำลังลุกโชติช่วงอยู่ ก็สะดุ้งตกใจ รำพึงว่าอนิจจาเรานี้อยู่ท่ามกลางไฟทีเดียว จะตายเสียในกองไฟนี้ทำอย่างไรหนอจึงจะออกจากไฟได้ ทางไหนหนอๆ เมื่อดำริดังนั้นแล้ว ก็ลุกออกจากที่แล้วรีบวิ่งออกไปโดยเร็วพลันพอพ้นจากเพลิงไหม้แล้ว บุรุษนั้นก็ยืนอยู่ในที่ที่ไฟไหม้ไม่ถึง อันนี้ฉันใด

ท่านผู้เจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานไปตามลำดับญาณ ๑๖ ก็ ฉันนั้น คือขณะเจ้าของเรือนพักอยู่ในเรือนเปรียบด้วยการปกครองรูปนามอยู่ ขณะที่เจ้าของเรือนบริโภคอาหารแล้วนอนในกลางคืนนั้น เปรียบเหมือนผู้ปฏิบัติวิปัสสนาอย่างอ่อน คือ มีญานที่ ๑ เห็นรูปนามเปรียบเหมือนกำลังนอน จนผ่านไปถึงญาณที่ ๒ เห็นปัจจัยของรูปนาม เหมือนกับใกล้จะตื่น จนผ่านไปถึงญาณที่ ๓

เห็นลักษณะของรูปนาม เหมือนตื่นขึ้นเห็นแสงไฟ ญาณที่ ๔ เห็นรูปนามเกิดดับ เหมือนเห็นไฟกำลังลุก

ญาณที่ ๕ เห็นรูปนามดับไป เหมือนกับเห็นไฟลุกใกล้เข้ามา ญาณที่ ๖ เห็นรูปนามเป็นภัย เหมือนเห็นไฟนั้นจะไหม้ น่ากลัว ญาณที่ ๗ เห็นรูปนามเป็นโทษ เหมือนเห็นไฟนั้นมีโทษอย่างร้ายกาจ ญาณที่ ๘ เห็นรูปนามน่าเบื่อหน่าย เหมือนเบื่อหน่ายต่อไฟนั้น ญาณที่ ๙ เห็นรูปนามใคร่อยากหนี เหมือนหาทางหนีจากไฟนั้น ญาณที่ ๑๐ เห็นรูปนามน่าเบื่อหน่าย อยากออกอยากหนีแล้ว ตั้งใจจริงปฏิบัติจริง เหมือนตั้งใจหนีออกจากไฟ

ญาณที่ ๑๑ มีใจวางเฉยต่อรูปนาม เหมือนกับหาทางหนียังไม่ได้ ยืนดูไฟรำพึงอยู่ ญาณที่ ๑๒ เห็นรูปนามมีกำลังชัดยิ่งขึ้น เหมือนกับเห็นไฟใกล้เข้ามา ญาณที่ ๑๓ เห็นทางไปพระนิพพาน เหมือนเห็นทางออกจากไฟ ญาณที่ ๑๔ เห็นพระนิพพาน เหมือนกำลังวิ่งออกจากไฟ ญาณที่ ๑๕ เห็นพระนิพพาน เหมือนพ้นไฟแล้ว ญาณที่ ๑๖ พิจารณามรรคผลนิพพาน กิเลสที่ละแล้วและยังเหลืออยู่ เหมือนบุรุษผู้ยืนดูไฟอยู่ รู้ว่าตนพ้นแล้ว ฉะนั้น

ญาณทั้ง ๑๖ ประการนี้ ย่อมเป็นปัจจัยของ

กันและกัน บางญาณก็เกิดในวิถีเดียวกัน เช่น ญาณที่ ๑๒ ถึง ญาณที่ ๑๖ นี้ ก็เกิดในวิถีเดียวกัน ถ้าญาณที่ ๑๒ เกิดขึ้นแล้ว หลังจากนั้นประมาณลัดนิ้วมือเดียวเท่านั้น ญาณที่ ๑๖ ก็เกิดขึ้นสมบูรณ์เต็มที่

สรุปแล้วว่า ญาณทั้ง ๑๖ ประการนี้ ก็เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน เมื่อใดปฏิบัติจนผ่านญาณทั้ง ๑๖ ไปแล้ว ก็ชื่อว่าบรรลุปฏิเวธธรรม คือมรรคผลนิพพานนั่นเอง.

สพฺพรสํ ธมฺมรโส ชินาติ

รสแห่งธรรม ย่อมชนะรสทั้งปวง

ขุ. ธ. ๒๕/๖๓

คติของพระอริยบุคคล

วันนี้ จะได้น้อมนำเอาธรรมะเรื่อง **คติของพระอริยบุคคล** มาบรรยายถวายความรู้ แด่ครูบาอาจารย์ หลวงปู่ หลวงตา ลูกพระ ลูกเณร ลูกชีทั้งหลาย ตามสมควรแก่เวลา

คติของ**พระอริยบุคคลทั้ง ๔** ประเภท คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ย่อมต่างกันตามประเภทดังต่อไปนี้

๑. **พระโสดาบัน** คำว่า พระโสดาบัน หมายความว่าผู้ถึงกระแสแห่งพระนิพพาน เพราะได้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ผ่านญาณ ๑๖ ไปได้ครั้งที่ ๑ ละกิเลสได้ ๓ ตัว คือ **สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส** นี้เรียกว่าเป็นพระโสดาบัน

ทีนี้คติของพระโสดาบัน คือถ้าได้สำเร็จเป็น

พระโสดาบัน หากว่าอินทรีย์แก่กล้า ในเวลาประพฤติปฏิบัติ คือมีอินทรีย์ ๕ สมบูรณ์แก่กล้า ก็จะเกิดอีกเพียงชาติเดียวเท่านั้น ก็จะได้ประพฤติปฏิบัติสำเร็จเป็นพระอรหันต์

แต่ถ้าอินทรีย์หย่อน เวลาประพฤติปฏิบัติ อินทรีย์มันหย่อนไป ถ้าอินทรีย์หย่อนก็จะเกิดอีกอย่างมากเพียง ๗ ชาติ แล้วก็จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วก็ปรินิพพาน แต่ถ้าต่ำลงมาก็จะเกิดอีก ๒ ชาติ ๓ ชาติ ๔ ชาติ ๕ ชาติ ๖ ชาติ ก็จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพาน

เมื่อได้เป็นพระโสดาบันแล้ว ก็ถือว่าสามารถทำลายกิเลสที่เป็น**อปายคามินี**ที่จะนำไปสู่อบายภูมิ คือ นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉานได้เด็ดขาด เป็นผู้มีคติเที่ยงในการที่จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ จะไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในมหรรณพภพสงสารอีกนานเกินไป

ทีนี้ ผู้ที่ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้ว หากว่าตอนที่จะมรณภาพ ได้สำเร็จรูปฌาน คือ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ก็จะได้ไปบังเกิดในพรหมโลกตามกำลังของฌาน แต่ถ้าว่าได้สำเร็จอรูปฌาน ๔ คือ อากาสานัญจายตนฌาน วิญญาณัญจายตนฌาน

อากิญจัญญายตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ก็จะไปบังเกิดในอรูปพรหม ตามกำลังของอรูปฌาน

ถ้าได้สำเร็จอรูปฌานที่ ๑ ก็ไปเกิดในอรูปพรหมชั้นที่ ๑ คือ อากาสานัญจายตนพรหม ถ้าได้สำเร็จอรูปฌานที่ ๒ ก็ไปเกิดในอรูปพรหมชั้นที่ ๒ คือวิญญาณัญจายตนพรหม ถ้าได้สำเร็จอรูปฌานที่ ๓ ก็จะได้ไปเกิดในอรูปพรหมชั้นที่ ๓ คืออากิญจัญญายตนพรหม ถ้าได้สำเร็จอรูปฌานที่ ๔ ก็จะได้ไปเกิดในอรูปพรหมชั้นที่ ๔ คือ เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม

ทีนี้ ถ้าหากว่าผู้ที่ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันที่ไม่ได้ฌานจะไปเกิดที่ไหน ฌานก็ไม่ได้เหมือนรูปอื่นเหมือนคนอื่น เป็นประเภทสุกขวิปัสสกะ ได้บรรลุด้วยอำนาจของวิปัสสนาญาณล้วนๆ ไม่ได้ฌาน

ถ้าว่าเป็นพระโสดาบันที่ไม่ได้ฌาน บางทีก็มาเกิดในโลกมนุษย์ บางทีก็ไปเกิดในเทวโลก คือในฉกามาวจรสวรรค์ ๖ ชั้น ชั้นใดชั้นหนึ่ง ตามกำลังของบุญญาธิการที่ตนได้สร้างสมอบรมไว้

พระโสดาบัน เมื่อมรณภาพแล้วจะไม่ไปสู่อบายภูมิ คือนรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน เพราะว่าผู้

บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว ถือว่ามีพระนิพพานเป็นเครื่องรองรับ จุติแล้วก็จะไม่ไปสู่อบายภูมิ อันนี้เป็นคติของพระโสดาบันโดยย่อ

๒. **พระสกทาคามี** หมายถึง ผู้กลับมาเกิดอีกเพียงครั้งเดียว สำหรับพระสกทาคามีที่ไม่ได้ฌาน บางทีก็มาเกิดในโลกมนุษย์ บางทีก็ไปเกิดในเทวโลก ในสวรรค์ ๖ ชั้น ชั้นใดชั้นหนึ่ง ตามบุญญาธิการที่ตนได้สร้างสมอบรมไว้

แต่ถ้าเป็นพระสกทาคามีที่ได้รูปฌาน ๔ ฌานใดฌานหนึ่ง ก็จะไปบังเกิดในรูปพรหมตามกำลังของฌานใดฌานหนึ่ง ถ้าพระสกทาคามีที่ได้อรูปฌาน จุติแล้วก็จะไปบังเกิดในอรูปพรหม ๔ ชั้น ชั้นใดชั้นหนึ่ง ตามกำลังของฌาน พระสกทาคามีนี้ทำลายกิเลสตัณหา(เพิ่มขึ้นจากที่โสดาปัตติมรรคทำลายแล้ว)ไม่ได้ เป็นแต่เพียงทำกิเลสที่เหลืออยู่นั้นให้เบาบางลง คือไม่มีกำลังพอที่จะทำลายกิเลสตัณหาที่เหลืออยู่ให้หมดไป

แต่ถึงกระนั้น ก็จะไม่ไปสู่อบายภูมิเหมือนกันกับคติของพระโสดาบัน พระสกทาคามี เมื่อจุติแล้ว ไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ในโลกมนุษย์นี้ จุติแล้วก็จะไปบังเกิดในสุคติภพ ภพใดภพหนึ่ง บางทีก็มาเกิดในโลกมนุษย์ บางทีก็ไป

เกิดในเทวโลก บางทีก็ไปเกิดในพรหมโลก เมื่อไปเกิดในสุคติภพ ภพใดภพหนึ่ง บางทีก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในภพนั้นแล้วก็ปรินิพพาน

แต่เมื่อไม่ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ในภพนั้นๆ ถ้าไปเกิดในเทวโลกหรือพรหมโลก จุติแล้วก็จะมาบังเกิดในโลกมนุษย์ แล้วก็จะปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วก็จะปรินิพพาน

แต่ถ้ามาเกิดในโลกมนุษย์เรานี้แล้ว ยังไม่ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ก็จะกลับไปบังเกิดในเทวโลกอีกครั้งหนึ่งก็จะได้บรรลุพระนิพพาน

แต่ถ้าพระอริยบุคคลที่ได้บรรลุเป็นพระสกทาคามีอยู่ในเทวโลกก็ดี หรือว่าในพรหมโลกก็ดี ทั้งที่เป็นรูปพรหมก็ดี อรูปพรหมก็ดี เมื่อไปเกิดในสุคติภพนั้น ก็ได้สำเร็จเป็นพระอนาคามีในเทวโลก

แต่ว่าไม่สำเร็จมรรคผลนิพพานขั้นต่อไป จุติจากเทวโลกแล้วก็มาเกิดในมนุษย์โลกของเราอีก เมื่อเกิดในมนุษย์ก็ยังไม่ได้บรรลุ จุติแล้วก็จะไปเกิดในเทวโลกหรือพรหมโลกอีก เมื่อเกิดแล้วก็จะได้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ แล้วก็ปรินิพพาน

ในเทวโลกหรือในพรหมโลกนั้นๆ

๓. พระอนาคามี แปลว่าผู้ไม่เวียนกลับมาเกิดอีก คือผู้ไม่ไปสู่กามภพอีก คือหมายความว่า เมื่อได้เป็นพระอนาคามีแล้ว ก็ถือว่าเป็นภพสุดท้าย จุติแล้วจะไม่ไปเกิดในมนุษย์โลกหรือเทวโลก แต่จะไปบังเกิดในรูปพรหมหรืออรูปพรหมตามกำลังของฌาน

พระอนาคามีนี้ สามารถทำลายกิเลสตัณหาเพิ่มต่อจากพระโสดาบันอีก ๒ ประการ คือ **๑) ปฏิฆะ** ความกระทบกระทั่งแห่งจิต **๒) กามราคะ** ความพอใจความกำหนัดในกามจะหมดไป คือกามราคะความคิดอยาก มีลูก มีเมีย มีผัว มีครอบครัว มันหมดไปแล้วไม่คิดจะสร้างครอบครัวอีกต่อไปแล้ว

แม้ว่าผู้ที่สำเร็จพระอนาคามีในขณะเป็นฆราวาสก็จะอยู่เหมือนกันกับพระกับเณร จะไม่มีการร่วมสังวาสกันสามีภรรยาจะเป็นเหมือนกันกับพ่อกับลูกอยู่ด้วยกันเหมือนแม่กับลูกอยู่ด้วยกัน จะไม่มีการร่วมสังวาสเพราะกามราคะมันหมดไปแล้ว และปฏิฆะก็หมดไปแล้ว คือหมดไปทั้งความโกรธ หมดไปทั้งราคะ นี้เป็นกิเลสที่พระอนาคามีละได้

ทีนี้ ถ้าเป็นพระอนาคามีที่ได้ฌาน ก็จะไปเกิดในพรหมโลกตามกำลังของฌาน พระอนาคามีนั้นจะไม่ไปเกิดในรูปพรหมชั้นต่ำๆ แต่จะไปเกิดในสุทธาวาสพรหมชั้นเบื้องบนชั้นใดชั้นหนึ่ง คือไปเกิดใน**ชั้นอวิหา ชั้นอตัปปา ชั้นสุทัสสา ชั้นสุทัสสี หรือชั้นอกนิฏฐา** ทั้ง ๕ ชั้นเหล่านี้ชั้นใดชั้นหนึ่ง เมื่อไปเกิดในแต่ละชั้นๆ แล้ว ก็จะได้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้วได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ปรินิพพานในชั้นนั้นๆ

บางองค์ที่ไปเกิดในชั้นที่ ๑ คือชั้นอวิหาแล้ว ถ้ายังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ ก็จะเลื่อนชั้นขึ้นไปๆ **แต่จะเลื่อนไปถึงชั้นใดๆ ก็ตาม เมื่อไปถึงชั้นอกนิฏฐาแล้ว ก็จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วก็ปรินิพพาน** (จะไม่มีการเลื่อนชั้นต่อไปอีก) ส่วนพระอนาคามีที่ได้อรูปฌาน ๔ จุติแล้วก็จะไปเกิดในอรูปฌานตามกำลังของฌาน

ทีนี้สำหรับพระอนาคามีที่ไม่ได้ฌานจะทำอย่างไร พระอนาคามี เมื่อไม่ได้ฌานจะไปบังเกิดในสุทธาวาสพรหมได้อย่างไร เพราะว่าผู้ที่จะไปเกิดในสุทธาวาสพรหมนั้นต้องได้ฌานจึงจะไปเกิดได้ ถ้าไม่ได้ฌานก็ไม่สามารถที่จะไปเกิดในชั้นสุทธาวาสพรหมได้ มิใช่หรือ

อันนี้ ถึงแม้ว่าพระอนาคามีจะเป็นประเภทสุกขวิปัสสกะก็ดี ประเภทที่ไม่ได้ฌานก็ดี หากว่าท่านจะจุติจากอัตภาพนี้ **มรรคสิทธิญาณ**ก็จะเกิดขึ้นก่อน **เมื่อมรรคสิทธิญาณเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดฌาน** เมื่อฌานเกิดแล้วก็ไปเกิดในสุทธาวาสพรหมตามกำลังของฌาน อันนี้ไปด้วยอำนาจของมรรคสิทธิญาณ **พระอนาคามีนั้นในคราวที่จะมรณภาพนั้น จะมรณภาพอย่างไรก็ตาม หากว่ามรรคสิทธิญาณไม่เกิดแล้ว ท่านจะไม่มรณภาพ**

สมมติว่าในขณะนั้น พระอนาคามี เครื่องบินตก ตกต้นไม้ รถคว่ำ ถูกคนยิง หรือถูกยาพิษ หรือประสบอุบัติเหตุโดยประการใดประการหนึ่งก็ตาม **หากว่ามรรคสิทธิญาณไม่เกิด ท่านจะไม่มรณภาพ** เมื่อใดมรรคสิทธิญาณเกิดแล้วท่านจึงจะมรณภาพ คือเมื่อมรรคสิทธิญาณเกิดพั่บขึ้นมา **มรรคสิทธิญาณ**ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยเป็นพลังส่งต่อให้เกิดฌาน และฌานนั้นก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ไปเกิดในสุทธาวาสพรหมตามกำลังของฌานที่ตนได้ เมื่อไปเกิดในสุทธาวาสพรหมแล้ว ก็จะได้บำเพ็ญ พระวิปัสสนากัมมัฏฐานจนได้เป็นพระอรหันต์แล้วก็ปรินิพพาน นี้เป็นคติของพระอนาคามี

๔. **พระอรหันต์นั้น** ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึง คือพระอรหันต์นั้นท่านละกิเลสได้ทุกอย่าง คือกิเลสที่เหลืออยู่ ๕ ประการ คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา ท่านละได้หมดแล้ว

สรุปสั้นๆ ว่า พระอรหันต์นั้น ไม่ว่าจะเป็นกิเลสพันห้าตัณหาร้อยแปด ท่านก็ละได้หมดแล้ว จะเป็นสังโยชน์ ๑๐ ท่านก็ละได้หมดแล้ว หรืออนุสัย ๗ ประการ ท่านก็ละได้หมดแล้ว หรือพูดเอาสั้นๆ ว่าพระอรหันต์นั้น ท่านละกิเลสได้ทุกอย่าง

เมื่อได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว อรหัตมรรคนั้น ก็สามารถที่จะประหาณกิเลสทุกสิ่งทุกประการ ที่เหลืออยู่ให้หมดไป สิ้นไป ไม่มีกิเลสตัวใดที่จะเหลืออยู่ หรือยังค้างในจิตในใจอยู่ หรือยังมีให้เห็นในจิตในใจอยู่เลย และกิเลสเหล่าใดที่ละได้แล้ว ก็จะละได้เด็ดขาด ไม่กลับคืนมาอีก

เพราะว่าพระอรหัตตมัคคญาณนั้น เป็นประเภท **วชิรูปมาธรรมะ** คือเป็นธรรมะอุปมาด้วยขวานฟ้า ธรรมดาว่าขวานฟ้าหรือว่าสายฟ้า ถ้าว่าฟาดลงต้นไม้ต้นใด ต้นไม้ต้นนั้นก็ดับไป ต้นไม้ต้นนั้นก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นอีก อันนี้ฉันใด คติของพระอรหันต์ ก็ฉันนั้น

เมื่ออรหัตตมรรคเกิดขึ้นแล้วกิเลสน้อยใหญ่ทั้งหลายทั้งปวงก็จะดับไป สิ้นไป สูญไป จากสันดานด้วยอรหัตตมรรคอรหัตตผล เมื่อท่านดำรงชนมายุอยู่จนถึงอายุขัยแล้วก็จะเข้าสู่ปรินิพพานไปเลย นี้เป็นคติของพระอรหันต์ พระอรหันต์นั้น เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ จะให้ทานรักษาศีล ไหว้พระ ทำวัตร สวดมนต์ เจริญเมตตาภาวนาเจริญทั้งสมถะทั้งวิปัสสนา อันมีอานิสงส์เป็นอเนกประการก็ตาม

กำลังบุญทั้งหลายทั้งปวง และอานิสงส์ของบุญทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น ก็ไม่สามารถที่จะนำท่านไปเกิดในภพในภูมิต่างๆ ได้ เพราะเวลาท่านให้ทาน ไหว้พระ ทำวัตรสวดมนต์ เจริญเมตตาภาวนา เจริญสมถะเจริญวิปัสสนาก็ตาม ก็เป็นแต่สักว่าเป็นเพียงกิริยา คือเป็นแต่เพียงสักแต่ว่าทำ เพราะว่า พระอรหันต์นั้น ท่านพ้นแล้วจากบุญจากบาป พ้นแล้วจากภพทั้งหลายทั้งปวง จึงไม่มีโอกาสที่จะไปสู่ภพทั้งหลายทั้งปวงได้

สมมติว่า ท่านเข้าฌานจะเป็นฌานใดฌานหนึ่งก็ตาม หรือจะเข้าทั้งสมาบัติ ๘ ประการได้ก็ตาม การเข้าฌานการเข้าสมาบัติของท่าน ก็เป็นแต่สักว่ากิริยา อานิสงส์ของ

การเข้าฌานก็ไม่สามารถที่จะนำท่านไปเกิดในรูปพรหมและอรูปพรหมได้อีก การเข้าฌานของท่านก็เป็นแต่เพียงสักว่ากิริยา

สมมติว่าท่านได้ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน (ตามธรรมดาบุคคลอื่นๆ เมื่อ) จุติแล้วก็ต้องไปเกิดในรูปพรหมตามกำลังของฌาน แต่(พระอรหันต์นี้) หาเป็นเช่นนั้นไม่ อานิสงส์ของการเข้าฌานก็ไม่สามารถที่จะนำท่านไปเกิดในรูปพรหมทั้ง ๑๖ ชั้น ชั้นใดชั้นหนึ่งได้เลย

หรือว่าท่านได้สำเร็จอรูปฌาน ๔ แล้ว คือตามคติของอรูปฌาน ๔ ผู้ที่ได้จุติแล้วต้องไปเกิดในอรูปพรหมชั้นใดชั้นหนึ่งตามกำลังของฌาน แต่สำหรับพระอรหันต์นั้นหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะการเข้าอรูปฌานของท่านก็สักแต่เพียงกิริยา ให้ได้รับความสุขในภพนี้ชาตินี้เท่านั้น จุติแล้วก็ฌานนั้นก็ไม่สามารถที่จะนำท่านไปเกิดในอรูปพรหมภูมิได้ เพราะพระอรหันต์นั้นท่านดับได้ทุกสิ่งทุกอย่าง คือดับทั้งรูป ดับทั้งนาม ดับทั้งกิเลสตัณหา

กิเลสตัณหาเหล่าใดที่จะนำไปสู่ภพสู่ชาติ กิเลสตัณหาเหล่านั้นไม่สามารถที่จะนำท่านไปสู่ภพสู่ชาติได้ พูดง่ายๆ ว่า พระอรหันต์ท่านดับหมดแล้ว ดับทั้งบุญดับทั้ง

บาป พ้นทั้งบุญพ้นทั้งบาปทั้งหลายทั้งปวงแล้ว พ้นจากภพทั้งหลายทั้งปวงได้หมดแล้ว เหตุนั้น พระอรหันต์นั้น เมื่อท่านดำรงอยู่จนถึงอายุขัยแล้ว ท่านก็ปรินิพพาน เหมือนกันกับประทีปที่หมดเชื้อแล้วดับไป คือเหมือนเทียนที่เราจุดแล้ว หมดเชื้อแล้วก็ดับไป **คติของพระอรหันต์ก็เหมือนกัน**

เพราะฉะนั้น ในสมัยทุกวันนี้ เราได้ยินว่า ที่สำนักทรงเจ้าเข้าเทพที่ว่า **เอาวิญญาณของพระมหาโมคคัลลานะ ของพระสารีบุตร ของพระมหากัสสปะ มาทรงอย่างนี้ อันนั้นสร้างนรกใส่ตัวเอง** เพราะว่าการพูดเช่นนั้น ถือว่าเป็นการหมดทุกสิ่งหมดทุกอย่าง ไม่มีอะไรเหลือหรออีกแล้ว

เพราะว่าผู้ที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ไม่มีโอกาสที่จะมาเกิดในภพนี้ชาตินี้อีก และก็ไม่มีโอกาสที่จะไปเกิดในภพใดๆ อีก ฉะนั้น ที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้ อย่างเขาแต่งหนังสือ หลวงพ่อขอออกนอกเรื่องสักหน่อย เช่นหนังสือหลวงปู่บางรูป ที่จริงไม่ใช่ท่านแต่งหรอก ลูกศิษย์ลูกหาที่อยู่ภายหลังนั้นแต่งขึ้นมา ท่านเขียนหนังสือหน้าปกว่า.**หลวงปู่.... ท่านเป็นพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม**

ความจริงแล้วพระโพธิสัตว์นี้ เป็นผู้สร้างบารมีเพื่อบรรลุเป็นพระพุทธเจ้าต่อไป แต่หนังสือเล่มนั้น ในบรรทัดในสารบัญว่า **หลวงปู่เป็นพระอริยบุคคลผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม** ขัดกันแล้ว ๒ ประโยคนี้ขัดกันแล้ว

เพราะว่า พระโพธิสัตว์นี้ยังไม่ตรัสรู้เลย พระโพธิสัตว์นี้ แม้พระโสดาบันก็ยังไม่ได้บรรลุเลย สกทาคามี อนาคามี อรหันต์ก็ยังไม่ได้ (บรรลุเลย) คือท่านยังต้องสร้างบารมีเพื่อจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในวันข้างหน้า เมื่อใดบารมียังไม่สมบูรณ์ก็ยังไม่ตรัสรู้(และจะยังไม่บรรลุเป็นพระอริยบุคคลขั้นใดๆ ทั้งสิ้น) เมื่อใดบารมีสมบูรณ์แล้ว จึงตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณได้

ฉะนั้น บรรทัดที่ ๑ กับบรรทัดที่ ๒ ก็ขัดกันแล้ว บรรทัดที่ ๓ ว่าหลวงปู่นั้นเมื่อชาติก่อนเป็นพระมหากัสสปะ เมื่อได้ทำการฌาปนกิจพระศพขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จุติจากชาติที่เป็นพระมหากัสสปะ จึงได้มาเกิดเป็นหลวงปู่ท่านนี้

ผิดหมด ไม่มีอะไรเหลือหลอเลย เพราะว่าพระมหากัสสปะ ท่านได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว จะมาเกิดอีกได้อย่างไร พระอรหันต์ท่านตัดภพตัดชาติได้หมดแล้ว

ทำลายกงกำสงสารจักรสังสารวัฏได้หมดแล้ว ไม่ไปเกิดในภพน้อยภพใหญ่อีกต่อไป

เหตุนั้นแหละ ท่านทั้งหลาย การที่สำนักทรงเจ้าเข้าเทพอย่างทุกเมื่อเชื่อวันนี้ เอาวิญญาณของพระอรหันต์องค์นั้นมาทรง เอาวิญญาณของพระอรหันต์องค์นี้มาทรง หรือว่า**เอาวิญญาณของพระพุทธเจ้ามาทรง** อะไรทำนองนี้

ผิดทั้งหมด ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย เหตุนั้น ท่านทั้งหลายได้ศึกษาเล่าเรียน ได้ประพฤติวัตรปฏิบัติมาแล้ว ก็ขอให้ใคร่ครวญตริตรองพิจารณา อย่าเชื่ออะไรลมๆ แล้งๆ อย่าเป็นคน**ศรัทธาอธิโมกข์** เชื่ออย่างงมงาย ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีเหตุมีผล พิจารณาเหตุผลมันสมดุลกันหรือไม่ ถ้ามันสมดุลกันจึงค่อยเชื่อ ให้เป็นคนศรัทธา**ญาณสัมปะยุตต์** เป็นความเชื่อที่ประกอบไปด้วยปัญญาคือความรู้

อันนี้อีกอย่าง สำนักๆ หนึ่งที่เราได้ยิน คือสำนักของอาจารย์ท่านหนึ่งอีกละ พูดอย่างนี้ ไม่ได้มุ่งติฉินนินทาเขานะ และก็ไม่ได้โจมตีเขา แต่ว่าพูดความจริง

เมื่อก่อนอาจารย์ท่านนั้น หลวงพ่อติดตามเขามาตั้งแต่โน้น ตั้งแต่เป็นสามเณรแน่ะ เมื่อก่อนโน้น เขาเล่น

ละครวิทยุ ละครวิทยุที่เขาเล่นมา ไม่มีเรื่องไหนที่ตำรวจไม่เซ็นเซอร์ เพราะมันรุนแรง เป็นคนหัวรุนแรง ชอบโจมตีคนโน้นคนนี้ สำนักโน้นสำนักนี้ อยู่ตลอดเวลา ได้ติดตามมาตั้งแต่เป็นสามเณร

ถ้าเขาแต่งหนังสือเล่มใด หลวงพ่อก็เขียนจดหมายไปขอ หลังจากนั้นหนังสือเล่มใดๆ ที่เขาเขียนละก็ เขาก็จะส่งมาให้หลวงพ่อ ส่งมาๆ หลวงพ่ออ่านหมดทุกเล่มแหละ **อาจารย์ท่านนี้ อย่าว่าเป็นคนร้อยแปด เป็นคนล้านแปด เขาทำทุกอย่าง** ทรงเจ้า เข้าผี เวทมนตร์กลคาถา เป็นหมอธรรม หมออะไร ปราบผี ปราบอะไร เอาหมดทุกสิ่งทุกอย่างจนไม่มีเหลือหรอ ในทางประพฤติปฏิบัติ ไสยเวทย์ ไสยศาสตร์ อะไรครบหมด พอเบื่อทางนั้นแล้วก็มาบวช

ครั้งแรก ก็บวชอยู่ใน**มหานิกาย** เห็นว่ามหานิกายไม่ดีพอ ก็บวชเป็น**ธรรมยุต** เห็นว่าธรรมยุตไม่ดีพอ ก็เลยไปตั้งสำนักเอาเอง บวชเอง บรรดาลูกศิษย์ลูกหาของหลวงพ่อ บวชแล้วไปอยู่กับอาจารย์ท่านนั้นก็มี ไปอยู่กับเขาหลายๆ ปี ๓ ปี ๔ ปี ๕ ปี ก็มี พอกลับมา (วัดพิชฯ) แล้ว ก็ว่า หลวงพ่อๆ จะให้ผมทำอย่างไร จะให้ปฏิบัติ

เหมือนกับหลวงพ่อ หรือจะให้ผมปฏิบัติเหมือนกันกับอาจารย์ท่านนั้น

หลวงพ่อก็ว่า แล้วแต่คุณจะตัดสินใจเอา คุณก็รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ถ้าคุณเห็นว่าธรรมะที่หลวงพ่อสอนอยู่นี้เป็นธรรมะที่จะทำผู้ปฏิบัติให้บรรลุอริยมรรคอริยผลได้ หรือ ไปสู่สุคติภพได้ ก็ปฏิบัติไปอย่างนี้ก็ได้ หรือถ้าคุณพอใจพร้อมใจที่จะแยกหมู่แยกคณะไปตั้งคณะใหม่ต่างหาก **เป็นการทำลายสงฆ์ให้แตกกัน** ก็แล้วแต่คุณจะพิจารณาเอา หลวงพ่อไม่ว่าดอก เพราะว่า คนเราน่ะ ถึงจะทำดีทำชั่วอย่างไรก็ตาม จุดหมายปลายทางก็เหมือนกันน่ะแหละ ถ้าไม่ตกนรกก็ไปเกิดเป็นเปรต ไม่เกิดเป็นเปรต ก็ไปเกิดเป็นอสุรกาย ไม่เกิดเป็นอสุรกาย ก็ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน หรือไม่ก็ไปเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทพบุตร เป็นเทพธิดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม ก็แล้วแต่คุณจะเลือกเอา เพราะว่าได้ศึกษาเล่าเรียนมาแล้ว ก็แล้วแต่จะเลือกเอา

เมื่อฟังหลวงพ่อพูดอย่างนี้แล้ว บางคนก็ไม่กลับไปบางคนก็กลับไปอีก หลวงพ่อก็ไม่ว่ากระไร คือ**หลวงพ่อมีปกติอยู่ว่า ไม่ว่าให้ใครๆ ไม่โจมตีสำนักโน้น ไม่ได้โจมตี**

สำนักนี้ ขอร้องไว้อย่างเดียวว่า **อย่าโจมตีกันก็เป็นพอ** ลูกศิษย์ลูกหาที่ปฏิบัติได้แล้ว แม้จะมีฤทธิ์ มีอำนาจ บำเพ็ญธุดงควัตร อย่างนั้นก็ไม่ฉัน อย่างนี้ก็ไม่ฉัน ปฏิบัติอย่างนั้น ปฏิบัติอย่างนี้ในธุดงค์ทั้ง ๑๓ ประการ หลวงพ่อก็ไม่ว่ากระไร

ขอร้องอย่างเดียวว่า **เมื่อเราประพฤติปฏิบัติในธุดงควัตร หรือประพฤติปฏิบัติจนมีฤทธิ์มีเดช ได้ฌาน ได้อภิญญา เหาะเหินเดินอากาศได้ก็ดี ก็ขออย่าเอาวัตรนั้นมาข่มผู้อื่น แล้วก็อย่าไปโจมตีผู้อื่น ขออย่าว่าผู้อื่น** คือว่า เราประพฤติปฏิบัติได้แล้วก็เป็นเรื่องของเรา อย่าไปทำคนอื่นให้เขาเดือดร้อน ก็ขอแต่อย่างนี้อย่างเดียว แนะนำลูกศิษย์ลูกหาอย่างเดียว

บางครั้ง มีบางรูปบางองค์มาเทศน์ ก็เทศน์ว่าให้ทานก็ไม่ได้บุญ ให้พระกินหมด มันจะได้บุญที่ตรงไหน แต่ผลสุดท้าย (เจ้าตัว) ก็กินของเขาอยู่ ว่าไม่ได้บุญก็ไปกินของเขาทำไม ไปฉันของเขาทำไม (เมื่อมี) คนไม่รู้จักบุญ ไม่รู้จักอานิสงส์ของบุญ ได้ยินเขาพูด ก็พอใจในคำพูด พอใจในโวหารของเขา ก็ไปเชื่อเขาแล้วก็มาโจมตีผู้อื่น อย่างนี้มันก็ไม่ใช่ หลวงพ่อว่า

หรือว่าดอกไม้ธูปเทียนที่เขาบูชา (เขา)ก็ว่า ดอกไม้ธูปเทียนเอาไปบูชาทำไม บูชาแล้วก็ไปจุดแล้วก็ไหม้เสียของไปเปล่าๆ เหมือนกับเราจุดตอไม้ จุดขอนไม้ตามไร่ตามนาของเรา ไม่เห็นมันจะได้บุญที่ตรงไหน หลวงพ่อก็บอกว่า บ้าบ่พอปัว มันเป็นบ้าแท้ๆ ไปเชื่อไปชอบแต่โวหารที่เขาพูดจำคำเขาก็เอามาพูด โดยที่ไม่ได้ศึกษาให้รู้ว่า การที่เขาจุดตอจุดขอนไม้อยู่ที่ตามไร่ ตามนาน่ะ มันไม่มีอานิสงส์หรือ จุดตอจากไร่จากนาน่ะ จุดแล้วมันเป็นอย่างไร และผลที่เกิดจากการจุดตอนั้น มันเป็นอย่างไร มันได้ผลอย่างไร

เขาลืมคิดไป ดอกไม้ธูปเทียนที่เราจุดบูชา ในชาดกก็ได้กล่าวไว้ว่า มีอานิสงส์อย่างโน้น มีอานิสงส์อย่างนี้ ได้พรรณนาอานิสงส์บุญ ของการที่บูชาดอกไม้ธูปเทียน เขาก็ยังกล้ามาว่าอย่างนั้น ฯลฯ เอาไปเอามาก็ไม่มีโยมมาถวายอาหารเลย ดอกไม้ธูปเทียน เครื่องสักการะอะไรๆ เขาก็ไม่นำมาถวาย ผลสุดท้าย ผ้านุ่งผ้าห่มเขาก็ไม่ถวาย เพราะว่าถวายแล้วก็ไม่ได้บุญ อันนี้แหละท่านทั้งหลาย จงคิดให้ซึ้งๆ ได้ยินเขาพูดแล้ว ก็อย่าไปพอใจติดใจในโวหารของเขา ขอให้คิดให้กว้างๆ ให้มีเหตุมีผล

อีกรูปหนึ่ง ก็เป็นลูกศิษย์หลวงพ่อนี่ละ ก่อนเขาจะบวชก็มาหาหลวงพ่อ เขามาด่าหลวงพ่อเสียก่อนนะว่า หลวงพ่อ พระที่ฉันเนื้อฉันปลาน่ะ มันเป็นการทำปาณาติบาตนะ มันไม่ผิดวินัยหรือ ก็เลยบอกไปว่า โยม เอาอย่างนี้ดีกว่า เอาหนังสือนี้ไปอ่านเสียก่อน หลวงพ่อก็เปิดหนังสือ**นวโกวาท**ให้ โยมอ่านจากนี้มาถึงนี้ๆ เสียก่อนนะ อ่านจบแล้วค่อยมาพูดกันคุยกันใหม่ เขาก็ไปอ่าน อ่านแล้วก็กลับมา ดูซิว่า อ่านแล้วเป็นอย่างไร มีไหมที่ว่า ห้ามไม่ให้พระฉันเนื้อฉันปลา มันมีไหม ไม่มี

หลวงพ่อก็ถือตามนี้ ศีล ๒๒๗ ถ้าหนังสือบ่งไว้(ว่าผิดวินัย)ก็ถือว่าหลวงพ่อผิด ถ้าไม่ได้บ่งไว้ ก็แสดงว่าหลวงพ่อไม่ผิด เขาก็ย้อนว่า มันไม่เป็นปาณาติบาตหรือ ถ้าว่าพระไม่ฉันเนื้อ โยมเขาก็ไม่ฆ่าสัตว์ (หลวงพ่อตอบว่า) คุณ โยมเขาไม่ได้ตั้งใจว่า จะฆ่ามาถวายพระนะ เขาไม่ได้ว่าวันนี้ไปหาปลามาให้พระฉัน ไปฆ่าวัวฆ่าควายมาปรุงอาหารมาให้พระฉัน เขาไม่ได้(ตั้งใจ)ว่าอย่างนั้นนะ

ที่จริงอาหารที่เขาทำมาถวายพระตอนเช้าก็ตามตอนเพลก็ตาม เป็นอาหารส่วนแบ่ง ที่เขาแบ่งไว้แล้ว เช่น เขาทำอาหารตามปกติ เขาก็เหลือไว้ แบ่งไว้ว่า ถ้วยนี้ จานนี้

หม้อนี้ จะเอาไปถวายพระ จะเอาไปถวายภัตตาหารเช้า จะถวายภัตตาหารเพล เขาแบ่งไว้ต่างหาก เขาไม่ได้บอกเลย ไม่ได้คิดในใจเลยที่จะไปฆ่า(สัตว์)มาถวายพระ จะเอาปลามาถวายพระ เอาเนื้อวัวเนื้อควายมาถวายพระ เอากุ้งเอาหอยมาถวายพระอย่างนี้ เขาไม่ได้คิดเลย

เรา(พระนี้)กินส่วนแบ่งเท่านั้น มันจะเป็นบาปที่ตรงไหน ในหลักวินัยก็ว่าไว้ว่า **เมื่อไม่ได้รู้ ไม่เห็น ไม่สงสัย**ว่าเขาทำมา มันก็ไม่เป็นอาบัติ ก็บอกไปอย่างนี้ ฯลฯ คุณไปคิดใหม่ซะไป ถ้าว่าจะบวชการอยู่ร่วมอุปัชฌาย์เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าว่าเราได้อุปัชฌาย์ผิด เราจะไปบวชกับอุปัชฌาย์ใหม่ ก็เกรงใจท่าน เป็นเรื่องยากลำบาก การเป็นอุปัชฌาย์กันก็ถือว่าเป็นพ่อเป็นลูกกัน การจะตัดพ่อตัดลูกกันภายหน้าท่าจะลำบากนะ หรือจะหาอุปัชฌาย์ที่มันถูกใจถูกจริตแล้วก็บวชกับท่าน หลวงพ่อก็บอกให้กลับไป

วันหลังมาใหม่ มาขอบวช หลวงพ่อว่า คุณคิดดีแล้วหรือยัง จะมาบวชที่นี้ คิดไว้ดีหรือยัง เขาว่า คิดดีแล้วๆ ว่าจะมาบวชที่นี้ แต่ผมขอพรจากหลวงพ่อว่า ผมบวชแล้วผมขอฉันอาหารเจ หลวงพ่อว่า อาหารเจมันลำบากนะ ไม่เหมือนกับอาหารมังสวิรัตินะ

คุณเข้าใจนะว่า คำว่า **เจ** กับ **มังสวิรัติ** มันไม่เหมือนกัน **มังสวิรัติ** น่ะเว้นจากการฉันเนื้อฉันปลา เว้นจากการฉันของที่มีชีวิต คำว่า **อาหารเจ** น่ะ มันมีความหมายกว้าง พวกกระเทียม พวกต้นหอมนี่ ก็ฉันไม่ได้ ผักบางชนิดก็ฉันไม่ได้ มันหลายสิ่งหลายประการ

เพราะฉะนั้น อาหารเจนะมันลำบาก ถ้าคุณจะถือฉันอาหารมังสวิรัตินะได้อยู่(เขาว่า)ถ้าจะฉันอาหารมังสวิรัติล่ะหลวงพ่อจะอนุญาตไหม หลวงพ่อว่า คุณ คนขออย่างนี้หลวงพ่อต้องการมานานแล้ว หลวงพ่อปรารถนา ถ้าใครบวชมามีความต้องการที่จะประพฤติปฏิบัติจริงๆ อย่างนั้นละก็ หลวงพ่อสาธุ อนุโมทนา

คุณมองเข้าไปทางในวัดซิ คุณจะฉันอะไรก่อน จะฉันใบมะม่วง ก็เอาสิ หมดใบมะม่วง ก็เอาสิ ใบมะขามหมดใบมะขามก็มีใบพิกุล หมดใบพิกุลละก็ใบอโศก หมดใบอโศกก็เอาใบมะพร้าว คุณจะฉันอย่างไร(ฉันใบอะไร)ก็แล้วแต่จะถนัด หรือว่าใบไม้ในวัดมันหมดแล้ว

นั่นใบหญ้าที่เรานั่งอยู่นี้ มันมีแต่สูงๆ แค่ศอกๆ น่ะคุณจะฉันจะกัดกินเหมือนวัวเหมือนควายละก็ หลวงพ่อไม่ว่ากระไร แล้วแต่คุณจะถนัด คุณจะปรุงรสหรือไม่ปรุงรส

หลวงพ่อไม่ว่า เขาก็นิ่งอึ้ง ไม่กล้าพูด

เมื่อ(เขา)บวชแล้วก็มาถามอยู่บ่อยๆ เวลาปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน เขียนหนังสือมาถามว่า พระนั้นฉันเนื้อฉันปลามันผิดไหม เวลาบรรยายธรรมหลวงพ่อ ก็เพียงแต่ว่าขณะนี้ยังไม่เป็นช่วงตอบปัญหา หลังจากประพฤติปฏิบัติแล้วจึงเป็นช่วงตอบปัญหา ครั้นมีอะไรข้องใจเคลือบแคลงสงสัยในจิตในใจ ก็ขอให้กำหนดว่า **สงสัยหนอๆ** ไปเรื่อยๆ มันจะได้ทำให้เกิดความสว่างในดวงใจ แล้วก็จะหมดความเคลือบแคลงสงสัยไปเอง

จนกระทั่งแกบวชมาหลายๆ ปี วันหนึ่ง เวลาที่พระรูปนั้นมาเทศน์ พอดีขึ้นเทศน์ปั๊บเท่านั้นละ ก็เทศน์ไปๆ ก็มายกตัวเอง ก็**เชิดตัวเอง**ว่า อาตมามาพิจารณาวินัยพระเณรแล้ว ดูไม่ค่อยเคร่งครัดประพฤติปฏิบัติไม่ดีอย่างนั้นอย่างนี้ ว่าให้พระให้เณรในวัด อาตมานี้นับแต่บวชมาจนบัดนี้ยังไม่เคยใส่รองเท้าเลย ยังไม่ได้กั้นร่มเลย

เสร็จกัน ประโยคเดียวเท่านั้น เสร็จเลย ฆ่าตัวเองเลย ไม่ได้ฟื้นเลย เป็นการเชิดตัวเอง ติเตียนผู้อื่น นินทาผู้อื่น ใช้ไม่ได้

อันนี้แหละท่านทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้ ขอให้

ใคร่ครวญ ตริตรอง พิจารณาถึงเหตุและผลของสิ่งนั้นๆ ด้วย เมื่อประพฤติปฏิบัติไปแล้ว เขาพูดอย่างนั้น เขาพูดอย่างนี้ จะไปเชื่อทันทีนั้นไม่ได้ เราต้องใคร่ครวญเสียก่อน

เอาละท่านทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้บรรยายธรรมะเรื่อง **คติของพระอริยบุคคล ๔ ประเภท**มา บรรยายโดยสังเขปกถา พอที่จะเป็นเครื่องประดับสติปัญญาของท่านทั้งหลายได้แล้วพอสมควร จึงขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

ตณฺหกฺขโย สพฺพทุกฺขํ ชินาติ

ความสิ้นตัณหา ย่อมชนะทุกข์ทั้งปวง

ขุ. ธ. ๒๕/๖๓

การประพฤติวุฏฐานวิธี

วันนี้ ขออนุสรณ์ย้อนกลับไปใหม่

ตั้งแต่วันแรกที่เราได้เข้าพรรษามาจนถึงบัดนี้ ยังไม่ได้น้อมนำเอาธรรมะเรื่อง **การประพฤติวุฏฐานวิธี** มาถวายความรู้แด่ท่านทั้งหลาย เพราะโอกาสและสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย

เหตุนั้น วันนี้จึงจะได้น้อมนำเอาธรรมะเรื่อง **การประพฤติวุฏฐานวิธี** มาบรรยายถวายความรู้แด่ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย

สำหรับการประพฤติวุฏฐานวิธีนี้ ท่านครูบาอาจารย์ที่เป็นผู้เคยประพฤติปฏิบัติมาแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะพูดมาก เพราะว่าเราได้รู้ได้เข้าใจในเรื่องประพฤติวุฏฐานวิธีแล้ว แต่ทั้งนี้เพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้บวชใหม่ บางรูปก็บวชยังไม่ถึงเดือน หรือสองเดือนก็มี หรือสามเดือนก็มี

บางท่านบวชแล้วก็เข้าพรรษา เมื่อเป็นเช่นนี้ ความรู้บางสิ่งบางประการอาจจะขาดตกบกพร่อง เกี่ยวกับการประพฤติวุฏฐานวิธี เหตุนั้น ครูบาอาจารย์ผู้เคยประพฤติปฏิบัติมาแล้ว ให้ถือเสียว่าเป็นการสงเคราะห์แก่ผู้บวชใหม่ก็แล้วกัน

คำว่า **วุฏฐานวิธี** คือ **ระเบียบเพื่อออกจากอาบัติ** ท่านแจกไว้ ๔ ประการ คือ

๑. ปริวาส คือผู้ที่บวชมาแล้ว **ต้องครุกาบัติ** คือ **อาบัติสังฆาทิเสส** หากว่าตนไม่ได้ปกปิดอาบัติไว้ เราจะขอปริวาส ไม่ต้องนับราตรี เสร็จแล้วก็ขอขึ้นมานัตต์ แล้วก็อยู่มานัตต์ แต่สำหรับผู้ที่ต้องครุกาบัติแล้วปกปิดไว้ ๓ วัน ก็จะต้องอยู่ปริวาสครบ ๓ วันเสียก่อนจึงจะขอมานัตต์ได้

หรือว่าเราบวชมาแล้ว ๑ ปี ๒ ปี หรือ ๓ ปี ได้ปกปิดอาบัติไว้ เมื่อเราปกปิดอาบัติไว้อย่างนี้ ก็ต้องอยู่ให้ครบที่เราปกปิดไว้ ๑ ปี ๒ ปี หรือ ๓ ปี ครบแล้วจึงขอมานัตต์ ขึ้นมานัตต์ได้

แต่บางท่านที่เคยบวชเคยปฏิบัติมาแล้ว ก็อาจจะสงสัยเป็นบางสิ่งบางประการ คือตนได้บวชมาแล้ว อาจจะบวชมาเป็นหลายๆ ปี แต่ไม่มีโอกาสจะประพฤติวุฏฐานวิธี

เมื่อมีโอกาสมีเวลาประพฤติวุฏฐานวิธี แต่บังเอิญครูบาอาจารย์ผู้เป็นประมุขประธานงานนั้น ให้เราอยู่ปริวาสเพียง ๓ วัน ทั้งๆ ที่ต้องอาบัติมาหลายวัน หลายเดือน หลายปี แต่เมื่อมีการอยู่ปริวาสแล้ว ก็ให้เข้าปริวาสเพียง ๓ วัน เสร็จแล้วก็ให้ขอมานัตต์ ให้ขึ้นมานัตต์ ท่านทั้งหลาย เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมาก หลายๆ ท่านก็คิดว่าการอยู่ปริวาสเพียง ๓ วันนั้นจะไม่บริสุทธิ์

ข้อนี้ หากว่าเราบวชมาแล้ว เคยปลงอาบัติทุกวันๆ เหมือนดังปลงอยู่ในขณะนี้แหละ บางทีท่านผู้ที่เข้าปริวาสทำวัตรเสร็จแล้วก็ปลงอาบัติว่า **สัพพา ตา อาปัตติโย อาโรเจมิ**....เป็นต้น

หากว่าเราไม่มีโอกาสที่จะบอกในขณะนี้ เพราะเหตุบางสิ่งบางอย่างไม่เอื้ออำนวย หรือมันขัดข้อง แต่เจตนาที่จะปกปิดไม่มี เช่น เราต้องครุกาบัติแล้ว เราตั้งใจที่จะบอกจะไม่ปกปิด แต่สิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย แม้อยากบอกอยู่แต่ไม่สามารถที่จะบอกได้ อย่างนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นการปกปิดอาบัติ **เมื่อเราได้ปลงอาบัติไว้อย่างนี้ๆ เหมือนอย่างที่ทำกันอยู่ทุกวันนี้ ก็ถือว่าเราบอกไว้แล้ว บอกอาบัติไว้แล้ว ไม่ถือว่าเป็นการปกปิด**

เพราะเหตุไร

เพราะว่าการที่ว่าปลงอาบัตินั้น ก็ถือว่าบอกทั้งที่เป็นลหุกาบัติ บอกทั้งที่เป็นครุกาบัติแล้ว ข้อนี้ ถ้าว่าเราทั้งหลายเรียนรู้และเข้าใจ เราจะรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์ เช่น พระอุปัชฌาย์ หรืออาจารย์อย่างนี้ เราจะซึ้งในพระคุณของท่านผู้ที่ได้แต่งโคลงเกี่ยวกับปลงอาบัติไว้ คือท่านมีเจตนารมณ์ให้ผู้ที่ปลงอาบัตินั้น ได้บอกทั้งที่เป็นลหุกาบัติ ทั้งครุกาบัติ

เมื่อได้บอกว่า **สัพพา ตา**...แล้ว ในส่วนที่เป็นลหุกาบัตินั้น ก็เป็นอันว่าหมดไป บริสุทธิ์ไป หมายความว่าอาบัติเหล่าใดที่เป็นลหุกาบัติ เช่นว่า ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ ทุพภาษิต ก็ถือว่าบริสุทธิ์ แต่ในส่วนใดที่เป็นครุกาบัติ ก็ถือว่าได้บอกไว้แล้ว ไม่ได้ปกปิด

เพราะเหตุไร

เพราะว่า ที่เราปลงอาบัติว่า **สัพพา ครุลหุกาอาปัตติโย อาโรเจมิ** นั้น ความหมายก็คือ **เราขอเปิดเผยบอกอาบัติทั้งปวง ทั้งที่เป็นลหุกาบัติ ทั้งที่เป็นครุกาบัติ** เหตุนั้น แม้ว่าเราอยากปกปิด ก็ไม่เป็นอันปกปิด คือว่า ได้บอกไว้แล้ว

สำหรับ **องค์ประกอบของการอยู่ปริวาส** คือ

๑) สหวาโส ห้ามเข้าอยู่ร่วมชายคากับพระที่เป็น **ปกตัตตะ** บ้านเราเรียกว่า **อาจารย์กรรม** (หมายถึงพระที่ไม่ได้เข้าปริวาสด้วย) เราจะอยู่ร่วมกับอาจารย์กรรมนั้นไม่ได้ ต้องแยก เว้นไว้แต่เราปลงวัตร(เก็บวัตรแล้ว) เหมือนกับที่เราได้ปลงกันทุกวันนี้ ในขณะที่เราปลงวัตรนั้น เราอาจจะอยู่ร่วมชายคา ปะรำ หรือกุฏิ อะไรทำนองนี้ได้

หากว่าจำเป็น เราก็อยู่ร่วมได้ ไม่ถือว่าขาด แต่ถ้าว่าไม่จำเป็น ก็อย่าอยู่ร่วม แม้ว่าเราปลงวัตรแล้ว เราต้องลดทิฐิมานะ ต้องถ่อมตัว จะทำให้การประพฤติวุฏฐานวิธีมันบริสุทธิ์เร็วขึ้น ข้อนี้แม้แต่พวกเราทั้งหลาย ผู้เข้าปริวาสด้วยกัน เช่นพวกเราทั้งหลาย ขณะนี้เราขึ้น(สมาทาน) วัตรแล้ว เมื่อเราขึ้นวัตรแล้ว เราจะอยู่ร่วมชายคากับพระอาจารย์กรรม หรือปกตัตตะภิกษุนั้นไม่ได้

ถ้าอยู่ร่วมชายคากัน ก็ถือว่าวัตรขาด แต่ชายคานี้ไม่ได้หมายเอาร่มไม้ ร่มไม้น่ะท่านไม่ได้ห้าม แต่อีกอย่างหนึ่ง สำหรับท่านที่เข้าปริวาสด้วยกันๆ ก็ไม่สมควรอย่างยิ่งที่เราจะไปนอนร่วมกุฏิที่อยู่ปริวาสร่วมกัน ถึงมันมีโอกาสมีเวลาอยู่ หมายความว่า แม้พระวินัยไม่ปรับอาบัติก็จริงอยู่

แต่เราต้องสังวรระวัง

ถ้าไม่จำเป็น เราอย่าไปอยู่ร่วมชายคา แม้กับผู้ที่อยู่ปริวาสด้วยกัน ขอให้ต่างคนต่างอยู่ เพราะว่าเราสมาทานและก็บอกวัตรแล้ว ถ้าไม่จำเป็นเราอย่าไปอยู่ร่วมกุฏิเดียวกัน และก็ห้ามเหยียดกายร่วมกัน ในกุฏิที่เราอยู่นั้น

สมมติว่า กุฏิห้องกัมมัฏฐานเราเล็กๆ อย่างนี้ ขึ้นไปแล้วก็ไปนอนเหยียดกายร่วมกันอยู่ในกุฏินั้น ก็ถือว่าขาด ท่านครูบาอาจารย์ท่านถือขลังกัน(คือถือเข้มงวดไว้ก่อน) เพราะเหตุนั้น ตอนเย็นเราสมาทานวัตรแล้ว ก็รักษาวัตรให้ดี หากว่าไม่จำเป็น ก็อย่าไปขึ้นกุฏิร่วมกัน อย่าไปอยู่ในกุฏิร่วมกัน เพราะว่ามันไม่สวยไม่งาม หรือมองแล้วมันทะแม่งทะแม่ง ให้ต่างคนต่างอยู่ สังวร ระวังให้ดี

๒) **วิปปวาโส** อยู่ปราศจากสงฆ์ ในขณะที่อยู่ปริวาสนี้ เราอยู่กับพระภิกษุผู้เป็นปกตัตตะรูปเดียวนั้นได้ คือว่า **เราอยู่ที่ไหนๆ ต้องมีพระภิกษุผู้เป็นปกตัตตะหรือพระที่เป็นปกตินั้นอย่างน้อย ๑ รูปอยู่เป็นเพื่อน**

เราอยู่ปราศจากภิกษุรูปใดรูปหนึ่งนั้นไม่ได้ หรือว่าจำเป็นที่เราจะไปธุระที่โน้นบ้าง ที่นี้บ้าง เช่นว่าเราจะไปเขมราฐ ไปอุบลฯ อย่างนี้ ต้องมีพระภิกษุผู้ปกตัตตะ หรือ

ว่าอาจารย์กรรมนั้นไปด้วย ๑ รูป จึงจะใช้ได้

ถ้าว่าเราไปแต่เราคนเดียว ก็ถือว่าบกพร่อง เรื่องอย่างนี้ก็ขอให้สังวรให้ดี บางทีไปบางแห่งในเครือข่ายของพวกเราทั้งหลาย หลวงพ่อเคยท้วงติงหลายๆ ครั้ง เวลาเราปลงวัตรแล้ว เห็นมีแต่พระลูกกรรมนั่นแหละ ไปอุบลฯ บ้าง ไปเขมราฐบ้าง ไปตระการฯบ้าง ไปโน้นไปนี้บ้าง เสร็จแล้วก็กลับมา แล้วก็มาขอสมาทานวัตร ขึ้นวัตรใหม่ อย่างนี้ไม่สมควร เพราะเวลาที่เราปลงวัตรแล้ว เราจะไปที่ไหนๆ ก็ต้องมีพระภิกษุผู้เป็นปกตัตตะอย่างน้อย ๑ รูปไปด้วย แต่ถ้าเป็นมานัตต์แล้ว ต้องมี ๔ รูปไปเป็นเพื่อน จึงจะใช้ได้

๓) อนาโรจนา หมายความว่า ผู้ที่เข้าปริวาสนั้นต้องบอกวัตรที่ตนประพฤติปฏิบัติอยู่นั้น แก่พระภิกษุผู้ที่ตนยังไม่ได้บอก เช่นว่ามี**พระอาคันตุกะ**มาก็ดี มาจากโน้นจากนี้ เราก็ต้องบอกท่าน เหมือนกับเราบอกวัตรทุกวันนี้แหละ แต่พระรูปใดที่เราบอกแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องบอกอีก เพราะปริวาสนี้บอกเพียงครั้งเดียว ก็ถือว่าใช้ได้แล้ว เว้นไว้แต่พระภิกษุอาคันตุกะจรมา พระภิกษุจรมาแต่ที่โน้นบ้างที่นี้บ้าง เราก็ต้องบอก

องค์ประกอบทั้ง ๓ ประการนี้ ผู้ที่ประพฤติวุฏฐาน

วิธีอยู่ปริวาสต้องทำให้สมบูรณ์ ถ้าบกพร่องข้อใดข้อหนึ่ง ก็ถือว่าขาด ต่อไปก็

๒. มานัตต์ แปลว่า **นับราตรี** คือ มานัตต์นี้ต้องประพฤติอยู่ ๖ ราตรี หมายความว่า ต้องอยู่ ๖ ราตรี เมื่อครบ ๖ ราตรีแล้วจึงจะขอ**อัพภาน**ได้

อีกอย่างหนึ่ง สมมุติว่า เราอยู่ครบ ๖ ราตรีแล้ว แต่เราเผื่อไว้เป็นราตรีที่ ๗ ที่ ๘ ที่ ๙ ที่ ๑๐ ก็ได้ ท่านไม่ว่ากระไร ไม่เป็นรัตติเฉท คือว่าเราอยู่ครบ ๖ ราตรีแล้ว **ราตรีที่ ๗ นี้ หากว่าขาดตกบกพร่อง ท่านก็ไม่ปรับอาบัติ ไม่ถือว่าขาด** เพราะที่กำหนดก็เพียง ๖ ราตรี ถ้าเป็นราตรีที่ ๗ ไม่ปรับอาบัติ ก็ไม่ถือว่าวัตรขาด เพราะเป็นเพียงเราชดเชย

๓. ปฏิกัสสนา กิริยาที่เรียกเข้าหาอาบัติเดิม หมายความว่า ในขณะที่เราอยู่ปริวาส ในขณะที่อยู่ปริวาสนั้น บังเอิญเราต้องครุกาบัติใหม่อีกตัวใดตัวหนึ่ง แล้วก็ปกปิดไว้ ถ้าเราปกปิดไว้ ๕ วัน ก็ต้องเข้าปฏิกัสสนา คือเรียกเข้าหาอาบัติเดิม เราปกปิดไว้ ๕ วัน ก็ต้องอยู่ปริวาสไปอีก ๕ วัน ครบ ๕ วันแล้ว จึงจะขอมานัตต์ได้

(ในห้วงมานัตต์) ถ้าว่าเราต้องครุกาบัติตัวใดตัวหนึ่งแล้วไม่ได้ปกปิดไว้ คือไม่ได้ข้ามคืน ไม่ได้ข้ามราตรี ไม่ได้

ปกปิดไว้ เราบอกว่าเราต้องอาบัติ แล้วก็ขอมานัตต์ แล้วก็ประพฤติมานัตต์ได้ ท่านไม่หักราตรี เพราะว่ายังไม่ข้ามคืน เพราะไม่ได้ปกปิด

แต่ที่ปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้ ถือว่าแม้ไม่ข้ามคืนก็ตาม ต้องขอปริวาส อย่างน้อยต้องอยู่ปริวาส ๑ คืนเสียก่อน แล้วจึงขอมานัตต์ได้ อีกอย่างหนึ่ง หากว่าเราอยู่ปริวาสครบกำหนดแล้วก็ขึ้นมานัตต์ ในขณะที่ประพฤติมานัตต์นั้น บังเอิญไปต้องครุกาบัติซ้อนอีก จึงต้องขอปฏิกัสสนา คือ เรียก(ชัก)เข้าหาอาบัติเดิมอีก

ถ้าเราต้องครุกาบัติอีก ในขณะที่ประพฤติมานัตต์อยู่นั้น หากว่าปกปิดไว้เท่าไร กี่วัน เราก็ต้องขอปฏิกัสสนา ประพฤติมานัตต์อยู่ให้ครบกับราตรีที่เราปกปิดไว้เสียก่อน ครบกำหนดเสียก่อนแล้วจึงจะขึ้น(เริ่มนับราตรีใน)มานัตต์ได้ อันนี้เป็นกฎของปฏิกัสสนา

๔. **อัพภาน** นี้คือ **การเรียกเข้าหาหมู่** เป็นความรับผิดชอบของสงฆ์ เมื่อเราทั้งหลายประพฤติมานัตต์ครบกำหนดแล้ว ต้องไปขออัพภานในสงฆ์ **วีสติวรรค** คือมีพระภิกษุจำนวน ๒๐ รูป(เป็นอย่างน้อย) แล้วก็ขออัพภาน อันนี้เป็นลักษณะของการประพฤติวุฏฐานวิธีโดยย่อ

ทีนี้ **ถ้าการประพฤติวุฏฐานวิธีไม่สำเร็จ** สมมติว่าเราต้องอาบัติแล้ว อยู่ปริวาสกรรม ยังไม่ได้ขึ้นมานัตต์เลย เราอยู่ปริวาสกรรม ยังอีก ๕ วันจะครบกำหนด จึงจะขึ้นมานัตต์ได้ **บังเอิญเราสิกขาลาเพศไป ภายหลังกลับมาบวชใหม่** ก็อยู่ปริวาสเท่ากับที่เราปกปิดไว้ ๕ วันเสียก่อน จึงจะขึ้นมานัตต์ได้

พระพุทธบัญญัตินี่เด็ดขาดนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นไม่ทรงให้อภัย แต่ว่าทรงให้เกียรติ **ราตรีเท่าใดที่เราได้บอกแล้ว ได้เข้าปริวาสแล้ว ก็ถือว่าแล้วไป** สมมุติว่าเราต้องอาบัติแล้วปกปิดไว้ ปกปิดไว้ ๗ วันอย่างนี้ หากว่าเข้าปริวาสไปแล้ว ๒ วัน แล้วกลับมาบวชใหม่ มาขออยู่ปริวาสใหม่ เราก็ขอปริวาสเพิ่มอีก ๕ วัน เพื่ออยู่ให้ครบกำหนด ๗ วันเสียก่อน จึงจะขอมานัตต์ได้

นี่นะพระพุทธเจ้าไม่ยอม คือไม่ทรงอนุญาต แต่ทรงให้เกียรติ ที่เข้าปริวาสแล้วก็ถือว่าเป็นเข้าไปแล้ว แต่ที่เหลืออยู่ ก็ต้องอยู่อีกให้ครบกำหนดเสียก่อนจึงจะขอขึ้นมานัตต์ได้

อีกอย่างหนึ่ง ในขณะที่เราอยู่มานัตต์มา ๓ ราตรีแล้ว อีกสามราตรีก็จะได้ขออัพภาน แต่บังเอิญในขณะนั้น

เราสึกขาลาเพศไปเสียก่อน ภายหลังกลับมาบวชใหม่ เราก็ต้องขอมานัตต์และก็อยู่มานัตต์ให้ครบ ๓ วันที่เราปกปิดไว้เสียก่อน จึงจะขออัพภานได้ พระพุทธเจ้าก็ทรงให้เกียรติคือที่อยู่มานัตต์แล้วสามราตรีนั้น ก็ถือว่าผ่านไป ให้เกียรติไป แต่ ๓ ราตรีที่ยังเหลืออยู่ ต้องประพฤติมานัตต์ใหม่ให้ครบ แล้วจึงจะขออัพภานได้

โทษของครุกาบัติ สมมุติว่าเราทั้งหลายที่บวชมาแล้วต้องครุกาบัติ ไม่ได้อยู่ปริวาสเลย หมายถึงว่า ไม่ได้อยู่มานัตต์ อะไรก็ไม่ได้อยู่ หากว่าเราสึกขาลาเพศไป แล้วก็ไปมีครอบครัว **บาปกรรมทั้งหลายทั้งปวงที่เรากระทำไว้เมื่อเป็นพระ ก็จะติดตามเราไป**

หากว่าบุญวาสนาบารมีของเรามันน้อย ไม่สามารถจะคุ้มครองครอบครัวได้ **บาปครุกาบัติตัวนี้จะให้ผลทันที** บางทีไปมีครอบครัวแล้ว ครอบครัวระส่ำระสาย อยู่ไม่มีความผาสุก เดี๋ยวก็เจ็บโน้นปวดนี้ อะไรจิปาถะ บ้านแตกสาแหรกขาด อะไรร้อยแปดพันประการ

หลวงพ่อเคยเตือนบ่อยๆ เมื่อลูกศิษย์ลูกหาที่บวชเข้ามาแล้วสึกขาลาเพศไป ไปมีครอบครัว ครอบครัวอยู่ไม่เป็นสุข ระส่ำระสาย หลวงพ่อก็ได้แนะนำพร่ำเตือนว่า ถ้าว่า

เป็นไปได้ เรามาบวชสัก ๑๕ วัน หรือ ๑๐ วัน เข้าปริวาสกับครูบาอาจารย์เสียก่อน แล้วค่อยสึกไป บางทีจะเป็นเหตุปัจจัยให้เราอยู่ได้สบายอย่างนั้นอย่างนี้ต่อไป

บางคนก็มาบวชด้วยอยู่ปริวาสด้วย เสร็จแล้วก็สึกขาลาเพศไป เมื่อสึกขาลาเพศไป ครอบครัวก็อยู่เป็นสุข อยู่กันอย่างผาสุก อันนี้บาปกรรมทั้งหลายทั้งปวง **เล็กๆ น้อยๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ ส่วนมากพวกเรามองข้าม** เหตุนั้นญาติโยมชาวบ้านทั้งหลายทั้งปวงที่อยู่ครองฆราวาส ส่วนมากครอบครัวจะระส่ำระส่าย เจ็บที่โน้นปวดที่นี้ ทำมาค้าขายก็ไม่ขึ้น ทำมาค้าขายไม่มีร่ำรวย อะไรจิปาถะ เพราะว่าบาปกรรมตัวนี้มันติดตามไป

เหตุนั้น ก็พึงสังวรให้ดี ถ้าว่าเราจะสึกขาลาเพศ หรือว่าลูกศิษย์ลูกหาเราจะสึกขาลาเพศ ก็ขอให้เขาได้บวชประพฤติวุฏฐานวิธีจบเสียก่อน แล้วจึงค่อยสึกขาลาเพศไป ครอบครัวจะอยู่เป็นสุข

อีกอย่างหนึ่ง หากว่าเราต้องครุกาบัติแล้ว ยังไม่ได้ทำให้บริสุทธิ์ คือยังไม่ได้อยู่กรรม หากว่าเรามีโอกาสไปเจริญสมถกัมมัฏฐาน ก็ไม่สามารถที่จะได้ฌาน หากเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ก็ไม่สามารถที่จะได้บรรลุมรรคผล

นิพพานได้ แต่เมื่อเราต้องครุกาบัติแล้ว ได้อยู่ปริวาส เหมือนกันกับอยู่ในขณะนี้หละ เมื่อเราอยู่ปริวาสอย่างนี้แล้ว การประพฤติปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ก็สามารถผ่านการปฏิบัติไปได้ โดย**ไม่จำเป็นที่จะต้องขึ้นมานัตต์หรืออัพภาน**

คือเวลาเราเข้าปริวาส เราขอปริวาสแล้วก็อยู่ปริวาส (ครบราตรีตามที่ปกปิดไว้)แล้ว เราก็ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานผ่านไปได้ หากว่าเป็นสมถกัมมัฏฐานก็สามารถที่จะได้ฌาน หากว่าเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐาน ก็สามารถที่จะได้บรรลุอริยมรรคอริยผลตามบุญญาธิการที่เราได้สร้างสมอบรมไว้

สรุปว่า **อานิสงส์ของการอยู่ปริวาสกรรมมีเป็นอเนกประการ** แต่ขอสรุปสั้นๆ ว่า การที่เราอยู่ปริวาสกรรมอย่างนี้ สามารถที่จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด

๑. สีลวิสุทธิ คือทำให้ศีลของเราบริสุทธิ์ จะเป็นศีล ๕ ก็ตาม ศีลอุโบสถ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ก็ตาม ศีลทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ เมื่อเราอยู่ปริวาสแล้ว จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บริสุทธิ์ได้ เรียกว่า สีลวิสุทธิ ทำให้ศีลของเราบริสุทธิ์ได้

๒. จิตตวิสุทธิ ทำให้จิตของเราบริสุทธิ์ได้ เมื่อใดเราต้องครุกาบัติแล้ว เราได้อยู่ปริวาสแล้ว เมื่อเราอยู่ปริวาสปฏิบัติพระกัมมัฏฐานไปด้วยอย่างนี้ จิตใจของเราก็ไม่

ระส่ำระสาย ไม่วิปฏิสาร ไม่เดือดร้อน จิตใจเป็นปกติ จิตใจสงบ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราบริสุทธิ์ได้ เรียกว่า จิตตวิสุทธิ และเมื่อจิตของเราบริสุทธิ์แล้ว ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด

๓. **ทิฏฐิวิสุทธิ** คือเกิดปัญญาขึ้นมา เห็นรูป เห็นนาม เห็นพระไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เรียกว่า ทิฏฐิวิสุทธิ มีความเห็นบริสุทธิ์ ทำความเห็นของเราให้บริสุทธิ์ได้

๔. **กังขาวิตรณวิสุทธิ** เมื่อทิฏฐิของเราวิสุทธิ์แล้ว ทิฏฐิวิสุทธิตัวนี้ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มีความเห็นถูกต้อง ไม่กังขาสงสัยในเรื่องพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่สงสัยในเรื่องข้อวัตรปฏิบัติ **ไม่หลงใหลอยู่ในอำนาจของวิปัสสนูปกิเลส** จะทำความเห็นของเราให้ถูกต้องและดำเนินไปในที่ถูกได้

๕. **ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ** เมื่อกังขาวิตรณวิสุทธิสมบูรณ์แล้ว ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด **มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ** คือความเห็นว่า การปฏิบัติอยู่นี้มันถูก หรือมันผิด จะรู้ทันทีว่า เอ้อ ทางที่เราปฏิบัติอยู่นี้ถูก ทางนี้ผิด แล้วก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เห็นพระ

ไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

และก็เห็นความเกิดความดับของรูปนาม **รูปนามเกิดก็รู้ รูปนามดับก็รู้ หมดความเคลือบแคลงสังสัย** หลังจากนั้นก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้ดำเนินไปตามลำดับ จะเห็นความดับของรูปนาม เห็นรูปนามปรากฏเป็นของน่ากลัว เห็นทุกข์เห็นโทษของรูปนาม เบื่อหน่ายในรูปในนาม หาทางออก ทางหนี ทางหลุด ทางพ้นไปจากรูปจากนาม

จิตใจเข้มแข็ง ตั้งใจจริง ปฏิบัติจริง ยอมสู้ตาย เพื่อบรรลุมรรค ผล พระนิพพาน หลังจากนั้น เมื่อปฏิบัติไปจิตใจของผู้ปฏิบัติก็จะสงบ เยือกเย็น ไม่วิปฏิสาร ไม่เดือดร้อน ไม่ระส่ำระสาย จิตใจก็เป็นปกติ ร่าเริง เบิกบานอยู่ตลอดเวลา มีความวางเฉยอยู่ตลอดเวลา ไม่ถูกกิเลสตัณหาเข้าครอบงำ

เมื่อ **มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ** สมบูรณ์แล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด **ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ** คือ มีความรู้ความเห็นดำเนินไปตามลำดับ เริ่มตั้งแต่ญาณที่ ๑๒, ๑๓, ๑๔ ไป หลังจากนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด **มัคควิถี** เมื่อมัคควิถีเกิดโดยสมบูรณ์ เรียกว่า **ญาณทัสสน**

วิสุทธิ คือมีความเห็นบริสุทธิ์ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด **มัคคญาณ ผลญาณ** สามารถทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไปจากขันธสันดาน ตามกำลังของมรรคได้ **อันนี้เป็นอานิสงส์ที่เกิดขึ้นจากการประพฤติวุฏฐานวิธี**

อีกอย่างหนึ่ง **สำหรับบางท่านที่เคยบวชเป็นสามเณรมาก่อน** แล้วก็อยู่ต่อมาอายุครบบวชพระ ก็บวชพระอย่างนี้ เมื่อเราบวชพระเสร็จแล้ว มีเวลาก็ควรประพฤติวุฏฐานวิธี คืออยู่ปริวาสกรรมเสียด้วย

การอยู่ปริวาสกรรมครั้งแรกนี้ จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บริสุทธิ์เฉพาะในสมัยที่เราเป็นพระเท่านั้น ส่วนสมัยที่เป็นสามเณรยังไม่บริสุทธิ์ เหตุนั้น เมื่อเราออกจากอัพภานกรรมแล้ว ต้องอยู่ปริวาสเป็นการชดเชยอีกครั้งหนึ่ง ครบแล้วขึ้นมานัตต์ แล้วก็ขออัพภาน จึงจะบริสุทธิ์ได้ทั้งที่เป็นพระทั้งที่เป็นเณร อันนี้เรียกว่า **เกร็ดเป็นความรู้พิเศษ**

ท่านทั้งหลาย สำหรับครูบาอาจารย์ก็พอที่จะทำเนา เมื่อเราประพฤติวุฏฐานวิธี เข้าปริวาส อยู่มานัตต์ ขออัพภานแล้ว จึงจะบริสุทธิ์ แต่สำหรับญาติโยม เช่น อุบาสก อุบาสิกา เป็นปะขาว แม่ชีก็ดี เป็นสามเณรก็ดี เราไม่มีโอกาสที่จะบอกวัตรกับท่าน เหมือนกันกับที่บอกทุก

วันนี้ เราจะบริสุทธิ์ได้อย่างไร ศีลของเราจะบริสุทธิ์ได้อย่างไร และบาปกรรมทั้งหลายทั้งปวงที่เราทำมาก่อนแล้วจะบริสุทธิ์ได้อย่างไร นี่เป็นปัญหาที่เราต้องคิดอีกอย่างหนึ่ง

ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย แม้ว่าเราจะเป็นพระก็ตาม เป็นสามเณรก็ตาม เป็นโยมผู้หญิง ผู้ชายก็ตาม เป็นอุบาสก อุบาสิกาก็ตาม เป็นปะขาว แม่ชีก็ตาม **เหตุปัจจัยจะให้เกิดความบริสุทธิ์นั้น ดำเนินไปตามวิถีเดียวกัน** ดำเนินไปในทางเดียวกัน คือจะเป็นพระก็ตาม เป็นเณรก็ตาม เป็นโยมผู้ชาย ผู้หญิง ปะขาว แม่ชี ในขณะที่เราปฏิบัติพระกัมมัฏฐานอยู่นี้

บางทีในขณะที่เราบอกวัตรก็ตาม ในขณะที่เราเดินจงกรม นั่งสมาธิอยู่ก็ตาม ในขณะนั้น เมื่อสติสัมปชัญญะของเราแก่กล้าแล้ว องค์ประกอบต่างๆ สมบูรณ์แล้ว คือศีลก็ดี สมาธิก็ดี ปัญญาก็ดี สมบูรณ์แล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้วิถีของเราเกิดขึ้นตามลำดับของมันได้ เช่น ในขณะที่เราเดินจงกรมอยู่ก็ดี นั่งสมาธิอยู่ก็ดี ในขณะนั้นรูปนามปรากฏชัดเจนขึ้นมา เห็นรูปนามปรากฏชัดเจนขึ้นมา เห็นพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาขึ้นมาในขณะใด

ขณะนั้น **ชวนจิต** ของเราดวงที่ ๑ ก็จะดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้จิตดวงที่ ๒ เกิดขึ้นมาคือ **สัมปฏิจฉนจิต** เกิดขึ้นมารับพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว **สันตีรณจิต** ก็จะเกิดขึ้นมารับพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป, เมื่อดับลงไปแล้ว**โวฏฐัพพนจิต** ก็จะเกิดขึ้นมาตัดสินรับพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป

เมื่อดับลงไปแล้ว **ชวนจิต**ก็จะเกิดขึ้นมา เมื่อชวนจิตเกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะเสพพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาอยู่ชั่ว ๗ ขณะ แล้วก็ดับลงไป, เมื่อดับลงไปแล้ว **ตทาลัมพนจิต** นำเอาไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ลงสู่ภวังค์ เมื่อพระไตรลักษณ์ลงสู่ภวังค์แล้ว **ภวังคจิต** นั้นก็ทำหน้าที่รักษาพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เอาไว้ในภวังคจิต

และในขณะที่**พระไตรลักษณ์ปวัตติไปจนถึงภวังคจิต** (พระไตรลักษณ์นั้น)ก็จะทำหน้าที่ประหาณกิเลสทั้งหลายทั้งปวง เช่นว่า อนุสัย ๑๐ หรือกิเลสพันห้าตัณหา

ร้อยแปด ที่ติดตามเรามาแต่หลายภพ หลายชาติ หลายกัป หลายกัลป์ ก็จะถูกพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั้นทำลายหรือประหัตประหารให้ดับไป สิ้นไป สูญไป ตามกำลังของมรรค

อันนี้เป็นลักษณะ หรือว่าเป็นการ(ตอบคำถามที่ว่า) ที่เราอยู่ปริวาสปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ จะบริสุทธิ์ได้อย่างไร ท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจ

สรุปว่า เมื่อใดเราเข้าปริวาส ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างนี้แล้ว จนสามารถยังพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ให้เกิดขึ้น เมื่อพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะปวัตติไปตามวิถีของจิต ลงสู่ภวังค์ เมื่อถึงภวังค์แล้ว ก็จะทำหน้าที่ประหาณหรือทำลายกิเลสทั้งหลายทั้งปวงที่อยู่ในขันธสันดานของเราให้ดับไป สิ้นไป สูญไปจากขันธสันดานของเราได้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่บวชเป็นสามเณรก็ดี เป็นปะขาว แม่ชี ทายก อุบาสก อุบาสิกาก็ดี อย่าได้น้อยใจว่าเราไม่ได้เป็นพระ ไม่มีโอกาสเข้ากรรมหรือบอกวัตรกับท่านได้อย่างนั้นอย่างนี้ก็ตาม ก็ขอให้ท่านทั้งหลายอย่าได้คิดเช่นนั้น เพราะว่าการที่เราทั้งหลายอยู่ปริวาสปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน

ได้สมบูรณ์แล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บริสุทธิ์ได้ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ท่านทั้งหลาย สำหรับการบอกวัตรเหมือนกัน ท่านทั้งหลายอาจรู้สึกรำคาญในการบอกวัตร เดี๋ยวก็บอกวัตรๆ เช้าก็บอกวัตร ค่ำก็บอกวัตร ท่านทั้งหลายอาจจะถือว่าเป็นเรื่องลำบากยุ่งยาก บางทีก็ไม่มีการปลง(เก็บ)วัตรเลยทั้งวันทั้งคืน ก็อยู่ปริวาสตลอดไป หรืออยู่มานัตต์ตลอดไป

บางท่านอาจเกิดความเครียดขึ้นมา ไม่สบาย เกิดความหงุดหงิดขึ้นมา ท่านทั้งหลายอย่าได้คิดเช่นนั้นเลย **เพราะว่าการบอกวัตรนี้ ยิ่งบอกเท่าไร ก็ยิ่งทำให้เกิดความบริสุทธิ์** อย่างวันนี้ ครูบาอาจารย์รูปโน้นมา รูปนี้มา มาจากวัดโน้น มาจากวัดนี้ ก็เหมือนกันกับพระเจ้ามาโปรด เพราะว่า ในขณะที่เราบอกวัตรแก่ท่านนั้น จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ศีลของเราบริสุทธิ์ขึ้น

เหมือนกันกับเราซักผ้าอย่างนี้ เราซักผ้า เราซักผ้าซักบ่อยๆๆ ผ้าของเราก็บริสุทธิ์ หรือว่าเราอาบน้ำถูสบู่ถูบ่อยๆ ก็ทำให้คราบสกปรกของเรามันหมดไป มันก็สะอาดขึ้นมาแทนที่ หรือว่าแก้วของเรามันสกปรกมันเลอะเทอะ เราเอาผงซักฟอกมาขัดบ่อยๆ ขัดไปๆ

คราบสกปรกมันก็หมดไปๆ ความสะอาดก็เกิดขึ้นมาแทนที่ ข้อนี้ฉันใด

เมื่อเราทั้งหลาย ต้องครุกาบัติแล้วประพฤติวุฏฐานวิธีอย่างนี้ เราบอก(วัตร)บ่อยเท่าไรๆ ก็ยิ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บริสุทธิ์ ให้ศีลของเราบริสุทธิ์ยิ่งๆ ขึ้นไป เหตุนั้นการบอกวัตรนั้น ท่านทั้งหลายอย่าคิดว่า มันเป็นของพร่ำเพรื่อ ทำให้เกิดความเครียดความเบื่อหน่าย ไม่อยากมาบอกอะไรทำนองนี้ ขอให้ระวังให้ดี

เอาล่ะท่านทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้นำเอาเรื่อง **การประพฤติวุฏฐานวิธี** มาบรรยายเพื่อประกอบความรู้ของท่านทั้งหลาย เล็กๆ น้อยๆ ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา หากว่ายังมีปัญหาอะไรขัดข้องในจิตในใจ มีโอกาสมีเวลาก็ค่อยไถ่ถามกัน สำหรับวันนี้ ก็ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

เอวมาทีวํ ญตฺวา
ตณฺหา ทุกฺขสฺส สมฺภวํ
วีตตณฺโห อนาทาโน
สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเช.

ภิกษุรู้โทษอย่างนี้ว่า
ตัณหาเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์แล้ว
พึงเป็นผู้ปราศจากปัญหา
ไม่ถือมั่นมีสติอยู่ทุกอิริยาบถเถิด
(ขุ. ธิ. ๒๕/๔๗๘ ขุ. จ. ๓๐/๓๒๐)

ปรับความเข้าใจเรื่องปริวาส ๑

วันนี้ หลวงพ่อจะได้น้อมเอาธรรมะอันเป็นคำสอนของององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาบรรยายถวายความรู้แด่ท่าน ครูบาอาจารย์ หลวงปู่ หลวงตาและผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายสืบไป

ท่านทั้งหลาย การที่เราทั้งหลายได้ตั้งอกตั้งใจมาแต่วัด แต่บ้าน สู่สถานที่แห่งนี้ ก็เผื่อว่าจะได้บำเพ็ญสมณธรรม คือธรรมที่จะทำให้เกิดความสงบ ทั้งที่เป็นอย่างต่ำ อย่างกลาง และอย่างสูง

ธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดความสงบ อย่างต่ำอย่างกลาง อย่างสูง โดยเฉพาะก็คือ สมาธิ สมาบัติ ถ้าสงบอย่างกลาง ก็คือสงบด้วยกำลังฌาน, ถ้าสงบอย่างสูงก็คือสงบด้วยอำนาจของมัคคญาณ ผลญาณ

การเจริญกัมมัฏฐานที่ท่านทั้งหลายปฏิบัติอยู่ทุก

วันนี้ โดยที่ผ่านมหาเถรสมาคม ท่านให้ดำเนินตามหลัก **มหาสติปัฏฐานสูตร** คือเมื่อก่อนโน้นยังไม่ได้เป็นล่ำเป็นสัน ยังไม่ได้ประกาศเป็นทางการ ต่างรูปต่างคนหรือต่างสำนัก ก็ต่างปฏิบัติไปตามอัธยาศัย แล้วก็ปฏิบัติไปตามกุศโลบาย ของอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทให้

เรื่องการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนี้ สมัยก่อนที่หลวงพ่อยังเป็นสามเณรน้อยๆ อยู่ ในสมัยนั้น มีครูบาอาจารย์ผู้ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานก็ไม่มากเท่าไร สรุปว่า การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนั้นจะหยุดชะงักไปอยู่ช่วงหนึ่ง เหมือนกันกับเข้าปริวาส มันหยุดชะงักไปอยู่พักใหญ่ๆ ในสมัยที่หลวงพ่อยังเป็นสามเณรอยู่ การอยู่ปริวาสกรรม ก็สักว่าแต่อยู่อยู่กันตามประสาที่โบราณาจารย์ทั้งหลายที่ทำสืบๆ กันมา แต่ว่ายังไม่เป็นล่ำเป็นสัน ไม่แผ่ขยายออกไปในวงกว้างๆ เหมือนอย่างทุกวันนี้

หลังจาก **หลวงพ่อเจ้าคุณกิตติวุฑโฒ** ได้ขอร้องบรรดาพระเจ้าพระสงฆ์ทั้งหลายไปอบรมใน**จิตตภาวัน** แล้วก็มีการอยู่ปริวาสควบคู่กันไป หลังจากนั้นมา พระที่เป็นหน่วยพัฒนาการทางจิต เมื่อออกมาสู่วัด สู่ตำบล สู่อำเภอ

ของตน ก็พากันจัดงานปริวาสขึ้นมา นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึงบัดนี้ **การเข้าปริวาส** ก็แผ่ขยายเป็นวงกว้างออกไปจนทั่วประเทศ นี่เป็นเรื่องของปริวาสกรรม

สำหรับกัมมัฏฐานก็เหมือนกัน สมัยหลวงพ่อยังเป็นสามเณรอยู่ ท่านก็ปฏิบัติกันสักว่าแต่ปฏิบัติ แต่ปฏิบัติไปแล้ว ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ก็ไม่ปรากฏชัดเจนแจ่มแจ้ง **เป็นปัจจัตตัง** ผู้ใดปฏิบัติแล้วก็รู้เฉพาะตน ไม่ได้บอกว่า ฉันทำได้อย่างนั้น ฉันทำได้อย่างนี้ ไม่ได้พูดกัน ไม่ได้ประกาศ ไม่ได้โฆษณา ตัวเองรู้เฉพาะตัวเอง

สำหรับญาติโยม ก็สังเกตอากัปกิริยา ตลอดถึงการเทศน์การสอน แล้วก็มาคำนวณเอาว่า องค์นี้คงได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้ว องค์นี้คงได้สกทาคามี อนาคามี องค์นี้คงได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว องค์นี้คงไม่ได้ฌาน องค์นี้คงไม่ได้สำเร็จอริยมรรคอริยผล เป็นแต่เพียงว่าได้สมาบัติเท่านั้น คำนวณเอา

สำหรับภาควิปัสสนาก็เหมือนกัน เมื่อก่อนก็ปฏิบัติเหมือนกัน แต่มันส่วนน้อยมาก ถ้าคิดทั่วๆ ไปแล้ว สมมติว่า ร้อยคนนี่อยากปฏิบัติ หาเอา ๑ เปอร์เซ็นต์ไม่ได้ สมมติ

ว่าพันคนซะ พันคนนี่จะมีปฏิบัติสัก ๑ คนก็ยังหายาก คือการปฏิบัติยังไม่แพร่หลาย แล้วก็ใช้บทภาวนา **พุทโธๆ** แล้วก็ **สัมมาอะระหัง**, **ไหว นิ่ง** อะไรทำนองนี้มากกว่า

แต่มาสมัยนี้ วิปัสสนากัมมัฏฐานนี่เป็นที่แพร่หลายไปในสถานที่ต่างๆ เมื่อก่อนที่หลวงพ่อเริ่มสอนในสถานที่แห่งนี้ รู้สึกว่ามันเป็นความลำบาก กระแสต่อต้านนี่มากที่สุด ในหมู่บ้านของเราก็ต่อต้าน

ส่วนพวก**จารย์ครู** สึกแล้วก็เป็นจารย์ครู เป็นทิด เป็น**จารย์ซา** ครั้งนั้นเรียกว่า จารย์ครู เวลาสอนกัมมัฏฐานนี่ต่อต้านอย่างหนัก บางทีก็เถียงกันหน้าดำหน้าแดง หลวงพ่อไม่ได้เถียงกับเขา ครูบาอาจารย์เป็นผู้เถียงให้ ส่วนมากหลวงพ่อมีแต่นั่งฟัง

(เขา)ว่าภาวนาอย่างนี้มันจะได้อะไร อย่างผมนี่ภาวนาตั้ง ๓ ชั่วโมงก็ยังไม่ได้อะไร เขาว่า เรื่องฌาน เรื่องสมาบัติ เรื่องมรรค เรื่องผล พระนิพพาน มันหมดสมัยแล้ว เขาก็ว่าเอาหนักๆ เข้าครูบาอาจารย์ผู้เป็นประมุขประธานก็แอนตี้ (Anti-คัดค้าน)

หลวงพ่อนี้ถูกฟ้องร้องอย่างเป็นทางการ คือ

สมัยก่อนโน้น ขออภัยที่พูดเรื่องนี้ มีหลวงพ่อรูปหนึ่ง ท่านไปฟ้องทางเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัดรับเรื่อง สั่งระดมพระเถระทั้งหลาย นับตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาส ไปถึงเจ้าคณะตำบลทั้งอำเภอเลย ไปประชุมกันแล้วเจ้าคณะจังหวัดก็เทศน์เอาๆ พูดแล้ว ก็เทศน์ด่านั่นแหละ แต่หลวงพ่อก็ไม่ว่ากระไร ในสมัยนั้น

ผลสุดท้าย หลวงพ่อรูปนั้น ภายหลังก็ยอมแพ้ มาขออยู่ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานด้วย นี่แหละท่านทั้งหลายเมื่อก่อนโน้นมันมีกระแสต่อต้านมาก บางทีสารวัตรมัคคนายกวัดนี่ ต่อต้านอย่างหนัก จนไม่ยอมเข้าวัดเข้าวาก็มี ไปโพนทะนาว่ากล่าวที่โน้นที่นี้ อะไรร้อยแปดพันประการ แต่หลวงพ่อก็ไม่ว่ากระไร

หนักๆ เข้าผู้ใหญ่บ้านก็ต่อต้านไม่ให้ทำ ถึงกับมากราบที่วัดว่า ทางชาวบ้านขอร้องว่า ไม่อยากให้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ทำวัตรก็ไม่อยากให้ทำวัตรแปล อยากให้ทำวัตรธรรมดา เขาว่างั้น แต่หลวงพ่อก็ชี้แจงเหตุผลทุกสิ่งทุกอย่างให้ฟังแล้วก็จึงค่อยทำตาม ครั้งแรกก็ไม่ยอมทำแต่พอนานมาก็ทำไป

สรุปแล้วว่า ท่านทั้งหลาย การที่วิปัสสนากัมมัฏฐาน จะเจริญมาถึงขนาดนี้ เหมือนเดี๋ยวนี้ เป็นสิ่งที่กระเสือก-กระสนดิ้นรนมาพอสมควร เนื่องจากแรงต่อต้านนั้นมีมาก สมัยนี้ยุคนี้แหละครูบาอาจารย์ โดยความเห็นของมหาเถรสมาคม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน ให้สอนวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ ดำเนินตามแนวทางมหาสติปัฏฐาน ๔

เพราะเหตุใด จึงให้ดำเนินตามแนวทางของมหาสติปัฏฐาน ๔

คือ มหาสติปัฏฐาน ๔ นี่ เป็นหนทางที่จะนำพาผู้ปฏิบัติให้บรรลุอริยมรรคอริยผล นับตั้งแต่ขั้นพระโสดาบันขึ้นไป หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น มีทางเดียว มีแนวเดียว มีวิธีเดียว มีหลักการเดียว ที่จะทำให้บรรลุมรรค ผล พระนิพพาน ผู้ประพฤติปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนี่จะได้บรรลุมรรคผลพระนิพพานนี่ ก็มีทางเดียวเท่านั้น คือวิปัสสนากัมมัฏฐาน

ส่วนกสิณ ๑๐ ทั้งหลาย ดังที่เราทั้งหลายได้ศึกษาเล่าเรียนมานั้น เป็นสมถกัมมัฏฐาน คือไม่สามารถที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้บรรลุอริยมรรคอริยผลได้ แต่ผู้ใดมีความ

ฉลาดมีความสามารถที่จะแยกแยะ หรือยกอารมณ์เหล่านั้นขึ้นสู่วิปัสสนา จึงจะได้บรรลุมรรคผลพระนิพพาน แต่สำหรับมหาสติปัฏฐาน ๔ นี้ เป็นข้อปฏิบัติที่จะนำให้บรรลุถึงมรรคผลพระนิพพานได้

ครั้งอดีตโน้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระอัครสาวกซ้าย-ขวา พระอรหันต์ทั้งหลายได้ดำเนินไปสู่พระนิพพานแล้ว ก็เพราะว่าท่านได้ปฏิบัติตามมหาสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้, นอกจากการปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐาน ๔ นี้ ไม่สามารถที่จะทำให้ผู้นั้นบรรลุอริยมรรคอริยผลได้เลย

เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติวิปัสสนานี้ จึงไม่ต้องแยกแยะว่าจะถูกจริตหรือไม่ถูกจริต ไม่ได้ว่าเหมือนสมถกัมมัฏฐาน สมถกัมมัฏฐาน ก็ต้องเอากัมมัฏฐานที่ถูกกับจริตมาบริกรรม มาเจริญ มาปฏิบัติ จึงจะได้สมาธิ สมาบัติ ได้ฌาน แต่สำหรับวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ไม่ได้ว่าอย่างนั้น หมายความว่า สติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ จะเอาข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมดก็ตามมาปฏิบัตินั้น เป็นหนทางที่จะทำให้บรรลุมรรคผล พระนิพพาน เหมือนกันหมด ไม่เลือกจริต

ผู้ปฏิบัตินั้น จะเป็นจริตอย่างไรไม่เกี่ยว คือเป็นหนทางดำเนินไปทางเดียวกัน คือการปฏิบัติในสติปัฏฐาน ๔ นี้ ท่านให้พิจารณาให้รู้กายในกาย ทั้งที่เป็นภายในและภายนอก ให้รู้เวทนาในเวทนา ทั้งที่เป็นภายในและเป็นภายนอก ให้รู้จิตในจิต ทั้งที่เป็นภายในและเป็นภายนอก ให้รู้ธรรมทั้งเป็นภายในและภายนอก นี่เป็นหลักของสติปัฏฐาน ๔

การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ก็คือ ท่านให้เอาสติมาไว้ในกาย เวทนา จิต ธรรม, **พวกกาย เวทนา จิต ธรรมนี้ เป็นที่ตั้งของสติ, คือสติของเรานี้ต้องมีที่ตั้ง จึงจะเป็นสภาวะที่มั่นคงถาวรและหนักแน่นได้** เหมือนกับของทั้งหลายทั้งปวง เช่นว่า โต๊ะก็ดี เก้าอี้ก็ดี ธรรมาสน์ก็ดี ต้องมีขามีเท้าเป็นที่ตั้ง จึงจะตั้งอยู่ได้ ถ้าไม่มีเท้ามีขา มันก็ตั้งไม่ได้ ข้อนี้ฉันใด สติของเราก็เหมือนกัน ต้องมีที่วาง ต้องมีที่ตั้ง

อะไรเป็นที่ตั้งของสติ

กาย เวทนา จิต ธรรม นี้เป็นที่ตั้งของสติ

เพราะฉะนั้น เมื่อเราเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน เราก็ยกจิตและสติของเรา สู่สติปัฏฐานทั้ง ๔ คือ กาย เวทนา

จิต ธรรม แล้วจึงเจริญต่อไป

ที่ว่าเห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรม มันเห็นอย่างไร

คือ กายนี้มันมีอยู่ ๒ ประเภท คือ กายภายนอก กายภายใน, เวทนาก็เหมือนกัน มีเวทนาภายนอก มีเวทนาภายใน, จิตก็มีจิตที่เป็นภายนอก จิตที่เป็นภายใน, ธรรมก็มีธรรมที่เป็นภายนอก เป็นภายใน มันเป็นของคู่กัน

อุปมาเหมือนกันกับดาบและฝักของดาบ เรามองดูดาบเผินๆ เราก็จะเห็นแต่ฝักของมัน แต่ถ้าเราชักดาบออกจากฝัก เราก็จะเห็นเล่มของดาบ ข้อนี้ ฉันใด สติปัฏฐานทั้ง ๔ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อเรามองด้วยตาเนื้อเปล่าๆ เรามองด้วยตาเนื้อมันก็เห็นกายธรรมดา เห็นเวทนาธรรมดา เห็นจิตธรรมดา เห็นธรรมเป็นธรรมดา ไม่เห็นลึกซึ้งว่าเป็นภายใน คือไม่เห็นกายในกาย ไม่เห็นเวทนาในเวทนา ไม่เห็นจิตในจิต ไม่เห็นธรรมในธรรม

เพราะเหตุใด ท่านจึงให้เห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรม

คือเมื่อใดเราเห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา

เห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรมแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่าย คือเบื่อหน่ายทั้งกายทั้งเวทนา ทั้งจิต ทั้งธรรม, เมื่อเบื่อหน่ายแล้วก็จะคลายกำหนัด ไม่มีความกำหนัด ก็ไม่มีความใคร่ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรมเมื่อไม่มีความใคร่ในกาย ในเวทนาในจิต ในธรรม, จิตของเรา ก็บริสุทธิ์ สะอาด สว่าง สงบไม่มีกิเลสใดๆ เข้ามาครอบงำจิตใจของเราได้

เมื่อจิตของเราบริสุทธิ์แล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดสันติ คือความสงบ ด้วยอำนาจของมัคคญาณ ผลญาณ, เมื่อใดเรามีสติมีสัมปชัญญะ เจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ ประการนี้อยู่ทุกขณะจิต ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สติของเรามันสมบูรณ์ เมื่อสติของเราสมบูรณ์แล้วก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา เรียกว่า

นามรูปปริจเฉทญาณ คือจะเกิดปัญญาความรู้แจ้งแทงตลอดซึ่งกายนี้ ทั้งที่เป็นภายในและเป็นภายนอก หรือพูดง่ายๆ ว่า **เห็นรูป เห็นนาม** คือเมื่อปัญญาขั้นนี้เกิดขึ้นมาแล้ว เมื่อใดเราเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีสติมีสัมปชัญญะทันปัจจุบันแล้ว ก็จะเห็นรูปเห็นนาม **สามารถ**

แยกรูปแยกนามออกจากกันได้

เมื่อปัญญาขั้นนี้เกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่จะทำให้ตัณหา มานะ ทิฏฐิ อ่อนกำลังลงไป ทำให้ความเห็นแก่ตัว ว่าเลิศกว่าเขา เสมอเขา หรือเลวกว่าเขานั้นอ่อนกำลังลงไปหรือเบาบางลงไป เมื่อปัญญาขั้นนี้เกิดขึ้นแก่เรา บังเอิญเราตายไปในขณะที่เจริญกัมมัฏฐานอยู่พอดี หรือออกจากห้องกัมมัฏฐานไปแล้ว หลายวัน หลายเดือน หลายปีจึงตาย เวลาจะตายนั้น มีรูปนามเป็นอารมณ์ เช่น เราได้กำหนดบทพระกัมมัฏฐานว่า พองหนอ ยุบหนอ หรือ คิดหนอๆ ทุกข์หนอๆ หรือโกรธหนอๆ หรือว่าสุขหนอๆ อย่างนี้

เราบริกรรมบทใดบทหนึ่งแล้ว ก็บังเอิญตายลงไปในขณะนั้น ถ้าตายในลักษณะอย่างนี้ ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า ผู้นั้นจะไม่ไปสู่อบายภูมิอย่างน้อย ๑ ชาติ แล้วก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ผู้นั้นไปเกิดในสุคติภพ แล้วจะได้พบพระพุทธเจ้าหรือว่าสาวกของพระพุทธเจ้า จะได้ฟังธรรม จะได้ปฏิบัติธรรมแล้วก็จะได้รู้ธรรม เมื่อปัญญาขั้นนี้แก่กล้าแล้วก็จะส่งให้ปัญญาขั้นที่ ๒ ซึ่งเรียกว่า

ปัจจยปริคคหญาณ ปัญญาที่พิจารณาเห็นเหตุเห็นปัจจัยของรูปของนาม เมื่อปัญญาขั้นนี้เกิดขึ้นมาแล้ว เราจะมีความรู้ความเข้าใจว่า **อะไรเป็นเหตุให้เกิดรูป อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดนาม** มันจะรู้ขึ้นมาโดยอัตโนมัติ เรียกว่า **รู้ด้วยอำนาจของภาวนามยปัญญา**

เมื่อปัญญาขั้นนี้เกิดขึ้นมาแล้ว หากว่าเราตายไปในขณะที่เจริญกัมมัฏฐานอยู่ก็ดี หรือว่าออกจากห้องกัมมัฏฐานไปแล้วหลายวัน หลายเดือน หลายปี จึงตาย **ในขณะที่จะตายนั้น เรามีรูปมีนามเป็นอารมณ์** เช่น เราได้ภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอ หรือ พุทโธ สัมมาอรหัง บทใดบทหนึ่งก็ตาม แล้วก็บังเอิญตายลงไป ถ้าตายในลักษณะอย่างนี้ ผู้นั้นตายแล้วก็จะไม่ไปสู่อบายภูมิ ๒-๓ ชาติอย่างน้อย ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็น **จุลลโสดาบัน**

จุลละ แปลว่า **น้อย**, **โสตะ** แปลว่า **กระแส** **อาปันนะ** แปลว่า **ถึง** หมายความว่า **เป็นผู้ถึงกระแสพระ-นิพพานน้อยๆ**

ถ้าหากพยายามประพฤติปฏิบัติต่อไป ก็จะได้บรรลุมรรคผลพระนิพพาน สำเร็จเป็น **มหาโสดาบัน** ผู้ปฏิบัติ

พระกัมมัฏฐานได้ปัญญาขั้นนี้แล้ว องค์พระประทีปแก้วตรัสว่า ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็น จุลลโสดาบัน ได้ที่พึ่งอย่างดี ได้ความเบาใจในพระศาสนา ตายแล้วจะไม่ไปสู่อบายภูมิ ๒-๓ ชาติ หากว่าผู้นั้นจุติลงไปแล้ว ก็จะไปบังเกิดในสุคติภพ จะได้พบพระพุทธเจ้าหรือสาวกของพระพุทธเจ้า จะได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าหรือสาวกของพระพุทธเจ้า จะได้ฟังธรรม จะได้ปฏิบัติธรรม และจะได้บรรลุธรรม

จุลลโสดาบันนี้ ผู้มาปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ตั้งแต่ ๑ วัน ๒ วัน ๓ วันขึ้นไป ผู้นั้นมีหวังจะได้สำเร็จกันทุกรูป อันนี้เป็นปัญญาขั้นที่ ๒ เมื่อปัญญาขั้นที่ ๒ แก่กล้าแล้วก็จะส่งให้ปัญญาขั้นที่ ๓

สัมมสนญาณ ปัญญาพิจารณาเห็นรูปนามเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, คือเมื่อปฏิบัติมาถึงนี้ จะเริ่มเห็นรูปนามนั้นเป็นทุกขัง เห็นรูปนามเป็นอนิจจัง เห็นรูปนามเป็นอนัตตาแล้ว เมื่อมาถึงนี้ ถือว่ากำลังจะเดินเข้าสู่กระแสพระนิพพานแล้ว เมื่อเจริญพระกัมมัฏฐานต่อไป ปัญญาญาณขั้นนี้แก่กล้าแล้วก็จะส่งให้ปัญญาขั้นที่ ๔ คือ

อุทยัพพยญาณ เมื่อปัญญาขั้นนี้เกิดขึ้นมาแล้ว ท่าน

กล่าวไว้ในพระบาลีว่า

โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อุทยพฺพยํ

เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อุทยพฺพยํ[๑]

ผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน เห็นความเกิดดับของรูปนามชัดด้วยปัญญา ผู้นั้นมีชีวิตเป็นอยู่วันเดียวเท่านั้นประเสริฐกว่าผู้ที่ไม่เห็นความเกิดดับของรูปนาม แม้จะมีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี

เพราะเหตุไร ท่านจึงกล่าวไว้อย่างนี้

เพราะว่า ผู้ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานมาถึงขั้นนี้แล้ว จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อพระไตรลักษณ์เกิดขึ้นมาในครั้งที่ ๒ แล้ว เราเดินจงกรมไปก้าวเดียว **ขวาย่างหนอ** ก้าวเดียวเท่านั้น สามารถตัดชาติ คือความเกิดในภพหน้าลงได้ตั้ง ๖ ชาติ เราเดินต่อไป **ซ้ายย่างหนอ** ตัดลงไปอีก ๖ ชาติ ขวาย่างหนอ ตัดออกไปอีก ๖ ชาติ ตัดไปตามลำดับๆ ภพชาติมันจะน้อยลงไป น้อยลงไปๆ

เพราะเหตุไร ภพชาติมันจึงน้อยลงไป

---

[๑] (ขุ. ขุทฺทกปาฐ-ธมฺมปทคาถา ๒๕/๑๘/๓๐)

เพราะว่า เมื่อเจริญพระกัมมัฏฐานมาถึงนี่แล้ว พระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นแล้ว ตอนนี้ เมื่อพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะปวัตติไปตามวิถีของจิต แล้วลงสู่ห้วงแห่งภวังค์ เมื่อถึงห้วงแห่งภวังค์แล้ว มันก็จะทำหน้าที่ทำลายกิเลสตัณหาให้เบาบางลงๆ ตามลำดับ เพราะฉะนั้น ภพชาติจึงได้น้อยลงไปๆ บาปกรรมที่เราเคยทำมาแล้วก็จะค่อยหมดไปๆ ตามลำดับๆ

แต่ถ้าเราเจริญพระกัมมัฏฐานยังไม่ถึงนี้ ภพชาติมันก็ยังมีอยู่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ และเมื่อเราจุติแล้ว โอกาสที่จะไปสู่อบายภูมินั้นก็ยังเต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ หากว่า เมื่อใดเราปฏิบัติธรรมมาถึงนี้แล้ว ภพชาติมันจะน้อยลงไป บาปกรรมก็จะน้อยลงไป กิเลสตัณหาก็จะน้อยลงไป น้อยลงไปตามลำดับๆ

หากว่าผู้เจริญพระกัมมัฏฐานมาถึงนี้ท่านทั้งหลาย หากตายไปในขณะที่เจริญพระกัมมัฏฐานอยู่พอดี หรือว่าออกจากห้องกัมมัฏฐานไปแล้วหลายวัน หลายเดือนหลายปีจึงตาย แต่ในขณะที่จะตายนั้น มีรูปมีนามเป็นอารมณ์

ถ้าหากว่าตายในลักษณะอย่างนี้ เมื่อจุติแล้ว ผู้นั้นก็จะไม่ไปสู่อบายภูมิ จะมีสุคติภพเป็นที่ไปในเบื้องหน้า หากว่าไปเกิดเป็นเทพบุตร เทพธิดา ก็จะเป็นเทพบุตร เทพธิดาที่เป็นสัมมาทิฏฐิ เป็นเทพบุตร เทพธิดาที่มีศักดา เดชานุภาพกว่าเทวดาทั้งหลายทั้งปวง

หากว่า มาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเกิดในตระกูลสูง เกิดในตระกูลพระราชา มหาราชา เกิดในตระกูลของพระเจ้าจักรพรรดิราช เกิดในตระกูลพราหมณ์ ตระกูลคฤหบดี และเมื่อเกิดมาแล้วก็จะได้พบพระพุทธเจ้าหรือสาวกของพระพุทธเจ้า จะได้ฟังธรรมของท่านแล้วก็จะได้บรรลุอริยมรรค อริยผล

แต่ถ้าหากว่าไปเกิดในสมัยที่เป็น**สุญญกับ** คือกัปที่ไม่มีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลนั้นได้ตรัสรู้เป็น**พระปัจเจกพุทธเจ้า** นี่เป็นอานิสงส์ของปัญญาขั้นที่ ๔ นะท่านทั้งหลาย เมื่อปัญญาขั้นที่ ๔ แก่กล้าแล้วก็จะส่งให้ปัญญา ขั้นที่ ๕ คือ

ภังคญาณ ปัญญาพิจารณาเห็นเฉพาะความดับไปของรูปนาม หลังจากนั้นก็จะเกิดปัญญาขั้นที่ ๖ คือ

ภยตูปัฏฐานญาณ ปัญญาพิจารณาเห็นรูปนามปรากฏเป็นของน่ากลัว ก้าวเข้าสู่ปัญญาขั้นที่ ๗ คือ

อาทีนวญาณ ปัญญาพิจารณาเห็นทุกข์ เห็นโทษของรูปนาม ผ่านเข้าสู่ปัญญาขั้นที่ ๘ คือ

นิพพิทาญาณ ปัญญาพิจารณาเห็นทุกข์เห็นโทษของรูปนาม เกิดความเบื่อหน่ายในรูปในนาม เมื่อนิพพิทาญาณแก่กล้าแล้วก็จะส่งให้ปัญญาขั้นที่ ๙ คือ

มุญจิตุกัมยตาญาณ เห็นรูปนามเป็นทุกข์เป็นโทษเกิดความเบื่อหน่าย อยากออกอยากหนี อยากหลุดอยากพ้นไปจากรูปนาม ไม่อยากมีรูปมีนามอีกต่อไป เมื่อปัญญาขั้นนี้แก่กล้าแล้วก็จะส่งให้ปัญญาขั้นที่ ๑๐ คือ

ปฏิสังขาญาณ เป็นญาณที่ทำให้จิตใจเข้มแข็ง ตั้งใจจริง ปฏิบัติจริง ยอมสู้ตาย มุ่งหวังจะเอาบรรลุมรรคผลพระนิพพานให้ได้ เมื่อปัญญาขั้นนี้แก่กล้าแล้ว ก็จะส่งให้ปัญญาขั้นที่ ๑๑ คือ

สังขารุเปกขาญาณ จะมีความวางเฉยในรูปในนาม การเจริญพระกัมมัฏฐานก็ร่าเริงเบิกบาน แจ่มใส กระปรี้-กระเปร่า กระชุ่มกระชวย กระฉับกระเฉง การเจริญ

วิปัสสนากัมมัฏฐานก็สบายๆ เมื่อมาถึงนี้โรคภัยไข้เจ็บก็จะหายไปตามลำดับๆ

เมื่อปัญญาขั้นนี้แก่กล้าแล้ว ท่านทั้งหลายก็จะเข้าสู่มัคควิถี คือหนทางที่จะดำเนินไปสู่การบรรลุอริยมรรคอริยผลผ่าน **สัจจานุโลมิกญาณ** (ปัญญาขั้นที่ ๑๒) แล้วก็ผ่าน**โคตรภูญาณ** (ปัญญาขั้นที่ ๑๓) ตัดขาดจากโคตรปุถุชนเข้าสู่โคตรของพระอริยเจ้าคือพระโสดาบัน (**มัคคญาณ ผลญาณ** ปัญญาขั้นที่ ๑๔ และ ๑๕ และปัญญาขั้นที่ ๑๖ คือ **ปัจจเวกขณญาณ)**

เมื่อปฏิบัติมาถึงนี้ ท่านทั้งหลาย กิเลสตัณหาดับไปไม่รู้ว่าเท่าไร ในแนวของพระอภิธรรมว่ากิเลส ๑๒ ตัว โลภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ ๒ เมื่อปฏิบัติมาถึงนี้ โลภะมันดับไปตั้ง ๔ ตัวแล้ว แต่โทสะยังดับไม่ได้ สำหรับโมหะก็ดับไปตัวหนึ่งแล้ว คือวิจิกิจฉา

นี่แหละท่านทั้งหลาย **หนทางที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้บรรลุอริยมรรคอริยผลนั้น มีหนทางเดียวเท่านี้ คือการดำเนินตามหลักมหาสติปัฏฐาน ๔** เมื่อประพฤติปฏิบัติตามหลักของมหาสติปัฏฐานทั้ง ๔ ประการแล้ว ก็จะเป็น

เหตุเป็นปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติ ได้บรรลุอริยมรรคอริยผล ตามบุญญาธิการที่ตนได้สร้างสมอบรมมา

ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย การประพฤติปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ย่อมเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บรรลุมรรค ผล พระนิพพานนั้นก็จริงอยู่ แต่ว่าหลักการและวิธีการที่ครูบาอาจารย์ในแต่ละสำนักพาประพฤติปฏิบัติในทุกวันนี้ไม่เหมือนกัน แต่ละสำนักๆ นั้นปฏิบัติไม่เหมือนกัน สำนักหนึ่งเอาอย่างหนึ่ง สำนักหนึ่งเอาอีกอย่างหนึ่ง

บางสำนักว่า พุทโธๆ บางสำนักว่า สัมมา อะระหัง บางสำนักก็ นะมะพะทะ บางสำนักก็ พองหนอ ยุบหนอ อะไรร้อยแปดพันประการ แต่จะประพฤติปฏิบัติอย่างไรก็ตาม การปฏิบัติ การบริกรรม การภาวนานั้นจะต่างกันอย่างไรก็ตาม แต่ความประสงค์หรือความต้องการนั้นเหมือนกันหมด คือทุกคนเกิดมาแล้วต้องการจะพ้นทุกข์ ต้องการจะบรรลุสุขอันไพบูลย์ คือมรรค ผล พระนิพพานเหมือนกันหมด แต่เพราะธรรมะมีมาก การประพฤติปฏิบัติจึงไม่เหมือนกัน

เหมือนกับคนทั้งหลายเกิดขึ้นมาแล้ว ต้องการเงิน

แต่วิธีหาเงินไม่เหมือนกัน ผู้ทำไร่ทำนาก็ต้องการเงิน ผู้ทำสวนก็ต้องการเงิน พวกทำมาค้าขายก็ต้องการเงิน หนักๆ เข้า ไปลักไปขโมย ไปปล้นไปจี้ เพราะต้องการเงินกันทั้งนั้น แต่วิธีหาเงินไม่เหมือนกัน ข้อนี้ฉันใด

พวกเราทั้งหลายเกิดขึ้นมาแล้ว หรือบุคคลทั้งหลายเกิดขึ้นมาแล้ว ต้องการอยากจะพ้นทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ต้องการอยากจะบรรลุสุขอันไพบูลย์ คือมรรค ผล พระนิพพานเหมือนกันทั้งนั้น แต่ธรรมะมีมากการประพฤติปฏิบัติจึงไม่เหมือนกัน

เหตุนั้น ท่านทั้งหลาย เมื่อปฏิบัติพระกัมมัฏฐานตามที่ครูบาอาจารย์สอนให้ อาจจะไม่สบายใจ ไม่เหมือนที่ประพฤติปฏิบัติมาก่อน ถ้าเกิดความรู้สึกทำนองนี้ ก็ขออย่าได้คิดอย่างนั้น ครูบาอาจารย์แนะนำพร่ำสอนอย่างไรก็ปฏิบัติไปตามอย่างนั้นก่อน เมื่อกลับไปวัดแล้วเราจะปฏิบัติอย่างไรนั้นก็แล้วแต่เรา

สำหรับข้อปฏิบัตินั้น ถ้าหากว่าเรารู้วิธีการและรู้หลักการในการปฏิบัติแล้ว เราจะทำอย่างไรๆ มันก็ไปเหมือนกันหมด หลวงพ่อเคยทดลองให้เขานั่งมองดูเสื่อ

น้ำมันหรือพื้นดิน แล้วไม่ต้องภาวนาก็ได้ มองดูเฉยๆ ก็สามารถได้สมาธิ ๖ ชั่วโมง ๑๒ ชั่วโมง ๒๔ ชั่วโมง เหมือนกัน หรือบางครั้งก็ให้เขาภาวนาว่า **ขี้เกียจหนอๆ** แต่เราไม่ขี้เกียจ ก็สามารถทำสมาธิได้เหมือนกัน

บางทีให้ภาวนาว่า **อยากตายหนอๆ** แต่ว่าเรายังไม่อยากตายหรอก ก็สามารถทำสมาธิสมาบัติได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ข้อนี้ ถึงแม้ว่าการปฏิบัติจะต่างกันก็ตาม ท่านทั้งหลายขอให้เข้าใจ ถึงแม้การปฏิบัติจะต่างกัน แต่ความประสงค์นั้นเหมือนกันหมด คือต้องการบรรลุมรรคผลพระนิพพาน เหมือนกันหมดนั่นแหละ

สรุปแล้วว่า การภาวนา จะภาวนาอย่างไรก็ตาม จะกำหนดอย่างไรก็ตามที่จริงแล้ว เราไม่ได้เอาคำภาวนานี้เราไม่เอา คำบริกรรมนี้เราไม่เอา เช่นเราภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอๆ ก็ดี หรือ พุทโธๆ ก็ดี หรือ สัมมา+อะระหัง ก็ดี เราไม่เอา คำภาวนานี้ไม่เอา

เราภาวนาเพื่อรอการเกิดขึ้นของสมาธิ เราภาวนาเพื่อรอการเกิดขึ้นของมรรคผลพระนิพพานต่างหาก **เมื่อใด สมาธิ มรรค ผล พระนิพพานเกิดขึ้นมาแล้ว คำภาวนานี้**

เราก็สลัดทิ้งไปทันที เหมือนกับเราข้ามแม่น้ำ เช่นว่าเราข้ามแม่น้ำโขง เราต้องอาศัยเรือขี่เรือข้ามฟาก เมื่อไปถึงฝั่งโน้นแล้ว เราก็สลัดเรือทิ้ง เดินขึ้นไปสู่บ้านหรือตำบลที่เราต้องการ ข้อนี้ฉันใด

พวกเราทั้งหลายต้องการที่จะบรรลุมรรค ผล พระนิพพาน แต่ว่าต้องอาศัยคำบริกรรมหรือคำภาวนา เมื่อเราได้บรรลุอริยมรรคอริยผล ได้บรรลุสมาธิ สมาบัติแล้ว คำบริกรรม คำภาวนานี่เราทิ้งไป เราไม่เอา เราเอาสมาธิ สมาบัติ เอามรรค เอาผล เอาพระนิพพานต่างหาก คำบริกรรมนี้เราไม่เอา

อุปมาเหมือน กับเราอยากดื่มเครื่องดื่มสักขวดหนึ่ง เช่นว่า ต้องการอยากดื่มโค้กสักขวดหนึ่ง เวลาเราไปซื้อ เราก็ต้องเอามาทั้งขวดมัน เมื่อเอามาแล้วเราก็เปิดดื่ม ดื่มแต่น้ำของมัน ขวดเราก็ทิ้งไป ข้อนี้ฉันใด การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานก็เหมือนกัน ฉันนั้น ขณะที่เราบริกรรม เราภาวนาอยู่นี้ เราปฏิบัติพระกัมมัฏฐานอยู่นี้ก็เหมือนกัน

คำภาวนา คำบริกรรมนี่เราไม่เอา พองหนอ ยุบหนอ พุทโธๆ สัมมา+อะระหัง นี่เราไม่เอา เราภาวนาหรือกำหนด

เพื่อรอการเกิดขึ้นของสมาธิ เราภาวนาหรือกำหนดเพื่อรอการเกิดขึ้นของมรรค ผล พระนิพพานต่างหาก เมื่อใดสมาธิ สมาบัติ มรรค ผล พระนิพพานเกิดขึ้นมาแล้ว คำบริกรรมหรือคำภาวนานี้ก็สลัดทิ้งไป

ท่านทั้งหลาย เมื่อกล่าวมาถึงนี้ ท่านทั้งหลายอาจจะมีความเคลือบแคลงสงสัย โดยเฉพาะท่านทั้งหลายที่ยังไม่เคยปฏิบัติ หรือไม่เคยฟังธรรมะจากครูบาอาจารย์ หรือไม่เคยฟังธรรมะที่หลวงพ่อบรรยายอาจจะเกิดความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ก็ได้ เพราะฉะนั้น หลวงพ่อจึงจะน้อมนำเอาหลักฐาน ที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถาสุมังคลวิลาสินีอรรถกถา ทีฆนิกายปาฏิกวรรค ภาค ๓ ท่านกล่าวไว้ว่า

๑. ปฏิสมฺภิทปฺปตฺเตหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ พันปีที่หนึ่งเป็นยุคของ**พระอรหันต์ผู้ได้ปฏิสัมภิทา ๔** คือพระศาสนาล่วงเลยมา ๑ พันปี ในช่วงพันปีนี้ ถ้าผู้ใดมาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้บรรลุอริยมรรคอริยผลแล้ว หากตนได้เคยสร้างสมอบรมบารมีมา ก็สามารถให้เกิดปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ ได้ คือแตกฉานในอรรถ แตกฉานในธรรม แตกฉานในปฏิภาณ แตกฉานในภาษา

๒. ฉฬภิญฺเญหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ พันปีที่สอง เป็นยุคของ**พระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖** คือพระศาสนาล่วงเลยมาถึง ๒ พันปี ในช่วง ๒ พันปีนี้ ถ้าผู้ใดได้มาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานได้บรรลุอริยมรรคอริยผลแล้ว ก็สามารถยังอภิญญา ๖ ให้เกิดขึ้นได้

หมายความว่า เมื่อก่อนโน้น ในปุเรกชาติโน้น ตนได้เคยบำเพ็ญบารมีมาแล้ว ได้อธิษฐานจิตให้เกิดอภิญญาทั้ง ๖ ประการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเรามาภพนี้ชาตินี้ เราได้บรรลุอริยมรรคอริยผลแล้ว ก็สามารถยังอภิญญาทั้ง ๖ ประการให้เกิดขึ้นได้

คือแสดงฤทธิ์ได้ มีหูทิพย์ ตาทิพย์ รู้วาระจิตของผู้อื่น ระลึกชาติหนหลังได้ รู้จักวิธีที่จะทำให้อาสวะกิเลสให้หมดไปจากขันธสันดาน อภิญญาจิตทั้ง ๖ ประการนี้ สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ หากได้บำเพ็ญบารมีทางนี้มาแล้ว แต่ถ้าหากว่า เราไม่เคยบำเพ็ญบารมีมาก็ไม่เกิด

๓. เตวิชฺเชหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ พันปีที่สาม เป็นยุคของ**พระอรหันต์ผู้ได้วิชชา ๓** คือพระศาสนาล่วงเลยมาถึง ๓ พันปี ในช่วง ๓ พันปีนี้ ถ้าหากว่าผู้ใดมา

เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้บรรลุอริยมรรคอริยผลแล้ว ก็สามารถยัง**วิชชา ๓ ประการ** ให้เกิดขึ้นได้ได้แก่

๑) **ปุพเพนิวาสานุสติญาณ** ปัญญาระลึกชาติหนหลังได้

๒) **จุตูปปาตญาณ** ปัญญาพิจารณาเห็นความเกิดและความตายของบุคคลอื่น ว่าผู้นี้เขามาจากไหน มาเกิดที่นี้ด้วยกรรมอะไร ผู้นี้ตายแล้วเขาไปเกิดที่ไหนด้วยกรรมอะไร สามารถที่จะรู้ได้

๓) **อาสวักขยญาณ** ปัญญารู้จักทำอาสวะให้สิ้นไป

๔. **สุกฺขวิปสฺสเกหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ** พันปีที่สี่เป็นยุคของ**พระอรหันต์ผู้สุกขวิปัสสกะ** คือพระศาสนาล่วงเลยมาถึง ๔ พันปี ในช่วง ๔ พันปีนี้ ถ้าผู้ใดมาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้บรรลุอริยมรรคอริยผลแล้ว ก็สามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไปจากขันธสันดาน

แต่ไม่สามารถยังคุณสมบัติอันใดอันหนึ่งให้เกิดขึ้นได้ เช่น ปฏิสัมภิทา ๔ ก็ดี อภิญญา ๖ ก็ดี วิชชา ๓ ก็ดี ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ เป็นแต่เพียงสามารถทำอาสวะกิเลสให้หมดไปจากขันธสันดาน ท่านเรียกว่า บรรลุโดยแห้งแล้ง

๕. ปาฏิโมกฺเขหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ พันปีที่ห้าเป็นยุคของ**พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี** คือพระศาสนาล่วงเลยมาถึง ๕ พันปี ในช่วง ๕ พันปีนี้ ผู้ใดมาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถึงแม้จะใช้ความเพียรเรี่ยวแรงสักปานใดก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เพียงแต่ให้ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามีเท่านั้น

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี อรรถกถา ทีฆนิกายปาฏิกวรรค ภาค ๓

เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายเมื่อกล่าวมาถึงนี้แล้ว ก็ขอให้ท่านทั้งหลายอย่าเคลือบแคลงสงสัย หรือน้อยใจว่าสมัยนี้สมาธิ สมาบัติ มรรค ผล พระนิพพานไม่มี ขออย่าได้คิดอย่างนี้ ต่อไป **คุณสมบัติของผู้ปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน** ต้องเพียบพูนสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ **๔ ประการ** คือ

๑. มีสติทันปัจจุบัน คือยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ทำกิจอันใดๆ ก็ตามให้ทันปัจจุบัน

๒. มีสัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อม คือ ในขณะที่**เรา** ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม พูด คิด ทำกิจใดๆ ก็ตาม ให้มี

สัมปชัญญะความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา

๓. วิริยะ ความเพียร เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความเพียร มีความเพียรในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน พอใจในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน, แข็งใจเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน, ตั้งใจเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน, ฉลาดในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน,

๔. สัทธา ความเชื่อ ตัวนี้เป็นตัวสำคัญพิเศษท่านทั้งหลาย เมื่อว่าเราไม่มีศรัทธา ก็ต้องหาวิธีที่จะทำให้เกิดศรัทธา ถ้าศรัทธาของเรามีแล้วก็พยายามรักษาไว้ให้ดี

ถ้าศรัทธาของเราไม่เกิด หรือศรัทธาของเราไม่มีแล้ว เราจะปฏิบัติพระกัมมัฏฐานตลอดไตรมาส ๓ เดือนนี้ ก็ไม่สามารถที่จะบรรลุสมาธิ สมาบัติ อริยมรรค อริยผลได้เลย เพราะฉะนั้น หากว่าเราไม่มีศรัทธา เราก็ต้องคิดถึงคุณพระพุทธเจ้าบ้าง พระธรรมบ้าง พระสงฆ์บ้าง ครูบาอาจารย์บ้าง เรานึกถึงพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีอย่างนั้นๆ มา นึกไปๆ เพื่อให้เกิดศรัทธา

หรือเรานึกถึงคุณของพระธรรมว่า พระธรรมนี้เป็นสภาวธรรมที่รักษาบุคคลไว้ไม่ให้ตกนรก ไม่ให้เกิดเป็น

เปรต ไม่ให้เกิดเป็นอสุรกาย ไม่ให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน อยู่ในโลกนี้ ก็ไม่ต้องถูกปรับไหมใส่โทษ จองจำพันธนาการ ติดคุกตะราง ไม่ถูกประหารชีวิต

พระสงฆ์ก็เป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งพระศาสนา พระศาสนาล่วงเลยมาถึงทุกวันนี้ก็เพราะสงฆ์เป็นผู้สืบต่อ สืบทอดกันมาตามลำดับ นึกถึงอย่างนี้ หรือระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดศรัทธาเราก็ระลึกไป ถ้าศรัทธามีแล้วท่านทั้งหลาย การประพฤติปฏิบัตินี้ ก็จะดำเนินปฏิปทาไปได้ถูกต้อง แล้วก็สามารถบรรลุอริยมรรคอริยผลได้

ถ้าไม่มีศรัทธาแล้ว เราจะทำอย่างไรๆ ก็ไม่สามารถยังสามัญผลให้เกิดได้เลย โดยเฉพาะถ้าว่าไม่เชื่อครูบา-อาจารย์ สมมุติว่า หลวงพ่อแนะนำพร่ำสอนท่านทั้งหลายทุกวันๆ อยู่ แต่ท่านไม่เชื่อ ทำอย่างไรก็ไม่เชื่อ พอสอนอย่างนี้ ก็ไม่เชื่อ ทำอย่างนั้นก็ไม่เชื่อ บรรยายธรรมะอะไรให้ฟังก็ไม่เชื่อ เพียงแต่ว่าไม่เชื่อครูบาอาจารย์อย่างเดียวเท่านั้น หมดเลยท่านทั้งหลาย การปฏิบัตินี้ไม่สามารถ ที่จะบรรลุอริยมรรคอริยผลได้

นั่งกัมมัฏฐานไปก็นึกเห็นแต่ครูบาอาจารย์ แล้วก็ไม่พอใจ การพูดจาปราศรัยก็ไม่พอใจ การเทศน์การสอนก็ไม่พอใจ การอยู่การฉันก็ไม่พอใจ อะไรๆ ไม่พอใจครูบาอาจารย์ทั้งหมด ถ้าว่าไม่พอใจ ไม่ศรัทธาแล้วท่านทั้งหลายการประพฤติปฏิบัติอย่างไรก็ไม่สามารถที่จะได้ผลเลย เพราะฉะนั้น หากว่าในขณะนี้ ท่านไม่ศรัทธาในหลวงพ่อก็ขอให้ข่มใจกำหนดว่า รู้หนอๆ

ถึงจะไม่ศรัทธาในหลวงพ่อก็ขอให้ศรัทธาในธรรมะว่า ธรรมะที่หลวงพ่อนำมาบรรยายทุกวันๆ นี้ เป็นธรรมะของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ธรรมะของหลวงพ่อ เราไม่ศรัทธาหลวงพ่อแล้ว เราศรัทธาในธรรมะของพระพุทธเจ้า หากว่าเกิดไม่พอใจขุ่นเคืองในครูบาอาจารย์ขึ้นมา เมื่อกำหนด ว่ารู้หนอๆ หรือ หยุดหนอๆ หยุดทันที

อันนี้ **คุณสมบัติทั้ง ๔ ประการ**นี้ ต้องพยายามให้เกิดให้มีขึ้นในขันธสันดาน ต่อไปก็**ขอเตือนสติ**ท่านทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายในขณะที่ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานอยู่นี้

๑. ระวัง อย่าให้เกิดอาการเครียด ไม่ใช่ว่าตึงเครียด เกิดอาการเครียด ถ้าหากว่าเกิดอาการเครียดขึ้น

มาแล้วมันจะเกิดโรคประสาท ทำให้เป็นบ้าได้ การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานจะไม่ได้สมาธิ สมาบัติ ไม่สามารถยังมรรคผลพระนิพพานให้เกิดขึ้นได้เลย เพราะฉะนั้น อย่าให้เกิดความเครียด

๒. **อย่าให้ความต้องการเกิดขึ้น** เช่น เราคิดว่าวันนี้เราจะนั่งกัมมัฏฐานให้ได้สมาธิ ให้ได้ฌาน เราจะนั่งกัมมัฏฐานวันนี้ ให้ได้มรรค ผล พระนิพพาน นั่งไปๆ ถ้ามันเกิดตามความตั้งใจ ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดโลภะความโลภ ถ้ามันไม่เกิดตามความต้องการ จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดโกสัชชะ ความเกียจคร้าน เกิดความท้อแท้ เกิดความหดหู่ ไม่อยากปฏิบัติพระกัมมัฏฐานต่อไป เหตุนั้น ระวังอย่าให้ความต้องการเกิดขึ้น

๓. **อย่าอยากเป็นผู้วิเศษ** เช่นว่า อยากได้หูทิพย์ ตาทิพย์ รู้วาระจิตของผู้อื่น ระลึกชาติหนหลังได้อะไร ทำนองนี้ ขออย่าอยากเป็นผู้วิเศษ ถ้าผู้ใดอยากเป็นผู้วิเศษ ร้อยทั้งร้อยมาปฏิบัติ พระกัมมัฏฐาน เป็นบ้า ท่านทั้งหลาย

เท่าที่ผ่านๆ มา บางรูปปฏิบัติ มีแต่อยากได้โน้นอยากได้นี้ เมื่อก่อนโน้นเห็นเป็นบ้าไปหลายๆ รูปเหมือนกัน

บางรูปก็ถึงตายๆ ไปก็มี ไปรักษาไม่หาย คือมันเป็นอย่างแรง กลับไปบ้านรักษาไม่หายก็มี

เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายขออย่าอยากเป็นผู้วิเศษเรื่องคุณวิเศษทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมา เช่น แตกฉานในปฏิสัมภิทา ๔ ก็ดี วิชชา ๓ ก็ดี อภิญญา ๖ ก็ดี หากว่าเราเคยสร้างสมอบรมบารมีมาแล้ว ไม่อยากให้เกิดมันก็เกิด ไม่อยากให้มีมันก็มี แต่ถ้าเราไม่เคยบำเพ็ญบารมีมาก่อน แม้ว่าเราอยากให้เกิดก็ไม่เกิด อยากให้มีก็ไม่มี

เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายคิดว่า แล้วแต่บุญกุศลที่เราสร้างสมอบรมมาเถิด เราตั้งจิตตั้งใจไว้อย่างนี้ก็ปฏิบัติไปๆ หากว่าเราเคยสร้างบารมีมาแล้ว หูทิพย์ไม่อยากได้มันก็ได้ ตาทิพย์ไม่อยากได้มันก็ได้ การที่รู้จิตรู้ใจของผู้อื่น ไม่อยากได้มันก็ได้ ระลึกชาติหนหลังได้ก็ดี รู้จักการเกิดการตายของบุคคลอื่นและสัตว์อื่นก็ดี ไม่อยากได้มันก็ได้ ถ้าหากว่าเราเคยบำเพ็ญบารมีมา แต่ถ้าหากไม่เคยบำเพ็ญบารมีมาก่อน จะทำอย่างไร มันก็ไม่ได้

เอาละท่านทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อบรรยายธรรมะกระท่อนกระแท่นมา ไม่สะดวกสบาย การฟังไม่รื่นหู ภาษา

ที่ใช้ก็กระท่อนกระแท่นอะไรทำนองนี้ ก็ขออภัยหลายๆ ด้วย แล้ว**ก็ขอเตือนสติพิเศษอีกอย่างหนึ่งว่า**

การเจริญกัมมัฏฐานในหน้าพรรษานี้ เราหนักไปทางวิปัสสนา แล้วก็วิธีการเจริญวิปัสสนาก็ต้องใช้วิธีกำหนด ก็ขอให้เข้าใจความสั้นๆ ถ้าการเจริญสมถกัมมัฏฐานนั้นใช้วิธีบริกรรม คือตั้งจิตตั้งใจจะบริกรรมให้จิตของเราสงบตั้งมั่น เป็นอัปปนาสมาธิ

ถ้าเจริญวิปัสสนาใช้วิธีกำหนด เช่นว่า พองหนอ ต้นพอง กลางพอง สุดพองมันเป็นอย่างไร ให้รู้ นี่เรียกว่าวิธีกำหนด ยุบหนอ ต้นยุบ กลางยุบ สุดยุบ มันเป็นอย่างไร ต้องรู้ ขวาย่างหนอ เริ่มยกขึ้น กับก้าวไป แล้วเหวี่ยงลงมันเป็นอย่างไรก็ต้องรู้

ปวดหนอๆ หรือว่าทุกข์หนอๆ อาการปวดเป็นอย่างไร กำหนดแล้วเป็นอย่างไร สุขหนอๆ เมื่อเรากำหนดแล้ว ความสุขมันเป็นอย่างไร หรือว่า เราคิดหนอๆ เมื่อเรากำหนดแล้ว มันเป็นอย่างไร ความคิดมันเกิดขึ้นเมื่อไร มันดับไปเมื่อไร ต้องรู้ **การที่รู้อย่างนี้เรียกว่าเป็นการเจริญวิปัสสนาภาวนา** เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายทำความ

เข้าใจไว้ตรงนี้ก็พอ แล้วก็พยายามประพฤติปฏิบัติต่อไปจนกว่าครูบาอาจารย์จะเปลี่ยนวาระให้ ขออย่าเปลี่ยนโดยอัตโนมัติ

สำหรับครูบาอาจารย์ที่เคยประพฤติปฏิบัติมาแล้วก็ขออย่าว่า เราเคยเดินจงกรมมาถึงระยะที่ ๖ แล้ว แล้วจะไปเดินเอาระยะที่ ๔ ที่ ๕ ไม่ได้นะ ท่านทั้งหลาย ต้องตั้งต้นใหม่ เพราะว่า สติของเรายังไม่สมบูรณ์ ออกจากห้องปฏิบัติไปแล้ว มีภารธุระทางวัดทาง อะไรร้อยแปดพันประการ สติมันอ่อนกำลังลงไป สมาธิก็อ่อนกำลังลงไป

เราต้องทำเพิ่มใหม่ เราจะไปเดินจงกรม หรือภาวนาตามใจชอบเหมือนที่เราเคยปฏิบัติมาครั้งแรกนั้นไม่ได้ต้องค่อยเป็นค่อยไป มันจึงจะได้ แต่สำหรับผู้ใหม่ก็คิดว่าอยากเดินระยะจงกรมโน้น อยากเดินระยะจงกรมนี้ ก็อย่าคิดเช่นนั้น เพราะว่า ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างมันยังสมดุลกันถ้าไม่สมดุลกันก็ไปไม่ได้

เท่าที่ได้บรรยายมา ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา ก็ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

เสฏฺฐนฺทโท เสฏฺฐมุเปติ ฐานํ
ผู้ให้สิ่งประเสริฐ
ย่อมถึงฐานะที่ประเสริฐ

องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๕๖

ปรับความเข้าใจเรื่องปริวาส ๒

หลวงพ่อรู้สึกซาบซึ้งยินดี ปีติ ตื้นตันใจเป็นอย่างยิ่ง ที่เห็นท่านหลวงปู่ หลวงตา ครูบาอาจารย์ พระสงฆ์ องค์เณร ปะขาว แม่ชี ที่สละความห่วงใยทั้งหมดมาร่วมปฏิบัติธรรมด้วยกันในหน้าพรรษา

การปฏิบัติธรรมในหน้าพรรษานี้ ถือว่าปฏิบัติตามมติที่ประชุม ท่านทั้งหลายก็อย่าได้คิดว่าหลวงพ่อจัดงานปริวาสในหน้าพรรษา หรือว่าจัดงานปริวาสหลังจากสอบธรรมสนามหลวงแล้ว อะไรทำนองนี้ ขออย่าได้คิดอย่างนั้น ก่อนอื่นที่จะเข้าสู่หัวเรื่อง

ก็ขอประชาสัมพันธ์ให้รู้ให้ทราบเป็นบางสิ่งบางประการ เกี่ยวกับสถานที่อยู่ ท่านทั้งหลายอาจจะไม่สะดวก ก็คิดว่าพอที่จะอยู่ได้ตามที่พวกเราทั้งหลายเป็นผู้สันโดษ ถ้าว่าจะทำกุฏิเป็นหลังๆ ไปก็ทำไม่ได้ หรือว่าในขณะนี้เรา

ไม่เห็นญาติโยมทั้งหลายมาช่วยเหลือ เราก็อย่าได้คิดว่าญาติโยมเขาใจจืดใจดำ ไม่นึกถึงพระสงฆ์องค์เจ้าที่มาสู่สำนัก ขออย่าได้คิดอย่างนี้

เพราะถือว่าเป็นเรื่องของพวกเราทั้งหลาย เป็นนักปฏิบัติธรรมสมัครเล่น หรือว่าเข้าปริวาสกรรมสมัครเล่น คือมาด้วยความพอใจ มาด้วยความชอบใจ ไม่ได้เกี่ยวกับญาติโยม เขาจะมาช่วยหรือไม่ช่วยก็ไม่ว่า เขาจะมาถวายภัตตาหารเช้า ภัตตาหารเพล ก็ไม่ว่า จะไม่มาก็ไม่ว่า มาก็สาธุอนุโมทนา ไม่มาก็ไม่ว่ากระไร คือจะไม่ยุ่งกับการทำงาน เรื่องการทำนาทำไร่ของเขา ปล่อยให้เขาทำไปโดยสะดวกใจ

ท่านทั้งหลายอาจจะคิดว่า เรามาอยู่ด้วยกันตั้งหลายรูป หลวงพ่อคงจะหนักใจ คงจะเป็นภาระเพราะพวกเราทั้งหลาย อะไรทำนองนี้ ขอร้องท่านทั้งหลายอย่าได้คิดเช่นนั้นเลย หลวงพ่อไม่ได้หนักใจ **ถึงจะหนักใจก็ไม่เท่ากับคนขี้เหล้าเมายาคนเดียวมาหา** มันหนักใจกว่า

ส่วนท่านทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นผู้ทรงศีล ทรงธรรมมาหา แม้จะมาเป็นร้อยๆ หรือเป็นพันๆ หลวงพ่อก็ไม่หนักใจ มีแต่จะปลื้มใจ ดีใจ เกิดความยินดีปราโมทย์ในจิต

ในใจ เอ หลวงพ่อจะมีอะไร จะมีข้าวปลาอาหารภัตตาหารเช้าภัตตาหารเพลเลี้ยงหรือ อะไรทำนองนี้ อย่าได้คิดอย่างนั้นเลย

หลวงพ่อคิดว่า ท่านทั้งหลายที่มาสู่สถานที่นี้ล้วนแต่เป็นผู้ทรงศีลทรงธรรม ล้วนแต่เป็นผู้มีบุญวาสนาบารมีได้ประพฤติปฏิบัติมาแล้ว เมื่อท่านผู้ทรงศีลทรงธรรม ท่านผู้มีบารมีธรรม ที่ได้ประพฤติปฏิบัติมาแล้ว คิดว่าท่านทั้งหลายคงจะไม่ปล่อยให้หลวงพ่อตาย

เทวดาทั้งหลาย คงจะมีหูแก้วตาทิพย์ว่า ขณะนี้พระสงฆ์ผู้ทรงศีลาจารวัตรเป็นอันดี ได้พร้อมเพรียงกันมาปฏิบัติธรรมอยู่ที่สำนัก**วัดพิชโสภาราม** เทวดารู้แล้วก็คงจะคิดอะไรๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เราทั้งหลาย เพราะฉะนั้นหลวงพ่อจึงไม่หนักใจเรื่องการอุปถัมภ์อุปัฏฐาก หากว่ามามากกว่านี้ ก็คิดว่า คงอุปถัมภ์อุปัฏฐากได้ แต่ถ้าจะให้เหลือเฟือก็คงเป็นไปไม่ได้

เพราะว่างานนี้ หลวงพ่อทำมาหลายๆ ปีแล้ว ในแต่ละปีๆ ก็เห็นว่า ครูบาอาจารย์ก็ยังพอเป็นไปได้ อันนี้ก็ขอเกริ่นๆ บอกล่วงหน้า ขออย่าได้คิดหวั่นใจและหนักใจว่าเราจะเป็นภาระของหลวงพ่อไหม อย่าคิดว่าหลวงพ่อจะ

เลี้ยงอุปถัมภ์อุปัฏฐากบรรดาท่านผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายไม่ได้ อะไรทำนองนี้ ขออย่าได้คิดเช่นนั้นเลย เรื่องอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน ขอพวกท่านอย่าได้เป็นกังวลใจใดๆ ทั้งสิ้น

ท่านทั้งหลาย **การเข้าปริวาสกรรมนี้** เราทำกันมาเป็นเวลานานตั้งแต่โบราณาจารย์มาถึงรุ่นทวด รุ่นปู่ รุ่นพ่อของพวกเรา ท่านก็ทำกันอยู่อย่างนี้ แต่มันหยุดมันขาดไปพักหนึ่ง แล้วก็เริ่มเกิดมีขึ้นในสมัยที่ **หลวงพ่อกิตติวุฑโฒ** ท่านไปจัดการอบรมพระสงฆ์ภายในประเทศของเราที่ **จิตตภาวัน** และก็มีงานปริวาสอยู่ที่นั้นด้วย หลังจากนั้นมางานปริวาสก็จัดติดต่อกันมาเรื่อยๆ จนถึงทุกวันนี้

ส่วนงานปริวาสดั้งเดิมที่จัดขึ้นยุคใหม่นี้ มีอยู่ที่ **จิตตภาวัน** แต่กิจกรรมและวิธีกรรมที่จัดขึ้นก็แตกต่างกันไป แล้วแต่กุศโลบายของครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์สำนักหนึ่งหรือที่หนึ่งก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง แต่สำหรับคำขอคำอะไรทุกอย่างเหมือนกันหมด

แต่ระเบียบแบบแผนที่จัดขึ้นมาไม่เหมือนกัน เหมือนกับที่เราจัดอยู่นี้แหละ ก็จะไม่เหมือนที่อื่น แต่เข้าปริวาสเหมือนกัน แต่ไม่เหมือนกัน อย่างอยู่สำนักนี้(วัดพิชฯ)เวลาเข้าปริวาสแล้วจะไม่ออกบิณฑบาต แล้วก็

ส่วนมากจะไม่ได้เก็บวัตร เว้นไว้แต่บางปี เช่น ปีที่แล้วผ่านมาแล้ว ได้เก็บวัตร เพราะเห็นว่าบรรดาลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายที่มาประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม เป็นผู้ตั้งอยู่ในระเบียบแบบแผนอันดี

แม้เก็บวัตรแล้วก็ไม่ออกไปนอกวัด ยังอยู่ในวัด เห็นว่าลูกศิษย์ลูกหาพากันตั้งอยู่ในจริยาวัตรอันดีเช่นนี้ ก็เลยให้เก็บวัตร เพื่อสะดวกกับพระเจ้าพระสงฆ์ที่จรไปๆ มาๆ เราจะไม่เป็นภาระเรื่องการบอกวัตร หรือครูบา-อาจารย์พาญาติพาโยมมาถวายภัตตาหารเช้า-เพล ก็จะไม่เป็นภารธุระในการบอกวัตร ก็เลยเก็บวัตร ก็เห็นว่ามันสะดวกขึ้นมา แต่ส่วนมากไม่ได้เก็บวัตร

การอยู่ปริวาสกรรมที่เราอยู่นี้ ปริวาสนี้เป็นแต่เพียงองค์ประกอบ แต่ความมุ่งหมาย ที่จริงๆ นั้น มุ่งหนักไปทางปฏิบัติ คือต้องการให้ผู้มาประพฤติปฏิบัตินั้น ได้ความรู้ความเข้าใจ เกิดปัญญาในภาคปฏิบัติ เข้าใจในภาคปฏิบัติจนสามารถทำสมาธิ ทำฌาน ยังอริยมรรคอริยผลให้เกิดขึ้นในขันธสันดาน ตามบุญญาธิการที่ได้สร้างสมอบรมมา อันนั้นเป็นความประสงค์หลักที่สุด แต่ปริวาสนี้เป็นเพียงองค์ประกอบ หากว่าไม่มีปริวาส การปฏิบัติก็จะ

ไม่ได้ผลคุ้มค่า คือไม่ได้ผลเท่าที่ควร ก็เลยให้มีปริวาส ประกอบขึ้นมาอีก

ท่านทั้งหลาย ที่พูดๆ กันว่า เข้ากรรม นี่ภาษาบ้านเราตื้นๆ ว่า เข้ากรรม คำว่า **เข้ากรรม** ก็คือ **เข้าทำงานเพื่อความบริสุทธิ์** หมายความว่า เราทำงานทางใจ ต้องการที่จะให้เกิดความบริสุทธิ์ นับตั้งแต่**สีลวิสุทธิ**ขึ้นมา จนถึง**จิตตวิสุทธิ ทิฏฐิวิสุทธิ** ไปตามลำดับๆ

การงานใดที่เรามากระทำเพื่อต้องการความบริสุทธิ์ หรือว่างานใดที่เราเข้าอยู่หรือเข้าค่ายหรือเข้าอยู่ในสถานที่ที่จำกัดให้อยู่ ก็เรียกว่า อยู่กรรม คืออยู่ทำงานเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์

คำว่า **ปริวาส** ที่เราทำกันอยู่ทุกวันนี้ก็เหมือนกัน ปริวาสนี้ท่านแบ่งเป็นภาค เป็นปริวาส มานัตต์ ปฏิกัสสนา และอัพภาน มีองค์ประกอบ ๔ องค์

คำว่า **ปริวาส** แปลว่า **อยู่ใช้ให้ครบกำหนดที่ปกปิดไว้ก่อน** สมมุติว่าเราต้องครุกาบัติ เช่น เราได้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสมาแล้ว ๕ วันอย่างนี้ เราต้องอยู่ปริวาสให้ครบ ๕ วันเสียก่อน จึงจะขึ้นมานัตต์ได้ นี่เรียกว่า **ปริวาส** หรือว่าบางท่านบวชมาเป็นปี ปกปิดอาบัติไว้เป็นปี ก็ต้องอยู่

ปริวาสครบปีเสียก่อนจึงจะขึ้นมานัตได้ อันนี้เรียกว่า **ปริวาส**

ท่านทั้งหลาย เมื่อกล่าวมาถึงนี้อาจจะเกิดความไม่สบายใจขึ้นมาว่า ทำอย่างไร เรานี้บวชมาตั้ง ๕ ปี ๑๐ ปี หรือ ๒๐ ปี หรือ ๓๐ ปีแล้ว เรามาอยู่ปริวาสเพียง ๓ วัน แล้วก็ขึ้นมานัตต์ มันจะบริสุทธิ์ได้ไหม อะไรทำนองนี้ ท่านทั้งหลายขออย่าได้คิดเช่นนั้น เพราะว่าพวกเราทั้งหลายส่วนมาก เราปลงอาบัติเกือบจะทุกวัน หรืออย่างช้าที่สุด ๒ วัน หรือ ๓ วัน ก็ปลงอาบัติ

แม้จะต้องหรือไม่ต้อง(อาบัติสังฆาทิเสส)ก็ตาม เราเผื่อเหนือตกใต้ เราก็ได้ปลงอาบัติตามปกตินั้น ๓ วันเราต้องปลงอาบัติแล้ว หรือหากว่าประมาทมากกว่านี้ ๗ วันเราก็ปลงอาบัติ วันพระเราก็ปลงอาบัติ หรือแม้จะช้าสักปานใดก็ตาม คงไม่เกิน ๑๕ วัน เราก็ปลงอาบัติ เพราะ ๑๕ วันเราลงอุโบสถ เราก็ปลงอาบัติกัน

แต่เท่าที่เห็น โดยเฉพาะในภาคอีสานนี่ เท่าที่หลวงพ่อไปๆ มาๆ แล้วสังเกต ในสมัยที่เป็นเณรจนมาถึงปานนี้ พวกเรานั้นส่วนมากปลงอาบัติกันทุกวันๆ อย่างช้าก็ ๓ วันก็ปลงอาบัติ ท่านทั้งหลาย เมื่อ ๒-๓ วัน เราปลง

อาบัติอย่างนี้ ก็ถือว่าเราไม่ได้ปกปิด ถือว่าเราปกปิดได้เพียง ๓ วัน เราอยู่ปริวาส ๓ วันก็ขึ้นมานัตต์ได้

อีกอย่างหนึ่ง ท่านทั้งหลาย หากว่าเราปลงอาบัติทุกวันๆ อยู่ก็ดี หรือว่า ๓-๔ วันปลงอาบัติครั้งก็ดี ในขณะที่ปลงอาบัตินั้น ก็ถือว่าเราได้บอกไว้แล้วนะ เราได้บอกแล้วเราไม่ได้ปกปิด ท่านทั้งหลายก็คิดดูว่า คำที่ปลงอาบัตินั้นนะว่า **สัพพา ตา อาปัตติโย อาโรเจมิ, สัพพา คะรุละหุกา อาปัตติโย อาโรเจมิ**

คือเราได้บอก(เปิดเผย)ทั้งครุกาบัติ ทั้งลหุกาบัติ ส่วนที่เป็นลหุกาบัติ เช่น ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ ทุพภาษิต ก็เป็นอันว่าพ้นไปบริสุทธิ์ไป ส่วนที่เป็น **ครุกาบัติ** เช่น อาบัติสังฆาทิเสส นี่ก็ถือว่าเราได้บอกไว้แล้ว ไม่ถือว่าปกปิดไว้แต่อย่างใด

มีพระเถระรูปหนึ่งมาปฏิบัติอยู่ที่นี่ ท่านบวชมาแล้ว ๒๐ กว่าปี ปฏิบัติมา ๒๐ กว่าปีแล้ว ปฏิบัติไปๆ ได้ ๓ วัน สภาวธรรมมันก็เกิดขึ้น เมื่อสภาวธรรมเกิดขึ้น ดวงจิตนี่เหมือนกับมันมีตนมีตัว มันพูดขึ้นมาเหมือนกันกับเราเปิดวิทยุฟัง เหมือนเอาวิทยุนี่ไปไว้ในร่างกายของเรา ไปไว้ที่หัวใจของเรา เวลาปฏิบัติพระกัมมัฏฐานไป ก็ร้องขึ้นมาว่า

กรรมขาดแล้วๆ

พระเถระรูปนั้นก็บอกว่า มันขาดได้อย่างไรหว่า หรือว่าเราอยู่ปริวาส เรารักษาวัตรไว้ไม่ดี สำรวจไปสำรวจมามันก็ไม่ขาดนี่นา เราไม่ได้ล่วงละเมิดกฎของการเข้าปริวาส แต่ท่านก็ไม่สามารถที่จะตัดสินได้ว่า เพราะอะไร มันจึงเป็นอย่างนี้ ปฏิบัติไปๆ นั่งสมาธิก็ดี เดินจงกรมก็ดี มันอุทานขึ้นมาว่า กรรมขาดแล้วๆ ขึ้นมานัตต์ได้ๆ

เมื่อปัญญาแก่กล้า ก็รู้ขึ้นมาว่า คำว่า **กรรมขาด** นี่ก็หมายความว่า **เราอยู่ปริวาสกรรมจนครบกำหนดแล้ว** เพราะว่าเมื่อก่อนโน้น แม้ว่าเราจะบวชมานานสักปานใดก็ตาม เราปลงอาบัติเกือบทุกวัน เมื่อปลงอาบัติเกือบทุกวันแล้ว ก็เป็นอันว่า เราไม่ได้ปกปิดอาบัติไว้ เราเข้าปริวาสมา ๓ วันนี้ ก็ครบอายุของปริวาสแล้ว ขึ้นมานัตต์ได้แล้ว เกิดความรู้ขึ้นมา

มีบางรูปมาถามหลวงพ่อ มาจากส่วนกลางก็มีอย่าง**อาจารย์มหาวิเลิศ** กับ **อาจารย์มหาฝ้าย** อาจารย์มหาวิเลิศนี่ประโยค ๗ อาจารย์มหาฝ้ายก็ประโยค ๙ ขึ้นเครื่องบินมาลงที่อุบลฯนี่ แล้วต่อรถมา มาถามเลยว่าหลวงพ่อ ผมนี่บวชมา ๑๐ กว่าปีแล้ว มาเข้าปริวาส ๓ วัน

เท่านั้น มันจะบริสุทธิ์ได้อย่างไร อายุของปริวาสน่ะ มันจะครบได้อย่างไร เพราะว่าผมไม่เคยได้บอกได้เปิดเผยเลย

หลวงพ่อเลยบอกว่า อาจารย์มหาจบเปรียญธรรม ๗ ประโยค เปรียญธรรม ๙ ประโยค ก็ลองคิดถึงโครงอุโบสถบทที่ท่านแต่งไว้ให้ปลงอาบัตินั่นว่า **สัพพา คะรุละหุกา อาปัตติโย อาโรเจมิ...** คือเราบอก ทั้งที่เป็นครุกาบัติ ทั้งที่เป็นลหุกาบัติ เวลา **สัพพา ตา...**เราบอกทั้งส่วนที่เป็นครุกาบัติ ทั้งที่เป็นลหุกาบัติแล้ว

ส่วนที่เป็นลหุกาบัติก็เป็นอันพ้นไป ส่วนที่เป็นครุกาบัติ เราก็ได้บอกไว้แล้ว เราไม่ได้ปกปิดดอกท่านอาจารย์มหา อาจารย์มหาทั้ง ๒ รูปนั้นยกมือท่วมหัวเลยว่า หลวงพ่อครับ ผมนี้เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ผมนี้เป็นเปรียญธรรม ๗ ประโยค ผมยังไม่ได้คิดเรื่องนี้เลย เรื่องอย่างนี้ๆ ผมยังไม่ได้คิดเลย พอได้ฟังหลวงพ่อพูดเท่านั้น ผมจึงเกิดความรู้สึกตัวขึ้นมา

นี่แหละท่านทั้งหลาย **อย่าได้คิดว่าเราเข้าปริวาสเพียง ๓ วัน จะไม่บริสุทธิ์ อะไรทำนองนี้ อย่าได้คิดอย่างนั้นเลย ถ้าว่าเราได้ปลงอาบัติบ่อยๆ ก็ถือว่าเราได้บอกไว้แล้ว**

ทีนี้เมื่อเราเข้าปริวาสแล้ว สมบูรณ์แล้ว ก็จะได้ขึ้นมานัตต์ คำว่า **มานัตต์** นี่แปลว่า **นับราตรี** คือต้องอยู่ให้ครบทั้ง ๖ ราตรีเสียก่อน จึงจะขออัพภานกรรมได้

การขึ้นมานัตต์นี่ หากว่าเราประพฤติปฏิบัติธรรมเหมือนทำอยู่ทุกวันนี้ เราประพฤติมานัตต์อยู่ ๓ วัน ก็บริสุทธิ์แล้ว แต่ก็ยังอัพภานกรรมไม่ได้ เพราะว่ามานัตต์นี่ต้องสำเร็จด้วยสงฆ์ คือสงฆ์เป็นผู้ตัดสิน เมื่อเราประพฤติมานัตต์ครบ ๖ ราตรีแล้ว จึงจะอัพภานกรรมได้

คำว่า **อัพภาน** นี่แปลว่า **กิริยาที่เรียกเข้าหมู่** คือสงฆ์เป็นผู้รับรอง **สงฆ์ ๒๐ รูป**(เป็นอย่างน้อย)เป็นผู้รับรองว่าบริสุทธิ์แล้ว ก็เรียกเข้าหมู่ได้

ทีนี้ท่านทั้งหลาย ถ้าหากว่าในขณะที่เราอยู่ปริวาสอยู่ก็ดี ปฏิบัติมานัตต์อยู่ก็ดี บังเอิญไปต้องครุกาบัติตัวใดตัวหนึ่งซ้ำเข้าอีก ก็จำเป็นต้องขอปฏิกัสสนา **ปฏิกัสสนา** คือ **กิริยาที่เรียกเข้าหาอาบัติเดิม**

สมมติว่า เราอยู่ปริวาสมา ๓ วันแล้ว สมมติว่า เราปกปิดอาบัติไว้ ๖ ราตรีนะ เราเข้าปริวาสมาถึง ๓ ราตรีแล้ว อีก ๓ ราตรีก็จะขึ้นมานัตต์ได้ บังเอิญไปต้องครุกาบัติอีกตัวใดตัวหนึ่งอีก เมื่อเราต้องครุกาบัติอย่างนี้ก็ต้อง

ขอปฏิกัสสนา คือต้องอยู่ปริวาสกรรมใหม่ ถ้าสมมติว่าเราต้องครุกาบัติ สมมติว่าเราปกปิดไว้ ๑ คืน ๑ วัน ก็ต้องอยู่ปฏิกัสสนา ๑ วัน แล้วก็รวมกันทั้งปริวาสที่เหลืออยู่อีก ๓ วัน เราอยู่ปริวาสทั้ง ๖ ราตรี เราก็ขอมานัตต์ได้

แต่ทีนี้เราอยู่มาได้ ๓ วัน ไปต้องครุกาบัติซ้ำเข้าไปอีก เราก็ต้องปฏิกัสสนาปริวาส ๑ วัน ๑ คืนแล้วก็อยู่ปริวาสต่ออีก ๓ วัน ก็เป็นอันว่าปีนั้น เราเข้าปริวาส ๗ ราตรี จบแล้วจึงจะขึ้นมานัตต์ได้

อีกเหตุหนึ่ง ถ้าหากว่า ในขณะที่เราอยู่มานัตต์อยู่ในขณะที่เราประพฤติมานัตต์อยู่ได้ ๕ ราตรี เหลืออีก ๑ ราตรี ก็จะได้อัพภานกรรม บังเอิญไปต้องครุกาบัติตัวใดตัวหนึ่งซ้อนเข้าอีก ก็ต้องปฏิกัสสนาในมานัตต์ หากว่าเราต้องครุกาบัติแล้วปกปิดไว้คืนหนึ่ง ก็ต้องปฏิกัสสนา-มานัตต์อีก ๑ คืน ก็อยู่ชดเชยอีกคืนหนึ่ง จึงจะได้อัพภานกรรม

พวกเราทั้งหลายส่วนมาก ไม่ได้ปฏิกัสสนาหรอก แต่หากว่าจำเป็นจึงจะได้ปฏิกัสสนา ถ้าอยู่เหมือนกับที่พวกเราทั้งหลายอยู่อย่างนี้ ก็ไม่จำเป็นต้องปฏิกัสสนา

ข้อสำคัญ ขอให้ท่านทั้งหลายระวังตัวเอง ขอให้

เอาชนะตัวเองให้ได้ อย่าแพ้ตัวเอง อย่างไรๆ ก็พยายามเอาชนะตัวเอง อย่าให้ปฏิกัสสนา หากว่าอารมณ์ทางเพศมันรุนแรง **วิธีแก้ไขก็ง่ายนิดเดียว เอายาทิงเจอร์มาเก็บไว้เลย เวลามันเกิดปฏิกิริยาขึ้นมา มันทนไม่ไหวจริงๆ เทยาทิงเจอร์ลงไปใส่เลย หดเข้าเหมือนดักแด้เลย**

แล้วก็ไม่เป็นไรหรอก การที่ล่วงทางเพศไม่มี วิธีแก้มันง่าย ไม่ต้องกำหนดมันหรอก แข็งหนอๆ ก็ไม่ต้องกำหนดหรอก ไม่ต้องกำหนดอะไรทั้งนั้น แสดงปฏิกิริยาขึ้นมาแล้ว ไม่ต้องกำหนด รู้หนอๆ ก็ไม่ต้องกำหนด มันจะเอากูจริงๆ หรือนี่ เปิดขวดยาทิงเจอร์มาแล้วเทใส่เลย

เหมือนกับพระรูปหนึ่งไปผ่าตัดที่โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ที่อุบลฯนี่ ปีนั้นไปผ่านิ่ว แต่ขอร้องว่า ไม่เอ่ยชื่อเขา เวลาไปผ่านิ่ว นางพยาบาลก็มาจับดู พอดีจับดู มันก็แสดงปฏิกิริยาขึ้นมา ก็พูดว่าอย่ากำหนัดสิๆ มันยิ่งขึ้นมาก อย่ากำหนัดฉันสิๆ มันก็ยิ่งมีปฏิกิริยาขึ้นๆ ของกายสิทธิ์มันตึงขึ้นๆ เขาบอกอย่างไรก็ยังไม่ยอมลดราวาศอก

ผลสุดท้าย เขาเอายาทิงเจอร์เทใส่ให้ พอมันถูกยาทิงเจอร์เท่านั้น มันก็หดปานดักแด้ แทนที่เราจะต้องอาบัติสังฆาทิเสส ไม่เป็นอะไร เจ็บแสบนิดๆ หน่อยๆ อันนี้วิธีแก้

ง่ายๆ เรายังไม่ได้ใช้กัมมัฏฐานตอนนี้ แต่ว่าใช้วิธีแก้ง่ายๆ ทำไปตามประสาชาวบ้าน

มีพระรูปหนึ่งมาปฏิบัติอยู่ในห้องกัมมัฏฐาน แต่ขอร้องอย่าทำเหมือนพระรูปนั้น เวลาทำไปทำไป แล้วก็บอกว่า **หลวงพ่อ ผีมาเสพผม** ผมเดินจงกรมอยู่ ผีมาเสพผม อย่างโน้นอย่างนี้ นั่งสมาธิอยู่ ผีมาเสพผมอย่างนั้นอย่างนี้ คืออารมณ์ทางเพศมันแรงเวลาปฏิบัติขึ้นมา เวลาปฏิบัติพระกัมมัฏฐานไปนี่ พวกนิพพิทาญาณมันเกิดขึ้นมา พวกปฏิสังขาญาณ พวกนิพพิทาญาณมันเกิดขึ้นมา มันจะเกิดรุนแรงขึ้นมา ผลสุดท้ายแกเอาเข็มแทงเลย แทงด้านหลังทะลุเลย หลวงพ่อๆ เสร็จผมแล้วๆ อะไรเสร็จผมแล้ว ผมเอาเข็มแทงเอา ว่างั้น

เรื่องอย่างนี้ก็อย่าให้มี เพราะเป็นการทำร้ายตัวเอง ต้องอาบัติ เป็นอันว่าเมื่อเราขึ้นมานัตต์ครบ ๖ ราตรีแล้ว ก็จึงจะได้อัพภานกรรม เมื่อสงฆ์อัพภานกรรมแล้ว ก็ถือว่าสมบูรณ์ ก็ถือว่าศีลของเราก็สมบูรณ์ขึ้นมาแล้ว

ทีนี้ หากว่าการอยู่ปริวาสยังไม่ได้อัพภานกรรม เช่นอยู่ปริวาสไปแล้วยังเหลืออยู่อีก ๑๐ วัน จะได้ขอขึ้นมานัตต์อย่างนี้ บังเอิญเราสิกขาลาเพศไปซะ ยังไม่ได้ขึ้น

มานัตต์ ยังไม่ได้ขึ้นอัพภานกรรมเลย เราอยู่ปริวาสกรรมมานานพอสมควร เหลืออีก ๑๐ วัน จะครบอายุของปริวาส แต่เราสิกขาลาเพศไปซะ เมื่อสิกขาลาเพศไป ภายหลังกลับมาบวชใหม่ ก็ต้องอยู่ปริวาสอีก ๑๐ วัน ต้องอยู่ปริวาสให้ครบ ๑๐ วัน จึงจะขึ้นมานัตต์ได้

นี่พระพุทธเจ้าเด็ดขาดนะ คือไม่ยอมให้เข้าหมู่ได้ง่ายๆ หากว่ายังไม่บริสุทธิ์แล้ว ไม่ทรงรับรอง แต่พระองค์ก็ทรงให้เกียรติ แทนที่เรามาบวชใหม่ จะต้องอยู่ปริวาสนับ ๑ ใหม่ ก็ไม่ต้องนับใหม่ (ให้นับบวกราตรีได้เลย) ที่อยู่ปริวาสมาแล้วก็ถือว่าเป็นอันแล้วไป แต่ที่ยังไม่ได้อยู่ยังอีก ๑๐ ราตรีนี่ยังไม่ได้อยู่ ก็ต้องอยู่ปริวาสให้ครบ ๑๐ ราตรีเสียก่อน จึงจะขึ้นมานัตต์ได้

หรือบางที ในขณะที่เราประพฤติมานัตต์อยู่ ยังอีก ๑ ราตรีจะครบ ๖ ราตรี แล้วจะได้อัพภานกรรม บังเอิญสิกขาลาเพศไปซะ เมื่อสิกขาลาเพศไป ภายหลังกลับมาบวชใหม่ ก็ต้องอยู่มานัตต์อีก ๑ ราตรีเสียก่อน แล้วจึงจะขออัพภานกรรมได้ พระพุทธเจ้าไม่ใช่อะลุ่มอล่วยให้ แล้วก็แล้วไป ไม่ใช่อย่างนั้น ถึงว่าสึกไปแล้วก็จริงอยู่ แต่ภายหลังกลับมาบวชใหม่ก็ต้องมาอยู่มานัตต์ใหม่ คิดว่าท่าน

ทั้งหลายคงเข้าใจ

โทษของครุกาบัติที่ยังชำระไม่สิ้นสุด

ทีนี้ท่านทั้งหลาย เรื่องโทษของการต้องครุกาบัตินี้ ถ้าตามตำรับตำราก็ไม่อยากพูดหรอก ในวิมานวัตถุสูตรมีกล่าวไว้อย่างนี้ว่า ผู้ต้องครุกาบัติแล้ว ถ้าว่ายังไม่ทำให้บริสุทธิ์ ถ้าหากว่าเราตายไปแล้ว ก็ต้องไปตกนรกชื่อว่า **มหาตาปะนรก**

มหาตาปะนรกนั้นนะ สมมติว่าเรายืนอยู่ หอกนั้นก็จะพุ่งมาทางด้านหน้าแทงที่หน้าอกเล่มหนึ่ง พุ่งมาด้านหลังเล่มหนึ่ง พุ่งมาทางซ้ายเล่มหนึ่ง พุ่งมาทางขวาเล่มหนึ่ง ไปจุกกันอยู่ตรงกลางแล้ว ก็เกิดเป็นไฟลุกโชติช่วงโชตนาการขึ้นมา ไหม้ร่างกายให้เป็นจุณวิจุณไป **กรรมไม่สิ้นก็เกิดขึ้นมาใหม่** นี่ท่านกล่าวไว้ในวิมานวัตถุ ที่เอามาพูดนี่ไม่ใช่ว่าพูดให้ไม่สบายใจ เพียงแต่ว่าท่านกล่าวไว้อย่างนี้

แต่ที่ได้ประสบมาในปัจจุบัน ผู้ที่ต้องครุกาบัติแล้วยังไม่ได้ทำตัวเองให้บริสุทธิ์ สิกขาลาเพศไปมีครอบมีครัวมีลูกมีเมียแล้ว บาปกรรมตัวนี้จะตามสนอง ส่วนมากตามสนองในภพนี้ชาตินี้แหละ เท่าที่หลวงพ่อเห็นมา บางทีก็มันเดือดร้อนทางครอบครัวว่างั้นเถอะ หากว่าบุญเก่าที่สร้าง

สมอบรมไว้ไม่มากจริงๆ แล้วเดือดร้อนเป็นฟืนเป็นไฟ เดี๋ยวก็เจ็บโน้นเจ็บนี้ เดี๋ยวก็เป็นอย่างโน้น เดี๋ยวก็ไปหาหมอปัจจุบัน เดี๋ยวก็ไปหาหมอธรรมปราบผี

อะไรร้อยแปดพันประการ คือมันเกิดขึ้นมาแล้วเหมือนกันกับอยู่ในนรก เดี๋ยวก็เจ็บโน้นเจ็บนี้ ตัวเองไม่ป่วย ลูกเมียก็ป่วย ลูกเมียไม่ป่วย ตัวเองก็ป่วย เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ไปหาหมอผี เขาก็ว่าเป็นผี ไปหาหมอผีไท้ผีแถน ก็ว่าเป็นผีไท้ผีแถน เดี๋ยวก็ผีโน้นผีนี้ บ้างก็ไปสะเดาะเคราะห์ที่โน้นบ้าง สะเดาะเคราะห์ที่นี้บ้าง ไปรดน้ำมนต์ที่โน้นบ้าง ไปรดน้ำมนต์ที่นี้บ้าง แล้วก็ไปขอให้หมอนั้นถอนบ้าง หมอนี้ถอนบ้าง อะไรร้อยแปดพันประการ

ท่านทั้งหลายคงจะรู้ดี ที่มันเป็นอย่างนี้ ท่านทั้งหลายว่าผีเป็นผี ว่ายักษ์เป็นยักษ์ ว่ามารเป็นมาร ว่ากรรมเป็นกรรม ว่าเคราะห์เป็นเคราะห์ ว่าเข็ญเป็นเข็ญ (**คือพอมีใครทักว่าเป็นอะไร เราก็จะน้อมใจเชื่อไปตามนั้น**) หมอ ๕ คน ๑๐ คนมาดู ก็พูดไม่ตรงกัน เป็นเหตุให้ครอบครัวเดือดเป็นฟืนเป็นไฟ ทำอย่างไรก็ไม่หาย

หลวงพ่อเคยได้ช่วยเขาหลายๆ คน เมื่อเขาเป็นอย่างนี้ ก็คิดว่ามันเป็นอย่างไรหนอ มันจึงเป็นอย่างนี้

คิดไปคิดมาๆ พิจารณาไป มันเป็นเพราะต้องครุกาบัติแล้วยังไม่ทำตัวเองให้บริสุทธิ์ สิกขาลาเพศไปมีครอบมีครัว ก็เป็นอันว่า **เอาบาปตัวนี้ไปหาครอบหาครัว** หลวงพ่อก็ชักชวนว่า คุณโยมหรือทิด หรือจารย์ ถ้าหากว่าท่านปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ท่านเข้ากรรม หากเป็นไปได้ก็ขอให้ถือโอกาสมาบวช ไปเข้ากรรมกับเขาซักแห่งสองแห่งก็จะดีขึ้นบางทีครอบครัวของเราจะมีความสุขขึ้นไปกว่านี้

แต่เราก็ไม่ได้บอกว่า คุณต้อง(อาบัติ)คุณเป็นกรรมอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่บอก บางคนเขาเชื่อ เขาก็มาบวช พอบวชแล้ว ก็ให้เข้าปริวาส เมื่อเขาออกจากปริวาสมาแล้วก็สิกขาลาเพศไป **เย็นเหมือนกับถูกแช่อยู่ในน้ำแข็งเหมือนกับอยู่ในห้องเย็นแน่ะ** เพราะบาปที่ทำไว้มันหมดแล้ว มันหมดไปแล้ว ครอบครัวก็มีความสุข การดำเนินวิถีชีวิตก็ราบรื่น

แต่บางคนก็ไม่เอาเลย ไม่ยอมปฏิบัติตาม ไม่ยอมทำบอกว่ามีข้อขัดข้องทางครอบครัวอย่างนั้นอย่างนี้ อะไรร้อยแปดพันประการ ผลสุดท้ายก็อาภัพ ไฟไหม้บ้านบ้างอย่างนี้ก็มี บางทีก็นอนไหลตายนะ บางทีหัวใจวายตายนั่งตายก็มี แต่เราก็ไม่รู้จะพูดอย่างไร ถ้าจะพูดบอกเขาว่า

มันเป็นเพราะกรรมอย่างนั้นอย่างนี้ มันก็จะทำให้เกิดความกระทบกระเทือน เป็นแต่เพียงปลงธรรมสังเวชเท่านั้น

อันนี้แหละท่านทั้งหลาย เรียกว่า**เราต้องครุกาบัติแล้ว แต่ยังไม่ทำให้บริสุทธิ์** สิกขาลาเพศไปมีครอบมีครัว มีลูกมีเมีย บาปกรรมเหล่านี้จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เราได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนในเวลาครองฆราวาสอยู่ เหตุนั้น ท่านทั้งหลาย หากว่าเราอยู่ในเพศพรหมจรรย์นี้อยู่ไม่ได้อีกต่อไป เกิดความกระสันอยากสิกขาลาเพศ

เมื่ออยากสิกขาลาเพศแล้วก็พิสูจน์ดูว่า ศีลของเราบริสุทธิ์ดีไหม เห็นว่าไม่บริสุทธิ์ ก็ไปหาเข้าปริวาสกรรมในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งสักครั้งเสียก่อนแล้ว จึงค่อยสึกขาลาเพศ เมื่อเราเป็นญาติเป็นโยมไปแล้ว วิถีชีวิตของเราจะได้ราบรื่นดี อันนี้เป็นเกร็ดความรู้ที่นำมาเล่าให้ท่านทั้งหลายฟัง

อานิสงส์ของการเข้าปริวาสกรรม

พูดถึงโทษแล้วพูดถึงอานิสงส์บ้าง อานิสงส์ของการอยู่ปริวาสนี้ เป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้การประพฤติปฏิบัติธรรมของเราก้าวหน้าได้ผล

หากว่าศีลของเรายังไม่บริสุทธิ์ หรือว่าเราต้องอาบัติ

แล้ว ยังไม่ได้เข้าปริวาสเหมือนอย่างนี้ เรามาปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน จะปฏิบัติพระกัมมัฏฐานใช้ความเพียรอย่างแรงกล้าสักปานใดก็ตาม ก็ไม่ได้ฌาน ไม่ได้ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ทำอย่างไรๆ ก็ไม่ได้ นี่ถ้าเราไม่ได้เข้าปริวาสก่อนนะ เราเจริญวิปัสสนาก็ไม่สามารถจะยังอริยมรรคอริยผลให้เกิดขึ้นในขันธสันดานได้เลย

แต่ถ้าเราต้องครุกาบัติแล้ว เรามาอยู่ปริวาสกรรมอย่างนี้ ในขณะที่เราอยู่ปริวาสกรรม ยังไม่ได้ขึ้นมานัตต์ ยังไม่ได้อัพภานกรรมเลย อานิสงส์ของการอยู่ปริวาสกรรมนี้ จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เราได้บรรลุสมาธิ สมาบัติ คือได้ฌาน สามารถที่จะบรรลุฌาน สามารถที่จะบรรลุเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามีได้ นี่เป็นอานิสงส์ของปริวาสนะ

เวลาประพฤติปฏิบัติที่นี้ หลวงพ่อให้มีการเข้าปริวาสควบคู่กันไป เพราะในสมัยก่อนที่จะมาจัดงานปริวาสนี่ก็ใคร่ครวญตริตรองพิจารณา **พระที่มาปฏิบัติ ส่วนมากการประพฤติปฏิบัติก็ดีอยู่ ทำไมไม่ได้ฌาน ทำไมถึงยังอริยมรรค อริยผลให้เกิดขึ้นในขันธสันดานไม่ได้ ทั้งๆ ที่การปฏิบัติก็ดีทุกสิ่งทุกอย่าง สภาวะก็ดีอยู่ ใคร่ครวญ**

ตริตรองพิจารณา มันเป็นเรื่องนี้เอง

หลังจากนั้นมา หากว่ามีประพฤติปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ถ้าโอกาสเวลาเอื้ออำนวยก็ให้มีการเข้าปริวาสด้วย เพื่อว่าจะทำให้การปฏิบัตินั้นได้ผลคุ้มค่า ครูบาอาจารย์ผู้ทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างก็จะได้คุ้มค่า ก็เลยจัดงานปริวาสมาจนถึงทุกวันนี้

แต่มีข้อแม้อยู่ว่า หากเราเข้าปริวาสนี้ (ตราบใดที่)ยังไม่อัพภานกรรมนี่ ก็จะไม่มีโอกาสที่จะได้บรรลุถึงอนาคามีหรือพระอรหันต์ได้ ตอนนี้ต้องไปเข้าปริวาสต่ออีกจนกระทั่งอัพภานกรรมเสียก่อนแล้วมาปฏิบัติต่อ ถึงจะสามารถผ่านการปฏิบัติได้ นี่พูดจากประสบการณ์ที่ผ่านมา

อีกอย่างหนึ่งท่านทั้งหลาย หากว่าเราเมื่อก่อนโน้นเคยบวชเป็นสามเณร เราเคยล่วงละเมิดสิกขาบทเบื้องต้นห้าข้อนั้น โดยเฉพาะข้อ **อะพรัหมจริยา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ** หมายความว่า เราเคยทำน้ำสุกกะให้เคลื่อนจากฐาน พูดง่ายๆ เคยทำในสมัยที่เป็นสามเณรแล้วหลังจากนั้นมาเราก็บวชพระ

ทีนี้เมื่อบวชพระแล้ว เรามีโอกาสได้เข้าปริวาส เราก็เข้าปริวาส ถึงกำหนดแล้วก็ขออัพภานกรรม การขออัพภาน

กรรมครั้งนี้ ทำให้บริสุทธิ์ได้เฉพาะสมัยที่เป็นพระเท่านั้น การเข้าปริวาสครั้งนี้ทำให้บริสุทธิ์ได้เฉพาะสมัยที่เราเป็นพระเท่านั้น แต่สมัยที่เป็นเณรนี้ยังไม่บริสุทธิ์ เราต้องไปเข้าปริวาสซ้ำอีกครั้งหนึ่ง อย่างน้อยครั้งหนึ่งเสียก่อน จึงจะทำให้สมัยที่บวชเป็นเณรนั้นบริสุทธิ์ได้

การล่วงศีลที่ทำไว้ในสมัยที่เป็นสามเณรนั้นจึงจะบริสุทธิ์ได้ ที่พูดเช่นนี้ มีพระเถระรูปหนึ่งมาปฏิบัติในสำนักนี่ พอดีปฏิบัติถึงเวลาอัพภานแล้วก็ขออัพภานกรรมในขณะที่กำลังประนมมืออยู่ในท่ามกลางสงฆ์ขอพระสวดอัพภานกรรมให้ จิตของแกก็พุ่งขึ้นมาเลย พุ่งขึ้นมาเหมือนกับมีวิทยุในหัวใจ(ว่า) **ในสมัยผมเป็นเณรทำไมไม่เข้าให้ผม** มันขึ้นมาๆ ดังขึ้นมาเหมือนกับเปิดวิทยุ

พระเถระรูปนั้นก็บอกว่า เราเข้าครั้งนี้ก็บริสุทธิ์ได้เหมือนกันนั่นแหละ เราเข้าครั้งนี้ก็ถือว่าในสมัยเป็นเณรก็บริสุทธิ์ด้วย มันเกิดขึ้นมาก็ข่มไว้ แต่มันก็ไม่ยอม เวลาไปปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน มันก็อุทานขึ้นมาเรื่อย **สมัยเป็นเณรยังไม่เข้าให้ผมๆ** ผลสุดท้ายแกต้องไปขอเข้าปริวาสกรรมใหม่ แล้วจึงมาปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานจึงได้ก้าวหน้าไปใหม่

อันนี้เป็นเกร็ดความรู้นะ ไม่มีในตำรา ขอบอกว่าเป็นเกร็ด ความรู้ไม่มีในตำรา นำมาเล่าให้ฟัง เพื่อเป็นแนวทางของการสอนลูกศิษย์ลูกหาต่อไป คือเจตนารมณ์ของหลวงพ่อในการเข้าปริวาสในหน้าพรรษาก็ดี นอกพรรษาก็ดี ไม่ตั้งใจที่จะเทศน์สอนท่านทั้งหลาย หรือไม่ตั้งใจที่จะเทศน์ให้ท่านทั้งหลายฟัง นี่เป็นความในใจ

แต่หลวงพ่อจะเอาสิ่งละอันพันละน้อยมาชี้แนะแนวทางให้ท่านทั้งหลาย เผื่อจะได้รู้ได้เข้าใจแล้วจะได้นำไปปฏิบัติ นำไปสอนลูกศิษย์ลูกหา นำไปสอนญาติสอนโยม การจัดงานปริวาส หากว่าเรามีความสามารถแล้วก็จะได้ไปจัดงานปริวาสขึ้นในโอกาสข้างหน้า นี่เป็นเจตนารมณ์ไม่ตั้งใจจะเทศน์ให้ฟัง

ทีนี้วกไปใหม่ในเรื่องปริวาสก็เหมือนกันนะ ขอให้เข้าใจในเรื่องปริวาส ก็เหมือนกันกับมานัตต์นี่ล่ะ เราจะอยู่วัดก็ดี นอกวัดก็ดี หรือในป่าก็ดี ต้องมีพระภิกษุอยู่เป็นเพื่อนอย่างน้อย ๑ รูป สมมติอยู่ในวัดนี้ ต้องมีพระภิกษุอยู่เป็นเพื่อนอย่างน้อย ๑ รูป หากว่าอยู่ในป่าก็ต้องมีพระภิกษุอยู่เป็นเพื่อนอย่างน้อย ๑ รูป เราจะไปที่โน้นที่นี้ไปเขมราฐ ไปอุบลฯ ไปโน้นไปนี้ ก็ต้องมีพระภิกษุผู้เป็น

อาจารย์กรรมปกตัตตะภิกษุไปด้วย ๑ รูป นี่กฎของปริวาส

ทีนี้สมมติว่า เราอยู่ในวัดนี่ เรามีพระ ๒ รูป คือ เราผู้เข้ากรรม และมีอาจารย์อยู่ด้วย ๑ รูป บังเอิญอาจารย์ไปธุระที่โน้นที่นี้ ไปเลยไม่บอกเรา ปล่อยให้เราอยู่รูปเดียว ถือว่าขาดนะ ปริวาสนะขาดแล้ว ใช้ไม่ได้ เพราะภายในวัดของเราไม่มีพระภิกษุแม้สักรูปอยู่เป็นเพื่อน อันนี้ก็เป็นเกร็ดที่ควรรู้อย่างหนึ่ง ก็จำๆ ไว้

ขอยกอุทาหรณ์ สมัยหนึ่งหลวงพ่อไปเข้าปริวาสอยู่ที่ **วัดเหมือดแอ่** สมัยนั้นหลวงพ่อเข้าปริวาสไปบ้านโน้นบ้างไปบ้านนี้บ้างภายในตำบล เวียนไปๆ ทั้งนี้ก็เพื่อไปโปรดญาติโปรดโยม ให้โยมนี่เข้าวัด แล้วก็มีโอกาสให้ครูบา-อาจารย์ที่ไปด้วยนี่เทศน์สอนญาติสอนโยม

วันหนึ่งไปอยู่วัดเหมือดแอ่ ยังอีก ๑ ราตรีก็จะขึ้นมานัตต์แล้ว พอนอนลงไป กำลังจะหลับลงไป เสียงกบเสียงเขียดมันร้องเป็นภาษาคนไปหมด เสียงนกเสียงหนูมันร้องเป็นเสียงคนไปหมดว่า **บอกวัตร** อะไรหนอมันเกิดขึ้นมาอย่างนี้ นั่งสมาธิไปก็ บอกวัตร

ตอนนั้นมันหกทุ่มเที่ยงคืนแล้ว เวลานอนลงไปกำลังจะหลับก็ **บอกวัตรๆ** ทำไมหนอ มันถึงเป็นอย่างนี้

คิดไปคิดมา วันนี้เราก็ไม่เห็นมันบกพร่องนา วันทั้งวันไม่เห็นอะไรบกพร่อง ทำไมมันถึงให้บอกวัตร ก็ใคร่ครวญไตร่ตรองพิจารณากลับไปกลับมา มันต้องมีพระมาวัดอย่างแน่นอน แต่มันดึกแล้ว ก็ไม่สามารถไปรบกวนไปปลุกถามว่าใครมาบ้าง

พอดีตื่นเช้าขึ้นมาก็เดินไปถามหลวงปู่คูณ หลวงปู่ๆ เมื่อคืนนี้มีพระมาวัดไหม มีครับผม หลวงปู่ฮุ่ย ท่านมาเมื่อตอนเที่ยงคืน นี่แหละท่าน **สิกขาบทนี้เป็นอจิตตกะ เราไม่มีเจตนามัน ก็ขาด เพราะว่ามันเป็นอจิตตกะ** เหมือนกันกับดื่มสุราแหละ ปรับอาบัติปาจิตตีย์ แม้ว่าเราตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เจตนาหรือไม่เจตนา เราดื่มเข้าไปก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ข้อนี้เหมือนกัน เราไม่ตั้งใจจะปิด แต่มันก็ต้องขาด เพราะว่ามันเป็นอจิตตกะ อันนี้เรื่องปริวาส ส่วนมานัตต์ก็เหมือนกัน หากว่าเราประพฤติมานัตต์ ต้องมีพระภิกษุอยู่เป็นเพื่อน ๔ รูป อยู่ในวัดนี้ ก็ต้องมี ๔ รูป ถ้าเราออกไปอยู่นอกวัดก็ต้องมี ๔ รูป หรือไปโน้นไปนี้ก็ต้องมีเป็นปกตัตตาจารย์ไปด้วย ๔ รูป ถ้าว่าไม่มีพระอยู่ครบจำนวนคือมันมีอยู่รูป ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ รูป แต่ไม่ครบ ๔ รูป ก็

ถือว่าขาดนะ อันนี้ก็ขอพูดจากประสบการณ์

สมัยหนึ่ง ไปเข้ากรรมอยู่**บ้านนาขนัน** เอาพระไปจากวัดเรานี่แหละไปเป็นเพื่อน อยู่มาพอดีนั่งสมาธิอยู่ใต้ร่มโพธิ์ **กรรมขาดแล้วๆ ขึ้นวัตรใหม่ๆ** กรรมขาดแล้วขึ้นวัตรใหม่ **มันอะไรหนอ** เรานั่งสมาธิอยู่ดีๆ ว่า กรรมขาดแล้ว มันเป็นอะไร ก็เลยออกจากนั่งสมาธิแล้วมาพิจารณาว่านับพระสงฆ์ว่าอยู่ครบไหม สังเกตๆ ดู เห็นพระ ๓-๔ รูปมันครบหรือไม่ครบ เดินไปถามดู พระครบหมดทุกรูปไหม ไม่ครบครับหลวงพ่อ รูปโน้นไปโน้น รูปนี้ไปนี้

นี่แหละท่านทั้งหลาย เราไม่มีเจตนาว่า จะละเมิดกฎกติกาของการเข้าปริวาส แต่มันก็ขาดได้ เหตุนั้นท่านทั้งหลาย เมื่อไปจัดงานปริวาส ก็พึงสังวรระวังให้มาก

อีกอย่างหนึ่ง ทีนี้ทำไมถึงขนาดนั้น แต่ว่ามันเป็นพวก**วัตตเภท**อย่างนี้ วัตตเภทก็เหมือนกับขาดเลยนะ อย่างเช่นว่า เราไปใช้ครูบาอาจารย์ อาจารย์ไปซื้ออันนั้นมาให้ผมหน่อย อาจารย์ไปซื้ออันนั้นมาให้ผมด้วย อาจารย์เอายามาให้ผมด้วย อาจารย์เอาสบู่มาให้ผมด้วย อะไรทำนองนี้ เราไปใช้อาจารย์ก็ถือว่าเป็นวัตตเภทแล้วนะ ขาดแล้วนะ

ขอพูดประสบการณ์ที่ผ่านมา สมัยหนึ่งพระเดช

พระคุณหลวงพ่อรองจังหวัด ที่วัดเหนือเขมราฐ มาเข้าปริวาสอยู่กับหลวงพ่อ ก็มีพระมาด้วยกันหลายๆ รูป ตอนนั้นก็มีหลวงปู่ลมรูปหนึ่งไปเข้าปริวาสด้วย พอดีหลวงพ่ออยู่ปะรำพิธี เสียงแว่วขึ้นมาว่า **พระทำกรรมขาดๆ**

ทำไมกรรมขาด หลวงพ่อคิดว่า พระทำกรรมขาดเป็นเรื่องอะไรล่ะ คิดไปคิดมา มันเรื่องอะไรมันสลับซับซ้อนอย่างนี้ คิดไปคิดมา ต้องมีพระล่วงละเมิดกฎกติกาของการอยู่ปริวาส มันเป็นเรื่องอะไรหนอ คิดไปคิดไป พระต้องทำอะไรไม่ดีสักอย่างหนึ่ง แล้วก็ไปถามว่าเราสงสัยรูปนี้นะ เพราะเสียงมันแว่วมาทางนี้ ไปถามหลวงปู่ดู **หลวงปู่ๆ เมื่อตะกี้นี้ได้ใช้อาจารย์กรรมไปซื้อของในตลาดไหม** หลวงพ่อ ผมได้ใช้พระอาจารย์ไปซื้อของที่ตลาด

เพียงแค่นี้ มันขาดนะท่านทั้งหลาย พึงสังวรให้ดีเพราะฉะนั้น ในขณะที่เราอยู่ปริวาสกรรมนี่ เราต้องการอะไร ก็ให้ขอเอา อาจารย์ผมขอยาด้วย อาจารย์ผมขอสบู่ด้วย อาจารย์ผมขอโน้นขอนี้ด้วย ขอเอา อย่าไปใช้ เราไม่มีอำนาจใดๆ ที่จะไปใช้อาจารย์กรรม แต่เราขอได้ นี่ก็เป็นเกร็ดความรู้อย่างหนึ่งที่นำมาเล่าถวาย ถ้ามันคล้ายคลึงกันก็ขอให้ถือปฏิบัติตามนี้

ข้อที่ ๒ เราต้องบอกการที่เราอยู่ปริวาสนั้นแก่ปกตัตตภิกษุที่ยังไม่ได้บอกทุกวัน

หมายความว่า ถ้าปริวาสนี่เราต้องบอก ผู้ที่เป็นอาจารย์ หรือผู้เป็นอาคันตุกะจรมา เราก็ต้องบอก แต่ถ้าบอกแล้วก็เป็นอันว่าแล้วไป ไม่จำเป็นต้องบอกซ้ำ ๒ ซ้ำ ๓ อีก แต่พวกเราทั้งหลายนิยมบอกกันทุกวันๆ บอกทุกวันก็ไม่เสีย มีแต่ดีขึ้น แต่ถ้าเราไม่บอกน่ะ **ขาด** พยายามบอกทุกวัน

ข้อที่ ๓ อยู่ร่วมชายคาอันเดียวกันกับอาจารย์

ชายคาในที่นี้ หมายถึง โบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ หรือ**แม้แต่กลดกัมมัฏฐาน** ถ้าเราร่วมชายคาเดียวกันแล้วถือว่าขาด แต่ถ้าในร่มไม้อย่างนี้ ไม่ถือว่าขาด ร่มไม้ร่วมกัน แต่ถ้าร่วมชายคาโบสถ์ ศาลา กุฏิ นี่ถือว่าขาด อันนี้เป็นกฎของปริวาส ท่านทั้งหลายพึงสังวรระวังให้ดี อย่าให้ล่วง อย่าให้ละเมิด ท่านทั้งหลาย

การอยู่ปริวาสนี้เป็นพระเดช

การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนั้นเป็นพระคุณ

ปริวาสนี่เป็นพระเดชคืออำนาจ สมมุติว่าเรามอบอาวุธไว้ให้อาจารย์ผู้เป็นอาจารย์กรรม คือมีอาวุธอยู่ในมือ

ของอาจารย์กรรม ขณะที่อยู่ปริวาสนี่ อาจารย์กรรมจะใช้เราหรือจะทำอย่างไรกับเราก็ได้ เพราะอาวุธอยู่ในมือของท่าน หากว่าเราไปทำอะไรผิดพลาดขึ้นมา อาจารย์กรรมลงโทษเราได้ แต่ในที่นี้ไม่มีการลงโทษ นอกจากจะปฏิบัติตามพระวินัยเท่านั้น เช่น ให้ **สวดอิติปิโส ๑๐๘ จบ สวดพาหุง ๑๐๘ จบ** เอาน้ำมาเป่ามาพ่นใส่ อะไรอย่างนี้ไม่เคยใช้ มีแต่ประพฤติบปฏิบัติไป ผิดแล้วก็แก้ตัวใหม่ เป็นอันใช้ได้

แล้วก็การอยู่ปริวาสนี่มันเป็นอาวุธ เพราะว่าทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นมีระเบียบ เราไม่สามารถจะล่วงเกินกฎกติกาหรือระเบียบใดๆ ได้ทั้งสิ้น คือจะได้ลดหย่อนมานะทิฏฐิลงไป เราเป็นอาวุโสมีพรรษาตั้ง ๒๐-๓๐ พรรษา เวลานั้นก็ต้อง **ภันเต** กับพระบวชใหม่ มันเป็นการลดมานะทิฏฐิลงได้มาก **เราจะไปบวชนาคไปอะไรเหมือนเมื่อก่อน ไปเป็นอุปัชฌาย์ไปบวชนาคก็ไม่ได้**

เราเป็นอาจารย์สวด จะไปสวดนาคก็ไม่ได้ เราเป็นนักเทศน์จะขึ้นเทศน์ แสดงพระธรรมเทศนาก็ไม่ได้ ตอนนี้ต้องถ่อมตัวเสียก่อน แล้วก็ในขณะที่ประพฤติอยู่ปริวาสอยู่นี่ หากว่าผู้ใดยิ่งลดมานะทิฏฐิลงได้มากเท่าใดๆ ก็ยิ่ง

บริสุทธิ์เร็ว เพราะคนเรานั้นมันมีมานะทิฏฐิเป็นเหตุถือตัว อยู่ตลอดเวลา ถ้าเราลดได้เท่าใดก็ยิ่งดี

สมัยก่อนที่หลวงพ่อจัดงานปริวาสใหม่ๆ ครูบาอาจารย์ที่มีอาวุโสมาปฏิบัติก็ถืออาวุโสๆ มันไม่ถูกนา หลวงพ่อเอาใหม่นา ผลสุดท้ายเอาตัวเองเข้าไปสอนไม่ได้หรอก เวลาเข้าปริวาสแต่ละครั้งๆ หลวงพ่อต้องเข้าปริวาสด้วย เวลาปลงอาบัติ เราไม่ปลงอาบัติกับผู้อาวุโส เราไปปลงอาบัติกับพระหนุ่มพระน้อย

เวลาปลงอาบัติ ก็ว่า **สัพพา ตา อาปัตติโย อาโรเจมิ อะหัง ภันเต สัมพะหุลา นานาวัตถุกาโย...**ครูบาอาจารย์ก็มองดู รูปนั้นก็มองดู รูปนี้ก็มองดู ชำเลืองดู ผลสุดท้ายเลยเป็นข้อวัตรปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้ ครูบาอาจารย์ที่มาเข้าปริวาสกรรม ไม่ได้เบ่งกล้ามเหมือนเมื่อก่อน พูดง่ายๆ ยอมปฏิบัติตามกฎกติกา อันนี้เป็นเรื่องปริวาส

สำหรับเรื่องปริวาส หลวงพ่อก็จะพูดให้ฟังเพียงเท่านี้ วันนี้ก็พอจะเป็นแนวทางของการปฏิบัติ สำหรับเรื่องกัมมัฏฐาน เอาไว้วันพรุ่งนี้ค่อยว่ากันต่อ ท่านทั้งหลายก็เคยเจริญมาแล้ว

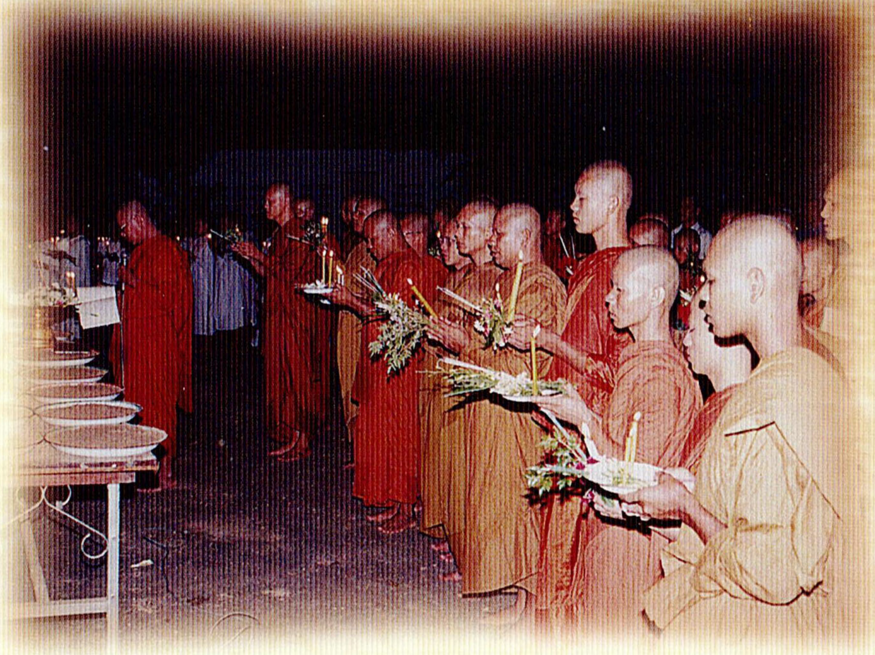
ในค่ำคืนนี้ ก็เอาบทใดที่เราเคยภาวนาก็ใช้ภาวนาว่า

พองหนอ ยุบหนอ ก็พองหนอ ยุบหนอไป หรือว่าเราใช้พุทโธๆ ก็ว่ากันไปแล้วแต่ถนัด คิดว่าคงเคยได้สดับรับฟังครูบาอาจารย์พร่ำสอนมาแล้ว เอาไว้วันพรุ่งนี้ค่อยว่ากันใหม่ ในเรื่องปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมะ สำหรับเรื่องพระวินัยเกี่ยวกับปริวาสกรรม คิดว่าเพียงเท่านี้ก็พอจะเป็นแนวทางของการปฏิบัติแล้ว หากว่ามีอะไรขัดข้อง หรือมีอะไรจะเพิ่มเติม หลวงพ่อก็จะนำมาเพิ่มเติมอีกในวันต่อๆ ไป สำหรับวันนี้ก็ขอจบแต่เพียงเท่านี้.

มนาปทายี ลภเต มนาปํ

ผู้ให้สิ่งที่ชอบใจ ย่อมได้สิ่งที่ชอบใจ

องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๕๕

สัมโมทนียกถาวันพบญาติ

ญาตกานญฺจ สงฺคโห เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ[๑]

ณ โอกาสบัดนี้ อาตมภาพจะได้น้อมเอาธรรมะอันเป็นคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระชินวรศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแสดง เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา เพิ่มพูนกุศลจริยา สัมมาปฏิบัติของท่านทั้งหลาย

ด้วยว่าวันนี้ ถือเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนา คือวันสำคัญในทางพุทธศาสนานั้นที่ท่านจัดไว้ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฏฐมีบูชา และก็วันอาสาฬหบูชา แต่สำหรับวันนี้เป็น**วันญาติ** เป็นวันที่พวกเราทั้งหลายไว้อาลัยถึงญาติ หรือว่านึกถึงญาติ

ญาติ นั้น หมายเอาทั้งญาติที่อยู่ด้วยกันในปัจจุบันชาตินี้ และหมายรวมไปถึงญาติที่ล่วงมาแล้วแต่ในอดีตไกลๆ โน้น นี่นับว่าเป็นญาติ

---

[๑] มงคลสูตร (ขุ. ขุทฺทกปาฐ-ธมฺมปทคาถา ๒๕ / ๓๑๘ / ๓๗๖-๗)

วันนี้ เรามาบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล เพื่อบำเพ็ญกตัญญูกตเวทิตาธรรม อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปถึงญาติทั้งหลายที่ล่วงลับวายชนม์ไปยังปรโลกเบื้องหน้าบ้าง และเป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์ญาติมิตรทั้งหลายที่อยู่ด้วยกันในโลกนี้บ้าง เพราะว่าการที่เราทั้งหลายมีความกตัญญูกตเวทีต่อกันนี้ ถือว่าเป็นนิมิตหมายของคนดี ดังพระธรรมภาษิตที่ว่า

นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา

ความกตัญญูกตเวที เป็นนิมิตคือเครื่องหมายของคนดี

เขาจะดูคน ว่าคนนี้เป็นคนดีหรือคนไม่ดี เขาต้องดูกันที่ว่าคนนี้เป็นคนมีความกตัญญูกตเวทีหรือไม่ ถ้ามีความกตัญญูกตเวที รู้อุปการคุณของผู้อื่น แล้วก็ตอบแทนคุณของผู้อื่น ก็จัดว่าเป็นคนดีได้ แต่ถ้ารู้คุณของผู้อื่นอยู่แต่ไม่ตอบบุญสนองคุณของผู้อื่น ก็ยังจัดว่าเป็นคนดีไม่ได้

สำหรับญาตินั้น ในทางพระพุทธศาสนาจัดไว้เป็น **๗ ชั้น คือ**

๑) ชั้นเราเอง ชั้นเราเองนี้ ก็รวมทั้งพี่หญิง พี่ชาย น้องหญิง น้องชาย

๒) ชั้นบน คือพ่อ แม่ และก็พี่หญิง พี่ชายของพ่อ

ของแม่ น้องหญิง น้องชายของพ่อของแม่

๓) ชั้นปู่ ก็หมายเอา ทั้งปู่ ทั้งย่า ทั้งตา ทั้งยาย พี่หญิง พี่ชายของปู่ของย่า น้องหญิง น้องชายของปู่ของย่า ตายาย

๔) ทวด แล้วก็พี่หญิง พี่ชาย ของปู่ทวด ตาทวด น้องหญิง น้องชาย ของปู่ทวด ตาทวด ย่าทวด ยายทวด

๕) ชั้นล่าง ก็หมาย เอาลูกหญิง ลูกชายของเรา

๖) หมายเอาหลานหญิง หลานชาย

๗) หมายเอาเหลนหญิง เหลนชาย

คนทั้งหลายจะเห็นกันได้ก็เพียง **๗** บุพชนก หรือชั่ว **๗** โคตรนี้เท่านั้น นอกนั้นก็ไม่เห็นกัน คือสูงขึ้นไปเราจะเห็นกันอย่างมากที่สุดก็ถึงทวด ต่ำลงไปเราก็จะเห็นได้ก็เฉพาะเหลนเท่านั้น คนที่นับเนื่องกันชั่ว **๗** บุพชนก **บุพชนนีนี่แหละ** เรียกว่า **เป็นญาติ**

ทีนี้ สำหรับ **เขยและสะใภ้** ไม่นับว่าเป็นญาติ เว้นไว้แต่ผู้นั้นจะเกี่ยวเป็นญาติด้วย คือหมายความว่า ถ้าเขยหรือสะใภ้ที่ไม่อยู่ในวงศ์ตระกูลชั่ว ๗ บุพชนก บุพชนนีชั่ว ๗ โคตรนี้ ไม่นับว่าเป็นญาติ แต่ว่าถ้าผู้ที่เป็นเขยเป็นสะใภ้นั้นอยู่ในวงศ์เดียวกัน บ้านเราเรียกว่า ญาติพี่น้อง

แต่งงานกัน เช่นว่า ลูกป้า ลูกลุง ลูกน้า ลูกอา แต่งงานกัน อันนี้ เขยหรือสะใภ้นั้นก็นับว่าเป็นญาติด้วย

การที่เราทั้งหลาย**สงเคราะห์ญาติ**นั้น ก็แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง สงเคราะห์ด้วยอามิส (มีลักษณะคือ)

๑) ได้แก่สงเคราะห์ด้วยเครื่องนุ่งเครื่องห่ม เครื่องประดับประดาตกแต่งร่างกาย เท่าที่เราทั้งหลายจะหาได้ หรือหากว่าญาติพี่น้องทั้งหลายเกิดความเดือดร้อนขึ้นมา แล้วมาหาเราเพื่อขอความช่วยเหลือ เราก็ช่วยเหลือไปตามฐานะเท่าที่เราจะทำได้ หรือว่าลูกๆ หลานๆ ญาติพี่น้องของเราไปศึกษาเล่าเรียน ไม่มีเงินเสียค่าเทอม ไม่มีเงินซื้อเครื่องแต่งตัว ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียน มาขอร้องเพื่อขอความช่วยเหลือ เราก็ช่วยเหลือไปตามฐานะที่เราจะทำได้ สรุปแล้วว่า การที่เราช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของต่างๆ นานาประการ ตามเกิดตามมีนี้ เรียกว่า ช่วยเหลือกันด้วยอามิส

๒) ช่วยเหลือกันด้วยอาหารการบริโภค คือคนเรานั้นเกิดขึ้นมาแล้ว จะเป็นผู้ที่มั่งมีศรีสุขเหมือนกันทั้งหมดหามิได้ หรือเรามั่งมีศรีสุขแล้ว จะมั่งมีศรีสุขตลอดไปนั้น

ก็เป็นสิ่งไม่แน่นอนเหมือนกัน หรือว่า ถึงเรายากจนข้นแค้นอนาถา ถือกระเบื้องขอทาน ถือกะลาขอข้าว หากินฝืดเคืองก็นึกว่าตนจะได้รับความทนทุกข์เดือดร้อนอย่างนี้ตลอดไปก็เป็นของที่ไม่แน่นอนเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น หากญาติพี่น้องของเราเป็นคนที่ยากจนขาดอาหารการบริโภค คือหมายความว่า ข้าวจะรับประทานข้าวจะบริโภคระหว่างครอบครัวก็ไม่มี แล้วก็มาหาเราผู้เป็นญาติ ผู้มีอันจะอยู่จะกิน เราก็ช่วยสงเคราะห์กันตามเกิด-ตามมี มีข้าวปลาอาหาร เราก็หยิบยื่นส่งให้กัน

เมื่อก่อนโน้น ในสมัยที่อาตมายังเป็นเด็กอยู่ รู้สึกว่าญาติ พี่ น้องทั้งหลายนี้มีความรักใคร่กลมเกลียวเป็นอันดีมีอะไรก็ส่งเสียกันไม่เหมือนกับสมัยนี้ เดี๋ยวนี้ คุณค่านิยมอันดีๆ นั้น ก็เลือนหายไปแล้ว ไม่ยักจะมี คือเมื่อก่อนโน้นพวกเราชาวบ้านพากันไปหาอยู่หากินมา ได้อาหารการกินการอยู่มาแล้วก็แบ่งสันปันส่วนกันตามเกิดตามมี

ส่วนนี้ไปให้พ่อให้แม่ ส่วนนี้ไปให้ป้าให้ลุง ส่วนนี้ให้น้าให้อา ส่วนนี้ไปให้มิตรที่มีความรักใคร่นับถือกัน คนเราเมื่อได้รับการสงเคราะห์อนุเคราะห์กัน ก็เป็นที่รักใคร่นับถือกัน ยึดเหนี่ยวน้ำใจกันไว้ได้ เพราะว่าผู้ให้นั้น ย่อมเป็นที่รัก

ใคร่ของผู้รับ ผู้รับย่อมเคารพนับถือต่อผู้ให้ เหตุนั้น การที่เราสงเคราะห์กันด้วยอาหารการบริโภคนี้ ก็เรียกว่าเป็นการสงเคราะห์ญาติด้วยอามิสประการหนึ่ง

๓) เราสงเคราะห์ด้วยที่อยู่ที่อาศัย สมมติว่า ญาติพี่น้องของเราเกิดขึ้นมาแล้ว ไม่มีที่จะทำอยู่ทำกิน เรามีพอจะแบ่งสันปันส่วนหรือมีทุนมีรอน ก็ช่วยเหลือกัน จะรวบรวมทุนรอนนั้นซื้อที่ทำอยู่ทำกินให้บ้าง หรือว่าญาติพี่น้องไม่มีที่ปลูกบ้าน เราก็ช่วยกันออกทุนออกรอนให้ โดยให้กู้ให้ยืมก็ยังดีกว่าไม่ให้เสียเลย

ถ้าว่าญาติพี่น้องของเรามีธุระเกิดขึ้น เช่น จะปลูกบ้าน ปลูกเรือน หรือทำกิจทำการต่างๆ เช่น ทำไร่ ทำนาเป็นต้น เราก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จนกว่าการงานจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อันนี้ก็เรียกว่าเป็นการสงเคราะห์ญาติด้วยอามิสประการหนึ่ง

๔) เมื่อญาติพี่น้องของเรามีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา เราก็ไม่นิ่งดูดาย ไม่เป็นคนใจจืดใจดำ เป็นคนที่ประกอบด้วยเมตตาอารีย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน เยี่ยมป่วยเยี่ยมไข้กัน เฝ้าป่วยเฝ้าไข้กัน มีหยูกมียาก็หามารักษาพยาบาลกัน หรือว่าจำเป็นที่จะต้องไปหาแพทย์ หาหมอ

เพราะถ้าว่าหมอบ้านเรา แพทย์บ้านเราไม่สามารถจะรักษาได้ เราก็ช่วยนำพาไปหาแพทย์หาหมอ(ร.พ.)เพื่อเยียวยารักษา พยาบาลให้โรคภัยไข้เจ็บนั้นหายไป

แต่ประเพณีอันนี้ ก็เสียอยู่อย่างหนึ่ง คือสมมติว่ามีญาติโกโหติกาของเราเกิดเจ็บไข้ได้ป่วย ไปรักษาที่โรงพยาบาลเขมราฐบ้าง ตระการบ้าง อำนาจบ้าง หรือเมืองอุบลบ้าง พวกญาติพี่น้องทั้งหลายก็เฮโลกันไปเป็นคันรถ ๒ คันรถ แต่เมื่อไปแล้ว แทนที่จะช่วยเหลือกันก็ไม่ช่วยเหลือกัน การอยู่การกินก็อยู่กับเจ้าทุกข์ ค่ารถค่ารา การไปการมาก็อยู่กับเจ้าทุกข์ คืออะไรๆ ภารธุระทุกสิ่งทุกอย่างก็อยู่ที่เจ้าทุกข์ แทนที่เจ้าทุกข์จะได้ใช้เงินใช้ทองเหล่านั้นมาเป็นเครื่องพยาบาล กลับตาลปัดตรงกันข้าม กลับต้องมาใช้เป็นค่าอาหาร ค่ารถค่าราให้ญาติพี่น้องที่ไปเยี่ยมไปยามเสีย

อันนี้ก็ขอกระซิบชาวบ้านของเราทั้งหลาย ต่อไปก็ขออย่าได้ทำอย่างนี้ ขอให้ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน เพราะคนเราเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น ส่วนมากก็ไม่มีสะตุ้งสตังค์ **เชือกเวลามันจะขาด มันก็ขาดที่มันกิ่ว** คนเราเมื่อทรัพย์สินเงินทองไม่มี เจ็บไข้ได้ป่วยอะไรทำนองนี้ เพราะฉะนั้น ให้

ช่วยเหลือกัน ถ้าเราช่วยเหลือกันได้อย่างนี้ เรียกว่าเราได้สงเคราะห์ญาติด้วยอามิสเป็นประการที่ ๔

ประเภทที่ ๒ (สงเคราะห์ด้วยธรรม) ทีนี้ นอกจากเราจะสงเคราะห์ของเราด้วยอามิสแล้ว ก็สงเคราะห์ด้วยธรรมะ หมายความว่าช่วยแนะนำพร่ำสอนตักเตือนกัน ให้รู้จักความผิดชอบชั่วดี บาปบุญ คุณโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ แนะนำตักเตือนกันให้รู้จักประโยชน์โลกนี้ ให้รู้จักประโยชน์โลกหน้า ให้รู้จักประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน ให้รู้จักการให้ทาน รักษาศีล ไหว้พระ ทำวัตร สวดมนต์ ฟังเทศน์ ให้รู้จักวิธีเจริญสมถะและวิปัสสนาภาวนา

หากว่าเห็นลูกๆ หลานๆ ของเราไปทำผิด เราก็ช่วยตักเตือนกัน ไม่ใช่ว่าจะปล่อยไปตามเลย พวกเราทั้งหลายทุกวันนี้ ขาดธรรมะข้อนี้เสียเป็นส่วนมาก กระทั่งผู้เป็นพ่อเป็นแม่ ส่วนมากก็ไม่นำพาในลูกในหลาน สมมติว่าลูกหลานของเราไปดมกาวก็ดี ไปดมทินเนอร์ก็ดี สูบกัญชาก็ดี สูบฝิ่นก็ดี ไปสูบเฮโรอีนก็ดี ไปกินเหล้าเมาสุราก็ดี ไปติดการพนันก็ดี เป็นคนเจ้าชู้ก็ดี สำหรับผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่นั้น ควรที่จะเอาใจใส่ แนะนำ พร่ำสอน ตักเตือนผู้เป็นลูกเป็นหลานของเรา หากว่าลูกที่บังเกิดในหัวอกของเราแล้ว

หากเราไม่เตือนแล้ว ใครล่ะจะมาเป็นผู้มาตักเตือน เหตุนั้น ข้อนี้ถือว่าเป็นการบกพร่องของผู้เป็นพ่อเป็นแม่ เท่าที่หลวงพ่อมาอยู่ด้วยหลายปีมานี้ ส่วนมากสังเกตเห็นว่า ข้อนี้บกพร่อง ผู้เป็นพ่อเป็นแม่ส่วนมากนั้นบกพร่องกัน ไม่เอาใจใส่ในลูกในหลาน

บางทีบวชเข้ามาในวัดในวาแล้ว ก็ยังเป็นสิงห์เฮโรอีนอยู่ต้องให้สึกขาลาเพศไป บวชมาแล้วแทนที่ว่า เราไม่ให้สูบกัญชา ไม่ให้สูบฝิ่น ไม่สูบเฮโรอีน ไม่ให้เสพของมึนเมาแต่บางคนบวชเข้ามาแล้ว ก็เอายาแก้ปวดหายนี่แหละมาผสมกันมาบวกกันกับยากรุงทอง สามิตร สายฝน รวงทองอะไรทำนองนี้ ก็พากันสูบ ก็ยิ่งไปกันใหญ่ นี้หากว่า เมื่อมาบวชแล้วไม่ดี ก็หาว่าหลวงพ่อนี้ไม่เอาใจใส่แนะนำพร่ำสอนลูกศิษย์ลูกหา หลวงพ่อหายใจทุกลมหายใจนั้น เป็นของลูกศิษย์ลูกหา เป็นของญาติของโยมไปทั้งหมด มันก็เป็นมาแต่ก่อนบวชโน้น เมื่อเราจะมาดัดแปลงเอาเป็นเวลา ๑ เดือน หรือ ๒ เดือนนี้ บางทีมันก็ทำได้ บางทีก็ทำไม่ได้

เหตุนั้น การที่เราทั้งหลายตักเตือนญาติพี่น้องของเราให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ให้รู้จักประโยชน์ชาตินี้ ประโยชน์ชาติหน้า ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน ให้รู้ว่าสิ่งใด

ประพฤติปฏิบัติแล้วจะนำมาซึ่งโทษทุกข์ สิ่งใดประพฤติปฏิบัติแล้วจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เราก็สงเคราะห์กันอย่างนี้ด้วยตักเตือนกัน ก็เรียกว่าเป็นการสงเคราะห์ญาติด้วยธรรมะ

ทีนี้หากว่าผู้ใดไม่สงเคราะห์ญาติล่ะ ไม่เอาใจใส่ในการสงเคราะห์ญาติ เมินเฉยต่อการสงเคราะห์ญาติ ผู้นั้นก็จะมีแต่ความล่มจมไปตามลำดับ ดังที่เห็นกันอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันนี้ญาติพี่น้องหันหน้าเข้าหากันไม่ได้ ป้าลุง น้าอา หันหน้าเข้าหากันไม่ได้ เพราะอะไร เพราะไม่มีการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เมื่อเราไม่มีการสงเคราะห์กัน ก็มีแต่ความเสื่อมทรามลงไปเรื่อยๆ ผลสุดท้ายก็ตัดญาติขาดมิตร ไม่รู้จักกันไม่รู้ว่าใครเป็นญาติ ใครไม่เป็นญาติ

เมื่อเราไม่ไปหามาสู่กัน บ้านเฮาเพิ่นว่า **แก้วบ่ขัดสามปีเป็นแฮ่ พี่น้องบ่แหว่สามปีเป็นเพิ่น** หมายความว่าถ้าเราไม่มีการสงเคราะห์กัน เราไม่มีการไปหามาสู่กัน ผลสุดท้ายก็ลืมเลือนกัน จำกันไม่ได้ การสงเคราะห์ญาตินี้ ถือว่าเป็นมงคลทั้งในปัจจุบันและอนาคต ถ้าว่าเรามีการสงเคราะห์กันนี้ ก็นับว่าเป็นมงคลอันสูงสุด ดังพระพุทธพจน์ที่ได้ยกไว้เป็นนิกเขปบทในเบื้องต้นนั้นว่า

ญาตกานญฺจ สงฺคโห เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.

การสงเคราะห์ญาติ เป็นมงคลอันประเสริฐสุด

ส่วนการไม่สงเคราะห์ญาตินี้ ถือว่าเป็นการตัดอนาคตอีกเหมือนกัน ถ้าว่าเราคิดว่าอนาคตจึงจะสงเคราะห์ญาติ คือตายไปแล้วเกิดชาติใหม่โน้น จึงจะมาสงเคราะห์ญาติ มันก็สงเคราะห์กันไม่ได้ หรือว่าบางครั้ง ผู้นั้นอาจจะเคยเป็นญาติของเรามาก่อน เราอาจจะระลึกได้อยู่ว่าคนนี้เคยเป็นญาติของเรามาก่อน เราก็ทำการสงเคราะห์ แต่เมื่อสงเคราะห์ไปแล้ว ก็อาจจะไม่เกิดประโยชน์อะไรทั้งสองฝ่าย ถ้าว่าเราไม่สงเคราะห์ญาตินั้น ปัจจุบันก็ไม่มีการสงเคราะห์ญาติ วันหน้าเราก็ไม่มีการสงเคราะห์ญาติของเราก็มีแต่จะได้รับความอับเฉาเสื่อมโทรมลงไปตามลำดับ

อุปมาเหมือนกับพระจันทร์ในข้างแรม มีแต่มืดเข้าไปทุกวันๆ แต่ละวันๆ ก็มืดเข้าไปทุกวันๆ ผลสุดท้ายก็ถึงวันพระจันทร์ดับ ไม่มีแสงสว่างโผล่ออกมาให้เราเห็น ฉันใด ถ้าว่าพวกเราทั้งหลายไม่มีการสงเคราะห์ญาติแล้ว ก็จะมีแต่ความอับเฉาเสื่อมโทรมลงไปทุกวัน บ้านเมืองก็ระส่ำระสายไม่มีความสามัคคีปรองดองเป็นน้ำหนึ่ง ใจเดียวกัน

แต่ถ้าพวกเราทั้งหลายมีการสงเคราะห์ญาติ เอาใจใส่

ในการสงเคราะห์ญาติ ไปหามาสู่กัน ช่วยเหลือสงเคราะห์กัน ด้วยอามิสบ้าง ด้วยธรรมะบ้าง ผู้นั้นก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง วัฒนาถาวรตลอดไป

อุปมาเหมือนพระจันทร์ในข้างขึ้น มีแต่จะส่องแสงสว่างขึ้นไปตามลำดับๆ วันนี้สว่างแค่นี้ วัน ๒ ค่ำสว่างขึ้นไปอีก ๓ ค่ำสว่างขึ้นไปอีก ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ ๖ ค่ำ ๗ ค่ำ สว่างขึ้นไปอีก แล้วก็สว่างขึ้นไปเรื่อยๆ จนพระจันทร์วันเพ็ญแล้วก็แผ่รัศมีคือแสงสว่างนั้นเต็มทั่วไปทั้งหมด ฉันใด

การที่เราทั้งหลายเอาใจใส่สงเคราะห์ญาติของเราด้วยการให้อามิสสิ่งของก็ดี ด้วยการให้ธรรมะก็ดี ย่อมจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง วัฒนาสถาพรตลอดไป แล้วก็จะมีความสามัคคีปรองดอง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อระหว่างหมู่ญาติต่อหมู่ญาติมีความสามัคคีกัน บ้านก็สามัคคีกัน ระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้านก็มีความสามัคคีกัน ระหว่างตำบลต่อตำบล อำเภอต่ออำเภอ จังหวัดต่อจังหวัด ก็มีความสามัคคี ปรองดอง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ญาติโยม ท่านสาธุชนทั้งหลาย คนเราทั้งหลายนั้นเมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว มีทรัพย์สินเงินทองพอจะอยู่จะกิน มีพอจะอยู่จะใช้ แต่เราไม่ใช้ไม่กิน และก็ไม่ทำบุญกุศล

ศีลทาน ถึงจะมีทรัพย์มากสักปานใด ก็ถือว่า เป็นคนยากจนข้นแค้นอนาถา ไม่มีเงินไม่มีทอง ไม่สามารถที่จะได้รับประโยชน์อะไรจากการมีทรัพย์สมบัตินั้น ในโลกนี้เราก็ยังไม่ได้รับความสุขจากการมีทรัพย์

เมื่อตายไปแล้วไปเกิดชาติใหม่ เราก็ยิ่งจะเป็นคนจนข้นแค้นอนาถา ถือกระเบื้องขอทาน ถือกะลาขอข้าว หากินฝืดเคือง ต้องขอบ้านขอเมืองเขากินจึงจะได้กิน ตัวอย่างเรื่อง **อปุตตกเศรษฐี**[๑]

มีเรื่องเล่าว่า เศรษฐีคนหนึ่ง มีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ แต่ไม่มีบุตร เศรษฐีคนนั้นเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียวทรัพย์สมบัติ เวลาจะรับประทานอาหาร ก็รับประทานแต่ของบูดๆ ราๆ เวลาจะบริโภคผลไม้ ก็บริโภคแต่ผลไม้ที่เน่าๆ เสียๆ เวลาจะนุ่งจะห่ม ก็นุ่งห่มแต่ของเก่าๆ อันหาราคาค่างวดมิได้ เป็นคนตระหนี่มาก หลังจากนั้นมาไม่นาน เศรษฐีคนนั้นก็ถึงแก่กรรม

ตทา ราชา ครั้งนั้น สมเด็จพระราชาทรงทราบว่า เศรษฐีคนนี้เขาไม่มีบุตร จึงสั่งเจ้าหน้าที่คลังหลวงทั้งหลาย

---

[๑] ขุททกนิกาย คาถาธัมมบท เล่ม ๑ ภาค ๒ ตอน ๔ หน้าที่ ๓๒๙

ไปขนทรัพย์ทั้ง ๘๐ โกฏิของเศรษฐีนั้นมาไว้ในคลังหลวง สำหรับอปุตตกเศรษฐีนั้น เมื่อจุติจากอัตภาพนั้นแล้ว ก็ไปบังเกิดในท้องคนขอทาน เมื่อไปเกิดในท้องคนขอทานนั้น ระหว่างคนขอทานนั้นมีเป็นจำนวนมาก เขาก็แบ่งกันเป็นกลุ่มๆ วันนี้กลุ่มนี้ไปขอทานบ้านโน้น กลุ่มนี้ไปขอทานบ้านนี้ กลุ่มนี้ไปขอทานบ้านนั้น สลับกันไป

ทีนี้วันไหนที่มารดาของ**ทารก**(อดีตชาติคืออปุตตกเศรษฐี)นั้นไปด้วย วันนั้นก็ขอไม่ได้ คนขอทานทั้งกลุ่มนั้นแหละ จะขออะไรไม่ได้เลย แม้แต่ข้าวขันเดียว เงินหนึ่งบาทก็ขอไม่ได้ ผลสุดท้ายเขาก็เลยไม่ให้ไปด้วย ไม่ให้ไปขอทานกับเขา เขาให้อยู่บ้าน ให้อยู่ที่พัก เมื่อคนขอทานทั้งหลายเหล่านั้นไปขอทานได้แล้ว จึงแบ่งข้าวปลาอาหารเงินทองให้อยู่ให้กินสืบไปวันๆ พอประทังชีวิตไว้

ครั้นจำเนียรกาลนานมา เมื่อถือครรภ์ถึง ๙ เดือนแล้ว ก็คลอดบุตรออกมา เมื่อคลอดบุตรออกมาแล้ววันไหนเอาบุตรไปขอทานด้วย วันนั้นก็เป็นอันว่าไม่ได้แม้แต่ข้าวขันเดียว เงินบาทเดียวก็ไม่ได้ เพราะเหตุไรเพราะเหตุที่(ชาติก่อน)อปุตตกเศรษฐีนั้นมีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ แต่แม้สตางค์เดียวก็ไม่เคยทำบุญทำทานเลย

เป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว จะรับประทานอาหาร ก็รับประทานแต่ของที่มันบูดๆ ราๆ จะบริโภคผลไม้ ก็บริโภคแต่ผลที่มันเน่าๆ เสียๆแล้ว จะนุ่งจะห่ม ก็นุ่งห่ม แต่ของที่เก่าหาราคาค่างวดมิได้ เขาเรียกว่า **เศรษฐีขี้ทุกข์** มีทรัพย์สมบัติ แต่ก็ไม่สามารถทำทรัพย์สมบัติ ให้เกิดประโยชน์ได้

ครั้นทารกนั้นเจริญวัยขึ้นมา เวลาจะไปขอทาน ทีนี้ มารดาต้องเอาไปฝากไว้กับพวกเด็กชาวบ้านทั้งหลาย แล้วก็ ไปขอทาน กลับมาแล้วจึงมารับเอาลูกของตนไป วันหนึ่ง ในขณะที่จะไปขอทานในเมือง แล้วก็เอาบุตรของตนนี้ไป ฝากไว้กับทารกทั้งหลาย ใกล้ประตูเมือง

สตฺถา ปิณฺฑาย อาคนฺตฺวา วันนั้น องค์สมเด็จพระ-บรมศาสดา พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายเสด็จเที่ยว บิณฑบาตในพระนคร เมื่อพระองค์เสด็จไปถึงที่ที่เด็กทารก นั้นเล่นอยู่กับเด็กทั้งหลาย ทรงแย้มพระโอษฐ์ บ้านเราว่า ทรงยิ้ม คือพระพุทธเจ้านั้นไม่หัวเราะเหมือนกับพวกเรานะ ไม่ยิ้มเหมือนพวกเรา จะมีอาการเฉยอยู่ตลอดเวลา แต่อาการเฉยของพระองค์นั้น ไม่ใช่ว่าเป็นเพราะมีใจจืดใจ ดำนะ แต่ว่าทรงเปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา เมื่อมีเหตุ

อะไรๆ เกิดขึ้น พระองค์จึงแย้มพระโอษฐ์ ในเมื่อพระองค์ทรงแย้มพระโอษฐ์ คือยิ้มออกมาเท่านั้นแหละ

พระอานนท์ก็รู้ทันที พระพุทธเจ้าข้า มีเหตุอะไรหรือพระองค์จึงทรงแย้มพระโอษฐ์ ดูกรอานนท์ อปุตตกเศรษฐีมาเกิดในครรภ์ของคนขอทานในที่นี้แล้ว ดูสินี่ เมื่อก่อนโน้นเขาเป็น**อปุตตกเศรษฐี** มีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ แต่เขาไม่ทำบุญทำทาน ตายแล้วจึงมาเกิดอยู่ในท้องคนขอทาน เกิดมาแล้วก็มีรูปร่างอัปลักษณ์ ไม่เหมือนกับคนทั้งหลายชาวบ้านเขา

ขณะนั้นพระอานนท์จึงกราบทูลไปว่า พระพุทธเจ้าข้าเพราะเหตุไร เรื่องนี้จึงเป็นอย่างนี้ พระพุทธองค์ก็จึงทรงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อก่อนโน้น อปุตตกเศรษฐีนี้สาเหตุที่เขาได้เป็นเศรษฐี หรือเกิดในตระกูลเศรษฐีนั้น ก็เพราะว่าเขาได้ทำบุญทำทานไว้ในชาติปางก่อน แต่ที่เขาไม่มีบุตรนั้น เพราะว่าเขาได้ฆ่าบุตรของพี่ชายของเขา แล้วพระองค์ก็ทรงนำเอาอดีตนิทานแต่ปางก่อนโน้นมาเล่าสู่พระภิกษุทั้งหลายฟังว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอดีตกาลล่วงมานานแล้ว เมื่อครั้งพระโพธิสัตว์ยังบำเพ็ญบารมีอยู่ ได้เกิดในตระกูล

เศรษฐี มีน้องชายคนหนึ่ง น้องชายนั้นก็คืออปุตตกเศรษฐีคนนี้แหละ และเศรษฐีนั้นก็มีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ เมื่อจำเนียรกาลล่วงมา บิดามารดาตาย ทรัพย์สมบัติทั้งหลายก็ตกเป็นมรดกของพี่ชายและน้องชาย สำหรับพระโพธิสัตว์เจ้าผู้เป็นพี่ชายก็แบ่งมรดกนั้นออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งก็ให้น้องชาย ส่วนหนึ่งก็เป็นของตัวเอง

ครั้นจำเนียรกาลนานมา พระโพธิสัตว์เจ้าแต่งงานแล้ว ก็ได้บุตรชายคนหนึ่ง เมื่อได้บุตรชายแล้ว อยู่มาวันหนึ่งก็มาพิจารณาเห็นว่า การอยู่ครองฆราวาสนี้ เต็มไปด้วยโทษทุกข์ มีความคับแค้นมาก เกิดความเบื่อหน่ายในการครองฆราวาส เห็นว่า**การบรรพชานี้มีช่องว่างพอมีทางที่จะแสวงหาบุญกุศลให้ภิญโญยิ่งๆ ขึ้นไป** เมื่อคิดได้อย่างนี้แล้ว จิตใจก็น้อมไปในการบรรพชา

จึงได้เรียกน้องชายนั้นมาว่า ดูกรน้องที่รักของพี่ สำหรับทรัพย์สมบัติ ทั้งหมด พร้อมทั้งบุตรชายและภรรยาของพี่นี้ พี่ขอมอบให้แก่เธอ คือมอบให้ทั้งภรรยาด้วย มอบให้ทั้งบุตรด้วย และก็มอบให้ทรัพย์สมบัติด้วย แต่สำหรับพี่นั้นจะขอลาบวช เสร็จแล้วก็ออกไปบวชเป็นฤๅษีดาบสอยู่ในป่าหิมพานต์ เจริญพรหมวิหารจนได้ฌาน ได้อภิญญาโลกีย์

เหาะเหินเดินอากาศได้

แต่สำหรับน้องชายที่อยู่ทางบ้าน เมื่อได้พี่สะใภ้มาเป็นภรรยาแล้ว ก็มีบุตรเกิดขึ้นมาอีกคนหนึ่ง เมื่อบุตรเกิดขึ้นมาแล้วก็มาคิดว่า เรามีบุตร ๒ คนแล้ว เป็นบุตรของพี่ชายคนหนึ่ง และก็เป็นบุตรของเราคนหนึ่ง ถ้าว่าบุตรของพี่ชายยังอยู่นี้ ทรัพย์สมบัติทั้งหลายทั้งปวงนั้น ก็จะต้องแบ่งออกเป็นสองส่วน เป็นของบุตรชายของพี่ชายนั้นส่วนหนึ่ง เป็นมรดกของบุตรเราส่วนหนึ่ง อย่ากระนั้นเลย เราฆ่าบุตรพี่ชายนั้นดีกว่า เราเหลือไว้แต่บุตรของเรา

วันหนึ่ง ก็เลยชักชวนหลานชายนั้นลงไปท่าน้ำ เมื่อไปถึงท่าน้ำแล้วก็ชวนลงอาบน้ำ เมื่อลงอาบน้ำแล้วก็กดหลานชายนั้นให้จมน้ำตายไป เมื่อหลานตายไปแล้ว ก็กลับมาถึงบ้าน เล่าให้ภรรยาฟังว่า บุตรของท่านตายแล้ว สำหรับภรรยาผู้เป็นพี่สะใภ้นั้นก็ร้องห่มร้องไห้ มีความอาลัยอาวรณ์นึกถึงบุตรของตน

ขณะนั้น ก็ร้อนถึงพระโพธิสัตว์ ซึ่งไปบำเพ็ญพรตเป็นฤาษีอยู่ที่ป่าหิมพานต์ เพราะได้สำเร็จอภิญญาแล้วก็รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง จึงมาสู่บ้านน้องชาย เพื่อจะแสดงโทษของกรรมทั้งปวงให้ปรากฏ เมื่อมาถึงบ้านน้องชายแล้ว ก็พักอยู่

ที่บ้านของน้องชาย บรรดาญาติโยมทั้งหลายก็พากันเลื่อมใส พากันมาถวายจตุปัจจัยไทยธรรม

เมื่อฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว ก็เรียกน้องชายเข้ามาใกล้ว่า ดูกรน้องชาย เรื่องหลานที่ตายไป หรือบุตรของเราที่ตายไปนั้น มันเป็นเพราะเหตุไร สำหรับน้องชายก็เรียนว่า บุตรของท่านนั้นมันตกน้ำตาย ฤๅษีพี่ชายก็พูดขู่ทันทีว่า เจ้าทำบาปทำกรรมถึงขนาดนี้ยังจะมาโกหกพี่อยู่หรือ ความเป็นไปทั้งหมดนั้น พี่รู้หมดแล้วนะ

ก็เธอเองเป็นผู้กดคอหลานชาย กดคอลูกชายของฉันให้จมน้ำตายไป ไฉนยังมีหน้ามาหาว่า เขาตกน้ำตาย เธอไม่รู้หรือว่าการฆ่าคนนี้ โทษของเธอที่ฆ่าคนที่มีชาติเสมอกันนี้ เมื่อตายไปแล้วต้องตกอเวจีมหานรก หมกไหม้อยู่ในนรกโน้น พ้นจากนรกแล้ว จึงจะมาเกิดเป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นสัตว์ดิรัจฉาน เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในมหรรณพภพสงสาร ทนทุกข์ทรมานอยู่อีกนาน ไม่รู้จักจบจักสิ้น เพราะฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เธออย่าได้ทำบาปทำกรรมเช่นนี้อีกเลย

เธอจงพยายามทำบุญทำทานเถิดสำหรับทรัพย์สมบัติทั้งหลายทั้งปวงนั้น จงนำออกมาใช้ให้มันเป็น

ประโยชน์ จงนำออกมาบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศลจนกว่าเราจะจากโลกนี้ไป เพราะว่า ทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ที่เธอมีอยู่นี้ เป็นของไม่มีแก่นสาร เป็นของกลางสำหรับโลก เรายังไม่เกิดขึ้นมา มันก็มีอยู่อย่างนี้ เมื่อเราเกิดขึ้นมาแล้ว เราก็ได้ใช้ได้สอยทรัพย์สมบัติทั้งหลายเหล่านี้ ถ้าเรารู้จักใช้จักจ่าย มันก็เกิดประโยชน์โสตถิผลแก่เรา ถ้าเราไม่รู้จักใช้จักจ่าย ไม่รู้จักเอามาให้เกิดประโยชน์ มันก็ไม่เกิดประโยชน์ และทรัพย์สมบัตินี้มันก็ตกอยู่ใน**ภัยทั้ง ๔** คือ

๑. บางครั้งพระราชามายึดเอาสมบัติไปนี้ เธอจะห้ามได้หรือ

๒. บางครั้งเกิดโจรภัยโจรมาฉกชิ่งวิ่งราว หรือมาจี้มาปล้นเอา เธอจะขัดขวางเขาได้หรือ

๓. บางทีเกิดไฟไหม้ป่าบ้าง เกิดไฟไหม้บ้านบ้าง ไหม้ทรัพย์สมบัติทั้งหลายทั้งปวงนี้ให้ฉิบหายวายวอดไป เธอจะห้ามไฟได้หรือ

๔. บางทีเกิดอุทกภัย น้ำท่วมทรัพย์ทั้งปวงเหล่านี้ เธอจะห้ามได้หรือ หรือบางทีเราขนเอาทรัพย์สมบัติทั้งปวงนี้ ไปค้าในทางเรืออย่างนี้ เกิดเรือแตกเรืออับปาง เธอจะสามารถห้ามเรือของเราไม่ให้แตก เธอจะสามารถห้ามทรัพย์

สมบัติทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ไม่ให้มันจมไปในน้ำได้หรือ

เมื่อน้องชายจำนนต่อเหตุผล จึงกล่าวต่ออีกว่า ดูกรน้องที่รักของพี่ นอกจากทรัพย์สมบัติทั้งหลายทั้งปวงมันจะเป็นของไม่มีแก่นสาร จะต้องอันตรธานไปด้วยภัยทั้ง ๔ คือ ราชภัย โจรภัย อัคคีภัย และอุทกภัยแล้ว แม้แต่ร่างกายของเราก็ไม่เป็นแก่นสารเหมือนกัน เพราะว่าอัตภาพร่างกายนี้ เป็นเหมือนกับของที่ยืมเขามาใช้ชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น เหมือนกับของที่ยืมเขามาบำเพ็ญประโยชน์ บำเพ็ญกุศล แต่เมื่อเรายืมเขามาแล้วกลับไม่รู้จักใช้ร่างกายให้เป็นประโยชน์ ก็ไม่เป็นประโยชน์ สำหรับเรา ไม่กี่วันเรา ก็ต้องส่งคืนเขาไปคือร่างกายทั้งปวงนี้ ก็จะเปื่อยเน่าทับถมลงไปในพื้นแผ่นดิน ซึ่งเป็นเจ้าของเดิมของเขา

เพราะฉะนั้น ร่างนี้มันก็มีภัยเหมือนกัน อะไรเป็นภัยของร่างกาย คือ

๑. **ชาติภัย** คือความเกิด การเกิดบ่อยๆ นี้ก็เป็นทุกข์เหลือทน ญาติโยมทั้งหลาย ท่านทั้งหลายที่เคยเห็นการเกิดแล้วก็คงนึกได้ว่า การเกิดนี้มันเป็นทุกข์มากน้อยแค่ไหนเพียงไร แม่ก็เป็นทุกข์ สำหรับทารกที่จะเกิดก็เป็นทุกข์ นึกดูสิว่าเรามาถือปฏิสนธิในครรภ์มารดานั้น ๙ เดือน

๑๐ เดือนนั้น มันเป็นทุกข์ทรมานมากน้อยแค่ไหนเพียงไร เพราะฉะนั้น การเกิดนี้ก็เป็นภัย

๒. ชราภัย ความแก่ก็เป็นภัย เพราะว่าคนเราเมื่อแก่ขึ้นมาแล้ว กำลังวังชาก็หมดไป สติปัญญาก็เสื่อมไป การงานทุกอย่างที่เราเคยทำด้วยเรี่ยวแรงกำลังของเราก็เสื่อมไป ความแก่นี้ก็ถือว่าเป็นภัยของเราเหมือนกัน

๓. พยาธิภัย ความเจ็บก็เป็นภัย เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็มีแก่ มีแก่แล้วก็มีเจ็บ ความเจ็บนี้แหละก็ถือว่าเป็นภัยอันน่ากลัวเหมือนกัน เรามีอะไรมันเจ็บอันนั้น เรามีตามันเจ็บตา มีหูมันเจ็บหู มีหัวมันเจ็บหัว มันปวดศีรษะ มีปากเจ็บปาก มีจมูกเจ็บจมูก มีแขนมีขาเจ็บแขนเจ็บขา มีตับ มีไต มีกระเพาะอาหาร มีดี มีไส้ใหญ่ ไส้น้อย มันเจ็บทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ความเจ็บนี้ก็ถือว่าเป็นภัยของร่างกาย

๔. มรณภัย ความตายก็ถือว่าเป็นภัย เป็นภัยอันยิ่งใหญ่ไพศาล เพราะว่าความตายนี้ไม่ไว้ชีวิตแก่ใครผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะว่ามฤตยูราชนี้เป็นผู้มีอำนาจกล้า มีเสนาใหญ่อันความตายนี้ เราจะไปหลีกลี้หนีความตายอยู่ที่ไหนก็ไม่ได้ เราจะไปจมอยู่ในน้ำ ไปอยู่ในถ้ำ หรือจะเหาะเหินเดินอากาศอยู่ก็ตาม หรือจะมาบวชเป็นพระเป็นเณร

เป็นปะขาวแม่ชี เพื่อจะหนีความตายนั้น หนีไม่ได้ แม้แต่องค์สมเด็จพระจอมไตรศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราก็ยังนิพพาน

เหตุนั้น ความเกิด แก่ เจ็บ ตายนี้ จึงถือว่าเป็นภัยของชีวิต เมื่อพระโพธิสัตว์ให้โอวาทแก่น้องชายเช่นนี้แล้วก็ให้โอวาทต่อไปว่า เพราะฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด พยายามทำบุญทำทานไปอย่าได้ประมาท พยายามให้ทาน รักษาศีล ไหว้พระ ทำวัตรสวดมนต์ ฟังเทศน์ เจริญสมถภาวนา เจริญวิปัสสนาภาวนา เพื่อให้เห็นร่างกาย รูป นาม ขันธ์ ๕ นี้ เป็นอนิจจังไม่เที่ยงต้องดับไป เป็นทุกขัง ทนอยู่ไม่ได้ต้องดับไปเป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ต้องดับไป

อย่าได้เป็นคนประมาท อย่ามัวคิดว่าทรัพย์สมบัติสามี ภรรยา เรือกสวนไร่นาทั้งหมดนี้เป็นของเรา ให้ถือว่าอันนี้เป็นของกลางสำหรับโลก วันหนึ่งเราก็จะจากไป เรามาเกิดนี้ เรามาด้วยบุญบาปของเรา เราจะตายจากโลกนี้ไปเราก็อาศัยแต่บุญบาปเท่านั้นไป

สำหรับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สามี ภรรยา ถึงจะมีความรักความหวงแหนสักเท่าใด ก็ไม่มีใครที่จะป้องกันเรา

ได้เลย พ่อแม่แสนที่จะรักก็จะต้องจากไป ลูกๆ หลานๆ แสนที่จะรักจะหวงแหนก็ต้องจากไป สามีภรรยาแสนที่จะห่วง แสนที่จะหวงแหน แสนที่รักก็จะจากไป ฉะนั้น เธออย่าเป็นผู้ประมาท พยายามสั่งสมคุณงามความดีต่อไปเถิด

เมื่อฤาษีดาบสพระโพธิสัตว์เจ้าให้โอวาทแก่น้องชายแล้ว ก็กลับไปสู่ป่าหิมพานต์ตามเดิม ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เศรษฐีนั้นก็ตั้งอกตั้งใจบำเพ็ญทาน คือตั้งโรงทานไว้ที่หน้าบ้านของตน แล้วก็ให้ทานตลอดเรื่อยๆ มาจนหมดอายุขัย ก็อานิสงส์ที่เขาได้ทำบุญทำทานนั้นแหละ เมื่อเขาเกิดขึ้นมาในชาตินี้ เขาจึงได้เป็นเศรษฐีมีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ

เพราะฉะนั้น ญาติโยมทั้งหลาย หลวงพ่อเคยสอนอยู่เสมอๆ ว่า คนเราเกิดขึ้นมาแล้วอย่าตระหนี่ มีทรัพย์สมบัติพอที่ทำบุญทำทาน ก็จงทำบุญทำทาน การทำบุญทำทานนี้ อยู่ในโลกนี้มันก็ได้ประโยชน์ได้**อานิสงส์** คือ

๑. **ปิโย** จะเป็นที่รักใคร่นับถือของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๒. **ภโช** ย่อมเป็นที่สมาคมคบหาของบุคคลทั้งหลายทั้งปวง และเทวดาทั้งหลายทั้งปวงย่อมรักษา

๓. **กิตฺติสทฺโท** ชื่อเสียงอันดีงามย่อมฟุ้งขจรไปใน

ทิศานุทิศ

๔. วิสารโท ย่อมเป็นผู้มีความองอาจกล้าหาญแกล้วกล้า ไม่สะทกสะท้านในเวลาเข้าสมาคมบริษัท

๕. สุคติ เวลาจะตายนั้น ย่อมเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ ไม่หลงตาย คือเวลาจะตายนั้น ก็นึกถึงบุญถึงกุศลของตนได้อยู่ เมื่อตายแล้วไปเกิดภพใหม่ชาติใหม่ ก็จะเป็นคนร่ำรวยมั่งมีศรีสุข เพียบพูนสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สมบัติศฤงคารบริวารนานาประการ ไม่อดไม่อยาก

เหตุนั้น เศรษฐีที่เขาทำบุญทำทานไว้แล้วแต่ในชาติปางก่อน เมื่อมาเกิดในชาติศาสนาของพระพุทธเจ้าของเรานี้ เขาจึงได้เป็นเศรษฐีมีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ เมื่อเขาเกิดขึ้นมาแล้ว ทุกชาติๆ นั้น รวม ๖ ชาติ ไม่เคยมีบุตรเลย ๖ ชาติถัดๆ กันมานี้ ไม่เคยมีบุตรเลย เพราะเหตุไร เพราะโทษที่ฆ่าหลานชายที่เป็นบุตรของพี่ชายตนในชาติปางก่อน เมื่อเกิดมาในชาติไหนๆ ก็ไม่มีบุตรกับเขา จนตลอดถึงชาติที่ ๗ นั้นก็ยังไม่มีบุตรอยู่ นี่ก็เป็นโทษเพราะการที่ฆ่าผู้อื่นและสัตว์อื่น เมื่อฆ่าแล้ว นอกจากจะไปตกนรกแล้ว เกิดขึ้นมาแล้วก็ยังไม่มีบุตร

เพราะฉะนั้น วันนี้คณะญาติโยมทั้งหลาย เราจึงได้

พร้อมเพรียงกันมาบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล เพื่อระลึกถึงญาติของเรา เพื่อเป็นการสงเคราะห์ญาติของเราที่อยู่ร่วมกันในภพนี้ชาตินี้ ให้มีความจงรักภักดี มีความสามัคคีพร้อมเพรียง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน นอกจากนั้นก็เป็นการสงเคราะห์ญาติของเรา ที่ล่วงลับวายชนม์ไปแล้ว ในปรโลกเบื้องหน้า เพื่อที่จะได้อนุโมทนาสาธุการในส่วนบุญส่วนกุศลที่เราได้สั่งสมอบรมมานี้

เราทั้งหลายอย่าคิดว่า ญาติของเราตายไปแล้วจะไปสู่สุคติโลกมนุษย์สวรรค์ หรือไปเกิดไปสู่พรหมโลกหรือจะไปสู่พระนิพพานได้ทั้งหมด บางทีญาติของเราอาจจะมีความชั่วช้าบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งไม่เปิดเผยแก่เราให้เรารู้ก็ได้ เมื่อตายไปแล้ว ก็อาจจะไปตกนรก ไปเกิดเป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นสัตว์ดิรัจฉานไปก็ได้

เพราะฉะนั้น วันนี้ ซึ่งเป็นวันกตัญญู เป็นวันระลึกถึงญาติ เราก็มาทำบุญทำทาน กล่าวสังฆทาน เป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติของเรา เมื่อญาติของเราได้รับได้อนุโมทนาแล้ว ก็จะหายจากความทุกข์ความเดือดร้อนก็จะไปบังเกิดในภพใหม่ชาติใหม่ต่อไป เหมือนกันกับญาติของ**พระเจ้าพิมพิสาร** ซึ่งเป็นเปรตตอดอาหารมาถึง ๙๑ กัป

นับตั้งแต่ภัทรกัปนี้ถอยหลังไป เพราะอะไร จึงเกิดเป็นเปรต เพราะการกินของสงฆ์นี้เอง

ญาติโยมชาวบ้านเราทั้งหลาย ก็ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ในขณะที่เราทั้งหลายพากันทำงานปริวาสหรือทำบุญปริวาสกรรมนี้ ขอให้เรานั้นได้ตระหนัก เพราะว่า ของทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ญาติโยมนำมาถวายไว้ในโรงครัวนั้น เขาไม่ได้นำมาไว้เฉยๆ เขากล่าวคำถวายสังฆทานเสียก่อนว่า **สงฺฆสฺส โอโณชยาม** คือหมายความว่า ของทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ถวายเป็นสงฆ์ เมื่อถวายเป็นสงฆ์แล้ว

ทีนี้ พระรูปใดรูปหนึ่ง เอาไปฉันโดยพลการแล้ว ก็ฉันไม่ได้ สามเณร ปะขาว แม่ชีผู้ใดผู้หนึ่งจะเอาไปฉันโดยพลการ ก็ฉันไม่ได้ โยมคนใดคนหนึ่งจะเอาไปรับประทานโดยพลการนั้นไม่ได้ ต้องทำถวายสงฆ์เสียก่อน เมื่อถวายสงฆ์ไปแล้ว เมื่อเหลือจากส่วนของสงฆ์นั้น เราจึงเอามารับประทานต่อไป จึงจะไม่เป็นบาป จึงจะไม่เป็นกรรมต่อไป

สำหรับญาติของพระเจ้าพิมพิสารก็เหมือนกัน เมื่อก่อนโน้น เป็นเจ้าหน้าที่คลังหลวง คือพระญาติทั้งหลายที่เป็นเปรตนั้น เมื่อพระราชาไม่สามารถจะมาเลี้ยงพระเจ้า

พระสงฆ์ได้ ก็มอบทรัพย์สมบัติทั้งหลายให้ผู้รักษาคลังของพระเจ้าแผ่นดินนั้น ให้นำทรัพย์สมบัติทั้งหลายเหล่านี้มาทำเช่น ภัตตาหารเช้าเพลถวายแก่พระสงฆ์

แต่เมื่อได้ทรัพย์แล้ว ไม่นำมาทำภัตตาหารถวายแก่พระสงฆ์ ไปใช้เสียอย่างอื่น นำไปใช้อย่างโน้นบ้าง นำไปใช้อย่างนี้บ้าง ผลสุดท้าย ตายไปแล้วก็ไปเกิดเป็นเปรตอดอาหารอยู่ถึง ๙๑ กัป เมื่อถึงศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรานี้

เวลาพระเจ้าพิมพิสารทำบุญทำทานนั้น พระองค์ไม่ได้ทรงอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ เปรตทั้งหลายนั้นก็มาส่งเสียงร้องให้พิลึกสะพรึงกลัว หนังหัวพองสยองเกล้าน่ากลัว น่าขยาด น่าเกรงขาม พระเจ้าพิมพิสารจึงเข้าไปกราบทูลองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์จึงทรงแสดงให้ฟัง เสร็จแล้วพระเจ้าพิมพิสารก็ทำบุญสุนทานอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลเป็นสังฆทานไปให้ เมื่อเปรตทั้งหลายได้อนุโมทนาแล้ว ก็ได้รับอาหารอิ่มหนำสำราญได้เครื่องนุ่งห่มอันเป็นทิพย์ ก็ไปบังเกิดในเทวโลกหายจากบาปจากอกุศลนั้น

และการทำบุญทำทานที่พวกเราทั้งหลายทำกันนี้

แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือเราทั้งหลายส่วนมากก็มีห่อข้าวน้อย มาวางไว้ตามโบสถ์ ตามวิหาร ตามกำแพงวัด อันนี้ก็ได้เหมือนกัน แต่มันได้จำพวกหนึ่ง พวกนี้เขาเรียกว่า**อมนุษย์** หลวงพ่อจะขอเลยออกนอกเรื่องสักหน่อย พวกอมนุษย์นี้ คือเป็นเปรตจำพวกหนึ่งเหมือนกัน เปรตจำพวกนี้อาศัยอยู่ตามวัดตามวาเสียเป็นส่วนมาก อยู่ในวัดของเราก็มีเยอะเหมือนกัน

หลวงพ่อขอยกเรื่องที่เคยประพฤติปฏิบัติมาสาธกให้เห็นง่ายๆ แต่อย่าได้เข้าใจว่า หลวงพ่ออวดอุตตริมนุสสธรรมนะ คือบางครั้ง เวลานั่งสมาธิไปๆ มีเสียงใครมาขออะไรกินด้วยกันว่า ขอกินด้วยๆ อยู่ข้างโบสถ์ อยู่ข้างวัดของเรานี้แหละ หลวงพ่อนั่งสมาธิหลับตาอยู่ ก็มองไป เอ๊ มันเด็กที่ไหนมันมาขอกินอะไรด้วยกันนี้

บางครั้งก็มองไปว่า โอ๊ มันมีเนื้อมาแต่ที่ไหนหนอ ได้เนื้อแต่ที่ไหนมาแบ่งกันกิน เรามองไปๆ โอ๊ อันนี้ไม่ใช่เนื้อสัตว์ เป็นเนื้อมนุษย์ ถ้าเรารู้ว่าดังนี้ มันเป็นเนื้อมนุษย์ตื่นขึ้นมา ก็หมายถึงว่าคนโน้นตายแล้ว เจ้าของเนื้อน่ะตายแล้ว คือคนตายไปมันก็เอาเนื้อมากิน แต่บางครั้งมันไปเอาเนื้อวัว เนื้อควายมาแบ่งกันกิน ถ้าว่าเราเห็นว่าเป็นเนื้อวัว

เนื้อควายนั้น เราก็รู้ว่า ชาวบ้านของเราพากันฆ่าวัวฆ่าควายแล้ว นี่มันเป็นอย่างนี้

ทีนี้ถ้าเราเอา **ห่อข้าวน้อย** นี้แหละมาวางตามโบสถ์ตามวิหาร ตามสถานที่ต่างๆ ภายในวัด ก็พวกนี้แหละได้กิน แต่ญาติของเราไม่ได้กินหรอก แต่พวกนี้ได้กิน เขาได้กิน ก็ถือว่าเป็นบุญเป็นอานิสงส์เหมือนกัน ไม่ได้เป็นบาป ถือว่าเป็นบุญเหมือนกัน นี่พวกนี้ได้กิน เราอย่าหาว่าไม่ได้กิน ว่าแต่ว่าเรื่องนี้มันพูดกันยาก เพราะว่ามันเป็นเรื่องภายใน เป็นเรื่องกายทิพย์

หลวงพ่อขอยกเรื่องโยมคนหนึ่ง ที่อยู่ข้างบ้านของเรานี้แหละ เมื่อก่อนโน้นเขาเป็นคนไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใสในวัด ทั้งๆ ที่มีทรัพย์มากนะ ได้ข้าวปีหนึ่งเป็นพันสองพัน มีเงินทองจ่ายเหลือเฟือ แต่ว่าไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใสในพระศาสนา

อยู่มาปีหนึ่ง เขาป่วยเป็นโรคมะเร็งในมดลูก เมื่อเป็นโรคมะเร็งในมดลูก มันรักษาไม่หาย มันก็เน่าไปๆ ทุกวัน ก็มีกลิ่นๆ นั้นก็เหม็นคาวฟุ้งไปทั้งบ้าน บ้านอยู่ใกล้ๆ กัน ขนาดสองสามหลังคาบ้านนี้ ก็ยังถูกกลิ่นเหม็นๆ นั้น บรรดาสามีและลูกๆ หลานๆ ก็เมินเฉย ไม่เอาใจใส่ เขาก็

สะบักสะบอม นอนติดเสื่อติดหมอนอยู่นั่นหละ คือหมายความว่าเป็นคนครึ่งคนครึ่งผี

เวลามีคนจะตายในบ้านอีเติ่ง บ้านหัวนา บ้านห้วยยาง บ้านม่วงเฒ่า บ้านตาแหลว หรือบ้านด่านหม่วน แถวๆ นี้แหละ แกรู้ทุกคน เมื่อแกตื่นเช้าขึ้นมา แกพูดกับลูกกับหลานว่า โอ๊ วันนี้ คนโน้นตายแล้วเด้อ คนนั้นจะตาย คนนี้จะตาย แล้วก็ตายทุกคน

เพราะเหตุไร จึงเป็นอย่างนี้ เพราะว่าตอนกลางคืนนั้น มันจะมีพวกอมนุษย์พวกนี้แหละมาชวนว่า วันนี้ไปเอาเนื้อที่โน้นเถอะ วันนี้ไปเอาเนื้อที่นี้เถอะ ถ้าเขามาชวนแล้วแกก็ไปกับเขา เมื่อไปแล้ว ก็เห็นเขาเอาเนื้อ แกก็สังเกตว่า เอ๊ มันจะเนื้อที่ไหน มันก็เป็นคนนี่เอง มันเป็นนายสี มันเป็นนางมี มันเป็นนางลำดวนต่างหาก ไม่ใช่เนื้อที่ไหน แกก็ไม่เอากับเขา แต่ก็ไปกับเขา มากับเขา ตื่นขึ้นมา คนนั้นก็ตายทุกคน นี้มันเป็นอย่างนี้

หลังจากนั้นมา วันหนึ่ง แกสลบไป สลบไปเป็นเวลานาน จนข้ามคืนข้ามวันนั่นแหละ ญาติโกโหติกาทั้งหลายก็พากันหาไม้มาทำหีบ แต่ในขณะที่ยังไม่ได้ใส่โลงนั่นหละ แกก็ฟื้นขึ้นมา เมื่อแกฟื้นขึ้นมาแล้ว แกก็เล่าเรื่อง

ทั้งหมดให้ฟังว่า โอ๊ย เมื่อฉันสลบไปเมื่อตะกี้นี้ ที่จริงฉันไปนรก เขามาเอาฉันไปนรก นายนิรยบาลนั้นมาเอาไปนรก เมื่อเขาเอาไปนรก เขาบอกว่า จับตัวมาผิด เขาก็เลยมาส่ง

แต่ตอนไปนรกนั้น ฉันได้ไปดูนรกหลายๆ ขุม โอ๊ย พวกฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตายไปตกนรก ทนทุกข์ทรมาน ต้องมีหอกอันเป็นทิพย์ มีความร้อนโชน เขามาทิ่มมาแทง มีกามีแร้งมาจิกมาตอด อะไรนานาประการ ที่ท่านกล่าวไว้ในตำราที่เราเคยฟังเทศน์ฟังธรรมนั้น ไม่ผิดกันเลย แล้วก็สำหรับผู้ตกนรกนั้น เมื่อก่อนโน้นฉันคิดว่าจะตกนรก ก็เฉพาะชาวบ้านเท่านั้น เฉพาะญาติเฉพาะโยม เฉพาะคฤหัสถ์เท่านั้น ที่ไหนได้ **พระเณรก็ตกนรกเหมือนกัน**

แกว่าอย่างนี้ แล้วสังฆาฏิ สบง จีวรนั้น เขาเอาไปกองพะเนินกันจนสูงเท่าปลายต้นมะพร้าว ปลายตาล พระเณรทั้งหลายนั้นต้องลอยแหวกว่ายอยู่ในนรก ได้รับความทนทุกข์ทรมาน แต่ฉันก็ไม่สามารถที่ทนดูต่อไปได้ ก็จึงขอกลับบ้าน เขาก็มาส่ง ฉันจึงฟื้นขึ้นมานี้ เมื่อแกฟื้นขึ้นมาแล้ว ญาติโยมทั้งหลาย

ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา แกเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยศรัทธาปสาทะอันแรงกล้า ทำบุญทำทานไม่รู้จักหมดไม่รู้จัก

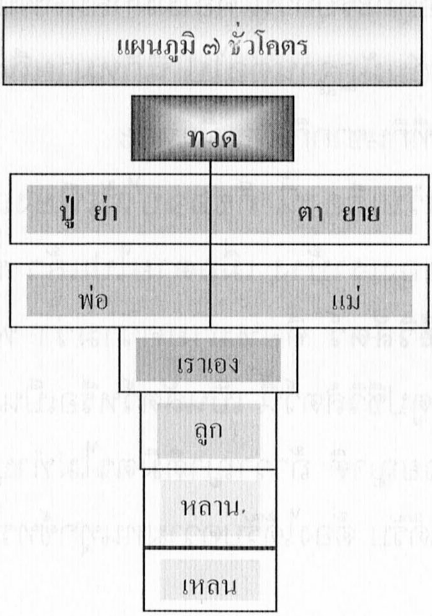
สิ้น สร้างภาพพระเวส สร้างผ้าป่า สร้างมหากฐิน หลวงพ่อนี้ยังได้รับกฐินของเขาด้วย ปีนั้น โยมคนนั้นทำบุญกฐินไม่มีใครรับกฐินของแก อาตมาก็เลยได้รับผ้ากฐิน เป็นองค์ที่กรานกฐินให้แกด้วยในปีนั้น อันนี้พูดกันเรื่องปัจจุบัน เราเอาห่อข้าวน้อยมาวางก็ พวกนี้ได้รับ

ที่นี้ เรื่องนี้ ก็มีพระพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้เป็นหลักฐานยืนยันเหมือนกัน อยู่ในเรื่องการเจริญอสุภกัมมัฏฐาน เวลาพระจะไปเจริญอสุภกัมมัฏฐานนั้นพระองค์ทรงตรัสว่า เราอย่าไปข้างทิศเหนือ เพราะอมนุษย์ที่สิงอยู่ในศพนั้นจะโกรธ เราให้เลี่ยงๆ ไปในทิศใดทิศหนึ่งที่ไม่มีกลิ่นอสุภะรบกวน คือไม่มีกลิ่นศพนั้นรบกวน เราจึงเจริญอสุภกัมมัฏฐานต่อไป นี่ก็หมายถึงอมนุษย์พวกนี้แหละ พวกที่กินซากกินศพนี้แหละ

สำหรับเรื่องนี้ ก็ขอจบไว้เพียงแค่นี้ ทีนี้หันมาเรื่องญาติของเราบ้าง เมื่อตายไปแล้ว หากว่าเป็นพวก**ปรทัตตูปชีวิสัตว์** คือหมายความว่า พวกไปเกิดเป็นพวกปรทัตตูปชีวิสัตว์นี้ เป็นสัตว์หรือเป็นอมนุษย์ที่มีชีวิตเนื่องอยู่ด้วยญาติ ถ้าว่าญาติมิตรไม่ทำบุญทำทานไปให้พวกนี้ก็ไม่ได้รับ ต้องได้รับความทนทุกข์ทรมานอยู่ร่ำไป

เมื่อเราทั้งหลายทำบุญอุทิศไปให้แล้ว พวกนี้ก็ได้รับ เมื่อรับแล้วก็อนุโมทนา เมื่ออนุโมทนาแล้วก็พ้นจากความทุกข์ทรมานทรกรรมมา ก็ไปบังเกิดในสุคติโลกมนุษย์สวรรค์ ตามบุญญาธิการที่ตนได้สั่งสมอบรมไว้แต่เมื่อก่อน และด้วยบุญญาธิการที่ญาติมิตรอุทิศไปให้ด้วย เหตุนั้นวันนี้พวกเราทั้งหลาย จึงได้มารวมกันทำบุญ เพื่อเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรม นึกถึงญาติของเราทั้งหลายที่ล่วงลับดับขันธ์ไปแล้ว จึงมาทำบุญทำกุศลแล้วอุทิศไปให้

เอาละ เท่าที่หลวงพ่อได้บรรยายมา ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลาจึงขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

การทำทรัพย์ให้มีแก่นสาร

โภโค ภิกฺขเว อสาโร สารํม กาตพฺโพ
กาโย ภิกฺขเว อสาโร สารํม กาตพฺโพ
ชีวิตํ ภิกฺขเว อสารํ สารํม กาตพฺพนฺติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจะรับประทานวิสัชนาในอสารกสูตร เพิ่มเติมเฉลิมศรัทธาของท่านทานาธิบดีและพุทธศาสนิกเมธีทั้งหลาย แต่บรรดามาสู่สถานที่นี้ วิถีจิตคิดจะทำประโยชน์แก่ตนขวนขวาย ซึ่งกองการกุศลเป็นต้นว่าได้สร้าง................... และได้ฟังพระสัทธรรมเทศนา ถวายอาหารบิณฑบาตจัดเป็นกุศลอย่างอุกฤษฏ์ แต่ไม่เต็มศรัทธา แล้วยังคิดกระทำมหกรรมการฉลองอีกด้วย อานิสงส์สร้างและฉลองทั้งสองนี้ ย่อมมีผลอันมาก อาจอำนวยวิบากผลให้แก่สาธุชนผู้ทำเช่นนั้น องค์สมเด็จพระชินสีห์ตรัสประทานไว้ว่า บุคคลผู้ทำเช่นนี้

ชื่อว่าทำของโลกีย์ให้เป็นโลกุตตระ ไม่วิบัติอันตรธาน เป็นแก่นสารสารประโยชน์สำหรับตัว ทำของชั่วให้เป็นของดี

ข้อนี้ ย่อมถูกต้องตามอนุสาสนี อันมีมาในอสารกสูตรว่า

โภโค ภิกฺขเว อสาโร สารํม กาตพฺโพ
กาโย ภิกฺขเว อสาโร สารํม กาตพฺโพ
ชีวิตํ ภิกฺขเว อสารํ สารํม กาตพฺพนฺติ ฯ

แปลความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์สมบัติไม่เป็นแก่นสาร ท่านทั้งหลายพึงทำให้เป็นแก่นสาร

อธิบายตามพุทธสุภาษิตว่า ทรัพย์ได้แก่วัตถุเครื่องปลื้มใจ สมบัติได้แก่ วัตถุอันถึงพร้อม ทั้งสองนัยนี้เมื่อเกิดมีแก่ผู้ใด ย่อมยังใจผู้นั้น ให้ปลื้มและเอิบอิ่มจึงเรียกว่า ทรัพย์สมบัติ จัดโดยประเภทมี ๒ อย่างคือ ทรัพย์มีวิญญาณครอง ได้แก่ ช้าง ม้า โค กระบือ สามีภรรยา ปศุสัตว์มี เป็ด ไก่ เป็นต้น เรียกตามบาลีว่า **สวิญญาณกทรัพย์**อย่างหนึ่ง **อวิญญาณกทรัพย์**อย่างหนึ่ง ได้แก่ แก้วแหวน เงินทอง ผ้าผ่อนแพรพรรณ แยกประเภทออกไป คือ สังหาริมทรัพย์ เคลื่อนที่ได้หนึ่ง

อสังหาริมทรัพย์ เคลื่อนที่ไม่ได้หนึ่ง รวมสองอย่างนี้เรียกตามบาลีว่า อวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์สองประเภทที่ได้แสดงมานี้

พระชินสีห์ตรัสว่า ไม่เป็นแก่นสาร เพราะตกอยู่ในอำนาจของภัยทั้ง ๔ คือ **ราชภัย โจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย** มาย่ำยีทรัพย์เหล่านี้ให้อันตรธานวิบัติไป เช่น ถูกราชการยึดทรัพย์ ถูกโจรฉกชิงวิ่งราว ฉ้อโกง เกิดไฟไหม้ให้ย่อยยับไป อุทกภัย น้ำท่วมให้ฉิบหาย หากจะคิดหาอุบายเอาทรัพย์เหล่านี้ไปฝังไว้ในดิน จมไว้ในน้ำ ถ้าฝังตื้นพวกโจรมาลักเอาไปเสีย ถ้าฝังลึกนักภูตผีปีศาจอาจทำให้เคลื่อนที่ได้

หากจมไว้ในอุทกวารี ย่อมมีนายพรานแหเอาไปกินเสีย ถึงแม้จะเก็บหอมรอมริบใส่กำปั่นลั่นกุญแจ หรือฝากไว้ในคลังและธนาคาร ปรารถนาจะไม่ให้อันตรธานก็เป็นอันไม่พ้นย่อมพุพังไปเป็นธรรมดา ท่านกล่าวว่า เป็นสาธารณะทั่วไปแก่บุคคลทุกจำพวก มิได้เฉพาะบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะถือกรรมสิทธิ์ไม่ได้ ทั้งชีวิตก็จะดับไป ทรัพย์แม้นิดหนึ่ง ย่อมติดตามไปไม่ได้ สมตามเทศนัยอันมีมาในมัชฌิมปัณณาสก์ มัชฌิมนิกายนั้นว่า

น นิยฺยมานํ ธนมนฺเวติ กิญฺจิ ทรัพย์นิดหนึ่งย่อมติดตามคนตายไปไม่ได้ เมื่อดับชีวิตินทรีย์แล้ว มิได้หอบหิ้ว หาบหามทรัพย์อย่างหนึ่งอย่างใดไป อย่าว่าแต่ทรัพย์ภายนอกเลย ถึงทรัพย์ภายในคือ สรีระร่างกาย เมื่อสิ้นลมอัสสาสะปัสสาสะแล้ว ย่อมเป็นเฉทกกรรม ขาดกระเด็นเด็ดออกจากกัน ทรัพย์ฟาดฟันบั่นรอนผู้หาปัญญามิได้ สมตามเทศนานัยอันมีมาในธรรมบทรับสมอ้างว่า

โภคตณฺหาย ทุมฺเมโธ หนฺติ อญฺเญว อตฺตานํ คนมีปัญญาทรามย่อมฆ่าตนเสีย เหมือนฆ่าผู้อื่น เพราะความอยากได้โภคทรัพย์ นับว่าเป็นเหตุให้ถึงความเศร้าโศกโศกา ดังอนุสาสนีอันมีมาในธรรมบทเป็นพยานว่า

กามโต ชายเต โสโก กามโต ชายเต ภยํ ความโศกก็ดี ภัยก็ดี เกิดจากของที่รัก เนื่องด้วยทรัพย์สมบัติเป็นของที่รัก ซึ่งเป็นของมนุษย์ก็ดี ของทิพย์ก็ดี อันเที่ยงยั่งยืนไม่มี

พระชินสีห์ทราบดังนี้จึงตรัสว่า ทรัพย์ไม่เป็นแก่นสาร ทรงตักเตือนเหล่าพุทธศาสนิกชนว่า ให้ทำทรัพย์อันไม่เป็นแก่นสาร ทำให้เป็นแก่นสารโดยบริหารแสดงว่าให้บริจาคทรัพย์ออกไปเป็นทานแก่ยาจก วณิพก คนกำพร้าอนาถา สละออกซึ่งจตุปัจจัยทั้ง ๔ มี จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ ทำให้เป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ฝากฝังไว้ในพระพุทธศาสนา ซึ่งเหมือนปัจจัยท่านทานาธิบดี สละทรัพย์ออกสร้างบูชาพุทธฎีกา เช่นนี้ชื่อว่าทำทรัพย์ให้เป็นแก่นสารไม่สาธารณะแก่ชนเหล่าอื่น เป็นอสาธารณะ **มัญเญสัง**ฝังไว้ในใจไม่บรรลัยด้วยน้ำประลัยกัลป์ ซึ่งจะมาทำให้หวั่นไหวไปด้วยภัยทั้ง ๔ มีโจรภัย เป็นต้น ตามนิพนธ์ภาษิตรับสมอ้างว่า

ปุญฺญํ โจเรหิ ทูหรํ บุญอันโจรนำไปด้วยยาก มีแต่จะแต่งวิบากสมบัติให้แก่ผู้สละทรัพย์ ย่อมได้สุขอันไพศาล ดังบริหารภาษิตเตือนใจว่า

โลกามิสํ ปชเห สนฺติเปกฺโข ผู้เพ่งความสงบพึงละโลกามิสในโลกเสีย พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ทำทรัพย์ให้เป็นแก่นสาร เป็นข้อที่ ๑

คำว่าร่างกายนั้น หมายเอาประชุมธาตุ ๔ อาการ ๓๒ อายตนะภายใน ๖ นี้กล่าวโดยสุตตันตนัย ถ้ากล่าวโดยปรมัตถนัยนั้น จิตเจตสิกธรรม รวมเข้าเป็นกาย เป็นรูปธรรม เป็นนามธรรม สภาพทั้งหลายเหล่านี้ไม่เที่ยง

เพราะตกอยู่ในสามัญลักษณ์ทั้ง ๓ คือ **ทุกขํ** ความเป็นทุกข์ คือความไม่สบายใจสบายกาย ทุรนทุรายด้วยร้อนและเย็น ซึ่งเป็นมาแต่ชาติกำเนิด **อนิจจํ** เป็นของไม่เที่ยง คือ เกิดแล้วไม่เที่ยงถาวร เป็นเด็กแล้วเป็นหนุ่มเป็นสาวปานกลางคน แล้วแก่ชรา หูตามืดหนวกเนื้อหนังเหี่ยวแห้งทรุดโทรม ผมหงอก แก้มตอบ ฟันหักเนื้อหนังสะพรั่งพร้อมไปด้วยเส้นเอ็น เป็นที่สังเวชทั้งตนและคนอื่น ย่อมเป็นไปตามปัจจัย ดังเทศนาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

ยถา ปจฺจยํ ปวตฺตนฺติ สิ่งที่ปัจจัยปรุงขึ้นแล้วย่อมเป็นไปตามปัจจัย หาสังขารอันเที่ยงแท้ยั่งยืนไม่มีดังวาระพระบาลีสมอ้างไว้ว่า

สงฺขารา สสฺสตา นตฺถิ สังขารทั้งหลายอันเที่ยงแท้ยั่งยืนไม่มี เพราะสิ่งเหล่านี้มีเกิดในเบื้องต้นมีความแปรในท่ามกลาง มีความดับในที่สุด ดุจอนุสาสนีซึ่งมีในมหาวรรค สังยุตตนิกายรับสมอ้างว่า

ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา นี้เป็นเครื่องหมายของอนิจจัง การบังคับไม่ได้ว่า ผมอย่าหงอก แก้มอย่าตอบฟันอย่าหัก ห้ามไม่ได้ ว่าไม่ฟัง ย่อมเฒ่าแก่ไปตามลักษณะของอนัตตา ถ้าเป็นของเราคงสั่งสอนได้ไม่ฝ่าฝืนโอวาท แต่นี้ไม่ใช่ตัวของเรา เป็นของว่างหาเจ้าของไม่ได้ขัดต่ออัตตา เป็นแต่ขันธ์ ธาตุ อายตนะประชุมกันเข้าแล้วก็สมมติกันว่า เป็นตัวเป็นตน แต่ความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้น เพราะเป็นสมมติบัญญัติ

ข้อความที่กล่าวนี้ เป็นเครื่องหมายของร่างกายไม่เป็นแก่นสาร พระอนาวรญาณทรงประทานแก่พวกเราว่าให้ทำร่างกายที่ไม่เป็นแก่นสาร ให้เป็นแก่นสาร ทรงประทานภาษิตไว้ดังนี้ คือ ให้ตั้งอยู่ใน**อปจายนมัย** เคารพนบน้อมต่อวุฒิบุคคลสามจำพวก คือ **วยวุฑฺโฒ** ผู้เจริญด้วยวัย

คุณวุฑฺโฒ ผู้เจริญด้วยคุณ คือ ศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณ **ปุญฺญวุฑฺโฒ** ผู้เจริญด้วยบุญ เช่นเจ้านายเป็นต้น ตั้งตนอยู่**ในเวยยาวัจจมัย** ช่วยขวนขวายการกุศลของผู้อื่น มีตักน้ำ หักฟืน เป็นต้น

น้อมตนเคารพต่อพระรัตนตรัย ได้ในบาลีว่า **พุทฺธคารวตา ธมฺมคารวตา สงฺฆคารวตา** เคารพนบน้อมต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ชื่อว่า ทำร่างกายให้เป็นแก่นสาร ถ้ากล่าวโดยธรรม คือ ตั้งตนอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ กรรมบถ ๑๐ ศีล ๒๒๗ เหมือนสาธุชนทำอยู่เดี๋ยวนี้จัดเข้าในบาลีว่า ทำร่างกายให้เป็นแก่นสาร ไม่เป็นคนรกโลก

อีกประการหนึ่งพิจารณาร่างกายให้เห็นว่า เป็นสวากขาตธรรม คือธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว ย่อมรวมอยู่ในที่ตัวตนสกลร่างกายอันนี้เป็นก้อนธรรม คือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ทั้งที่เป็นโลกีย์ และโลกุตตระ ไม่ใช่อื่นไกล คือตัวตนนี่เองเป็นก้อนอริยสัจ ๔ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ซึ่งเป็น **ทุกขสัจ** ตนเป็นผู้เกิด ผู้แก่ ผู้เจ็บ ผู้ตาย

ความอยากในวัตถุกาม รูป เสียง กลิ่น รส อยากเป็น อยากมี ก็ตัวเป็นผู้อยากชื่อว่าตัวเป็น**สมุทัยสัจ** กิริยาที่ดับทุกข์ ดับตัณหา ซึ่งเรียกว่า พระนิพพาน ก็ตัวตนนี้เองเป็นผู้ดับ จึงเรียกว่า **นิโรจสัจ** การปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา ก็ตัวเป็นผู้ปฏิบัติ จึงเรียกว่าเป็น**มรรคสัจ** เมื่อมาเห็นสกลร่างกายเป็นทัสสนานุตตริยะอย่างนี้ ชื่อว่าทำร่างกายให้เป็นแก่นสารเป็นข้อที่ ๒

ข้อที่ ๓ ต่อไป คำว่า **ชีวิตไม่เป็นแก่นสาร** คำว่า **ชีวิต ได้แก่ ความเป็นอยู่** คือ **สันตติ** การสืบต่อระบบหายใจเข้าออก ชื่อว่า **ชีวิต** ชีวิตเช่นนี้ไม่เป็นแก่นสาร โดยอธิบายว่า ความไม่มีกำหนดปริมาณ กำหนดไม่ได้ จะรู้ได้ก็แต่วันเกิด เดือนเกิด ปีเกิด เท่านั้น ส่วนวันตาย กำหนดไม่ได้ แม้จะอยู่ในวัยใดก็ตาม ดังบรรยายภาษิตซึ่งมีมาในมหาวรรค ทีฆนิกาย นั้นว่า

อฑฺฒา เจว ทลิทฺทา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนา ทั้งคนมั่งมี ทั้งคนยากจน ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า

สพฺพํ เภทปริยนฺตํ เอวํ มจฺจาน ชีวิตํ ภาชนะดินทั้งปวงมีความแตกเป็นที่สุด ฉันใด ชีวิตของสัตว์เป็น

ของน้อยท่านเปรียบไว้ ดุจหนึ่งว่า น้ำค้างติดปลายหญ้า เมื่อต้องแสงอาทิตย์เข้าแล้วพลันที่จะแห้งไปฉันใด ชีวิตของสัตว์ก็ดุจเดียวกันฉันนั้น วันคืนล่วงไป ชีวิตของสัตว์ก็ล่วงไปใกล้ต่อความตายเข้าทุกที ๆ

ถ้าจะเป็นประมาณอายุของสัตว์ เพียงร้อยปีเป็นประมาณ ถ้าล่วงไปวันหนึ่ง เดือนหนึ่ง ปีหนึ่ง ก็ขาดร้อยปีไปวันหนึ่ง เดือนหนึ่ง ปีหนึ่ง ถ้าเปรียบให้เห็นแจ้งในข้อนี้ เหมือนหนึ่งว่า สตรีทอหูกข้างหน้าน้อยเข้าไปฉันใด

ชีวิตของสัตว์ ก็น้อยไปทุกวัน ไม่ว่างเว้นบุคคลว่าคนจน คนมี เศรษฐี กฎุมภี ไพร่ฟ้า พระมหากษัตริย์ สมณะชีพราหมณ์ ย่อมตายทั้งนั้น ไม่มีใครหลีกลี้หนีความตายไปได้ ถึงจะทำยุทธชิงชัยต่อสู้กับมฤตยูผู้มีเสนาใหญ่ ย่อมปราชัยพ่ายแพ้ แม้จะมีคาถาเวทมนตร์ต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องป้องกันความตายนั้นไม่มีเลยเป็นอันขาด เมื่อมีชาติเกิดมาแล้ว ความแก่ ความเจ็บ ความตาย มีเป็นธรรมดา หาอุบายหลบหลีกมิได้ นี้เป็นเครื่องหมายของชีวิตไม่แก่นสาร

องค์สมเด็จพระอนาวรญาณทรงประทานให้เราทำชีวิตให้เป็นแก่นสาร วิธีทำอย่างนี้คือ ให้มีความเพียรทั้ง ๔ ประการนี้ ในสันดานของบุคคลใด ชื่อว่า ทำชีวิตให้เป็นแก่นสาร มีชีวิตอยู่วันเดียวดีกว่าผู้เกียจคร้านมีชีวิตอยู่ร้อยปี สมด้วยวาระพระบาลีว่า

โย จ วสฺสสตํ ชีเว กุสีโต หีนวิริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย วิริยํ อารภโต ทฬฺหํ

แปลความว่า ผู้มีความเกียจคร้าน มีความเพียรย่อหย่อนมีชีวิตอยู่ร้อยปี สู้ผู้มีความเพียรหมั่นเป็นอยู่วันเดียวไม่ได้

พระจอมไตรตรัสว่า ผู้มีความเพียรทำชีวิตให้เป็นแก่นสาร สมาทานอยู่ในอัปมาทธรรม ความไม่ประมาทไม่ปราศจากสติระลึกได้อยู่ว่า เรามีความแก่เจ็บตายเป็นธรรมดา มีกรรมเป็นของของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วไม่มัวเมาอยู่ในวัยทั้ง ๓ คือ **ปฐมวัย มัชฌิมวัย ปัจฉิมวัย** ไม่ไว้ใจต่อชีวิต คิดบำเพ็ญกุศลอยู่เสมอ เหมือนอย่างท่านทานาธิบดีทั้งหลายทำอยู่เดี๋ยวนี้ ชื่อว่าทำชีวิตให้เป็นแก่นสาร ปัจจัยท่านทานาธิบดีได้บำเพ็ญกองการกุศล

ณ เพลาวันนี้ ชื่อว่า ทำทรัพย์ให้เป็นแก่นสาร ทำชีวิตให้เป็นแก่นสาร ย่อมประกอบไปด้วยอานิสังสผล ทำให้ตนพ้นจากมารและบ่วงของมาร เป็นสะพานไต่เต้าเข้าสู่มรรคผลนฤพาน ดังรับประทานแสดงมา ก็สมควรด้วยเวลาเพียงเท่านี้ เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

สมาทานสัมมาทิฏฐิ

ญาติโยมทั้งหลาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสมเด็จพ่อของเราทั้งหลาย พระองค์ได้ทรงตรัสไว้ว่า

สมฺมาทิฏฺฐิสมาทานา สพฺพทุกฺขา อปจฺจคา

บุคคลจะพ้นจากปวงทุกข์ได้ด้วยการสมาทานสัมมาทิฏฐิ

คำว่า **ทุกข์** ในที่นี้หมายถึง **ความทนได้ยาก** ซึ่งเกิดขึ้นแก่เราทั้งหลาย แต่ทุกข์นั้นเมื่อสรุปลงสั้นๆ พอจำง่ายก็มีอยู่ ๒ ประการ คือ ๑) **ความทุกข์กาย** ๒) **ความทุกข์ทางใจ** คือเป็นของที่เราต้องอดต้องทนอยู่ตลอดเวลา

๑. **ความทุกข์ทางกาย** ก็เพราะว่า ความทุกข์ทางกาย เมื่อได้รับเวทนา คือความเจ็บไข้ได้ป่วย ปวดนั้นปวดนี้ ในตนที่มีในร่างกายของเรา ต้องกระเสือกกระสน ดิ้นรน

หาหยูกหายามารักษามาพยาบาล กว่าจะหายได้ ก็ต้องเสียเงินเสียทองเป็นจำนวนมากพอสมควร บางทีก็ไม่หายเสียเลย อันนี้เป็นความทุกข์ทางกาย ซึ่งทุกๆ คนก็ได้รับเหมือนกันหมด ไม่มีใครที่ไม่ได้รับ จะเป็นพระเป็นเณร เป็นญาติเป็นโยม ก็ได้รับด้วยกันทั้งนั้น

๒. **ทุกข์ใจ** ทุกข์ใจนี้ คือทุกข์เพราะไฟกิเลสมาเผาผลาญ ทุกข์เพราะ**ไฟคือราคะ** ทุกข์เพราะ**ไฟคือโทสะ** ทุกข์เพราะ**ไฟคือโมหะ** มาเผาอยู่ตลอดเวลา ทำให้จิตใจของเรานี้ไหม้และเหี่ยมเกรียมไป เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในจิตในใจ ญาติโยมทั้งหลายลองคิดดูว่า เวลาราคะคือความกำหนัดชอบพอในเพศตรงกันข้ามเกิดขึ้น มันทุกข์เท่าใด

มันทุกข์จนเหลือทน บางคนก็ต้องเสียเนื้อเสียตัว เสียผู้เสียคนไป เกิดขึ้นมาแล้วลืมผัวลืมเมีย ลืมพ่อลืมแม่ ลืมลูกลืมหลาน ผลสุดท้ายก็ร่วมสังวาสกันเหมือนสัตว์เดรัจฉาน ทั้งนี้ก็เพราะถูกอำนาจไฟราคะเผาผลาญ

ทีนี้ ถ้าถูกไฟคือโทสะความโกรธเผาผลาญ มันจะเป็นอย่างไร ถ้าไฟโทสะเผาผลาญ ยิ่งได้รับความทุกข์ขึ้นไปอีกกว่านี้นะ ยิ่งขณะมีความโกรธขึ้นในจิตในใจ เราจะรู้สึก

ว่า จิตใจของเราจะทุรนทุรายร้อนเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เราจะพูดจาปราศรัยกัน หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เริ่มตั้งแต่ไม่น่าดู ไม่น่าฟัง การกระทำทุกสิ่งทุกอย่างก็เป็นที่น่ากลัว น่าขยาด น่าเกรงขาม เพราะไฟโทสะมันเผาผลาญ

หากว่าไฟคือโมหะมาเผาผลาญจิตใจของเรา เราก็จะเห็นผิดเป็นชอบ เห็นชอบเป็นผิด เห็นดีเป็นชั่ว เห็นชั่วเป็นดี อย่างที่ชาวบ้านชาวเมืองเราเป็นอยู่ทุกวันนี้ ทำไมจึงพากันกิน พากันสูบยา ก็เพราะคิดว่ามันดี ทำไมจึงพากันเคี้ยวหมาก เพราะคิดว่ามันดี ทำไมจึงพากันสูบกัญชาก็เพราะคิดว่ามันดี

ทำไมจึงพากันสูบฝิ่น ก็เพราะคิดว่ามันดี ทำไมจึงพากันสูบผงขาว กินยาม้า ดมกาว ก็เพราะคิดว่ามันดี ทำไมจึงพากันฆ่ากัน ตีกัน เบียดเบียนกัน ข่มเหงกัน เอารัดเอาเปรียบกัน ทำไมจึงพากันลักขโมยกัน ปล้นจี้กัน ทำไมจึงพากันพูดโกหก พกลม ต้มตุ๋นกัน

ทำไมจึงพากันพูดจาไม่ไพเราะ ไม่น่าฟัง พูดคำหยาบ ทำไมจึงพูดคำส่อเสียดยุยงให้ผู้อื่นแตกความสามัคคี ผิดกัน ทำไมจึงพูดถ้อยคำที่ไม่มีสารประโยชน์ก็เพราะเราคิดว่ามันดี มันถูกแล้ว ทำไมมันไม่ดีจึงเห็นว่า

มันดี ก็เพราะอำนาจของโมหะมันครอบงำจิตใจของเรา มันจึงเป็นเหตุให้เราคิดชั่ว ทำชั่ว พูดชั่วนานัปการ

จึงสรุปลงสั้นๆ ว่า ถ้าไฟคือราคะ ไฟคือโทสะไฟคือโมหะ มันเผาจิตใจของเราในขณะใด ในขณะนั้นมีความร้อนเหลือทน ทำให้เราคิด เราทำ เราพูดในทางที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม นี้ไฟที่เกิดขึ้นทางใจ ได้แก่ ไฟคือกิเลส มันเกิดขึ้นทางใจ

สรุปแล้วว่า ไฟคือความทุกข์ ไฟคือกิเลส ที่มันเผาจิตใจของเราอยู่ตลอดเวลา ทีนี้เราจะทำอย่างไรจึงจะพ้นจากทุกข์ทั้งหลายทั้งปวงได้ องค์สมเด็จพระสุคตเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า **สมฺมาทิฏฺฐิสมาทานา สพฺพทุกฺขา อปจฺจคา** เราต้องสมาทานสัมมาทิฏฐิ

สัมมาทิฏฐิ แปลว่า **ความเห็นชอบ ความเห็นถูก**

คำว่า **ทิฏฐิ** นี่แปลว่า **ความเห็น** แต่ถ้าแปลตามความหมาย ก็จะแปลได้ ๒ อย่างคือ ๑) มิจฉาทิฏฐิ คือความเห็นผิด ๒) สัมมาทิฏฐิ คือความเห็นถูกเห็นชอบ

คนเราจะทำดี จะละชั่วแล้วทำดีได้ก็เพราะมี **สัมมาทิฏฐิ** คือความเห็นถูกเสียก่อน ถ้าหากว่ามีความเห็นถูกแล้ว ก็สามารถที่จะคิดในทางที่ดีที่ชอบได้ เช่นว่า

ทานสัมมาทิฏฐิ เห็นว่าการให้ทานนี่ดี มีผล อย่างน้อยที่สุด ทำให้เรามีความสุขใจ เรามีความสบายใจ เรามีความร่าเริงบันเทิงใจ เรามีปีติ เรามีความปราโมทย์ เบิกบานในเมื่อได้ทำบุญทำทานไว้แล้ว นี่ก็ต้องมีความเห็นถูกเสียก่อน ต่อไปเราก็จะคิดว่า การให้ทานนี่ดี สามารถทำให้ผู้อื่นรักได้ เป็นเสน่ห์ขั้นพิเศษ สามารถผูกมิตรไมตรีจิตของกันและกันไว้ได้ เพราะผู้ให้ก็ต้องเป็นที่ถูกใจของผู้รับ ผู้รับย่อมมีความรักใคร่นับถือผู้ให้

ญาติโยมทั้งหลาย ลองคิดดูสิว่า เราอยู่ด้วยกันทุกมื้อทุกวันนี้ สามีภรรยาอยู่ด้วยกันได้ ก็ต้องอาศัยการให้กัน ให้สิ่งของกัน ระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ หลานๆ รักใคร่นับถือกันก็เพราะว่ามีการให้กันมีการเสียสละระหว่างเพื่อนบ้านของเรา ตลอดถึงตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ และโลกทั้งโลกนี้ จะมีความเคารพนับถือกัน มีความรักกัน ไม่ทำสงครามประหัตประหารกัน ก็เพราะว่าอาศัยการให้กัน การเสียสละ การให้กันจึงอยู่เป็นสุข

นี่เราต้องมีความเห็นอย่างนี้เสียก่อน จึงจะให้ทานได้ หรือสูงๆ ขึ้นไป เราก็จะเห็นว่า การให้ทานนี่ดี สามารถทำลายความโลภ ทำลายมัจฉริยะคือความตระหนี่ลงได้

ชั่วครั้งชั่วคราว ถ้าเราทำได้อย่างดี ประกอบด้วยไตรเหตุ ย่อมเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ได้สำเร็จซึ่งสุคติ โลกมนุษย์ สวรรค์ ตลอดถึงพระนิพพาน

ในเมื่อเราเห็นถูกอย่างนี้แล้ว เราจึงจะสามารถทำบุญทำทานได้ แต่ถ้าเรามีความเห็นว่า ทำทานไปทำไมหนอ ทำทานไปก็ไม่เห็นมีประโยชน์อะไร ทำทานไปแล้ว ไปวัดยามใดๆ ทำทานไปแล้วมีแต่พระเณรฉันหมด เหลือมาแต่กล่องเปล่า เหลือมาแต่กระติบข้าวเปล่า เหลือมาแต่ถ้วยเปล่า มิหนำซ้ำถ้วยเราก็แตก ถ้วยเราก็เสีย

ตะกร้าเราก็เสีย กล่องข้าวเราก็เสีย ให้ทานไปแล้วก็ไม่เห็นได้บุญสักที มาซื้อเลขก็ไม่ถูกสักที ไปทำมาค้าขายก็ไม่ร่ำรวยสักที เห็นว่าจะเป็นเศรษฐี ก็ไม่เห็นเป็นสักที ถ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิแบบนี้ ก็ทำบุญทำทานไม่ได้ ต้องมีสัมมาทิฏฐิ คือความเห็นถูก เห็นชอบเสียก่อนจึงจะทำบุญทำทานได้

สีลสัมมาทิฏฐิ คือมีความเห็นถูก เห็นชอบว่าการรักษาศีลนี่มีบุญ มีอานิสงส์อย่างน้อยๆ ที่สุด คนที่รักษาศีลดีแล้ว เรามองดูก็งดงาม สำหรับตัวเราเองนี้ ถ้าเรารักษาศีลแล้ว เราก็มีความสุขใจ เราไม่ได้ไปฆ่าผู้อื่น ไม่ได้

เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ได้พยาบาทอาฆาตจองล้างจองผลาญผู้อื่น ไม่ได้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เราก็ไม่มีเวรไม่มีภัย

เราก็จะไม่คิดว่า ใครจะมาฆ่าเรา ผู้นี้จะมาตีเรา ผู้นั้นจะมาทำร้ายเรา เราก็ไม่ได้คิด เพราะเราไม่ได้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ได้ทำร้ายผู้อื่น เราไม่ได้ลักขโมยของใครเลย ผู้อื่นจะมาลักขโมยของเราก็ไม่ได้ เราไม่ได้ล่วงเกินผัวเขาเมียเขาลูกเขา เราไม่ได้โกหกหลอกลวงต้มตุ๋นเอาทรัพย์สมบัติของคนอื่น เราไม่ได้เสพยาเสพติด มีสุรา ยาฝิ่น กัญชา เป็นต้น

เราคิดมาแค่นี้ก็มีความสุขใจแล้ว เพียงแต่ว่าเราเคยติดหมากมา เรางดเคี้ยวหมากได้ เป็นสุขดีหนอ แต่ก่อนไม่ว่าจะไปที่ไหนก็ต้องหาตะกร้าหมาก เตรียมตะกร้าหมากตะกร้าพลูเสียก่อน กว่าจะออกจากบ้านได้ ก็ลำบากลำบน

เดี๋ยวนี้เราละได้แล้ว มันสุขหลาย

อย่างเมื่อก่อนเราสูบบุหรี่ เราเป็นทุกข์ ตอนนี้เราไม่ได้สูบบุหรี่แล้ว เราเลิกแล้วยิ่งเป็นสุขมากขึ้น ไปไหนก็สบายๆ ไม่ต้องถือห่อบุหรี่ ไม่ต้องถือเงินไปซื้อบุหรี่สูบ ไม่ต้องลำบากลำบน นี่ถ้าเรามีความเห็นถูกอย่างนี้เสียก่อน ไปวัดทุกวันนี้ก็สบาย สบายไม่เหมือนแต่ก่อน ตะกร้าหมากตะกร้ายาก็ไม่ได้พกไปด้วย

พระเณรไม่ได้สูบบุหรี่ ไม่กินหมาก เรายิ่งสบายหลาย ไม่เหมือนแต่ก่อน ไม่จำเป็นต้องเสียค่าหมากค่าบุหรี่ เราต้องมีความเห็นถูก เห็นชอบเสียก่อน เราจึงจะรักษาศีลได้ ในเมื่อเราเห็นว่าการรักษาศีลนี่ การไม่ฆ่ากัน การไม่เบียดเบียนกัน การไม่เอารัดเอาเปรียบกัน การไม่ขโมยของกัน การไม่ล่วงเกินผัวกัน เมียกัน ลูกกัน

การไม่พูดโกหกกัน ไม่พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นแตกความสามัคคีกัน การละเว้นจากยาเสพติด มันเป็นสุข มันสบายแล้ว ศีลที่เรารักษาได้ดีแล้ว เมื่อเราอยู่ในโลกนี้ได้แล้วก็มีความสุข ไปที่ไหนก็มีแต่คนรักคนหอม ชื่อเสียงอันดีงามก็ย่อมฟุ้งขจรไป เราเข้าสมาคมใดๆ ก็มีความองอาจ มีความกล้าหาญ ไม่สะทกสะท้าน ไม่วิปฏิสาร ไม่เดือดร้อน ไม่คิดว่าคนนั้นจะว่าอย่างนั้น คนนี้จะว่าอย่างนี้ เราก็ยังรักษาศีลได้

ญาติโยมทั้งหลาย คนที่ไม่มีศีลนี้ หรือคนที่มีศีลไม่สมบูรณ์ หรือคนที่ทุศีลนี้ อยู่ที่ไหนๆ ก็ไม่สง่าผ่าเผย ไม่มีความสง่าผ่าเผย มีความสะดุ้ง มีความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา **เปรียบเหมือนกับควายสันหลังมันหวะ** ตัวมันหวะ แค่ได้ยินเสียงการ้องก็ตื่นตระหนกแล้ว มันเป็น

ทำนองนี้ **ด่าอย่างไร ด่าคนนี่ก็ไม่เจ็บเท่ากับเอาศีลนี้มาด่า**

หลวงพ่อเห็นเขาด่ากัน ตอนอยู่ที่**บ้านอีเติ่ง** เขาด่าพ่อจารย์คู สำหรับผู้ด่าก็เป็นโยมอุปัฏฐากของหลวงพ่อนี่แหละ คนที่ด่าอาจารย์คูนี่นะ อาจารย์คูนี่ท่านพูดเก่ง พูดได้มากกว่าผู้อื่น พูดอย่างนั้นอย่างนี้เก่งกว่าผู้อื่น ฝ่ายแม่ออก (โยมอุปัฏฐาก) ก็ว่าอยู่คำเดียวเท่านั้นว่า **เฮ้ย มึงอย่าพูดมาก บักปาราชิก** จารย์คูหน้าไม่มีเลือดเลย ไม่มีเลือดไม่มียางเลย หน้าขาวเลย พูดก็ไม่ออกเลย สักนิดเดียวก็ไม่มี

มึงอย่าพูดมาก บักปาราชิก ด่าอย่างนี้มันเจ็บกว่าอย่างอื่น ด่าพระด่าเณรก็เหมือนกัน ด่าอย่างไรๆ ก็ไม่เจ็บ ถ้าด่าว่า **บักพระปาราชิก ห่มผ้าเหลืองเฉยๆ** เณรปาราชิกนี้ พระปาราชิกนี้ ถ้าด่าคำนี้ เจ็บกว่าอย่างอื่นทั้งหลายทั้งปวง

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายที่มีศีลแล้ว อยู่ที่ไหนๆ ก็มีความสุขใจ คนที่มีศีลแล้วย่อมเป็นที่หลั่งไหลมาของโภคสมบัติทั้งหลายทั้งปวง ดังที่ท่านว่า **สีเลนะ โภคะสัมปะทา** คือผู้ที่จะมีสมบัติได้ ก็เพราะรักษาศีล **สีเลนะ สุคะติงยันติ** คือ คนที่จะได้รับความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้าก็เพราะรักษาศีล **สีเลนะ นิพพุติง ยันติ** คือคนจะถึงพระนิพพานได้ก็เพราะรักษาศีล

ตัสมา สีลัง วิโสธะเย เพราะเหตุนั้น ท่านทั้งหลายจงรักษาศีลให้บริสุทธิ์เถิด เรามีความเห็นดีเห็นชอบกันเสียแล้ว มีความเห็นถูกเห็นชอบกันเสียแล้ว จึงจะได้รักษาศีล ก็เนื่องมาจากสัมมาทิฏฐิ

ภาวนาสัมมาทิฏฐิ บุคคลจะเจริญภาวนาได้ก็ต้องมีสัมมาทิฏฐิเสียก่อน คือมีความเห็นถูกเห็นชอบว่า การเจริญภาวนานี่ดีหนอ ทำให้จิตใจสบาย ในเมื่อเจริญภาวนาแล้ว กามฉันทะคือ ความกำหนัด หรือพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส ก็ไม่มี ความพยาบาทก็ไม่มี ความง่วงเหงาหาวนอนก็ไม่มี

จิตใจของเราก็ไม่ฟุ้งซ่านซัดส่าย ไม่คิดมากเหมือนแต่ก่อน บางทีก็ไม่คิดเสียเลย นั่งสมาธิสงบไปเลย แล้วก็ไม่มีวิจิกิจฉาความลังเลสงสัยในข้อวัตรปฏิบัติ มีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย การเจริญภาวนานี่ทำให้มีความสุขใจมาก มีความสบายใจมาก ความโลภ ความโกรธ ความหลง ไม่สามารถเข้าครอบงำจิตใจของเราได้เลย ท่านว่ามันเป็นบุญ เป็นบุญจริงๆ นะนี่

ท่านว่าผู้นั่งสมาธิได้นี่ ผู้เข้าสมาธิได้ในโลกนี้ ท่านว่าในร่างกายนี้เป็นมนุษย์ธรรมดาๆ แต่จิตใจเป็นพรหมแล้ว

มันเข้าถึงพรหมแล้ว เพราะว่าพระพรหมนั้นไม่มีการเสพกาม ไม่มีการบริโภคกาม ไม่ข้องอยู่ในกาม ไม่ยินดีในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เวลาเราอยู่ในสมาธิ จิตใจมันไม่ข้องอยู่ในกามคุณ มันเป็นสุขจริงๆ

แต่ก่อนนั้น เราหลงชอบคนนั้น หลงชอบคนนี้ จนนอนก็ไม่หลับ นอนหลับไปก็ฝันเห็นหน้า เหมือนว่าเขามานอนอยู่ด้วย เหลียวหน้าแลหลัง มองหาแต่คนที่เรารัก คิดแต่ว่าเขาจะเดินมาหาอยู่เรื่อยๆ นั่งอยู่ก็เหมือนว่าเขาจะมาหาอยู่เรื่อย นอนอยู่ก็เหมือนว่าเขาจะมาหาอยู่เรื่อย เหลียวหน้าแลหลังอยู่ตลอดเวลา มันเป็นทุกข์ปานนี้

ถ้าไปรักผู้นั้นไปหลงผู้นี้แล้ว มันก็เหมือนไฟสุมแกลบ มันไม่รู้จักหยุดสักที มันยังไหม้อยู่ มันกรุ่นอยู่ในจิตในใจ โยมผู้หญิงก็เหมือนกัน ถ้าเคยไปหลงรักผู้ชาย โยมผู้ชายทั้งหลายที่เคยไปรักผู้หญิง ก็คงรู้ว่ามันเป็นทุกข์ ทำไมจึงว่ามันเป็นทุกข์

ก็เพราะหลวงพ่อก็เคยรักเหมือนกัน ตั้งแต่สมัยเป็นหนุ่มน้อย ยังไม่ได้บวช มีดอกปอ ดอกซ่อน ปลูกไว้ที่บ้าน เวลาดอกไม้บานตอนเย็น ก็ไปเก็บใส่จานไว้แจกสาวๆ ที่มาขอ สาวคนไหนที่ชอบก็ให้เยอะ คนไหนชอบน้อยก็ให้

น้อยๆ ให้ไปแล้วก็ยังไม่แล้ว ก็ยังนึกถึงเขาอยู่นั่นแหละ

ได้ยินเสียงใครเดินผ่านมา ก็นึกแต่ว่าสาวคนนั้นจะมาหา ทั้งๆ ที่เขาก็ไม่ได้รักเราหรอก มีแต่เรารักเขา นอนหลับไปก็มีแต่ฝันเห็นแต่เขา ยามออกไปเลี้ยงวัวเลี้ยงควายเหมือนกับว่าเขาจะมาอยู่เรื่อย นั่งเหลียวหน้าแลหลังคิดว่าเขาจะมาอยู่เรื่อย มันเป็นแบบนี้ มันเป็นทุกข์ ถ้าเราไปหลงมักหลงรักเขา

ทีนี้ถ้าเราอยู่ในสมาธิ ความรัก ความชังก็ไม่มี ความโกรธก็ไม่มี ความคิดมากก็ไม่มี ความง่วงเหงาหาวนอนก็ไม่มี เราก็คิดได้ทันทีว่า การอยู่ในสมาธิมันเป็นความสุขดีหนอ มันถึงพรหมจริงๆ หนอ ท่านว่า ตายจากชาตินี้ ภพนี้ไปเกิดในพรหมโลกตามกำลังของฌาน

เราก็ต้องมีความคิดดี มีความเห็นดี เห็นชอบอย่างนี้เสียก่อน จึงจะได้เริ่มเจริญภาวนา ดังเช่นญาติโยมทั้งหลายที่พากันมาฝึกสมาธิ ก็เพราะดีอย่างนี้ หลวงพ่อจึงให้ฝึกสมาธิ แต่หมายถึงว่าผู้ได้สมาธิแล้วนะ **แต่ถ้าไม่ได้สมาธิเอาคนดิบๆ มาฝึกแล้ว ตายๆ มีแต่ตาย นั่งชั่วโมงหนึ่งก็คิดว่า ขาจะขาด เอวเกือบจะขาด ขืนนั่งต่อไปตายแน่ๆ** เตรียมบอกให้พ่อแม่เตรียมโลงศพไว้ให้ก่อน หมายถึงว่า

เอาคนดิบๆ มานั่ง เมื่อมันยังไม่เป็นสมาธิ มันก็นั่งไม่ได้

เพราะฉะนั้น วันนี้ก็ขอเกริ่นไว้สักเรื่องหนึ่งก่อน สำหรับผู้ที่จะฝึกต่อไป ก็ฝึกต่อไป สำหรับผู้ที่มาใหม่ สมาธิยังไม่มาก ก็ให้ฝึก ๓๐ นาที ผู้ได้ ๓๐ นาทีแล้วก็นั่ง ๑ ชั่วโมง ผู้ได้ ๑ ชั่วโมงแล้วก็นั่งเป็น ๒ ชั่วโมง ผู้ได้ ๒ ชั่วโมงก็เป็น ๓ ชั่วโมง

ผู้ได้ ๓ ชั่วโมงแล้วก็เป็น ๖ ชั่วโมง ครั้งนี้เราก็กระโดดไกลเลย ผู้ได้ ๖ ชั่วโมงแล้วก็เป็น ๑๒ ชั่วโมง ผู้ได้ ๑๒ ชั่วโมงแล้วก็เป็น ๒๔ ชั่วโมง

แต่อย่าลืมว่า การที่เราฝึกสมาธินี้ สมมติว่าเราเคยนั่ง ๓๐ นาทีแล้ว เมื่อเรามานั่ง ๑ ชั่วโมง แต่พอไปถึง ๓๐ นาที ใจของเราหรือจิตของเรามันออกจากสมาธิก่อน เวลามันจะออกจากสมาธิ ก็ทุรนทุรายเหมือนดังจะขี้จะอ้วก ร้อนใจจนใจจะขาด ถ้ามันทนไม่ได้ก็จะออกอย่างเดียว ถ้าอดได้ก็ให้กำหนดต่อ กำหนดต่อไปๆ ภาวนาต่อไปๆ มันก็เข้าสมาธิจิตต่อไปอีก มันก็ได้เต็มอีก ๓๐ นาทีๆ หลังมันก็เลยเต็ม

ทีนี้ ถ้าว่าเรานั่งชุดที่ ๒ หากว่าเรานั่ง ๑ ชั่วโมงได้แล้ว เราผ่านพ้นอุปสรรคได้แล้ว เราสามารถนั่ง ๑ ชั่วโมง

ได้ ทีนี้ชุดที่ ๒ เราก็นั่ง ๑ ชั่วโมงก็สบาย สงบเงียบไปทั้ง ๑ ชั่วโมงเลย ถ้าผู้ที่เคยฝึก ๑ ชั่วโมงแล้วก็มาฝึก ๒ ชั่วโมง ทีนี้พอถึง ๑ ชั่วโมง จิตใจของเราก็จะออกจากสมาธิเสียก่อน จะทุรนทุรายเหมือนใจจะขาด แต่เราข่มใจกำหนดต่อไปอีกๆ มันก็เข้าสมาธิไปอีกในชั่วโมงหลัง

ในชั่วโมงหลังนี้มันจะเข้าๆ ออกๆ เดี๋ยวเข้าไปเดี๋ยวออกมาๆ แต่ครั้งหน้านี้เรามานั่งอีก ๒ ชั่วโมงเรียบไปเลย ถ้าสมมติเราไปฝึก ๖ ชั่วโมงนี่ ครั้งแรกเรานั่งได้ ๓ ชั่วโมงแล้ว เมื่อนั่งไปถึง ๓ ชั่วโมงแล้ว จิตใจของเราจะออกจากสมาธิเสียก่อน เมื่อจะออกจากสมาธิแล้ว เราก็ต้องอดต้องทน กำหนดไปๆ เดี๋ยวก็เข้าสมาธิไปอีก มันก็ครบ ๖ ชั่วโมง

ถ้าเราไปฝึก ๑๒ ชั่วโมง เวลาไปถึง ๖ ชั่วโมงที่เราเคยนั่ง มันก็ออกเสียก่อน จิตใจออกมาเสียก่อน พอออกจากสมาธิแล้วมันทุรนทุราย แรง เพราะมันใช้เวลานาน ใจทุรนทุรายเหมือนใจจะขาด เหมือนจะขี้จะเยี่ยวเลย แต่ถ้าเราทนนั่งไปอีก กำหนดไปอีก มันก็เข้าไปอีกแล้วก็เลยสบาย ถึงเวลาก็จะออกมา

การฝึก ๒๔ ชั่วโมง หรือ ๓๐ ชั่วโมง ๕๐ ชั่วโมง ๗๐ ชั่วโมง ก็ทำนองเดียวกัน เพราะฉะนั้น เรากำหนดมัน

ทันใจ เวลามันออกจากสมาธิ อุปมาเหมือนกับว่าเราไปเขมราฐ สมมุติว่าเราเดินไปเขมราฐ พอไปถึงบ้านดอนเย็นเราก็พักให้หายเมื่อยเสียก่อน กินข้าวกินน้ำแล้วจึงไป ไปครั้งหน้าพอไปถึงบ้านดอนเย็นก็อยากพักอีก มันเป็นทำนองนี้

เหมือนเราขี่เกวียนไปถึงกลางทาง เราหยุด ชุดหน้าพอไปถึงกลางทาง เราก็หยุด ชุดต่อไปมีธุระรีบร้อน เราก็ว่าจะไม่หยุด เราจะไปเลย วัวมันก็หยุดเอง ถ้าเราพัดมันออกมันก็สลัดออกจากเกวียนเรา ไม่ยอมเทียมเกวียนต่อไป ข้อนี้ฉันใด

ใจของเรานี้ก็เหมือนกัน เหมือนกับวัวดื้อวัวด้านไปถึงที่มันเคยออก เคยเข้าสมาธิ ๑ ชั่วโมง พอถึง ๑ ชั่วโมงมันก็ออกเสียก่อน เราคุมไว้ๆ มันก็จะเข้าไปอีก เราเคยฝึก ๖ ชั่วโมง พอถึง ๖ ชั่วโมงมันก็ออก เราเคยฝึก ๑๒ ชั่วโมง พอถึง ๑๒ ชั่วโมงมันก็ออก เรากำหนดต่อไปมันก็จะเข้าไปอีก เพราะฉะนั้น ก็ขอให้จำไว้ ก็ขอให้พากันฝึกต่อๆ ไป มันก็จะไปถึงจุดหมายปลายทาง

ทีนี้ ในเมื่อเรามีความเห็นดีเห็นชอบว่า การทำสมาธิการฝึกสมาธินี้ เป็นบุญเป็นอานิสงส์ อยู่ในโลกนี้ก็ทำให้เป็น

ตัวของตัวเอง ไม่ถูกกิเลสครอบงำ ถึงมันไม่ดับก็ตาม กิเลสมันก็ครอบงำจิตใจของเราไม่ได้ เมื่อจุติแล้วก็ไปบังเกิดในพรหมโลก เราจึงจะได้เจริญสมถภาวนา จึงจะได้เจริญสมาธิต่อไป

วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ คือมีความเห็นถูกเห็นชอบว่าการเจริญวิปัสสนาภาวนานี่ มันเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ได้บรรลุมรรคผลพระนิพพาน ให้ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน ได้สำเร็จเป็นพระสกทาคามี ได้สำเร็จเป็นพระอนาคามี ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พ้นจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง เราก็ต้องมีความเห็นถูกเห็นชอบอย่างนี้เสียก่อน จึงจะได้เจริญวิปัสสนาภาวนาได้ ถ้าเราไม่มีความเห็นถูกเห็นชอบอย่างนี้ เราก็เจริญวิปัสสนาไม่ได้

ตลอดถึงการทำมาค้าขายเหมือนกัน การปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร การทำไร่ทำนา ทำสวนครัว ปลูกหมากอึ (ฟักทอง) หมากแตง(แตงกวา) บักหุ่ง (มะละกอ) ตะไคร้ แมงลัก หัวข่า หัวขิง อะไรก็ตาม เราก็ต้องมีความเห็นดีเห็นชอบเสียก่อน เราจึงจะปลูกหรือทำสวนเราได้ ตลอดถึงเราจะกินว่านกินยา เราก็ต้องรู้ว่ายาที่กินแล้วนี่จะถูกโรคถูกพยาธิ เราจึงจะกินว่านกินยา ถ้าเราคิดว่ามันไม่ถูกโรค

ถูกพยาธิ เราก็ไม่ยอมกิน

สรุปสั้นๆ ว่า ญาติโยมทั้งหลาย คนเราจะพ้นจากความทุกข์ทั้งทางโลกก็ดี ทั้งทางธรรมก็ดี หรือว่าจะพ้นจากทุกข์ทั้งทางกายก็ดี ทางใจก็ดี ก็ต้องอาศัยสัมมาทิฏฐิ คือ มีความเห็นถูก เห็นดี เห็นชอบเสียก่อนแล้ว เราจึงจะได้มาประพฤติปฏิบัติธรรม

เพราะฉะนั้น สัมมาทิฏฐินี่จึงเป็นสิ่งที่สมควร จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ จึงเป็นสิ่งที่พาให้พ้นทุกข์ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสมเด็จพ่อของพวกเราทั้งหลาย พระองค์ทรงตรัสว่า **สมฺมาทิฏฺฐิสมาทานา สพฺพทุกฺขา อปจฺจคา** การสมาทานสัมมาทิฏฐิ เป็นเหตุให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง ก็ขอให้ญาติโยมพยายามปรับใจให้ดี พยายามให้เป็นสัมมาทิฏฐิอยู่ตลอดเวลา

เอาล่ะ เท่าที่หลวงพ่อได้นำเรื่อง **สัมมาทิฏฐิ** มาบรรยาย ให้ฟังเพื่อเป็นแนวการประพฤติปฏิบัติ ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลาจึงขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

ทฬิทฺทิยํ ทุกฺขํ โลเก

ความจน เป็นทุกข์ในโลก

องฺ. ฉกฺก. ๒๒/ ๓๙๔

การเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ
(เหตุทำให้อายุยืน)

หลวงพ่อคิดว่าท่านทั้งหลาย สดับรับฟังเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติไปพอสมควรแล้ว ธรรมะเกี่ยวกับวิปัสสนากัมมัฏฐานก็จะไม่พูดถึง แต่ขอชี้แนะแนวทางธรรมะปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งได้ดำเนินเวลาการปฏิบัติมา ๒ พรรษากับพรรษานี้ คือ **ธรรมะอันเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้อายุยืน** ดังที่พระองค์ทรงตรัสแก่พระอานนท์ว่า **ดูกรอานนท์ ผู้ใดเจริญให้ยิ่งด้วยอิทธิบาทภาวนาแล้ว แม้มีความประสงค์จะดำรงชีวิตอยู่ยิ่งๆ ก็สามารถที่จะทำได้** คือทรงสอนพระอานนท์เรื่องการเจริญอิทธิบาทภาวนา

ท่านทั้งหลายคงพอจะรู้ว่า วันที่จะเกิดแผ่นดินไหวเพราะเหตุอันใด พระองค์ก็ทรงชี้แจงให้รู้ว่าแต่นี้ต่อไปอีก ๓ เดือน ตถาคตจะปรินิพพานที่ต้นสาละวันทั้งคู่เมืองกุสินารา ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยอยากให้พระองค์มี

พระชนมายุยาวนาน เพื่อโปรดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย พระองค์ก็ไม่รับอาราธนา

พระองค์ทรงชี้แจงให้พระอานนท์ทราบว่า ดูกร-อานนท์ อีก ๓ เดือนนี้ ตถาคตจะปรินิพพาน หากจะอยู่อีกถึง ๑ กัป พระองค์ก็สามารถที่จะอยู่ได้ สมัยครั้งพุทธกาลถือว่า ๑ กัป คือ ๑๐๐ ปี, สมัยนี้ ๑ กัปถือเอา ๗๕ ปีโดยประมาณ เหตุที่จะทำให้อายุยืนยาวนั้น พระองค์ทรงให้น้อมนำเอา**อิทธิบาท ๔** มาเจริญ**อนิมิตตเจโตสมาธิ** คือ

๑. **ฉันทาภิสังขาร** มีความพอใจอย่างยิ่งในการเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ

๒. **วิริยาภิสังขาร** มีความเพียรอย่างยิ่งในการเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ

๓. **จิตตาภิสังขาร** มีความตั้งใจอย่างยิ่งในการเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ

๔. **วิมังสาภิสังขาร** มีความฉลาดอย่างยิ่งในการเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ

การเจริญ**อนิมิตตเจโตสมาธิ ถือเอาสิ่งไม่มีนิมิตไม่มีเครื่องหมายมาบริกรรม** ในโลกนี้อะไรที่ไม่มีนิมิต ไม่มีเครื่องหมายสรุปลงอยู่ **๒** ประการ คือ

๑. **จิตใจ** ของเราไม่มีนิมิตไม่มีเครื่องหมาย เช่น สามารถไปอเมริกาได้ โดยไม่มีนิมิต ไม่มีเครื่องหมาย

๒. **นิพพาน** นั้นก็ไม่มีนิมิต ไม่มีเครื่องหมาย

เหตุนั้น เราจะเจริญธรรมะบทนี้ เราก็เอาสิ่งไม่มีนิมิต ไม่มีเครื่องหมายมาบริกรรม จนสามารถทำจิตใจให้ตั้งมั่นเป็นอัปปนาสมาธิ ถ้าเราสามารถทำได้อย่างนี้ อายุของเราก็จะยั่งยืนไปตามลำดับๆ

หากว่าร่างกายหรือสังขารของเรานี้ไม่สามารถที่จะดำเนินต่อไปได้ สมมติว่าร่างกายของเรานี้มีพลังอยู่ได้ประมาณ ๖๕ ปีอย่างนี้ เราจะพยายามใช้ส่วนที่เหลือนี้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เราก็เพิ่มบารมีด้วยการเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ อาจจะอยู่ได้สัก ๗๐ ปี หรือ ๗๕ ปี

วิธีเจริญนั้น ญาติโยมทั้งหลาย ก่อนที่เราจะเจริญก็ให้สมาทานพระกัมมัฏฐาน แล้วก็อธิษฐานว่า

สาธุ ขอให้สมาธิจิตของข้าพเจ้า ดับสนิทแน่นิ่งไปในอนิมิตตเจโตสมาธิ เป็นเวลา ๓๐ นาที หรือ ๑ ชั่วโมง ก็แล้วแต่ โรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายจงหายไป มีอายุอยู่ชั่วกัปหนึ่งหรือยิ่งกว่า

เราก็นั่งภาวนา เอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับ

มือซ้าย กายตั้งตรง ดำรงสติให้มั่น กำหนดลมหายใจที่จมูกก็ได้ ท้องพองยุบก็ได้ ภาวนาว่า **จิตตัง นิพพานัง อนิมิตตังๆ** ไปเรื่อยๆ คือ **จิต นิพพาน ไม่มีนิมิตๆ** เราภาวนาไปเรื่อยๆ จนสามารถทำจิตให้สงบเป็นอัปปนาสมาธิเป็นฌาน

ถ้าเราทำสมาธิขณะที่เป็นฌานนี้ อายุของเราจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนมันหมดพลังทุกอณู ทุกเซลล์ เมื่อมันหมดสภาพแล้ว อาการเกิดดับของจิตใจเราหมดสภาพจะเกิดอีกต่อไปไม่ได้ สมมติจะตายภายใน ๗๐ ปี แต่สมอง และร่างกายจิตใจมันยังพอไปไหวอยู่ และการเจริญพระกัมมัฏฐานดำเนินก้าวหน้า ทำให้สำเร็จอัปปนาสมาธิก็จะสามารถมีอายุยืน ๗๐-๘๐ ปี หรือมากกว่า

สรุปว่า การเจริญกัมมัฏฐานบทนี้ ให้เราสมาทานกัมมัฏฐาน เสร็จแล้วอธิษฐานจิตว่า **สาธุ ขอให้สมาธิจิตของข้าพเจ้าดับสนิทแน่นิ่งไปใน อนิมิตตเจโตสมาธิเป็นเวลา ๑ ชั่วโมง หรือ ๒ ชั่วโมงก็แล้วแต่ ตอนนี้ขอให้โรคภัยไข้เจ็บที่มีอยู่ในร่างกาย หายไป เสื่อมไป สิ้นไปสูญไป จากขันธสันดานอย่าให้เกิดขึ้นมาใหม่ ให้มีอายุยืนชั่วกัปหนึ่ง หรือยิ่งกว่ากัปหนึ่ง**

ให้ภาวนาไป จะนั่งภาวนาก็ได้ นอนภาวนาก็ได้ ภาวนาว่า **จิตตัง นิพพานัง อนิมิตตัง** จนสามารถทำจิตให้สงบเป็นอัปปนาสมาธิ จนขาดความรู้สึกไป

ทีนี้ ถ้าเวลานอน เราจะลุกตี ๓ ตี ๔ ก็อธิษฐานจิตซะก่อนว่า **สาธุ ขอให้สมาธิจิตของข้าพเจ้าดับสนิทแน่นิ่งไปจนถึงตี ๔ พร้อมกันนี้ ขอให้โรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายที่มีอยู่ ขอให้หายไป สิ้นไป เสื่อมไป สูญไปจากขันธสันดาน อย่าได้กลับมาเป็นอีก และให้มีอายุยืน ๑ กัป หรือเกินกว่ากัปหนึ่ง** แล้วก็ภาวนา **จิตตัง นิพพานัง อนิมิตตัง** ต่อไปจนถึงตี ๔ นั่นแหละจึงจะลุก

อันนี้เป็นหัวข้อที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ เวลานอนก็ขอให้ภาวนา รู้สึกตัวขึ้นมาก็ภาวนาต่อ มันหลับไปอีก รู้สึกตัวขึ้นมา ก็ภาวนาต่อไปจนกว่าจะได้เวลาที่อธิษฐานไว้ จึงออก หากว่าทำให้ยิ่ง เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับพระอานนท์แล้ว จะมีอายุยืนอยู่ชั่วกัปหนึ่ง หรือยิ่งกว่ากัปหนึ่ง

อันนี้หลวงพ่อได้น้อมนำมาปฏิบัติและได้แนะนำลูกศิษย์ลูกหาเป็นเวลา ๒ ปี สมัยนั้นโยมบางคนคิดว่าจะตายเร็ว ก็ยังไม่ตาย โยมบางคนหมอบอกว่าจะตายภายใน

๗ วัน ทุกวันนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่ ยังอยู่ได้อีก ๔ เดือน ๕ เดือน ก็มี บางคนเป็นอัมพาต หลวงพ่อก็แนะนำพร่ำสอนให้เจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ ไปบิณฑบาตเห็นโยมลุกขึ้นมาเดินมาใส่บาตร ยังไม่ตาย โยมจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็แล้วแต่ ได้ประโยชน์และให้ผลทันตาเห็น

ไม่ใช่ธรรมะอันใดอื่น เป็นธรรมะคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อยู่ในพระไตรปิฎก นำมาแนะนำพร่ำสอนญาติโยมทั้งหลาย จะได้มีอุปการะแก่พระศาสนาไปได้มากกว่านี้ และจะได้สร้างบารมีเพื่อให้เป็นบุญกุศลไปให้มากกว่านี้

เพราะว่า ไม่อยากให้ใครตายง่ายๆ อยากให้อยู่นานๆ เพราะฉะนั้น ในหน้าพรรษา หลวงพ่อจะอธิษฐานว่า ตั้งแต่ภายในหน้าพรรษานี้ ห้ามใครตายเป็นอันขาด ขอให้อยู่ด้วยกันก่อน ทุกๆ ปีที่ผ่านมา หลวงพ่อก็ว่าอย่างนี้ ส่วนมากก็อยู่ด้วยกันถึงตลอดพรรษา ไม่ตายก่อน

เอาละ ญาติโยมทั้งหลาย เท่าที่หลวงพ่อได้แนะนำแนวทางของการปฏิบัติ เรื่อง**การเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ** ก็คิดว่าพอจะเป็นแนวทางของการปฏิบัติได้แล้ว ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลาจึงยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

กวนข้าวทิพย์

ท่านครูบาอาจารย์ทั้งหลาย...

เมื่อต้องการอยากให้ข้าวนั้นเป็นของดีมีคุณภาพ เราจึงประกอบพิธีขึ้นมา นิมนต์พระสงฆ์มาร้อยกว่ารูป มาเจริญพระพุทธมนต์ ก็เพื่อต้องการอยากได้ของที่ดี อยากได้แต่พี่น้องที่เป็นคนดี อยากได้อุบาสกอุบาสิกาที่ดี ที่มีคุณภาพ คือมีศีล ๘ ประการ

เมื่อเราทั้งหลายต่างก็ดีกันทุกคน ญาติโยม อุบาสกอุบาสิกาก็มีศีล ๘ ประการ นี่ก็ถือว่าเป็นคนดีทุกคน พระสงฆ์องค์เณรก็มีศีลบริสุทธิ์ เพราะปลงอาบัติ **สัพพาตา...** สมาทานศีล ก็ถือว่าเป็นพระเป็นเณรที่ดีแล้ว ญาติโยมทั้งหลายก็มาไหว้พระ ทำวัตร สวดมนต์ แล้วก็สมาทานศีล ๘ ประการ ก็ล้วนแต่เป็นคนดีทั้งนั้น ไม่มีคนผู้ใดผู้หนึ่งเลยว่าเป็นคนไม่ดี

พวกเราทั้งหลายดีกันทุกคน พระสงฆ์องค์เณร ปะขาว แม่ชีก็ดี อุบาสกอุบาสิกาก็ดี ล้วนแต่เป็นคนดีกันทุกคน เมื่อต่างคนต่างก็ต้องการอะไรที่ดีๆ เหมือนกัน ดังนั้น เราก็พร้อมเพรียงกันประกอบยัญวิธีกวนข้าวทิพย์

ข้าวทิพย์ที่มากวนนั้น ก็เป็นของดี พวกน้ำตาล น้ำอ้อย หรือข้าวเม่า ข้าวอะไรๆ ทุกสิ่งทุกอย่างที่หามา ล้วนแต่หาของดีๆ มา ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ไม่ได้ลักขโมยมา ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่องทุกสิ่งทุกอย่าง

สรุปแล้วว่า **ข้าวของอุปกรณ์ที่เอามากวนข้าวทิพย์นี้ก็ล้วนเป็นของดีๆ ผู้ที่มากวนข้าวทิพย์ก็เป็นคนดี เหตุนั้น ข้าวทิพย์ก็จะเป็นของดีไปด้วย พวกเราทั้งหลายมีแต่คนดีๆ เมื่อคนดีๆ ทำของอะไรๆ มันก็เป็นของดี**

ที่หลวงพ่อกล่าวก่อนกวนข้าวทิพย์ทุกปีๆ ว่า **พิธีกรรมที่จะทำ เราใช้สมาธิเป็นเกณฑ์ นอกจากมีศีลเป็นพื้นฐานแล้วก็ต้องมีสมาธิเป็นเกณฑ์** คือเราทั้งหลายทำพิธีกรรมเจริญพระพุทธมนต์ สวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ สวดธัมมจักรกัปปวัตตนสูตร

ก็ในขณะที่สวด บางท่านก็นั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบ บางท่านก็สวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ

ทำจิตใจให้สงบ ตกลงผู้สวดก็เป็นผู้มีจิตใจสงบ ผู้นั่งสมาธิก็มีใจสงบ เมื่อต่างท่านต่างมีสมาธิแล้ว สมาธินั้นก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยยกฐานะจิตใจของเราให้ดีขึ้น

บางท่านที่เป็นผู้สวด อาจจะได้สมาธิในขั้นบริกรรมสมาธิ อุปจารสมาธิ หรือบางท่านจิตใจแน่วแน่เป็นอัปปนาสมาธิ สำหรับผู้ที่นั่งสมาธิ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ คือได้สมาธิเป็นสมาธิขั้นสูง เป็นอุปจารสมาธิ เป็นอัปปนาสมาธิ สมาธินั้นก็ทำพิธีกรรมให้พิเศษขึ้นมา คือเป็นพิธีกรรมที่เสพจิตเสพใจของเรา ให้เป็นจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง เป็นสมาธิ เป็นฌาน

เมื่อจิตใจของเราเป็นสมาธิเป็นฌานแล้ว จิตใจนั้นก็ก้าวล่วงจากปุถุชนคนธรรมดา แล้วจิตใจนั้นก็เป็นพรหมขึ้นมา หมายความว่า ในขณะที่เราสวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณอยู่นี้ จิตใจของเรามันก้าวพ้นจากความเป็นคนธรรมดามาเป็นมนุษย์ ออกจากมนุษย์แล้วก็มาเป็นพรหม

เพราะเหตุไร

เพราะว่าจิตใจของเราเป็นพรหม จิตใจที่เป็นสมาธิก็คือจิตใจที่เป็นพรหม นั่นมันสูงขึ้นมาแล้ว จิตใจของเราเป็นพรหมแล้ว แม้ร่างกายของเราเป็นมนุษย์ แต่จิตใจเป็น

พรหมแล้ว

เมื่อจิตใจเป็นพรหมแล้ว จิตใจของเรามันสูงขึ้นๆ ไปตามลำดับๆ จนเห็นพระไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (เมื่อนั้น) **จิตใจดวงนี้ก็พ้นจากความเป็นมนุษย์ พ้นจากความเป็นพรหม แล้วก็เข้าถึงความเป็นอริยะ** อาจจะเป็นพระโสดาบัน หรือสกทาคามี แล้วแต่บุญวาสนาบารมีของเรา

เมื่อเราทั้งหลายมาทำพิธีกวนข้าวทิพย์ในวันนี้ ก็คือเรามาทำจิตทำใจของเรานั้นให้เป็นทิพย์ ให้เป็นพรหม ให้เป็นพระอริยะ ถือว่าฐานะความเป็นอยู่ของเราสูงขึ้น

สำหรับข้าวทิพย์ที่เรากวนเราประกอบกันอยู่ในขณะนี้ เป็นของที่ดี เป็นของที่เลิศ เป็นของที่ประเสริฐสิ่งเหล่านี้ ถ้าเราไม่คิดให้ลึกซึ้ง เราก็จะคิดว่ามันก็เป็นของธรรมดา แต่ถ้าเราคิดให้ซึ้งๆ ก็ถือว่าเป็นบุญเป็นกุศล........

เปิดงานปฏิบัติธรรม

(เปิดงานทรายมูล)

ขอเรียนท่านพระอาจารย์เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมบ้านคอนสายทรายมูล หลวงพ่อรู้สึกซาบซึ้งยินดี ปีติ และตื้นตันใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสมาทำงานถวายท่านพระอาจารย์และญาติโยมทั้งหลายที่มาปฏิบัติธรรม

วันนี้เป็นครั้งแรกในชีวิต ที่ได้มาโปรดญาติโยมทั้งหลาย แต่ที่จริง บ้านคอนสายทรายมูลเป็นที่ที่หลวงพ่อไปๆ มาๆ อยู่เดี๋ยวนี้ เมื่อก่อนโน้นก็มาสอนกัมมัฏฐานอยู่ที่วัดกุดน้ำเที่ยง หลวงปู่เกษม มาสอนวิชาปฏิบัติธรรมพระกัมมัฏฐาน อยู่ที่นั้น ๓ ครั้ง คือ ๓ ปี แต่ไม่รู้ไม่ทราบว่าสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่สัปปายะ น่าอยู่น่าอาศัย น่าที่จะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

มาเห็นครั้งแรก มาเห็นที่นี้ ภูมิใจดีใจว่า เรานี้คงมีวาสนาน้อย จึงไม่เห็นสถานที่แห่งนี้ ถ้าเมื่อก่อนหลวงพ่อได้

เห็นสถานที่แห่งนี้ หลวงพ่อจะตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรม หรือเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม สอนทั้งสมถะ ทั้งวิปัสสนา ทั้งปริยัติ แต่บุญน้อยเลยสู้พระอาจารย์ไม่ได้ พระอาจารย์ท่านคงเคยสร้างสมอบรมบารมีมา จึงได้มาอยู่สถานที่นี้

วันนี้มาแล้ว ก็รู้สึกภูมิใจ ที่ได้มาทำงานเพื่อเป็นการโสรจสรงองค์ศรัทธาของอุบาสกอุบาสิกา ที่มีปสาทะศรัทธาอย่างแรงกล้า ได้พร้อมเพรียงกันมาปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน

การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนั้น ท่านทั้งหลายคงจะรู้คงจะทราบว่าการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนั้นเป็นอย่างไร การปฏิบัตินั้นจะได้ผลอย่างไร อะไรทำนองนี้ เราได้เรียนมาพอสมควรและได้ปฏิบัติมาพอสมควรแล้ว เหตุนั้น วันนี้หลวงพ่อเพียงแต่จะมาชี้แนะแนวทางของการปฏิบัติบางสิ่งบางประการ เพื่อเหมาะแก่เวลา

การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนี้ ปกติคณะครูบาอาจารย์ที่สอนการเจริญพระกัมมัฏฐาน ท่านจะสอนทั้งสมถะ สอนทั้งวิปัสสนา ส่วนมากจะเป็นอย่างนี้ บางอาจารย์ก็สอนเฉพาะที่เป็นวิปัสสนา บางอาจารย์ก็สอนเฉพาะที่เป็นสมถะ แต่สำหรับหลวงพ่อ สอนทั้งสมถะสอนทั้งวิปัสสนา ผู้มีบุญ

วาสนาบารมีที่ได้สั่งสมอบรมมาแล้ว เวลาประพฤติปฏิบัติ ถ้าอยู่ในสายงานของหลวงพ่อ ผู้ปฏิบัติจะได้ทั้งสมถะได้ทั้งวิปัสสนา

คำว่า **ได้สมถะ** ก็หมายความว่า ผู้ที่มาปฏิบัติ หากว่าได้เคยสั่งสมอบรมบารมีในทางสมถะ คือให้ทานมามาก และเจริญสมถะมามาก เมื่อปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน จิตใจของเราสงบแล้ว สามารถข่มนิวรณ์ธรรมได้แล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราบริสุทธิ์ ประณีต สามารถข่มนิวรณ์ธรรมทั้ง ๕ คือ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา ให้ลงได้แล้ว

(เมื่อข่มนิวรณ์ทั้ง ๕ ลงได้แล้ว) ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด(องค์ฌานคือ) วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา เมื่อจิตใจของเราได้ปีติ สุข เอกัคคตาแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ได้สมาธิได้ฌาน สามารถที่จะข่มจิตข่มใจทำจิตทำใจให้ได้ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน นี่สำหรับผู้เจริญสมถะมามาก หรือผู้ที่ให้ทานรักษาศีลมามากจะได้ผลเป็นอย่างนี้

แต่สำหรับผู้มีวาสนาบารมี ที่ได้สร้างสมอบรมมาในทางวิปัสสนา คือเมื่อก่อนโน้นเคยเจริญวิปัสสนามาก่อน

แล้ว เมื่อจิตใจสงบแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดความสงบ สามารถที่จะทำจิตใจของตัวเองให้แน่วแน่ จนสามารถเกิดพลังเกิดอานุภาพ ทำให้เกิดสมรรถนะสูง สามารถทำจิตทำใจให้ตั้งมั่นอยู่ในแนวทางของการปฏิบัติ

เมื่อสมาธิเกิดแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เห็นพระไตรลักษณ์ คือเห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

เห็นอนิจจัง คือเห็นทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นมาแล้วก็ไม่เที่ยง เกิดขึ้นมาแล้วก็ดับไป

เห็นทุกขัง คือเห็นสภาวธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นของที่ตั้งอยู่ไม่ได้ เกิดขึ้นมาแล้วก็ดับไป แล้วก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้

เห็นอนัตตา คือเห็นว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวง เป็นของที่บังคับบัญชาไม่ได้ เกิดขึ้นมาแล้วก็ดับไป

เมื่อเจริญวิปัสสนามาดังนี้แล้ว ก็จะเห็นรูปเห็นนามเห็นพระไตรลักษณ์ เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือได้เฉพาะทางที่เป็นวิปัสสนา

แต่ในสำนักที่หลวงพ่อสอนอยู่ หลวงพ่อเอาทั้งสองอย่าง คือสอนทั้งสมถะสอนทั้งวิปัสสนา ผู้ใดเคยสร้างสมอบรมบารมีมาในทางสมถะ ผู้นั้นก็สามารถที่จะได้สมาธิ

ได้ฌาน ได้ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน แต่ถ้าผู้ใด เคยสร้างสมอบรมบารมีมาในทางวิปัสสนา ผู้นั้นก็จะได้มรรค ได้ผล ได้นิพพาน ตามบุญญาธิการที่ได้สร้างสมอบรมมา

เหตุนั้น ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย ก็เป็นอันสรุปว่า เรามาปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน เราเอาทั้ง ๒ อย่าง คือ เอาทั้งสมถะ เอาทั้งวิปัสสนา อย่างไหนแก่กล้า หรือเราเคยสั่งสมอบรมบารมีมาทางไหนก็เอาทางนั้น คือเหมือนกับว่าเราเกิดมาแล้วอยากได้ทรัพย์สิน วัตถุสิ่งของเงินทองนานัปการ

ก็สิ่งของทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่ในโลกนี้ สรุปลงว่า **สิ่งที่คนเราอยากได้ที่สุด ก็คืออยากได้เงินอยากได้ทอง** คนเกิดขึ้นมาแล้ว ก็อยากได้ทั้งเงิน อยากได้ทั้งทอง ไม่มีใครที่ไหนจะเอาแต่เงินอย่างเดียว และก็ไม่มีใครที่จะเอาแต่ทองอย่างเดียว ต้องเอาทั้งสองอย่าง ข้อนี้ฉันใด พวกเราทั้งหลายที่มาปฏิบัติธรรมนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

แล้วแต่บุญวาสนาบารมีที่ได้เคยสร้างสมอบรมมา จะได้ทั้งสมถะทั้งวิปัสสนานั้น เป็นของที่เราบังคับบัญชาไม่ได้ ว่าเออเรามาปฏิบัติธรรมครั้งนี้ เราเจริญสมถะ เราจะ

ให้ได้ฌาน, หรือว่าเรามาปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนี้ เราไม่เอาละสมถะไม่เอาฌาน เราจะเอามรรคเอาผล เพื่อทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไปจากขันธสันดาน เป็นของที่บังคับบัญชาไม่ได้ หรือว่าเป็นของที่เราจะปฏิบัติให้ได้ตามใจของเรานั้นไม่ได้ ขึ้นอยู่กับวาสนาบารมีที่เราได้สร้างสมอบรมมา

ถ้าผู้ใดเคยให้ทานรักษาศีล แล้วก็เจริญสมถะมาก่อน ผู้นั้นก็จะได้สมถะได้ฌาน แต่ถ้าผู้ใดเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานมาก่อนแล้ว หรือว่าเมื่อก่อนโน้น ตั้งแต่ปุเรกชาติโน้น ได้เคยเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานมาก่อน ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้ทั้งวิปัสสนา คือได้มรรคได้ผล สามารถที่จะทำลายกิเลสให้หมดไปจากขันธสันดาน

สำหรับแนวทางการปฏิบัติ ส่วนมากครูบาอาจารย์ได้ดำเนินตามหลักสติปัฏฐานทั้ง ๔ คือ เห็นกายในกาย, เห็นเวทนาในเวทนา, เห็นจิตในจิต, เห็นธรรมในธรรม, แล้วก็ปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทานใดๆ ทั้งสิ้น

สติปัฏฐาน ๔ นั้น เมื่อพูดสรุปลงให้พอเหมาะแก่พวกเราทั้งหลายผู้มีเวลาน้อย ก็คือ **รูปกับนาม** หรือ **กายกับใจ** คือร่างกายของเรานี้ ตั้งแต่เท้าถึงศีรษะ ตั้งแต่ศีรษะถึงเท้า มันมีของสองอย่างเท่านั้นคือ หนึ่งมีกาย สองมีใจ

ท่านทั้งหลายก็คิดดูว่า **ร่างกายอันยาววาหนาคืบนี้ เมื่อสรุปลงมา ก็มีแค่กายกับใจ**

เหตุนั้น เมื่อเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน เราก็เจริญที่กายที่ใจ เราก็ดูที่กายที่ใจของเรา เมื่อเราดูกายดูใจของเราให้ดีแล้ว และก็ปฏิบัติตามหลักวิชาการที่ครูบา-อาจารย์สอนแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ได้ในสิ่งที่เราต้องการปรารถนา หรือได้ในสิ่งที่เราได้สั่งสมอบรมมา จะเป็นสมถะหรือวิปัสสนา ก็แล้วแต่บุญกรรมที่ได้สร้างสมอบรมมา

ท่านทั้งหลายอาจจะคิดว่า เอ หลวงพ่อ สมัยนี้ล่วงเลยมาตั้ง ๒ พันกว่าปีแล้ว จะมีผู้ที่ได้ฌานได้มรรคได้ผล ได้นิพพานอยู่หรือ ส่วนมากพวกเราทั้งหลาย ผู้ที่ได้ศึกษาน้อย หรือผู้ที่วิ่งตามกระแสโลกที่เขาพูดกัน กระแสของโลกเขาว่า สมัยนี้ไม่มีมรรค ผล นิพพานดอก หรือว่าสมัยนี้ไม่มีผู้ที่จะได้ฌาน ได้สมาบัติดอก อะไรทำนองนี้

เพราะว่า มีความรู้น้อย มีความฉลาดน้อย ศึกษามาน้อย ก็จะวิ่งตามกระแสของสังคม แต่ถ้าผู้มีสติปัญญาใคร่ครวญตริตรองพิจารณา ก็ถือว่า เออ สมัยนี้ยังมีผู้ได้ฌานได้มรรคได้ผลอยู่ อย่างนี้ก็มี การที่จะตัดสินใจว่า

สมัยนี้ยังมีผู้ได้ฌานอยู่หรือ ยังมีผู้ได้มรรคได้ผลอยู่หรือ สมัยนี้ยังมีพระอริยบุคคลอยู่หรือ

ก็ไม่สามารถจะตัดสินใจได้ เมื่อตัดสินใจไม่ได้ ท่านทั้งหลายก็พยายามทำจิตใจให้เป็นกลาง ไม่รับและไม่ปฏิเสธ คือไม่ปลงใจเชื่อว่ามันมีอยู่หรือไม่มี ก็ทำจิตใจเป็นกลางๆ นี่คนเราผู้ปฏิบัติจะเป็นอย่างนี้ แต่ถึงอย่างไรท่านทั้งหลาย ผลของการปฏิบัตินั้นยังมีอยู่

เพราะเหตุไร เพราะว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสมเด็จพ่อของพวกเราทั้งหลาย พระองค์ทรงตรัสแก่พระอานนท์ว่า **ดูก่อนอานนท์ ถ้าบริษัททั้ง ๔ หรือถ้าผู้ใดยังปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการอยู่ เมื่อนั้น โลกก็จะไม่ว่างจากพระอรหันต์**

ก็หมายความว่า พระศาสนาจะไม่ว่างจากพระอริยบุคคลถ้าผู้ใดมาปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ซึ่งท่านทั้งหลายได้เรียนมาแล้ว ถ้าผู้ใดปฏิบัติตามปฏิปทาของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ผู้นั้นย่อมจะได้ฌาน ได้มรรคได้ผลอยู่ ข้อนี้ ก็ขอยกจากหลักฐานที่ท่านกล่าวไว้ใน**คัมภีร์สุมังคลวิลาสินี อัฏฐกถา ทีฆนิกายปาฏิกวรรค ภาคที่** ๓ ว่า

พันปีที่ ๑ ปฏิสมฺภิทปฺปตฺเตหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ เป็นยุคของพระอรหันต์ ผู้ได้ปฏิสัมภิทา ๔ คือในช่วง ๑ พันปีนี้ ถ้าผู้ใดมาปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน ผู้นั้นก็จะสามารถได้ปฏิสัมภิทา ๔ คือแตกฉานในอรรถ ในธรรม ในปฏิภาณ ในภาษา

พันปีที่ ๒ ฉฬภิญฺเญหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖ คือพระศาสนาล่วงเลยมาถึง ๒ พันปีแล้ว ในช่วง ๒ พันปีนี้ ถ้าผู้ใดมาเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐาน หากว่าผู้นั้นเคยสร้างสมอบรมบารมีมาก่อนแล้ว ก็สามารถที่จะได้อภิญญาทั้ง ๖ ประการ คือได้หูทิพย์ ตาทิพย์ แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ รู้วาระจิตของผู้อื่น ระลึกชาติหนหลังได้ แล้วก็สามารถทำอาสวะให้สิ้นไปจากขันธสันดาน

พันปีที่ ๓ เตวิชฺเชหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ พันปีที่ ๓ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้ได้วิชชา ๓ คือผู้ได้สร้างสมอบรมบารมีมาก่อนแล้ว คือหากว่าได้เจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานมาก่อน ก็สามารถที่จะได้วิชชา ๓ ประการ คือ บุพเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกรู้ชาติในหนหลังได้ จุตูปปาตญาณ รู้จักการเกิดการตายของบุคคลอื่นและสัตว์

อื่น อาสวักขยญาณ รู้จักทำอาสวะให้สิ้นไปจากขันธสันดาน

พันปีที่ ๔ สุกฺขวิปสฺสเกหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้สุกขวิปัสสก คือเมื่อพระศาสนาล่วงเลยมาถึง ๔ พันปี ในช่วง ๔ พันปีนี้ ถ้าผู้ใดมาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ก็ไม่สามารถที่จะได้ปฏิสัมภิทา ๔ อภิญญา ๖ และวิชชา ๓ ไม่สามารถที่จะให้เกิดขึ้นได้

เป็นแต่เพียงสามารถทำให้จิตหลุดพ้นจากกิเลส-อาสวะทั้งหลายทั้งปวง คือบรรลุโดยแห้งแล้ง ไม่สามารถที่จะได้บรรลุวิชชา ปฏิสัมภิทา อภิญญา เป็นแต่เพียงว่าสามารถทำให้จิตใจหมดจากกิเลสตัณหา ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

พันปีที่ ๕ ปาฏิโมกฺเขหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ พันปีที่ ๕ นี้ เป็นยุคของพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี **ไม่มีใครสามารถที่จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ แม้ว่าจะทำความเพียรด้วยเรี่ยวแรงสักปานใดก็ตาม** ก็จะได้บรรลุเฉพาะทั้งสามประการเบื้องต้นเท่านั้น คือ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล, สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล, อนาคามิ-มรรค อนาคามิผล ได้เพียงเท่านี้

ท่านทั้งหลาย ที่กล่าวมาแล้วนี้ ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์สุมังคลวิสาลินี อัฏฐกถา ทีฆนิกายปาฏิกวรรค ท่านกล่าวไว้อย่างนี้

แต่ทุกวันนี้ ประชาชนคนไทยเรา หรือต่างชาติ จะเห็นว่า เป็นสมัยที่ไม่มีพระอริยบุคคล สมัยนี้ไม่มีผู้ใดที่จะได้ฌาน คิดกันอย่างนี้ แล้วก็เชื่อปรัมปราไปอย่างนี้ ก็เลยโมเมขึ้นว่า สมัยนี้ไม่มีพระอริยบุคคลดอก ไม่มีใครที่จะได้ฌาน ไม่มีใครที่ปฏิบัติจนได้มรรคได้ผล ส่วนมากเราเชื่อตามนิทานปรัมปรา ที่ท่านครูบาอาจารย์เขียนไว้ที่โน้นบ้าง เขียนไว้ที่นี้บ้าง เขียนหนังสือไว้บ้าง

หรือว่าเขียนไว้ในหนังสือสุบินนิมิตของพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า พระศาสนาล่วงไปเท่านั้นๆ แล้วเป็นอย่างนั้นๆ เราก็เชื่อเขา คือเป็นความเชื่อที่ปฏิเสธเหตุผล เป็นความเชื่อที่ขาดปัญญา เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็ไม่มั่นใจในแนวทางของการปฏิบัติ แต่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายยังไม่มั่นใจว่า มีหรือไม่มี ฌานก็ดี มรรค ผล พระนิพพานก็ดี ถ้าหากว่า ท่านทั้งหลายยังไม่เชื่อ ยังไม่มั่นใจ

ท่านทั้งหลาย สมัยนี้ครูบาอาจารย์ รุ่นทวด รุ่นปู่ของเรา แล้วก็รุ่นพ่อของเรา ท่านได้ประพฤติปฏิบัติมาก่อนพวก

เราทั้งหลาย และพวกเราเป็นผู้เกิดมาภายหลัง เราก็อนุวัตตามที่ได้ศึกษาเล่าเรียน หรือดูประวัติของครูบาอาจารย์ว่ามันมีหรือไม่มี ถ้าเราใคร่ครวญตริตรองพิจารณา ใช้ปัญญาตริตรองพิจารณา ก็สามารถที่จะรู้ได้

เรื่องนี้เพื่อเป็นการแก้ความสงสัย หลวงพ่อจะขอยกหลักฐาน ที่หลวงพ่อได้สอนพระกัมมัฏฐานมา ไม่นับรวมเวลาที่หลวงพ่อปฏิบัติเอง นับแต่เริ่มสอนมาปี พ.ศ. ๒๕๑๔ จนถึงบัดนี้ ก็พอที่จะทราบได้ว่า มรรคผลนั้นมีอยู่ ผู้ที่ได้ฌาน ได้สมาบัติ ได้มรรค ได้ผลนั้น มีอยู่

เพราะเหตุไร เพราะอาศัยหลักที่ครูบาอาจารย์นั้นสอนไว้ แล้วก็นำมาสอนลูกศิษย์ลูกหา ลูกศิษย์ลูกหาที่มาประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ได้ฌานสามารถ เข้าสมาธิได้ถึง ๑ ชั่วโมง ๒ ชั่วโมง ๓ ชั่วโมง ๖ ชั่วโมง ๑๒ ชั่วโมง ๒๔ ชั่วโมง หรือ ๓๐ ชั่วโมง สามารถทำได้ ในวัดที่หลวงพ่อสอนมา จะเป็นอย่างนี้

สมมติว่าได้สมาธิ ๒๔ ชั่วโมง ก็หมายความว่านั่งสมาธิอย่างนี้แหละ นั่งสมาธิอยู่อย่างนี้ ไม่ขยับเขยื้อนไปไหน ปฏิบัติไปๆ จิตของเราก็ดิ่งเข้าๆ เข้าสมาธิไป เข้าฌานไป ใจก็ไม่รู้ หูก็ไม่ได้ยินเสียง ลมหายใจเข้าลมหายใจออก

ไม่มี นั่งอยู่อย่างนี้เหมือนพระพุทธรูป นั่งอยู่อย่างนี้ ๒๔ ชั่วโมง ๓๐ ชั่วโมง เท่าที่หลวงพ่อสอนมา, แต่หลักฐานที่ครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติมาก่อน ถึง ๗๒ ชั่วโมง คือ ๓ วัน ๓ คืนก็มี นี่ตามที่หลวงพ่อได้ศึกษามา

แต่ที่หลวงพ่อสอนลูกศิษย์ลูกหาออกตนญาติโยมทุกวันนี้ อย่างมากหลวงพ่อฝึกให้ได้เพียง ๓๐ ชั่วโมง เพราะว่า ๓๐ ชั่วโมงนี้ก็เหลือกินแล้ว เพราะว่าอานิสงส์ของการได้สมาธิได้ฌานนั้น แม้เพียง ๑ นาทีแล้ว ถ้าตายปั๊บเพียง ๑ นาทีเท่านั้น เมื่อตายในฌานตายแล้ว จะไม่ไปเกิดในอบายภูมิ จะไปเกิดในพรหมโลกตามกำลังของฌาน

นี่หลวงพ่อทุกวันนี้ก็ยังสอนอยู่ โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาว เหมือนกับที่ท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติอยู่นี้ ในช่วงฤดูหนาวนี้ ในสถานที่หลวงพ่อไปสอนอยู่ ส่วนมากผู้ที่มาปฏิบัติจะได้ฌาน ท่านทั้งหลายก็คงเคยไปปฏิบัติในวัดที่ผ่านๆ มา วัดที่หลวงพ่อมาสอนอยู่ ๓ ปี ชื่อ**วัดพันสูง** ผู้ที่มาปฏิบัติได้สมาธิได้ฌานนั้น ท่านที่นั่งรวมอยู่นี้ก็คงมี

เป็นอันสรุปได้ว่า เรื่องได้สมาธิได้ฌานนี้ หลวงพ่อขอเอาคอประกันว่า สมัยนี้ ผู้ได้ฌานได้สมาบัติยังมีอยู่ เรามาทดลองหรือทดสอบอย่างไรว่า สมัยนี้ผู้ได้ฌานยังมี

อยู่หรือ หลวงพ่อก็เอามาปฏิบัติแล้วก็เอามาทดสอบพิสูจน์ให้โยมมานั่งสมาธิอย่างนี้แหละ นั่งสมาธิเอาผ้าขาว ๖ ชั้นมามัดตา แล้วก็เอาหนังสือวางไว้ตรงหน้า แล้วให้อ่านหนังสือ หลับตาอ่านหนังสือก็สามารถทำได้ จนได้อัดเป็น **วีดีโอซีดี** ส่งไปต่างประเทศ ซึ่งปีนี้ทางวัดได้ส่งไป ๒๐ ประเทศส่ง **วีซีดี** ชุดนี้ไป เป็นอันว่าสมาธิคือฌานยังมีอยู่

สมัยหนึ่งที่หลวงพ่อ จัดงานปฏิบัติธรรมฤดูหนาวนี้มีสามเณรจำนวน ๗๓ รูปมาปฏิบัติ ในขณะที่หลวงพ่อบรรยายธรรมะให้ฟังอยู่นี้ ลูกเณรทั้งหลาย ก็ตั้งอกตั้งใจกำหนดบทพระกัมมัฏฐาน พองหนอ ยุบหนอไปๆ ๓๐ นาทีเศษๆ ก็หยุดบรรยายธรรม เมื่อหยุดบรรยายเสร็จแล้วก็ไปดูสามเณร ที่ไหนได้ท่านทั้งหลาย สามเณร ๓๐ รูปนั้นได้เข้าสมาธิไปหมดแล้ว

ต่อจากนั้นมา ก็ฝึกมาตามลำดับๆ ปีนั้น ปฏิบัติธรรมอยู่หนึ่งเดือน มีสามเณรสามารถเข้าสมาธิ เข้าฌานได้เกือบหมด ๑๐ รูปเท่านั้นที่ไม่ได้ เหลือจากนั้นเข้าสมาธิเข้าฌานได้หมด อันนี้เป็นหลักฐาน ที่ปฏิบัติตามหลักวิชาการที่ครูบาอาจารย์สอนให้

ก็ขอปรับความเข้าใจของนักปฏิบัติธรรมทั้งหลายว่า

สมัยนี้สมาธิหรือฌานนั้นยังมีอยู่ เหตุนั้น ก็ขอให้ท่านทั้งหลาย ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามหลักวิชาการที่ครูบาอาจารย์สอนให้ ท่านทั้งหลายก็สามารถที่จะทำได้

อีกประการหนึ่ง หากว่าผู้ใดได้เคยเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานมาก่อน คือตั้งแต่โน้น ตั้งแต่ปุเรกชาติโน้น ได้เคยเจริญพระวิปัสสนากัมมัฏฐานมาก่อนแล้ว ก็สามารถเห็นพระไตรลักษณ์ คือจะมีสติสัมปชัญญะ มีสติแก่กล้าสามารถเห็นรูปเห็นนาม เมื่อเห็นรูปเห็นนามแล้ว ก็สามารถเห็นพระไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

เมื่อใดเราเห็นพระไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพียงชั่วขณะจิตเดียวเท่านั้น ก็สามารถปิดประตูอบายภูมิได้แล้ว ตายแล้วจะไม่ได้ตกนรก ไม่เกิดเป็นเปรต ไม่เกิดเป็นอสุรกาย ไม่เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

เพราะอะไร

เพราะในขณะที่เมื่อมัคคจิตผลจิตเกิดขึ้นแก่เราเพียง ๑ ขณะจิตเท่านั้น ก็ถือว่าอย่างน้อยเราก็ได้บรรลุมรรคผลนิพพานขั้นปฐมมรรคแล้ว คือได้บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว ถ้าเราได้สำเร็จแม้เพียงพระโสดาบันก็สามารถปิดประตูอบายภูมิได้แล้ว ตายแล้วไม่ได้ตกนรก ไม่เกิดเป็น

เปรต ไม่เกิดเป็นอสุรกาย ไม่เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

เพราะอะไร

เพราะมีพระนิพพานเป็นเครื่องรองรับแล้ว เมื่อมีพระนิพพานเป็นเครื่องรองรับแล้ว ตายแล้วไม่จมลงสู่อบายภูมิ เหมือนกันกับเรามีเรือรองรับ ตอนที่เรากระโดดน้ำลงไป เราไปค้างอยู่ในเรือ เมื่อค้างอยู่ในเรือเราก็ไม่จมไปอยู่ในน้ำ เพราะมีเรือเป็นเครื่องรองรับ ข้อนี้ฉันใด

พวกเราประพฤติปฏิบัติธรรม เมื่อมีพระนิพพานมาเป็นเครื่องรองรับแล้ว ตายไปแล้วก็ไม่ไปสู่อบายภูมิ สามารถปิดประตูอบายภูมิได้ ท่านนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย เมื่อกล่าวมาถึงนี้ท่านทั้งหลายก็รู้ดีทราบดี แล้วคิดว่ามันเป็นของจริง คือได้ฌานได้มรรคได้ผล ท่านก็คิดว่าพร้อมที่จะปฏิบัติต่อไปจนกว่าชีวิตของเราจะหาไม่

แต่ขอเตือนท่านนักปฏิบัติทั้งหลายว่า เวลาประพฤติปฏิบัตินั้นเราต้องมีคุณสมบัติของนักปฏิบัติ ถ้าขาดคุณสมบัติ ก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติผ่านไปได้ **คุณสมบัติของนักปฏิบัตินั้นมีอยู่ ๔ ประการ** คือ

๑. **ฉันทะ** พอใจในการปฏิบัติ คือพอใจในการเดินจงกรม นั่งสมาธิ ในการกำหนด พองหนอ ยุบหนอ

ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ

๒. วิริยะ แข็งใจปฏิบัติ ยอมสู้ตาย มันจะตายชั่วโมงนี้ นาทีนี้ วินาทีนี้ หรือจะตายในเสี้ยววินาทีนี้ ก็ยอมตาย แต่จะไม่ยอมลด ละ เลิก การประพฤติปฏิบัติเป็นเด็ดขาด

๓. จิตตะ ตั้งใจปฏิบัติ คือตั้งใจเดินจงกรม ตั้งใจกำหนดบทพระกัมมัฏฐาน ตั้งใจเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๔. วิมังสา ฉลาดในการปฏิบัติ เข้าใจปฏิบัติ

เมื่อผู้ใดตั้งอยู่ในองค์คุณสมบัติทั้ง ๔ ประการนี้ ผู้นั้นก็สามารถที่จะได้สำเร็จผล ตามบุญวาสนาบารมีที่ตนได้สร้างสมอบรมมา

ขอเตือนสติ ของท่านทั้งหลายอย่างนี้ว่า

การประพฤติปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ต้องการความสงบ ต้องการฌาน ต้องการมรรคผลนั้น ก็ขอให้ท่านทั้งหลายดำเนินตามหลักวิชาการ คือมัชฌิมาปฏิปทา ปฏิบัติให้เป็นกลางๆ ไม่เร่งเกินไป แล้วก็ไม่หย่อนเทิบทาบเกินไป คือถ้าหากว่าเราเร่งเกินไป ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้คิดมาก เมื่อคิดมากจิตใจของเราก็ไม่สงบ เมื่อไม่สงบแล้วก็ไม่สามารถที่จะบรรลุผลที่เราต้องการได้ มิหนำซ้ำ อาจทำ

ให้เสียประสาท คือเป็นบ้าไปได้ คนคิดมากนี่ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เป็นบ้าได้

เพราะอะไร จึงเป็นเช่นนี้

เพราะว่า**ขาดสติ** คนที่ขาดสติก็คือคนเป็นบ้า คนเป็นบ้าก็คือคนขาดสติ เหตุนั้น พวกเราทั้งหลายประพฤติปฏิบัติ ต้องมีสติสมบูรณ์ เหตุนั้น เมื่อพวกเราประพฤติปฏิบัตินี้ ให้พอดีๆ ถ้าเราเร่งเกินไป ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้คิดมาก เมื่อคิดมาก จิตของเราก็ไม่เป็นสมาธิ นอกจากจะไม่เป็นสมาธิแล้วยังจะเป็นบ้าไปได้

นอกจากนี้ เราอย่าหย่อนยานจนเกินไป แล้วก็ระวัง**อย่าอยากเป็นผู้วิเศษ** ถ้าอยากเป็นผู้วิเศษ ร้อยทั้งร้อยที่มาปฏิบัติธรรม ไม่ได้ผล นอกจากจะไม่ได้ผลแล้วก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เป็นบ้าไปได้ เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายเวลาประพฤติปฏิบัตินั้น อย่าอยากเป็นผู้วิเศษ

สมมติว่า เราปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน เออ เราจะเดินจงกรม ขณะนี้เราจะให้ได้มรรคได้ผล หรือว่าในขณะที่เรานั่งเจริญพระกัมมัฏฐานอยู่นี้ เราจะให้สมาธิมันเกิด ให้ฌานมันเกิด ให้มรรคให้ผลเกิด เราจะเอาเดี๋ยวนี้วันนี้ เสร็จเลยท่านทั้งหลาย ถ้าปฏิบัติธรรมอย่างนี้ นอกจากไม่ได้ผลเลย

อาจเป็นบ้าก็ได้ เหตุนั้น พึงสังวรระวังให้ดี

นอกจากนี้ ท่านทั้งหลายอาจจะคิดว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมนี้ มันเป็นบุญหรือเป็นบาป มันจะได้บุญหรือบาป บุญอยู่ที่ไหนบาปอยู่ที่ไหน มันเกิดขึ้นได้อย่างไร ท่านทั้งหลายเวลาประพฤติปฏิบัติธรรมอยู่นี้ ถ้าหากว่าจิตของเราไม่มีศรัทธา ปฏิบัติก็ปฏิบัติตามเขาไปเฉยๆ เห็นเขาเดินจงกรมก็เดินจงกรมกับเขา เห็นเขานั่งสมาธิก็นั่งสมาธิกับเขา คือไม่มีศรัทธา

ถ้าผู้ใดไม่มีศรัทธา มาประพฤติปฏิบัติร้อยทั้งร้อยก็ไม่ได้ผล นอกจากจะไม่ได้ผลแล้ว ยังจะเกิดในภูมิที่เป็นอบายภูมิได้ คนเราที่ปฏิบัติธรรมนี้ ผู้ให้ทานรักษาศีลนั้นไปเกิดเทวดาก็ได้ แต่เป็นเทวดามิจฉาทิฏฐิ

สมมติว่า เราทั้งหลายมาประพฤติปฏิบัติธรรมมาเดินจงกรมนั่งสมาธิ เห็นเพื่อนเขาแล้วก็ว่า มาเดินจงกรมนั่งสมาธิทำไมหนอ จะปฏิบัติทำไมหนอ มันไม่ได้บุญหรอก แต่ก็ยังปฏิบัติอยู่

เพราะเหตุไร จึงปฏิบัติ

เพราะว่า เห็นเพื่อนปฏิบัติก็ปฏิบัติตามเพื่อน ถ้าไม่ปฏิบัติเหมือนเขา เขาก็จะว่าเอาอย่างนั้นอย่างนี้ได้ ก็เลย

ข่มใจปฏิบัติอยู่ ถ้าเขาตายเพราะจิตดวงนี้ ตายแล้วก็ไปบังเกิดเป็นเทวดาอยู่ แต่เป็นเทวดามิจฉาทิฏฐิ ไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรัย เห็นคนโน้นมาปฏิบัติ เห็นคนนี้มาปฏิบัติ ก็หาวิธีขัดขวางกั้นกาง ไม่ให้การประพฤติปฏิบัติของเขาได้ผล นี่คนที่ไปเกิดเป็นเทวดามิจฉาทิฏฐิเป็นอย่างนี้

เหตุนั้น ญาติโยมทั้งหลาย เวลาเราทำบุญทำทานเราทำบุญสลากภัตก็ดี บุญเข้าพรรษาก็ดี บุญโน้นบุญนี้ เราก็สมาทานศีลใช่ไหม บางคนก็คิดว่า เอ จะสมาทานศีลไปทำไมหนอ รับศีลไปทำไมหนอ รับไปแล้วก็ไม่ได้บุญ ไม่เห็นเป็นบุญที่ตรงไหน อะไรทำนองนี้ คนนี้ถ้าหากว่าตายเพราะจิตดวงนี้ ตายแล้วก็ไปเกิดเป็นเทวดา แต่เป็นเทวดาที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่เลื่อมใสในพระศาสนา

เพราะเหตุไร จึงเป็นอย่างนี้

เพราะในขณะที่เรารับศีลอยู่นั้นเราคิดว่า เออ เราข่มใจทำตามเขา เขารับศีลก็รับตามเขา เขาว่าอย่างนั้น ก็ว่าตามเขา จิตดวงนี้มันเป็นบุญอยู่ ถ้าตายเพราะจิตดวงนี้ก็เป็นเทวดามิจฉาทิฏฐิ ท่านทั้งหลาย เวลามาปฏิบัติพระกัมมัฏฐานอย่างนี้แหละ เราจะได้ผลไม่เหมือนกันก็ตรงนี้

ถ้าว่า เราทำจิตทำใจของเราครึ่งๆ กลางๆ ห้าสิบๆ

มันได้ทั้งบุญทั้งบาป จำไว้นะ ถ้าเราทำใจ ห้าสิบๆ เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง ได้ผล ห้าสิบๆ คือ มันได้ครึ่งๆ กลางๆ คือ ในขณะใด จิตของเรามันคิดไม่ถูก คิดไม่ดี แต่ปฏิบัติตามเขา ถ้าหากว่าจิตของเราเป็นอกุศลอย่างนี้ ในขณะที่จิตของเราเป็นอกุศลอย่างนี้ **ชวนจิต**ดวงแรกของเราจะนึก จะสั่งแล้วก็ดับลงไป

เมื่อดับลงไปแล้ว ชวนจิตดวงที่ ๒ **สัมปฏิจฉนจิต** ก็จะตัดสินรับเอาบาป ที่เป็นมิจฉาทิฏฐินั้น ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว **สันตีรณจิต** ก็จะเกิดขึ้นมาพิจารณาบาปของเรานั้น ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว **โวฏฐัพพนจิต**ก็เกิดขึ้นมา ตัดสินรับเอาบาปนั้น ๑ ขณะจิตแล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว

ชวนจิตดวงที่ ๗ ก็จะเกิดขึ้น เสวยบาปอยู่ ๗ ขณะจิตแล้วก็ดับลงไป คือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปๆ ๗ ขณะ แล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว **ตทาลัมพนจิต** ก็จะเก็บเอาบาปนั้นๆ ลงไปสู่ห้วงแห่ง**ภวังคจิต** ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว **ภวังคจิต**นั้น ก็รักษาบาปที่เป็นมิจฉาทิฏฐินั้นไว้ในจิตในใจ รักษาไว้อย่างนั้น ไม่มีอำนาจใดๆ จะมาลบล้างได้ ติดตามเราไปทุกชาติทุกภพ

ทุกกัปทุกกัลป์ นี่ถ้าจิตของเราเป็นอกุศลดังกล่าวมาแล้ว

สรุปเอาสั้นๆ ว่า เมื่อจิตของเราเป็นอกุศลปั๊บ ขึ้นมาคิดว่าให้ทานไปก็ไม่ได้ผลดอก หรือว่าสมาทานศีลก็ไม่ได้ผลดอก หรือว่าเจริญภาวนา พองหนอ ยุบหนอ นี้ไม่ได้ผลดอก ถ้าจิตของเรามันคิดอย่างนี้ เมื่อจิตของเรา (**ปวัตติ**)ดำเนินไปตามวิถีของจิต ลงสู่ห้วงแห่งภวังค์

ภวังคจิตนั้น ก็จะทำหน้าที่รักษาบาปไว้ในจิตในใจของเรา รักษาไว้อย่างนี้แล้วก็ไม่มีอำนาจใดๆ จะมาทำลายได้ แล้วก็รักษาไว้อย่างนี้ บางทีก็ไปตกนรกอเวจีตามบาปกรรมของเราได้

แต่ถ้าว่า พวกเราทั้งหลายมาเจริญพระกัมมัฏฐานแล้ว เรามีสัมมาทิฏฐิ ตั้งแต่เริ่มจะออกจากบ้าน จะมาปฏิบัติ จิตของเราเป็นสัมมาทิฏฐิ เห็นดีเห็นชอบ เรามาถึงวัดแล้วจิตของเราก็เป็นสัมมาทิฏฐิ มาถึงวัดแล้วก็พากันไหว้พระทำวัตรสวดมนต์ เจริญเมตตาภาวนา กำหนดบทพระกัมมัฏฐานพองหนอ ยุบหนอ ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ

นี่จิตของเราเป็นสัมมาทิฏฐิแล้ว เมื่อจิตของเราเป็นสัมมาทิฏฐิในขณะใด ขณะนั้น ชวนจิตของเราดวงที่ ๑ ก็จะนึก จะคิด จะสั่งแล้วก็ดับลงไป เมื่อดับไป จิตดวงที่ ๒

คือ**สัมปฏิจฉนจิต** ก็จะเกิดขึ้นมารับเอาบุญนั้น ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป

ชวนจิต ดวงที่ ๓ **สันตีรณจิต** ก็จะเกิดขึ้นมาพิจารณาบุญที่เราบำเพ็ญมาแล้ว ๑ ขณะจิตแล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว **โวฏฐัพพนจิต** ก็จะเกิดขึ้นมาตัดสินรับเอาบุญที่เราบำเพ็ญมานั้น ๑ ขณะจิตแล้วก็ดับลงไปแล้ว

ชวนจิตก็จะเกิดขึ้นมาเสพบุญ คือเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป ๑ ขณะจิต, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป ๒ ขณะจิต, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ๓ ขณะจิต, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ๔ ขณะจิต, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ๕ ขณะจิต, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ๖ ขณะจิต, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ๗ ขณะจิต,

เหมือนกับเมื่อเราได้ธนบัตรใบละหนึ่งพันบาท เมื่อได้มาแล้วเราก็พิจารณาว่า เอ ธนบัตรนี้จะใช้ได้ตามกฎหมายหรือไม่หนอ หรือว่าเป็นธนบัตรปลอม เมื่อเราพลิกไปพลิกมา ข้างหน้าข้างหลังจึงว่า เออ เป็นธนบัตรที่ใช้ได้ตามกฎหมาย เมื่อเห็นว่าเป็นธนบัตรที่ใช้ได้ตามกฎหมาย จึงเก็บไว้ในตู้ในเซฟ ในห้องหับของเรา ข้อนี้ฉันใด บุญกุศลก็เหมือนกันฉันนั้น

เมื่อชวนจิตเกิดขึ้นมาเสพบุญ คือเสวยบุญแล้ว ๗

ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว **ตทาลัมพนจิตนี้** ก็จะเก็บเอาบุญกุศลที่เราสร้างสมอบรมมานั้น ลงสู่ห้วงแห่งภวังค์ ๑ ขณะจิต แล้วก็ดับลงไป แล้ว**ภวังคจิต**ก็จะรักษาเอาบุญกุศลที่เราสร้างสมอบรมมาไว้อยู่ในจิต ในใจและก็ไม่มีอำนาจใดๆ ที่จะมาทำลายบุญของเราได้ เก็บไว้อย่างไร ท่านทั้งหลาย

สมมติว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสมเด็จพ่อของพวกเรา เริ่มตั้งแต่ครั้งแรกในชีวิตที่พระองค์ทรงปรารถนาพุทธภูมิ ตั้งแต่โน้นแหล่ะ การปรารถนาพุทธภูมิ ก็ถือว่าเป็นบุญ และบุญเหล่านั้นก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยติดต่อกันมาตามลำดับๆ จนพระองค์ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ไม่ใช่ว่าอยู่เฉยๆ แล้วจะมาตรัสรู้เอาเองนั้นมันเป็นไปไม่ได้

พระองค์ต้องบำเพ็ญบารมี ท่านต้องบำเพ็ญบารมีอยู่โน้น ตั้ง ๒๐ อสงไขย กำไรแสนมหากัป จึงได้ตรัสรู้ และบุญที่สร้างสมอบรมมาตลอด ๒๐ อสงไขย กำไรแสนมหากัปนั้น ก็ติดตามมาตามลำดับๆ ผู้ที่จะมาทำลายพระองค์สมมติว่า พระเทวทัต จะมาทำลายอย่างนั้นอย่างนี้จิปาถะก็ทำลายไม่ได้

เพราะอะไร

เพราะว่าบุญมันอยู่ภายในอยู่ในจิต

เหตุนั้น บุญกุศลที่เราท่านทั้งหลายได้สร้างสมอบรมมานี้ **วิถีจิต**ของเรา เมื่อเราทั้งหลายมีจิตใจปสาทะศรัทธา ยินดีในการให้ทาน รักษาศีล ไหว้พระ ทำวัตร สวดมนต์ เจริญเมตตาภาวนา จิตของเรานั้น ก็จะ**ปวัตติ**ไปตามวิถีของมัน จนลงสู่ห้วงแห่งภวังค์ แล้วก็บุญกุศลเหล่านั้น

ภวังคจิตก็ทำหน้าที่รักษาไว้ เมื่อบุญกุศลของเราสมบูรณ์แล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เราได้อานิสงส์ เช่นว่า เกิดขึ้นมาแล้ว เป็นคนร่ำรวย มั่งมีศรีสุข เพียบพูนสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินศฤงคาร บริวารนานา ไม่อดไม่อยาก หรือว่าเมื่อเราเกิดมา

บุญของเราที่ทำไว้แล้ว ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เรามีรูปงาม มีทรวดทรงงาม มีผิวพรรณงาม มีเสียงไพเราะ มีโรคภัยไข้เจ็บน้อย อายุยืน ไม่ตายง่าย หรือบุญกุศลเหล่านั้น เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เรามีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เปรื่องปราดชาติกวี มีไหวพริบดี มีปฏิภาณดี มีความฉลาดดี มีความหลักแหลมดี

สรุปแล้วว่า คนที่เกิดขึ้นมาแล้ว ได้เป็นเศรษฐีก็ดี

อภิมหาเศรษฐีก็ดี หรือเกิดขึ้นมาแล้ว ได้เป็นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ เป็นพระราชา มหาราชา หรือเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชก็ดี หรือเกิดขึ้นมาแล้ว ได้ฌานก็ดี ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ก็ดี หรือว่าเกิดขึ้นมาแล้ว ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นศาสดาเอกในโลกก็ดี

ก็ล้วนต้องอาศัยบุญกุศลทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ที่ได้สร้างสมอบรมไว้แล้ว อยู่ในจิตในใจ เมื่อบุญกุศลทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้นสมบูรณ์แล้ว ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยดลบันดาลให้เราทั้งหลาย ได้สำเร็จสุข ทั้งที่เป็นสุขในมนุษย์ สุขในสวรรค์ สุขในพรหมโลกและสุขคือพระนิพพานได้

อีกอย่างหนึ่ง **ขอเตือนสติท่านทั้งหลายว่า เราผู้มาปฏิบัตินั้นต้องมีศรัทธา** ถ้าศรัทธาของเราสมบูรณ์แล้วการปฏิบัติก็ก้าวหน้าได้สำเร็จสามัญผลตามที่เราต้องการหากว่าศรัทธาของเราไม่มีการปฏิบัติของเราก็ไม่ได้ผล เหตุนั้น พวกเราทั้งหลายทำอย่างไรศรัทธาของเราจึงจะสมบูรณ์แบบ บ้านเราว่าศรัทธาหัวเต่า ผุดออกผุดเข้า มันก็ไม่สำเร็จ **การที่จะเพิ่มศรัทธา**ของเรานี้มีอยู่ว่า

๑. เรานึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เช่น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นร่มพุทธธรรม ร่มโพธิ์ ร่มไทร อภิบาลปกป้องรักษาเราให้ได้มีความสุขอยู่ทุกวันนี้ หรือว่าระลึกถึงคุณของครูบาอาจารย์ ว่าอาจารย์นั้นเป็นผู้มีคุณูปการ เรามีความรู้ ความฉลาดความสามารถอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะครูอาจารย์ หรือว่าเรานึกถึงบุญคุณของพ่อของแม่ ว่าพ่อแม่นั้นท่านเป็นผู้มีอุปการคุณ

หากว่าเราไม่อาศัยพ่อแม่แล้ว เราก็ไม่ได้เกิด หรือเกิดมาแล้วก็ไม่สามารถเป็นอยู่ได้เพราะไม่มีพ่อแม่เลี้ยงดูปูเสื่อ หรืออีกอย่างหนึ่งเราก็นึกถึงคุณสมบัติของเราว่า เออเราเกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมาถึงปานนี้ก็เป็นโชคล้นฟ้าล้นดินจึงเกิดมาเป็นคนได้ เมื่อเรานึกถึงไปอย่างนี้ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เราเกิดศรัทธา เมื่อเกิดศรัทธาแล้ว ก็สามารถยังการปฏิบัติให้ได้ผลตามเจตนารมณ์ที่เราตั้งไว้

๒. อย่าเร่งเกินไป หรืออย่าอยากได้จนเกินไปจนขาดเหตุผล ถ้าว่าเราเร่งเกินไป เช่นว่า วันนี้เราจะเดินจงกรม ให้ได้สมาธิได้ฌาน หรือว่าวันนี้เราจะนั่งสมาธิภาวนาให้ได้ฌาน หรือว่าเราจะนั่งภาวนาให้บรรลุมรรค ผลพระนิพพาน นี้ก็ถือว่าเร่งเกินไป จิตใจของเราก็ไม่สงบคือ

มันจะคิดมาก

ถ้ามันคิดมากจิตของเราก็ไม่สงบ เมื่อจิตไม่สงบก็ไม่เป็นสมาธิ เมื่อไม่เป็นสมาธิ ก็ไม่สามารถที่จะบรรลุสมาบัติ มรรค ผล พระนิพพานได้ เหตุนั้นให้เราปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง ให้พอดิบพอดี

๓. อย่าหย่อนเทิบทาบจนเกินไป ถ้าหย่อนเกินไปมันก็ไม่ได้ผล เช่นว่า เราเดินจงกรม ก็เดินไปตามธรรมชาติไม่กำหนด ตาเห็นรูปก็ปล่อยไปตามธรรมชาติ หูฟังเสียงก็ปล่อยไปตามธรรมชาติ จมูกดมกลิ่นก็ปล่อยไปตามธรรมชาติ ลิ้นลิ้มรสก็ปล่อยไปตามธรรมชาติ กายถูกต้องอาการเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ก็ปล่อยไปตามธรรมชาติ เราไม่กำหนด เราไม่กำหนดสภาวะที่เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้เรียกว่าหย่อนเทิบทาบ ก็ไม่สามารถที่จะบรรลุมรรค ผลพระนิพพานได้

๔. อย่าอยากเป็นผู้วิเศษ ถ้าท่านใดอยากเป็นผู้วิเศษ เออ นั่งสมาธิไปอยากได้หูทิพย์ ตาทิพย์ รู้วาระจิตของผู้อื่น ระลึกชาติหนหลังได้ หรือว่านั่งสมาธิไปเห็นพ่อแม่ที่ตายไปแล้ว เห็นพระอินทร์ เห็นพระพรหม เห็นโน้นเห็นนี้อะไรจิปาถะ เห็นพระพุทธเจ้า เห็นพระอรหันต์

ถ้าผู้มีจิตใจลักษณะอย่างนี้ ท่านทั้งหลายเวลามาประพฤติปฏิบัติ ร้อยทั้งร้อยเป็นบ้าได้ เหตุนั้น เราเวลาประพฤติปฏิบัติเราต้องมีสติ ถ้ามีสติสมบูรณ์แล้ว สติของเรานี้แหละ จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดฌาน ให้เกิดมรรค เกิดผล

ขอให้ท่านทั้งหลายจดจำไว้เสมอว่า **สมาธิที่เกิดแก่เรานั้น มี ๒ ประการ** คือ

๑. สมาธิที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจของฌานชวนวิถี ถ้าอัปปนาสมาธิที่เกิดขึ้นในลำดับของฌานชวนวิถี สมาธินั้นได้ฌาน ได้ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน

๒. ถ้าอัปปนาสมาธิเกิดขึ้นในลำดับของมรรควิถี อัปปนาสมาธินั้นก็จะเป็นเหตุให้เกิดมรรค เกิดผล ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ ตามบุญญาธิการที่เราได้สั่งสมอบรมไว้

เอาละท่านทั้งหลาย หลวงพ่อได้น้อมนำเอาธรรมะอันเป็นคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาบรรยายถวายความรู้ แก่ท่านหลวงปู่ ท่านหลวงตา และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติธรรมของอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา จึงขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้.

อะหัง สุขิโต โหมิ ขอให้ข้าพเจ้า จงถึงสุข นิราศทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความเบียดเบียน ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีความลำบาก มีความสุข รักษาตนอยู่เถิด

สัพเพ สัตตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความเบียดเบียน ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีความลำบาก มีความสุข รักษาตนอยู่เถิด

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ที่ได้บำเพ็ญมาแล้วนี้ ให้แก่บิดามารดาครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหาย ตลอดท่านผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย เจ้ากรรมนายเวร มนุษย์ อมนุษย์ อบายสัตว์ เทวดา มาร พรหม พระยายมราช และนายนิรยบาลทั้งหลาย ถ้าตกทุกข์ขอให้พ้นจากทุกข์ ถ้ามีความสุขขอให้มีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป

ด้วยบุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาแล้วนี้ มีการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น ขอจงได้เป็นพลวะปัจจัย เป็นอุปนิสัยตามส่ง ให้เกิดปัญญาญาณ ได้บรรลุฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ นิโรธสมาบัติ วิชชา ๓ ปฏิสัมภิทา ๔ อภิญญา ๖ อตีตังสญาณ ปัจจุปปันนังสญาณ อนาคตังสญาณ มโนมยิทธิ ได้บรรลุมรรคผล

พระนิพพาน ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ตลอดชาติอย่างยิ่ง จนถึงความพ้นทุกข์ คือพระนิพพาน เทอญ.

นตฺถิ ขนฺธสมา ทุกฺขา

ทุกข์เสมอด้วยขันธ์ ไม่มี

ขุ. ธ. ๒๕/๔๒

ถาม-ตอบปัญหากัมมัฏฐาน

ท่านครูบาอาจารย์ที่เคารพทุกท่าน.........

หากว่าหลวงพ่อได้กล่าวพลั้งพลาดประมาท ท่านทั้งหลาย ด้วยกายวาจาและจิตใจแล้ว หลวงพ่อก็ขออโหสิกรรมด้วย เพราะว่าบางสิ่งบางประการ ที่หลวงพ่อพูดจาปราศรัยไป อาจทำให้ท่านทั้งหลายไม่สบอารมณ์ หรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่พูดไปแล้ว(ทำให้)ไม่สบายหู ไม่รื่นหู ไม่ถูกอกถูกใจ ก็ขออภัยหลายๆ

สำหรับวันนี้ ไม่ได้หมายความว่าหลวงพ่อจะมาจับผิดอย่างนั้นอย่างนี้ วันนี้ที่ได้นัดกันเป็นกรณีพิเศษ ที่ผ่านๆ มา ๒-๓ วัน ไม่มีโอกาส ดินฟ้าอากาศไม่อำนวย วันนี้จะได้ถือโอกาสพูดจาปราศรัยกับท่านทั้งหลาย เพราะว่านับตั้งแต่เรามาอยู่ร่วมกันเกือบ ๓ เดือน บางท่าน

ก็ไม่ได้คุยกันพูดกัน ในเรื่องส่วนตัวอะไรต่างๆ

เหตุนั้น วันนี้หลวงพ่อจึงขอโอกาส ให้ท่านทั้งหลายมีอะไรจะพูดจาปราศรัยกัน ก็ขอนิมนต์ท่านทั้งหลายได้ดำเนินการตามอัธยาศัย เพราะว่าตลอดนับตั้งแต่เข้าพรรษามาจนถึงบัดนี้ หากว่าท่านทั้งหลาย มีความเคลือบแคลงสงสัยเกี่ยวกับข้อวัตรปฏิบัติ หรือไม่สบอารมณ์กับหลวงพ่ออย่างไร ก็ขอเปิดโอกาส ขอจัดให้ท่านทั้งหลายได้ปรับความเข้าใจกัน

ครั้งแรก หลวงพ่อขอพูดว่า หากว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่ผ่านมาแล้ว ยังมีความเคลือบแคลงสงสัย ไม่เข้าใจในบางสิ่งบางประการ ก็ขอนิมนต์ท่านทั้งหลายได้ไต่สวนทวนถาม แต่ถ้าท่านทั้งหลายเข้าใจ แม้สิ่งทั้งหลายที่ไต่สวนทวนถามไว้แล้วทุกสิ่งทุกอย่าง หลวงพ่อขออนุโมทนา เอาอย่างนี้ท่านอาจารย์มหา อย่างเรื่อง**พระติสสเถระ**[๑]

พระติสสเถระนั้น ท่านออกเดินทางจากทวีปมคธมานมัสการมหาวิหาร ผ่านมาตามทางได้พูดจาปราศรัยกับทุคตะบุรุษ(ผู้เปี่ยมด้วยศรัทธา)คนหนึ่ง พอได้ทราบ

---

[๑] อ่านรายละเอียดได้ในเรื่อง **อายตนะ ๑๒** เล่มที่ ๔

เรื่องราวแล้ว ผลสุดท้ายเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ท่านปฏิบัติธรรมตลอด ๗ วัน จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ แล้วท่านได้ถามพระเจ้าพระสงฆ์ทั้งหลายว่า พระคุณเจ้ามีความเคลือบแคลงสงสัยอะไรเกี่ยวกับมรรคผล ก็ขอนิมนต์เชิญท่านทั้งหลายถามได้ ผมพร้อมที่จะบอกที่จะวิสัชนา

พระสงฆ์ทั้งหลายอยู่ในมหาวิหาร ไม่มีแม้แต่รูปเดียวที่จะถามเรื่องมรรคผล สุดท้ายก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ พระมหาเถระที่เป็นประธานเกิดอัศจรรย์ใจว่า โอ เรื่องนี้ ผมอัศจรรย์ใจจริง เพราะว่าพระทั้งหมดไม่มีความเคลือบแคลงสงสัยเรื่องมรรคเรื่องผล

ท่านทั้งหลาย ถ้าเคลือบแคลงสงสัยบางสิ่งบาง-ประการก็ขอนิมนต์ หลวงพ่อจะไม่ถาม ให้ท่านทั้งหลายถามเอา อย่าได้เป็นอย่างหลวงพ่อพระครูท่านหนึ่งตอนที่ท่านมาอยู่วัดนี้แหละ ท่านเป็นประธาน ดำเนินการเกี่ยวกับกัมมัฏฐาน

หลวงพ่อก็ไม่รู้ว่าท่านมาสังเกตการณ์ ตลอดไตรมาสพรรษา ๓ เดือน ท่านก็เดินธรรมดา นั่งไปธรรมดา เล็กๆ น้อยๆ ผลสุดท้าย ก็หมดพรรษา หลวงพ่อก็ไม่รู้ไม่เฉลียวใจว่าท่านมาอย่างนี้ เพราะว่าปกติ ก็เป็นธรรมชาตินิสัยของ

หลวงพ่อเป็นอยู่อย่างนั้น จนกว่าท่านจะเปิดความในใจให้ฟัง ท่านพูดกับญาติกับโยม กับลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายว่า

หลวงพ่อมาอยู่ที่นี่ หลวงพ่อไม่ได้มาปฏิบัติ แต่มาเพื่อสังเกตทุกสิ่งทุกอย่างของหลวงพ่อพระครู(หลวงพ่อใหญ่) ว่าท่านพอที่จะเป็นผู้ที่เราจะมอบกายถวายชีวิต เป็นลูกศิษย์ลูกหาได้หรือไม่

ท่านมาดู มาคอยสังเกตการณ์ ตลอดไตรมาสพรรษา ๓ เดือน หลังจากกฐินเสร็จแล้ว ท่านขึ้นธรรมาสน์สั่งลาญาติโยมทั้งหลายแหละ ท่านก็เปิดความในใจว่าที่มานี้ไม่ได้มาปฏิบัติ แต่มาดู**หลวงพ่อ**ของญาติโยมทั้งหลาย ว่าพอที่จะมอบกายถวายตัวได้หรือไม่

พอท่านได้เปิดความในใจทุกสิ่งทุกอย่าง หลวงพ่อก็ก็ไม่นึกว่า ท่านจะมาสังเกตการณ์อย่างนั้นอย่างนี้ แต่ก็ดีเพราะว่าปีนั้น ตลอดพรรษาไม่ได้พูดจาปราศรัยกันเป็นกรณีพิเศษ เหมือนกับปีนี้ หลวงพ่อพูดอะไรกับลูกพระลูกเณร เล็กๆ น้อยๆ บางทีก็ไม่พอใจ บางทีก็อะไรทำนองนี้ ถ้าในลักษณะนี้ หลวงพ่อก็เข็ดเลย แต่ที่ผ่านมาไม่มีลักษณะอย่างนี้ เรื่องส่วนมาก ก็มีเรื่องมรรค เรื่องผลก็แล้วแต่จะพูด

ถ้าไม่สงสัยหลวงพ่อก็ขออนุโมทนา แต่ถ้าสงสัยก็นิมนต์ หรือว่าท่านทั้งหลายที่สงสัยว่าออกไปแล้ว ปีนี้จะไปทำหน้าที่การเผยแผ่ธรรมะเรื่องการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะก็ **เรื่องสมาธิสมาบัติ** ที่พวกเราทั้งหลายทำอยู่ หากว่าสงสัย หรือว่าจะดำเนินการอย่างไร ก็ขอนิมนต์

ถาม ขอโอกาสกราบเรียนถามพระเดชพระคุณหลวงพ่อ เรื่องการประพฤติปฏิบัตินี้ ไม่ทราบว่า หลังจากการประพฤติปฏิบัติธรรมผ่านไปแล้ว ความฝันที่เราฝันนั้นจะมาช่วยยืนยันว่า เราผ่านขั้นนั้นขั้นนี้ มีเหตุมีปัจจัยบ้างไหมครับ คือหลังจากที่ผู้ประพฤติปฏิบัติผ่านชั้นภูมิ ชั้นนั้นชั้นนี้แล้วมีความฝัน ที่เรียกว่าเป็นนิมิตมาบอกบ้างไหมครับ

ตอบ อันนี้มันสังขารมันปรุงแต่งมาหลอก ขันธ์ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ **สังขารตัวนี้แหละ**เป็นตัวที่ทำให้เกิดการปรุงแต่ง อยากฝันอย่างโน้น ฝันอย่างนี้ อะไรจิปาถะ แล้วแต่มันจะฝัน บางทีมันก็มาบอกว่า โอ คุณได้พระโสดาปัตติผลแล้ว หรือว่าคุณได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ตัวนี้ตัวสังขาร

เหตุนั้น เราผู้เป็นเจ้าของความฝัน ก็ต้องดูตัวเราเองว่า เราผ่านแล้วหรือยัง ที่มันฝันอย่างนี้กระซิบอย่างนี้

เป็นความจริงไหม เราเองที่รู้ตัวเราเองว่า โอ้ย หล่าเอ๊ย อย่ามาโกหกกูเลยๆ อันนี้ หลวงพ่อเคยบอกว่า **อภิชัปปา** แปลว่า **กิเลสกระซิบที่จิต** แล้วแต่มันจะกระซิบอะไร เช่นว่าเมื่อชาติก่อนโน้น เคยเป็นผัวเมียกันอย่างนั้นๆ ปรุงจิตปรุงใจ จนจะไปแต่งงานกับเขา (หลวงพ่อพูดไปหัวเราะไป) สภาวะที่เกิด **กิเลสกระซิบที่จิต**นี้ มันไม่ใช่ธรรมดาๆ เป็นพันๆ เรื่อง

เหตุนั้น เราทั้งหลายเรียนมาแล้ว นักธรรมชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก เป็นมหาเปรียญแล้ว เราก็พอจะรู้ได้ว่าเขาโกหกอุปกิเลสในจิต มันโกหกหรือว่ามันความจริง **เออ ถ้าว่ามันเป็นความจริง บ่ปาก(ไม่พูด) ถ้ามันเป็นความจริงก็บ่ปาก** ก็ภูมิใจ ดีใจว่า เออ เราผ่านมาได้จริงๆ

หรือจะพูดอย่างหลวงปู่หลวงตาบางรูปว่า เราได้สำเร็จพระอรหันต์แล้วนะ อยากเว้าจังซี่บ้อ (ว่าอย่างนี้หรือ) พอได้ยินท่านว่า ท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วอย่างนั้นอย่างนี้ โอย หลวงพ่อเหนื่อย(ใจ) แต่ไม่ได้ว่าท่านเป็นอย่างนั้นอย่างนี้หรอก ลักษณะนี้ เหนื่อยหัวใจว่า โอ หลวงปู่ไม่น่าที่จะว่าอย่างนี้เลย ทำให้ลูกศิษย์ลูกหาลูกๆ หลานๆ เขาหมั่นไส้เอาได้

ถาม ถ้าเราได้สมาธิแล้ว สมาธิเสื่อมไป จะทำอย่างไรดีครับ

ตอบ เอ้า สมาธิเสื่อมไป เราก็ปฏิบัติใหม่ ทำใหม่สิ

ถาม เพราะเหตุอะไร ทำให้เสื่อมไปครับ

ตอบ เพราะขาดการสังวร เพราะขาดความสำรวมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เมื่อเราไม่สำรวม มันก็เสื่อมได้ **ไม่มีเทวดาองค์ไหนที่จะมาทำให้มันเสื่อมได้หรอก เข้าใจมั้ย**

แต่สมาธินี้ (เมื่อ)มันเสื่อมได้ มันก็ฟื้นได้ เห็นว่ามันเสื่อมไปแล้ว เราก็อยู่หลีกเร้นอยู่ในเสนาสนะที่ใดที่หนึ่งที่วิเวก เป็นสถานที่สัปปายะ เราก็ภาวนา มันเสื่อมอย่างไรก็ตาม สมาธิมันจะเสื่อมถึงไหนๆ ก็ตาม วันสุดท้ายมันก็จะต้องเกิดขึ้นมาอีก

อะไรคือวันสุดท้าย วันสุดท้ายคือวันที่เราจะตายจากโลกนี้แหละ คนจะตายมันก็ต้องเตรียมตัวก่อนตาย ไหนๆ ก็จะตายแล้ว แล้วมันก็จะคิดจะนึกเห็นกัมมัฏฐานที่เคยปฏิบัติมาแล้ว มันนึกถึงเลย มันก็เตรียมตัวแหละ มันจะตายอยู่รอมร่อแล้ว ไม่มีใครจะอยู่เป็นเพื่อน มันก็เตรียมตัว กำหนดขึ้นมา พองหนอ ยุบหนอ หรือว่าอะไร

ก็ว่าไป

เพราะในขณะที่เราเตรียมตัวจะตายนั้น ก่อนที่จะตาย หากเรากำหนด พองหนอ ยุบหนอ หรือ สัมมาอรหัง บทใดบทหนึ่งก็ตามแต่ แล้วเกิดสมาธิขึ้นมา ถ้าเกิดสมาธิแล้วมันตายเท่านั้นแหละ มันดับปั๊บลงไปตรงนี้ ในลำดับ **ฌานชวนวิถี** เราก็ไปเกิดบนพรหมโลกตามกำลังของสมาธิหรือของฌาน

แต่ถ้ามันดับโดยอำนาจของ**มัคควิถี** พองหนอ ยุบหนอๆ ก็เห็นพระไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา **ดับพึบลงไป เราได้บรรลุพั้บ ก็ถึงแก่มรณกรรมทันที** ส่วนมากเราปฏิบัติมาแล้ว แล้วตอนนี้เรายังไม่บรรลุเลย แต่บางทีมันก็ไปบรรลุตอนเราจะตาย เข้าใจมั้ย

ถาม ญาณนี้มันจะเกิดขึ้นตามลำดับๆ ไป ถึงแม้ว่าเราจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ใช่ไหมครับ

ตอบ มันก็เกิดตามลำดับๆ ไป แล้วไม่ใช่ว่านั่งกัมมัฏฐาน พองหนอ ยุบหนอ จะกระโดดไปเลย ปฏิสังขาญาณ มันกระโดดข้ามไปได้ (ไม่ใช่นะ) มันไปเรื่อยๆ มันก็ ๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘ - ๙ - ๑๐ - ๑๑ มันก็ไปตรงๆ อย่างนี้

แต่ถ้ามันไปไม่ได้ มันก็กลับหลัง (จากญาณที่) ๑๑ - ๑๐ - ๙ - ๘ - ๗ - ๖ - ๕ - ๔ - ๓ - ๒ - ๑ นี่มันกลับ คือว่ามัน **อนุโลม ปฏิโลม** ถ้าว่ามันไปเรื่อยๆ ตรงไปตามลำดับๆ เมื่อกำลังของเราพอ ญาณของเราแก่กล้าแล้ว มันก็เข้าสู่มัคคญาณผลญาณ บรรลุมรรคผลนิพพานเลย

แต่พอไปถึงสังขารุเปกขาญาณ ถ้ากำลังพอแล้ว กำลังทุกสิ่งนั้นพอแล้ว มันก็ข้ามไปเลย แต่ถ้ากำลังไม่พอ มันก็**ปฏิโลม กลับมาใหม่** ๑๑ - ๑๐ - ๙ - ๘ - ๗ - ๖ - ๕ - ๔ พอมาถึง(ญาณที่) ๔ แล้วก็ ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘ - ๙ - ๑๐ - ๑๑ กลับไป แล้วก็หมุนอยู่อย่างนั้น

อย่าลืมว่า เวลาเรานอนหลับ มันก็หมุนอยู่อย่างนี้นะ ความเปลี่ยนแปลงของร่างกายของเรา ของรูปของนาม มันเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา เรานอนหลับ มันก็หมุนอยู่ เหมือนกับเข็มนาฬิกา มันหมุนอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่มันอยู่เฉยๆ

ถ้ามันอยู่เฉยๆ มันไม่หมุน ไม่เดิน มันก็มีอยู่สองอย่าง คือ **๑) มันเข้าฌานไปเลย ๒) มันดับ** ถ้ามันไม่หมุน ถ้ามันหมุนอยู่อย่างนี้ หมุนอยู่ตลอดเวลานี่ เราก็อยู่ได้ ถ้ามันหมุนไปถึงอุทยัพพยญาณ ญาณที่ ๔ มันผ่านไป

ถ้าไปถึงอุทยัพพยญาณนี่ มันจะเกิดอารมณ์ขึ้นมา เพราะตอนนี้ **เป็นญาณที่รวมหมด** รวมสภาวะทุกสิ่งทุกอย่างมารวมกัน หลวงพ่อจึงบอกว่า **ชุมทางกัมมัฏฐาน**

ถ้ามันมาถึงญาณนี้ จิตใจว่าง บางทีก็ร่าเริงเบิกบาน บางทีอยากร้องเพลงอย่างนั้น อยากเทศน์อย่างนี้ อะไรจิปาถะ มันเพลินไปเรื่อย แต่ถ้ามันผ่านไป มันก็ผ่านไปไปตามลักษณะของมัน

ถาม (มีอาการแปลกๆ ที่เกิดขึ้นมาเวลาปฏิบัติ)

ตอบ บางทีมันก็เหมือนผีจับหัวเราหมุนไปหมุนมานั้นเป็นอาการของปีติ, บางทีรู้สึกเหมือนตัวใหญ่ขึ้นๆ อยู่ในศาลาก็ใหญ่จนเต็มศาลา เรานั่งอยู่ในกลดมันเต็มกลดของเรา อยู่ในกุฏิใหญ่ๆ ก็จนเต็มกุฏิใหญ่ๆ คือมันโตออกๆ ส่วนในทางกลับ บางทีมันก็น้อยเข้าไปๆ เล็กเข้าไปๆ จนเท่าเด็กน้อย จนเท่ากบเท่าเขียด บางครั้งมันพองออกข้างนอก พองออกๆ แต่บางครั้งปรากฏฟันยาว แขนยาวขายาว นี่เป็นตัวปีติ

ถาม ถ้าหากว่าญาณนี้เกิดขึ้นแล้ว บางครั้งปิดประตูหน้าต่างไว้แล้ว ก็เหมือนมีคนมาเปิดดู ไม่ทราบเป็นสภาวะอะไร จึงเป็นอย่างนี้

ตอบ นั่นเป็นอาการของปีติอันเดียวกัน บางครั้งเรานั่งอยู่ในกุฏิในห้องกัมมัฏฐาน ก็เหมือนกับมีคนมาเปิดประตูหรือหน้าต่างดู มันเปิดออกๆ บางทีลืมตาคิดว่าเขามาเปิดจริงๆ พอนั่งหลับตาเขาก็มาเปิด บางทีก็ถึงกับลุกขึ้นเดินไปๆ จะไปปิดประตูหรือหน้าต่าง อันนี้เป็นลักษณะของปีติ

ถาม เวลานั่งหรือนอนนี่ กำหนดเหมือนเดิมครับ กำหนดแล้วมันขาดสติ แล้วก็หลับไป แต่ทีนี้บางทีก็เป็นนิมิตโอภาสเกิดขึ้นมา แล้วก็กำหนดแล้วก็หลับไป อย่างนี้จะมีผลต่อการปฏิบัติหรือไม่

ตอบ ถ้าอาการเป็นอย่างนี้ๆ ก็จะมีนิมิตอย่างนี้, ถ้าอาการอย่างนี้ไม่เกิด ลักษณะอย่างนี้ก็ไม่มี เพราะฉะนั้น หลวงพ่อว่าสภาวะนี้พร้อมแล้วที่จะเกิด มันจะเกิดเพราะเรามีสติกำหนดอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เรานอนหลับอยู่นั้น จิตของเรามันตื่นอยู่ตลอดเวลา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปๆๆ อยู่ในวิถี มันเกิดขึ้นมา จิตดวงนี้มันตกภวังค์แล้วก็เกิดขึ้นอีก ตกลงอีก เกิดขึ้นอีก ก็รู้สึกตัว **อาการเกิดขึ้นตั้งอยู่นี้แหละเป็นความฝัน เรียกว่าเป็นนิมิต** คืออาการเกิดขึ้นในเวลาที่เรานอนหลับ

ถาม สำหรับผู้ปฏิบัติถึงญาณที่ ๔ ไปจนถึงญาณที่ ๑๑ แล้วแต่ยังไม่ดับ แล้วกลับมาปฏิบัติใหม่ญาณที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ จะเกิดขึ้นหรือเปล่าครับ

ตอบ เกิด มันก็ต้องเกิด เพราะว่ามันยังมีรูปมีนามอยู่ ถ้าไม่มีรูปมีนาม มันก็ไม่เกิด เราปฏิบัติไปจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ สภาวะอย่างนี้ก็จะเกิดตามมา

เพราะฉะนั้น เราเกิดมาทั้งที และได้มีโอกาสมาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน คือมาศึกษาตัวเองให้รู้ให้เข้าใจว่าร่างกายจิตใจของเรามันเป็นอย่างไรบ้าง เมื่อศึกษารูปก็รู้เรื่องรูปคือ รู้หมดแล้วไปเลย ได้สำเร็จก็รู้หมดแล้ว ญาณที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ ที่ ๘ ที่ ๙ ที่ ๑๐ ที่ ๑๑ เรารู้หมดแล้ว

ถ้าทวนญาณเราจะรู้ว่า อะไรที่จะเกิดขึ้นมันจะสะดุด เมื่อสะดุด... รูปมันตายไปแล้ว นามก็ตายไปแล้ว กิเลสที่มันติดกันมาก็ตายไปแล้ว ความเป็นปุถุชนมันตายไปแล้ว เข้าใจมั้ย เมื่อเรามาปฏิบัติอีก สภาวะอย่างนี้มันก็เกิดอีก ถ้าว่าเราตายอีกครั้งที่ ๒ กิเลสมันก็จะอ่อนกำลังลงไปอีก

หากว่าปฏิบัติต่อไปอีก มันตายครั้งที่ ๓ เมื่อตายครั้งที่ ๓ ภาวะที่เราจะไปทำอะไรๆ เช่นความดีใจ หรือขัดใจ มันก็เบาบางลง ถ้าทำไปๆ ถึง ๔ ครั้ง ดับวูบเลย มันก็

หมดเลย เพราะฉะนั้น หลวงพ่อจึงพูดเสมอว่า คนเรานี้เกิดขึ้นมาแล้วจะต้องตาย ๔ ครั้ง ถ้าคนไหนสามารถตายได้ ๔ ครั้ง คนนั้น ก็ถือว่าได้สำเร็จถึงฝั่งแล้ว กิเลสตัณหาทั้งหลายทั้งปวงมันก็หมดสิ้นไป หากว่าตายแล้ว ๔ ครั้งครบหมด หลวงพ่อขออนุโมทนา แต่หลวงพ่อว่ามันไม่ตายครบ ๔ ครั้ง ครั้งเดียวก็ยังไม่ตาย

ถาม ตอนกำลังปฏิบัติมันมีแต่ความคิด ก็กำหนดว่า คิดหนอๆ ขณะที่กำหนดอยู่ๆ **เกิดหูอื้อขึ้นมาแล้ววูบลงไป** ก็ตกใจว่า อะไร ใจเต้นตึกๆ เลย

ตอบ อาการเกิดนั้นมันมี ๕ ประการ คือ **๑) ปีติ** ก็ทำให้ดับได้ **๒) ปัสสัทธิ** ก็ทำให้ดับได้ **๓) สมาธิ** ก็ทำให้ดับได้ **๔) ถีนมิทธะ** ความง่วงเหงาหาวนอน ก็ทำให้ดับได้ **๕) อุเบกขา** ก็ทำให้ดับได้ แต่การดับอย่างที่ว่ามานี้ ไม่สามารถที่จะละกิเลสตัณหาได้

ถ้าหากว่า การเกิดดับเกิดขึ้นด้วยอำนาจของพระไตรลักษณ์ เรากำหนดบทพระกัมมัฏฐานว่า พองหนอยุบหนอ อยู่ดีๆ อาการพอง อาการยุบของเรามันเร็วขึ้นๆ แล้วก็**วืบ** ถ้าทำได้อย่างนี้ก็ถือว่า เราได้บรรลุถึงขั้นปฐมมรรคแล้ว เพราะฉะนั้น รูปนามและกิเลสมันดับไป

ครั้งที่ ๑ แล้ว

แต่บางครั้งเวลากำหนดบทพระกัมมัฏฐาน พองหนอ ยุบหนอ อาการพองอาการยุบมันฝืดๆ อึดอัดแน่นๆ หายใจไม่ออก เหมือนใจจะขาด บางทีต้องกำหนดว่า แน่นหนอๆ กำหนดไปๆ มันแน่นขึ้นๆ แล้วก็**ดับพั้บ** เพราะรูปนามมันดับ และพร้อมกันนั้นกิเลสมันก็ดับไปด้วยกัน ถ้าเราทำได้อย่างนี้ ก็ได้สำเร็จเป็นพระสกทาคามีแล้ว ตาย ๒ ครั้งแล้วนะ ถ้าหากว่าเรากำหนด พองหนอ ยุบหนอ อาการพองอาการยุบของเราสม่ำเสมอดีๆ แผ่วเบาเข้าๆ ความรู้สึกของเราเหลือแค่เส้นด้าย ในขณะที่เรากำหนดอยู่มันดับวูบไปเลย ถ้าทำได้อย่างก็แสดงว่า เราได้ผ่านญาณ ๑๖ มาแล้ว

ถาม การดับในขั้นมรรคขั้นผลนี่ ต้องผ่านพระไตรลักษณ์ ต้องจำให้ได้ ถ้าจำไม่ได้ถือว่าไม่ผ่าน ใช่ไหมครับ

ตอบ ไม่ผ่าน เพราะว่าอาการดับ โดยพระไตรลักษณ์นั้นมี ๓ อย่าง

บางทีถ้าเราปฏิบัติผ่าน อาการดับนั้นปรากฏชัด ไม่ต้องพิจารณาละ มันรู้อยู่ แต่ถ้าดับด้วยอาการทุกขัง มันปรากฏชัด กำหนดไปๆ มันแน่นขึ้นๆ แล้วก็ดับวูบไปเลย

เพราะตอนนี้สติของเรามันสมบูรณ์แล้ว แต่ว่าการดับของอนัตตานั้นมันละเอียด จิตใจของเรา เวลากำหนดอาการพองยุบของเรา มันจะค่อยๆ อ่อนแผ่วเบาๆ ไปเรื่อยๆ ความรู้สึกของเรามันเหลือประมาณเส้นด้าย แล้วก็ดับลงไป เมื่อดับลงไปแล้ว เราจะรู้สึกว่า มันดับหรือไม่ดับคือมันบอกไม่ได้ เมื่อมันไปอย่างนี้ก็ถือว่าใช้ได้

ถาม อยากทราบว่า อาการดับในขณะเดินจงกรมมีไหมครับ แล้วมันจะมีอาการเป็นอย่างไรครับ

ตอบ อาการที่เกิดขึ้นนั้น ก็ไปเรื่อยๆ แต่ในขณะนั้นยังมีสภาวะที่เป็นพระไตรลักษณ์ คืออนิจจังก็ได้ ทุกขังก็ได้ อนัตตาก็ได้ และในขณะที่กำหนดว่า ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ **ในขณะที่กำหนด มันดับไปเลย** ดับในขณะเดินจงกรม, บางทีมันก็ดับในขณะยืนก็มี, แม้เวลานอนมันก็ดับได้, ในขณะกินข้าวมันก็ดับได้, เพราะว่าเป็น **อกาลิโก** ไม่ประกอบด้วยกาล ความรู้คือสติสมบูรณ์เมื่อใดมันก็ดับลงเมื่อนั้น เป็นอย่างนี้

ถาม ปฏิบัติไปๆ เกิดขนลุกซู่ขึ้นทั่วสรรพางค์กาย ก็คิดว่า เอ๊ะ เราเป็นอะไร ปฏิบัติแล้วเป็นสภาวะอย่างนี้ใช้ได้ไหมครับ

ตอบ นี่ก็ถือว่าใช้ได้ ถ้าตั้งใจปฏิบัติจริงๆ รู้สภาวะจริงๆ เป็นสภาวะจริงๆ เรียกว่าใช้ได้ ๑๐๐เปอร์เซ็นต์ เราอย่าไปสงสัย ครูบาอาจารย์ที่สอบอารมณ์เขาไม่บอกหรอกว่า คุณทำได้อย่างนั้น คุณทำได้อย่างนี้ ไม่บอก

เพราะเหตุไร จึงไม่บอก? เพราะถ้าไปบอก มันก็จะเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเกิดจิตปรุงแต่งเกิดปลื้มใจ ภูมิใจขึ้นมา มันสุขจนเกินขอบเขต เหมือนคนได้เงินมาเป็นแสนๆ เป็นล้านๆ ไม่ได้ไปทำอะไร ไม่ได้หาอะไร เขาก็โยนให้ เอ้า คุณเอาไปใช้เลย เงิน ๑ ล้านบาท พอได้รับก็ฟูใจ

อีกอย่างหนึ่ง หากว่าบอกแล้ว ก็จะไปอวดไปอ้างว่าดีอย่างนั้น ได้อย่างนี้ ทำอย่างนี้ก็ได้ ทำอย่างนั้นก็ได้ ก็จะเกิดมานะทิฏฐิขึ้นมา เพราะเหตุไร เพราะว่าจะตั้งตนอวดอ้างลักษณะอย่างนี้มันมีอยู่ ความถือตัวยังมีอยู่

ทีนี้ถ้าบอกตรงๆ ว่าคุณไม่เหลืออย่างนั้น คุณไม่เหลืออย่างนี้ หากว่าเราพยากรณ์ผิดละ เขาก็ตกนรก แม้เราก็ตกนรกเหมือนกัน เพราะเหตุนั้น ครูบาอาจารย์จึงไม่บอก แต่เวลาสอน คือจะสั่งว่าให้พิจารณาอย่างนี้ ลูกศิษย์ลูกหาที่ฟังทั้งหลาย ที่หลวงพ่อไม่พูดว่า คุณนั้นได้อย่างนั้น คุณนั้นได้อย่างนี้ มีแต่เทศน์ให้ฟัง

คุณทำนายความหลุดพ้นของตนเองดูว่า ความโลภ ความโกรธตอนนี้มีอยู่เท่าไร สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉามีมั้ย มีเท่าไหร่ ตามองค์ของมัน เรากล้าตัดสินสิ่งเหล่านี้เอง เพราะฉะนั้น ครูบาอาจารย์ท่านจึงไม่ให้บอก แต่ว่าให้เราผู้ปฏิบัติเป็นผู้ตัดสิน เพราะว่า เวลาที่มันเกิดขึ้นมา บางทีเราอาจถูกอุปกิเลสที่นอนเนื่องอยู่หลอกเอาว่า คุณได้ผ่านโสดาปัตติผลไปแล้วนะ, เราจะติดอยู่นี้ เหตุนั้น พึงสังวรระวังไว้ให้ดี ถ้าเราดับลงไปจริงๆ แล้วก็จำได้ด้วย ก็ถือว่าใช้ได้ ถ้ามันผ่านไปได้, แต่ระวังว่าเจ้าตัวนี้มันจะหลอกเอา มันจะยึดตัวเราไว้เป็นเจ้าของ

ถาม ขออนุญาตถามหลวงพ่อ คือว่าช่วงที่เรานั่งสมาธิสบายๆ ช่วงนั้น นั่งประมาณ ๒ ชั่วโมง แล้วก็คลายออกจากสมาธิแล้ว กำลังจะเก็บกลด ก็มีอาการคล้ายหน้ามืด จึงกำหนดถี่ๆ ก็มีอาการคล้ายหน้ามืดแล้วก็วูบไป ก็กำหนดไปเรื่อยๆ มีอาการแน่นเข้าๆ อยากทราบว่า เป็นอะไรครับ

ตอบ อันนี้เป็นพระไตรลักษณ์คืออนิจจัง คือเวลาเรากำหนดอาการพอง อาการยุบจะเร็วขึ้นๆ เป็นลักษณะของอนิจจัง มันเกิดขึ้นแล้ว อาการพองยุบที่กำหนดแล้ว

รู้สึกอึดอัดแน่นๆ นี่เป็นลักษณะของทุกขัง อาการพอง อาการยุบ สม่ำเสมอดีๆ แล้วแผ่วเบาเข้าๆ แล้วก็วู้บ อันนี้เป็นลักษณะของอนัตตา

ถาม การเกิดดับในผลสมาบัติ จะมีนิมิตเกิดร่วมด้วยไหมครับ

ตอบ ญาณที่เกิดขึ้นๆ เรื่อยๆ เวลามันดับ มันก็วูบไปเลย แล้วก็เข้ามาอยู่ในผลสมาบัติสัก ๕ นาที ๑๐ นาทีก็ตาม **นิมิตไม่มี** เพราะเป็นโลกุตตระ ถ้าหากว่าจิตของเราออกจากสมาธิมาแว้บนึง อาจจะ ๕ วินาที หรือ ๑๐ วินาที นิมิตก็เกิดได้ เพราะว่ามันออกมาแล้ว เดี๋ยวมันก็แพ้บเข้าไปอีก ไม่มีนิมิต

ถาม การอวดอุตตริมนุษยธรรม จะเกิดขึ้นมาได้โดยนับจากการปฏิบัติถึงตั้งแต่ญาณไหนขึ้นไปครับ

ตอบ ไม่ต้องญาณไหนหรอก พวกเรานั่งกันอยู่นี่พวกเราประชุมกัน มันตั้งใจจะบอกก็เดินตามมา หลวงพ่อหนูได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้วนะ ถ้าคิดต้องการจะพูด แต่เป็นโยมก็ไม่เป็นอะไร ถ้าเป็นพระเป็นเณรถือว่าอวดอุตตริมนุษยธรรม ปรับอาบัติปาราชิกทันที

พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระ

อรหันต์จะไม่อวด แต่ถ้าเป็นปุถุชนนั้นอวดได้ ถ้ามีเจตนาจะอวด แล้วก็พูดให้ผู้ฟังเข้าใจ **ปรับอาบัติปาราชิกทันที**[๑]

ถาม ถ้าโยมมาปฏิบัติแล้ว แต่วิปัสสนาญาณ ๔ ก็ไม่เกิด และตอนที่กำหนดพระกัมมัฏฐาน ก็ปล่อยตามธรรมชาติ หรือว่ากำหนดหยาบๆ ล่ะครับ

ตอบ ถ้าเรากำหนดอย่างธรรมชาติ มันก็ไปอย่างธรรมชาติ ถ้าเราปล่อยไปตามธรรมชาติ มันก็เป็นไปอย่างธรรมชาตินะสิ หนักๆ เข้ามันก็เป็นบ้า จะไปผูกคอตายกินยาตาย เพราะเราปล่อยไปตามธรรมชาติ เอ้า กลุ้มใจเว้ยตายซะดีกว่า ระวังเถอะถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติ เราต้องใช้สติบังคับ ควบคุมจิตใจของเรา มีสติเป็นผู้บังคับ มีสติเป็นผู้เชิดชู มีสติเป็นผู้อุปถัมภ์

ถ้าไม่มีสติ จิตของเรามันก็ซ่านไปนะ เพราะฉะนั้นเหตุ**ที่พูดกันว่าปฏิบัติกัมมัฏฐานแล้วเป็นบ้า ก็เพราะว่าปล่อยไปตามธรรมชาติ** พอรู้สึกตัวขึ้นมาอาย อะไรครับขณะนี้ผมเดินจงกรมอยู่ อาจารย์อยู่ที่ไหน นี่แหละธรรมชาติมันเป็นอย่างนี้

---

[๑] วินย. มหาวิภงฺโค ๑/๒๓๒/๑๗๒

ถาม พอกำหนดไปๆ ความรู้สึกมันเงียบไป มีความรู้สึกเหมือนกับว่าเราสัปหงกไปอย่างนี้

ตอบ นี้มันเป็นสมาธิ เพราะมันไม่ผ่านพระไตรลักษณ์ จัดเป็นสมาธิ

ถาม เวลาเรานั่งกำหนดอยู่ ขณะนั้นจิตรู้สึกสบายปลอดโปร่งอยู่ กำหนดไปๆ พองยุบสม่ำเสมอแล้วก็ค่อยเร็วเข้าๆ ความรู้สึกยิบๆ แล้วตัวก็งุ้มลงไป ในขณะนั้นมันวูบลงไปนิดเดียว ไม่เกิน ๒ วินาที ก็ปรากฏ

ตอบ ลักษณะอย่างนี้หลวงพ่อได้เฉลยมาหลายรุ่นแล้ว เพราะฉะนั้น ให้ตัดสินเอาเอง

ถาม ในพรรษานี้ผมนั่งสมาธิกับนอนพิจารณาเหมือนกัน ซึ่งไม่รู้ว่ากำหนดถูกหรือไม่ครับ คือผมกำหนดไป จะถือว่าขาดสติไป แล้วนอนหลับฝันว่า ได้ไปเที่ยวที่นั่นที่นี่ เห็นพระพุทธรูปบ้าง เห็นป่าไม้บ้างก็เอามือไปจับ แล้วก็มีสติขึ้นมา ถ้าเกิดขึ้นบ่อยๆ อย่างนี้ การเกิดดับแบบพระไตรลักษณ์จะเกิดขึ้นยากมั้ยครับ

ตอบ คำถามนี้มันไม่เกิดเลย มีแต่ปีติเท่านั้นที่เกิด คำถามที่ท่านถามนั้น มัคคจิตผลจิตมันไม่เกิดเลย เป็นแต่เพียงปีติเท่านั้น มีแต่กำหนดนิทรารมย์ เขาเกิดเอง ไม่ใช่

อารมณ์ของฌานเลย วิธีแก้ปัญหาก็คือทำสติเพิ่มสติให้มาก อย่าให้หลับนาน

ถาม เมื่อผู้ปฏิบัติในตอนเช้า หลังจากฉันเช้าแล้ว ก็นั่งภาวนา ไม่ได้หลับ อยู่ในท่านั่งแล้วก็เห็นอาหารที่อยู่ในกระเพาะอย่างนี้

ตอบ มันเกิดขึ้นด้วยอำนาจของปีติ ไม่ใช่ญาณลักษณะอย่างนี้เกิดขึ้น ถ้าเป็นพระไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นพร้อม และในขณะนั้น อาการที่มันดับไปนั้น เราจำไม่ได้ อาการดับลงไปนั้นก็เป็นโลกิยะ และการเข้าสมาธินั้นก็เป็นโลกิยฌาน

แต่ถ้าพระไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นพร้อมและดับพรึบลงไป เราจำได้ ว่ามันดับลงไปตอนไหน เราจำได้ว่าตอนพองหรือตอนยุบ หรือว่าในขณะปฏิบัติอยู่นั้น วัตรของเราที่ทำอยู่นั้น เราตั้งจิตไว้ที่ตรงไหน จิตของเราเป็นอย่างไร เรารู้เลย ถ้าเรารู้เลย ไม่ได้คาดเดาเอา หรือคะเนเอา เราจำได้จริงๆ มันดับวูบลงไป สมาธิหรือฌานนั้นเป็นโลกุตตระ มีนิพพานเป็นอารมณ์

ถาม ในขณะที่นั่งภาวนาปฏิบัติไป อาการตรงนั้นชัดเจน แล้วก็มี**อาการสับ**(กายผงกลงไปอย่างเร็ว) คือที่มัน

ดับไปแล้ว รู้ว่ามันดับ แต่จำไม่ได้ว่าลักษณะที่มันดับลงไปเป็นยังไง อยากถามว่าอาการดับอย่างนี้ ถือว่าดับโดยมีพระไตรลักษณ์เกิดร่วมได้มั้ยครับ

ตอบ ทีนี้หลวงพ่อจะถามกลับว่า ก่อนที่มันจะดับนั้น อาการพอง อาการยุบที่เรากำหนดอยู่นะ เร็วขึ้นๆ แล้วก็ดับไปนะมีมั้ย

หรือว่าก่อนที่จะมีอาการอย่างนี้ อาการพองอาการยุบของเรามันฝืนๆ อึดอัดแน่นๆ มันแน่นเข้าๆ แล้วก็วูบลงไป แล้วเราก็รู้จักอาการที่มันวูบลงไป จะเป็นตอนท้องพองท้องยุบก็ตาม เรารู้ในขณะที่เรากำหนดอยู่นั้น เรารู้ว่าจิตใจของเราเป็นอย่างไร อยู่ตรงไหน ตรงจมูกหรือตรงศีรษะเราจำได้ หรือในขณะนั้น อาการพองอาการยุบของเรามันสม่ำเสมอดีๆ บางทีก็แผ่วเบาเข้าๆ แล้วก็วูบลงไป แล้วในขณะนั้นเราจำได้มั้ย ว่าสติกับจิตของเรามันอยู่ตรงไหนไม่ต้องถามอาการพอง อาการยุบละ มันอยู่ตรงไหน เอาสติไว้ที่ตรงไหน ถ้าท่านยังจำได้ สภาวะที่กล่าวมานี้ก็เป็นโลกุตตระ มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ แต่ถ้าเราจำไม่ได้สภาวะนี้ก็เป็นโลกิยะ ยังไม่เป็นโลกุตตระ

ถาม ขอถามเพิ่มเติมอีกหน่อยว่า สภาวะอย่างนี้ถ้า

เรายังจำไม่ได้ สภาวะอย่างนี้จะยังเกิดขึ้นอีกไหมครับ

ตอบ ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่ มันก็เกิดอีก หากว่าเรายังปฏิบัติอยู่อย่างนี้ มันก็เกิดขึ้นอย่างนี้ หากว่าบารมีของเรายังไม่พอ เราก็อาจใช้เวลาชั่วโมงที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ หากว่าเราพร้อมแล้วเมื่อไหร่ มันก็เกิดขึ้นทันที สำหรับผู้ที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วครั้งที่ ๑ ก็ดี ครั้งที่ ๒ ก็ดี ครั้งที่ ๓ ก็ดี ครั้งที่ ๔ ก็ดี ลักษณะอย่างนี้ **เมื่อเรานั่งได้ถูกที่เมื่อไร** มันก็เกิดขึ้นทันที

อาการที่เกิดขึ้นนี้ เป็นการเกิดการดับ ซึ่งเป็น **ผลสมาบัติ** เป็นโลกุตตระ เราปฏิบัติผ่านครั้งที่ ๑ ลักษณะอย่างนี้ก็เกิดขึ้นได้ตลอด แม้เวลาจะผ่านมาแล้ว ถ้าเรานั่งได้ถูกที่เมื่อไร มันก็เกิด บางทีก็เกิดช้า บางทีก็เกิดเร็ว เพราะเหตุไร เพราะรูป นามขันธ์ ๕ มันมีอยู่อย่างนี้ พระไตรลักษณะก็มีอยู่อย่างนี้

ถาม ถ้าหากว่าญาณมันเกิดขึ้นแล้ว เราควรจะรักษาไว้อย่างไร เพราะเวลาเราออกไปข้างนอก ในเวลาที่ไม่ใช่ช่วงปฏิบัติ เราควรจะรักษาไว้อย่างไรเมื่อมันเกิดขึ้นแล้ว แล้วญาณแต่ละญาณนี่เกิดขึ้นตลอดหรือเปล่าครับ

ตอบ ถ้าสมาธิของเราดี มันก็จะเกิดขึ้นมาเอง

ถ้าสมาธิไม่พอ มันก็ไม่เกิด แต่ถ้าสมาธิพอ มันก็เกิดขึ้นทันที บางทีนั่งคุยๆ กันอยู่อย่างนี้ เพียงแค่เราตั้งใจสำรวมระวัง (ญาณ)มันก็ขึ้นมาแล้ว

พูดให้เข้าใจสั้นๆ ว่า การทวนญาณนี่ เราดูความเปลี่ยนแปลงของกายของใจ มันจะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมันเกิดขึ้นมาแล้ว เราอยู่อย่างนี้ มันก็เกิดขึ้นอย่างนี้ เราจะทำงานอะไร หรือท่องมนต์ หรือทำงานอะไรๆ มันก็อยู่อย่างนี้ เวลาเรานอนหลับ มันก็อยู่อย่างนี้ สภาวะก็อยู่อย่างนี้ตลอดเวลา

การที่เราทวนญาณ ก็คือว่าให้รู้จักสภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ญาณที่ ๔ มันเกิดอย่างไร, ญาณที่ ๕ มันเกิดอย่างไร เพื่อจะได้แยกแยะกันออกมา คนเรานะเวลาจะตาย มันก็ตายอย่างนี้ เพราะอะไร เพราะว่าความเป็นไปของร่างกายและจิตใจมันหมุนอยู่อย่างนี้ หมุนไปหมุนๆ ไป มันถึงที่แล้วก็ถอยๆ ลงมา มาถึงนี่แล้วก็ไปอีก

ทางเดินของรูปนามมันมี ๘ ประการ มันหมุนเปลี่ยนไป ถอยลงมาญาณที่ ๔ , เมื่อตัวนี้แก่กล้า ก็ขึ้นไปอีก เลยขึ้นไป เป็นอย่างนี้ๆ ถ้าเราไปดูคนป่วยก็จะเห็นหากว่าเราเรียนรู้มัน เราก็จะรู้ว่า โอ๋ ความเปลี่ยนแปลงของ

ร่างกายจิตใจมัน มาถึงจุดนี้ ถึงแล้ว ถึงสังขารุเปกขาญาณแล้ว เราก็ดูอยู่ แต่เวลามันถอยนี่ มันถอยพรวดเลยนะ ไม่ใช่ ๑ ๒ ๓ ๔ นะ มันถอยพรวดเดียวเลย

มันถอยลงมาตั้งตัวใหม่ อาจจะใช้เวลาหลายนาที ถ้าสมาธิของเรามีมาก มันก็ขึ้นเร็ว ถ้าสมาธิของเราไม่พอ มันก็จะค่อยขึ้นไปๆ มาถึง**ภยตูปัฏฐานญาณ** เป็นอย่างนี้ อาทีนวญาณเป็นอย่างนี้ ไปเรื่อยๆ จนถึงสังขารุเปกขาญาณนั่น สบ๊าย สบาย เราจะไปที่ไหนๆ ก็สบายๆ

เพราะฉะนั้น เหตุที่เรายังไปไม่ได้ ก็เพราะว่าเรายังต้องปฏิบัติต่อไป เลยไปไม่ได้ พอไปไม่ได้ มันก็ถอยกลับมา เหมือนเราตกต้นไม้ เมื่อตกลงแล้ว ถ้าจะขึ้นไปอีกก็ต้องเตรียมตัว จึงจะขึ้นไปได้ นี่แหละ

ถ้าเราไปดูคนป่วยเราจะรู้ทันทีเลยว่า เดี๋ยวนี้การเปลี่ยนแปลงของกายและของใจนะ มันเป็นอย่างไร คือมาศึกษาวิปัสสนา มาศึกษาตนเอง ไม่ไปศึกษาทางโลก มาศึกษาตนเอง เราก็(รู้)ขึ้นมาทันทีว่า การเปลี่ยนแปลงของกายของใจ มันเป็นอย่างนี้ แต่มันมีอีก ๘ ระดับ เมื่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกายของใจ ๘ ระดับนี้ มันชัดเต็มที่แล้ว พอมันเต็มที่ก็พรวดไปเลย กระโดดข้ามไปเลย

ฉะนั้น พอเรากำลังดูเพลินๆ อยู่ ก็วืบไปเลยนิดเดียวเท่านั้น รวดเดียวก็ถึง สัจจานุโลมิกญาณ, อนุโลมิกญาณ ๑ โคตรภูญาณ ๑ มัคคญาณ ๑ มันชัดจิตมันเกิดขึ้น ๓ ครั้ง **เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป** พอดีออกจากตัวเห็นชัด มันก็ขึ้นผล ผลนี้มีอยู่ ๓ ขณะ แล้วแต่บุญ

ถ้าผู้ใด**เป็นติกขบุคคล** ก็จะ **เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปๆ** ๓ ขณะ แล้วก็ตกภวังค์ขึ้นมา แล้วก็พิจารณาธรรมต่อไปว่ามันเป็นยังไงว้า มันง่วงนอนหรืออย่างไร หรือว่ามันตายไปเมื่อตะกี้ บางทีก็ว่ากัมมัฏฐานบ้าๆ บอๆ แบบนี้ไม่ปฏิบัติต่อแล้ว ลักษณะมันเป็นอย่างนี้

ปัจจเวกขณะมันเป็นอย่างนี้ไม่เหมือนที่เราเรียนมาว่า **ปัจจเวกขณะพิจารณาถึงมรรคผล พระนิพพาน ตัดกิเลสแล้ว กิเลสที่เกิดขึ้นและตั้งอยู่ว่าตอนนี้ โลภะ โทสะ โมหะไปหมดแล้ว พิจารณาอย่างนี้เป็นแนวทางของปริยัติ**

แต่แนวทางของการปฏิบัตินั้นไม่ใช่ **ดีดนิ้วมือนี้ มันยังช้ากว่า** พูดง่ายๆว่า เรากำหนดพองหนอ ยุบหนออยู่นี่มันดับแล้ว อะไรดับ? **รูป** คือลมหายใจเข้าหายใจออกดับแล้ว **นาม** คือความรู้สึกมันดับไปแล้ว และก็ **กิเลส** ที่

นอนเนื่องอยู่ในสันดานมันดับไป

เมื่อมันดับปั๊บไป ลักษณะนั้น ตามหลักการก็ถือว่า **เป็นการบรรลุ** คือเมื่อก่อนเราคิดว่า **เวลาบรรลุเราก็จะได้หูทิพย์ ตาทิพย์ รู้วาระจิตของผู้อื่น ต้องเทศน์ได้สอนได้ มันไม่ใช่อย่างนั้น** คนละอย่างกัน อันนั้นเป็นปริยัติ

ถาม บุคคลผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้วผ่านญาณ ๑๖ ไปครั้งแรกนี้ ในเบื้องต้น เขาผู้นั้นสามารถตัดสินตัวเองได้เด็ดขาดไหมว่าเขาได้บรรลุเป็นโสดาบัน

ตอบ อ้าว เขาก็ต้องรู้ ไม่ใช่ของทำแล้วไม่รู้ ของอันนี้ ไม่ใช่เป็นของเป็นเรื่องปกปิด

เราปฏิบัติผ่านไปๆ เมื่อไปถึงจุดหมายปลายทางแล้วกำลังของเราก็พอแล้ว ตอนนั้นสภาวธรรมทั้งหลาย ทั้งสติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ **ก็จะมารวมกันตรงนี้** เมื่อรวมกันแล้ว ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด **มัคควิถี**

เมื่อเกิดมัคควิถีแล้ว ไม่มีอันใดที่จะไปปิดบังเรา ไม่มีอะไรเป็นเครื่องปิดบัง เพราะในขณะนั้น บางทีก็พระไตรลักษณ์มันเร็วขึ้นๆ แล้วก็ดับวูบลงไป บางทีทุกขังมันเกิดขึ้นๆ แล้วก็ดับไป บางทีก็อนัตตามันก็ปรากฏขึ้น และ

ก่อนมันจะดับลง เราก็รู้ ตอนที่มันลงเราก็รู้ เวลามันลง **มันพั้บ ดับไปเลย ก่อนที่มันจะดับมันไม่ใช่ของธรรมดา สติของเรามันใสแจ๋วกว่าปกติ**

เมื่อก่อนโน้นสติของเรามันไม่ใสเท่าไร แต่เมื่อมาถึงตรงนี้ สติของเรามันก็**ใสแจ๋ว** เราจะรู้ทันทีเลยว่ามันจะดับแล้ว นี่ตามปกตินะ ถ้าผู้ที่ได้เรียนปริยัติมา (พอปฏิบัติมา) ถึงนี่แล้วละ **โอ มันจะดับแล้วนี่** ตั้งใจไว้เลย ถึงไม่อยากให้ดับมันก็ดับไป พอผ่านไปแล้ว ก็ภูมิใจดีใจว่า ผ่านแล้วและไม่มีเคลือบแคลงสงสัย แต่ที่ผ่านๆ มา **๑)** เราไม่ได้เรียนปริยัติมา เราเลยไม่รู้ **๒)** สภาวะที่เกิดขึ้น (เพราะเห็นด้วยอำนาจของ) อนัตตานี่

อนัตตาเกิดขึ้นมา มันก็จะเห็นอาการพอง อาการยุบของเราสม่ำเสมอดีๆ บางทีก็แผ่วเบาเข้าๆ ความรู้สึกของเราน้อยเข้าไปๆ อุปมาเท่ากับเส้นด้าย ตอนนั้นแหละ **แว้บไปเลย** ขาดความรู้สึกไปเลย พอเรารู้สึกตัวขึ้นมาจึงว่า โอ มันเป็นอะไรหนอนี่ มันทำไมจึงเป็นอย่างนี้ สภาวะมันชัดถึงที่คือมันละเอียดถึงที่แล้ว ละเอียดเข้าๆ ถึงที่แล้ว มันก็ดับไป บางทีมันก็เบาไปๆๆ บางทีมันก็ไปหนักๆ บางทีก็ผงะไปข้างหลังเลย บางทีก็ไปผงะข้างหน้า บางทีก็ผงะไปข้างซ้าย

ผงะไปข้างขวา บางทีก็ดิ่งเข้าๆ **พั้บไปเลย**

ถาม ครูบาอาจารย์ที่เป็นสหธรรมิกกัน ที่ท่านประพฤติปฏิบัติ ท่านก็ปฏิบัติดำเนินมาแล้ว มันดับไป แต่เมื่อมันดับไปแล้ว บางครั้งท่านก็ยังสงสัยว่าตนเองเป็นอริยะ บางครั้งก็สงสัยว่าตนเองเป็นปุถุชน ไม่ทราบว่าทำไมจึงมีความลังเล

ตอบ เพราะว่าไม่กล้าตัดสินใจ สภาวะมัน ๕๐/๕๐ คือว่าไม่กล้าตัดสินใจ มัน ๕๐/๕๐ มันไม่ชัดเจน

ถาม อาการดับนี้ มันเริ่มมีในญาณอะไรครับ

ตอบ อ้าว ถ้าตอนปฏิบัติธรรมดาๆ ก็โน้นละ มันเริ่มดับตั้งแต่โน้น ตั้งแต่ญาณที่ ๓ มันก็เริ่มดับแล้ว แต่ในญาณที่ ๓ **ถ้ามันดับด้วยอำนาจของปีติ ของปัสสัทธิ ของสมาธิ ของอุเปกขา ของถีนมิทธะ เราไม่นับ** อันนั้นมันก็ดับเป็นเหมือนกัน ปีติบางทีมันก็ดับ ผงะไปจนอะไรเป็นอะไร เราต้องสังเกตให้ดี ทีนี้ถ้าญาณที่ ๔ มันก็ดับ ญาณที่ ๕ มันก็ดับ **มันก็ดับทุกญาณ**

ถาม เวลาครูบาอาจารย์พูดคุยกัน ส่วนมากก็บอกว่า **ดับๆ**

ตอบ ไม่มีใครที่ไหนจะรู้จักเท่ากับตัวเราเองเป็นผู้รู้

จัก ถ้าเรายังไม่กล้าตัดสินใจ เราก็ยกเรื่อง **ธัมมาทาส ๔ ประการ** คือ **(สุตฺต ที. มหาวคฺโค หน้า ๑๑๑)**

๑. พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคโต มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าอย่างไม่หวั่นไหว

๒. ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระธรรมอย่างไม่หวั่นไหว

๓. สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระสงฆ์อย่างไม่หวั่นไหว

๔. อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต มีศีลมั่นเป็นนิจ

ถ้าเราพร้อมด้วยองค์คุณทั้ง ๔ ประการนี่ (มีใคร)เขาบอกว่าไม่บรรลุ มันก็บรรลุ เพราะองค์คุณทั้ง ๔ ประการนี่เป็นเครื่องตัดสิน เราเคารพเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าอย่างไม่หวั่นไหว ใครจะว่าอย่างไรๆ ก็ตาม เราก็ยังเลื่อมใสอยู่

เรื่องพระธรรมก็เหมือนกัน หากมีใครมาพูดว่า พระ-ธรรมเป็นของปฏิรูปอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ดีอย่างนั้น ไม่ดีอย่างนี้ ใครยังวิพากษ์วิจารณ์อยู่อย่างนี้ ก็ถือว่าใช้ไม่ได้ แต่เราไม่วิพากษ์วิจารณ์เลย มีแต่จะคิดว่า โอ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดีจริง วิเศษจริง เลิศจริง ผู้ใดปฏิบัติตาม ก็ได้บรรลุอย่างนี้จริง เมื่อประกอบไปด้วย

ความเลื่อมใสในพระธรรมอย่างไม่หวั่นไหวแล้ว

ประกอบไปด้วยความเชื่อความเลื่อมใสในพระสงฆ์อย่างไม่หวั่นไหว ถ้าว่าเราผ่านจริง เห็นพระเจ้าพระสงฆ์ โอ ดีใจ เหมือนกันกับได้เห็นพระพุทธเจ้านั้นแหละ เห็นพระเจ้าพระสงฆ์ ก็สาธุอนุโมทนา อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่มีความระแวงอย่างนั้นอย่างนี้ หรือมีใครทำไม่ดีอย่างนั้นๆๆ มันก็เฉยๆ ไม่สะทกสะท้าน ไม่หวั่นไหว

เมื่อพร้อมด้วยองค์คุณทั้ง ๔ ประการนี้ก็ สามารถพยากรณ์ตนเองได้เลยว่า เออ เราผ่านมาแล้ว แต่ก่อนว่า ๕๐/๕๐ เมื่อผ่านมาถึงแล้ว โอ มันผ่านไปแล้ว

ถาม ขอถามพระเดชพระคุณหลวงพ่ออีกครั้งหนึ่ง คือเมื่อมรรคเกิดขึ้น ผลจะเกิดขึ้นต่อกันเลยหรือ

ตอบ จะว่ามรรคเกิดขึ้นแล้ว ผลเกิดขึ้นต่อเลยหรือ ไม่ใช่อย่างนั้น มันอยู่ในมัคควิถี เอ้า จะอธิบายละนะ

วิถีจิตก่อนที่จะบรรลุมรรค ผล พระนิพพานนั้น พอดีจังหวะที่ ๑ ชวนจิตดวงที่ ๑ ดับพั้บไป ชวนจิตดวงที่ ๒ คือ โคตรภู ดับพั้บไป หลังจากนั้นทรงอยู่ ๑ ขณะจิต มัคคญาณดับพั้บไป หลังจากขาดความรู้สึกไปแล้ว ทรงอยู่ ๑ ขณะจิต ผลจิตก็ดับพั้บไป

พอเรารู้สึกตัวขึ้นมาพิจารณา เอ มันเป็นอะไรหนอ มันง่วงนอนหรืออย่างไร หรือมันตายไปเมื่อตะกี้นี้ บางทีก็ปวดหัว บางทีก็งง นี่มันผ่านไปแล้ว เวลาไม่นาน เวลาบรรลุเท่านั่นแหละ ๑ – ๒ (วินาที)เท่านั้นนะ เวลาได้บรรลุมันมีเท่านั้นนะ ไม่ใช่ว่าพองหนอ ยุบหนอ (ลากเสียงยาว) มันผิดเท่านั้น เพราะอะไร เพราะว่าเวลาดับลงไป เราจะรู้เลยว่า **รูปคือ อาการพอง อาการยุบมันก็ดับ, นามคือความรู้สึกของเรามันก็ดับ,** และ**กิเลสก็ดับไปด้วยกัน**

ถาม บางท่านดับพร้อมเห็นกิเลสด้วย บางท่านเพียงแต่ดับ แต่ไม่เห็นกิเลสดับ ต่างกันอย่างไรครับผม

ตอบ มันอยู่ด้วยกันหนา และถ้ามันดับไป มันยังแข็งตัวอยู่หรือ หรือดับไปแล้วแข็งขึ้นมาเลย ถือว่ามันไม่ดับ มันต้องเห็นนะ

เพราะอะไร? เพราะคำว่า **เห็น** ในที่นี้ เราแยกประเภทไม่ได้ สมมติว่าชวนจิตทั้ง ๗ ดวงนี้ ดวงที่ ๑ อนุโลม โคตรภู มรรค ผล และปัจจเวกขณ์ มันใช้เวลาไม่นานเท่าไร เราจะไปรู้ได้อย่างไร ไม่ใช่ว่าจะค่อยดับไปๆ ไม่ใช่อย่างนั้น, พองหนอ ยุบหนอ เท่านั้นเสร็จแล้ว

วิถีจิตมันเสร็จไปแล้วนี่ ผ่านไปแล้วนี่ พองหนอ

ยุบหนอ นั่งหนอ **พรึ่บลงเลย** มันดับลงไปเลย **รูปดับ นามก็ดับ กิเลสมันก็ดับ** ไม่ใช่ว่านานๆ ค่อยดับลงไปๆ ค่อยๆ ดับไปทีหนึ่ง ง่วงนอนค่อยๆ ดับลงไป พองหนอๆ ดับลงไป นี่ถีนมิทธะ ถ้ามันดับไปอย่างนี้ก็ถือว่า**ดับด้วยอำนาจของถีนมิทธะ**

ถาม ทำไมบางคนเวลาดับลงไป แล้วก็รู้ว่ากิเลสดับลงไปด้วย แต่บางคนทำไมเพียงแต่ดับ แต่ไม่เห็นกิเลสดับไปด้วย ต้องใช้เวลาดับพร้อมกันไหมครับ

ตอบ เพราะว่ากิเลสนั้นเป็นนามธรรม มันเลยไม่เห็น ถ้ามันเป็นรูปธรรมเราจึงจะเห็น เพราะกิเลสมันเป็นนามธรรม **แต่ถ้าเข้าใจ หรือรู้ว่ามันอยู่ในจังหวะแบบเดียวกัน** มันก็แปลว่าใช้ได้ **รูปก็ดับ นามก็ดับ กิเลสมันก็ดับไปด้วยกัน ถ้ามันดับก็ดับไปพร้อมกัน เพราะว่าใจเป็นนามธรรม กิเลสมันก็เป็นนามธรรม มันก็เลยไม่เห็น**

ถาม อาการเกิดดับ เพียงแต่เราจ้องอยู่แล้วก็ดับลงเรื่อยๆ จนเราเห็นอาการพองอาการยุบเกิดขึ้น แต่มันเบามาก และจำได้ว่ามันพองขึ้นหรือยุบลง สามารถตัดสินได้

ตอบ ก็ตัวเองนั่นแหละ สามารถตัดสินได้ มันจริงหรือไม่จริง ดับหรือไม่ดับ ครูบาอาจารย์ตัดสินให้ไม่ได้นะ

เราต้องตัดสินเอาเอง

เพียง **คิดหนอ** คำเดียว เราผู้ปฏิบัติก็จะรู้ทันทีว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมันเกิดดับชัดเจนไหม, ถ้าอาการเกิดดับเกิดขึ้นในขณะที่ทวนญาณ อาการเกิดดับที่เกิดมานั้นถือว่า**เป็นผลสมาบัติ** บางท่านที่มีสมาธินั่งอยู่ได้นานๆ หรือนั่งได้ทน สมาธิดีก็สามารถอยู่ได้นานๆ อาจจะห้าวันเจ็ดวันก็ได้

ใครที่มีความเพียรไม่พอ โดยเฉพาะสมาธิไม่มาก สมาธิมีนิดเดียว อาจจะเข้าผลสมาบัติไม่มาก มีประโยชน์เหมือนกัน เหมือนอาหาร ไม่ใช่ว่าต้องกินเยอะๆ จึงจะถือว่ามีประโยชน์ ไม่ใช่ เราจะกินคำเดียว สองคำ สี่คำ ก็ถือว่าได้ประโยชน์เหมือนกัน ข้อนี้ฉันใด

ผลสมาบัติก็เหมือนกัน เราได้เข้าไปนิดเดียวเท่านั้น อาจจะนาน ๑ นาที ๒ นาที ๓ นาที ก็ถือว่าเป็นประโยชน์เหมือนกัน เพราะว่า อำนาจของผลสมาบัตินี้ หากว่า เราจุติในผลสมาบัติ หรือว่าจุติในฌาน เข้าได้เพียง ๑ นาทีเท่านั้น เมื่อจุติแล้ว ก็จะไม่ไปสู่อบายภูมิ มีสุคติเป็นที่ได้ที่ถึงตามกำลังผลสมาบัติของเรา

มีอะไรอีก สงสัยไหมต่อคำตอบนี้

เมื่อเราปฏิบัติกัมมัฏฐานถึงญาณที่ ๔ สภาวะอย่างนี้

มันจะเกิด เมื่อเกิดแล้วมันจะไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะบางคนน้ำลายไหล แล้วมันก็หมุนๆ อยู่อย่างนั้น จนบางครั้งอยากร้องไห้ บางทีเอาผ้ามาเช็ด เพราะไม่อยากให้มันเป็นอย่างนี้ ยิ่งเอาผ้าเช็ดก็ยิ่งไปกันใหญ่ **กลับเป็นหนักขึ้น** มันเป็นสภาวะอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

สภาวะอย่างนี้ เราปฏิบัติครั้งแรกนี่มันทนทุกข์ทรมาน แต่เมื่อสภาวะมันผ่านไปๆ ถึง**สังขารุเปกขาญาณ** แล้วการปฏิบัติมันจะมีความรู้สึกสบายๆ เพลิดเพลิน กำหนดได้ง่าย **ถ้าสภาวะนี้ไม่เกิดเราก็ไม่ได้สมาธิ** ถ้าสมาธิเกิดขึ้นมา มันหมุนขึ้นๆ กำหนดไปๆ มันนิ่ง เมื่อมันนิ่งแล้วก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตใจของเราเกิดเป็นสมาธิ

อาการอย่างนี้เวลามันเกิดขึ้น อาการพองยุบนั้นบางทีมันมาพองยุบอยู่ด้านหลัง สภาวะอย่างนี้มันเกิดชัดแต่ละท่าน เมื่อเกิดจากญาณที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ ที่ ๘ ที่ ๙ ที่ ๑๐ ที่ ๑๑ ลักษณะนี้ มันยืนพื้นอย่างนี้ แต่อะไรที่เป็นปลีกย่อย มันก็มีตามญาณ แต่ตัวนี้มันเป็นตัวยืนพื้นพื้นฐานของความเกิดดับ

หลวงพ่อเองก็เคยเป็นอย่างนี้มาก่อน ปฏิบัติเมื่อก่อนต้องเอาเทปมาฟัง จึงเริ่มเข้าใจ มันเป็นสภาวะเริ่ม

ตั้งแต่ญาณที่ ๔ ถึง**สังขารุเปกขาญาณ** ส่วนญาณที่ ๔ - ๕ ก็ยังไม่เป็นไร พอมาถึงญาณที่ ๖ เริ่มหนักแล้วทีนี้ พอถึง **อาทีนวญาณ** และ **นิพพิทาญาณ** ก็หนักเข้าไปๆ เมื่อมาถึง **มุญจิตุกัมยตาญาณ** เหมือนเจออุปสรรค ไม่อยากปฏิบัติต่อไป อยากเลิกอย่างเดียว

แต่เมื่อปฏิบัติไปถึง **ปฏิสังขาญาณ** จิตใจมันก็เข้มแข็ง มันจะเป็นอะไรก็ยอมตาย ไม่ว่ามันจะเป็นอย่างไรก็จะไม่ยอมหยุดการปฏิบัติ จิตใจก็มั่นคงหนักแน่นยอมตาย พอดีมาถึง**สังขารุเปกขาญาณ** ที่มันทนทุกข์ทรมานมามาก มันนุ่ม มันนวล สบายๆ อันนี้แหละดี

ถาม หลวงพ่อครับ ถ้าบุคคลไม่ได้ผ่านปฐมมรรคแล้ว ถ้าอธิษฐานการเกิดดับอีก จะสามารถเห็นการเกิดดับได้ไหมครับ

ตอบ ถ้าไม่ผ่านนะ โอ เป็นไปไม่ได้

ถาม แล้วการเกิดดับ ถ้าสมมุติว่าอธิษฐานการเกิดดับ การเกิดดับจะเกิดมากน้อยขนาดไหนครับ

ตอบ แล้วแต่ บางทีเรานั่งอยู่นี่มันเกิดได้สัก ๑๐ ครั้ง หรือ ๑๕ ครั้งก็ได้ ถ้ามันถี่ คือมันละเอียด คือสภาวะมันปรากฏชัด สมมุติว่า พองหนอ ยุบหนอ มันมีลักษณะนี้

แล้วมีอาการเกิดดับ ที่ให้อธิษฐานนั้น เรานั่งพองหนอ ยุบหนออยู่ มันไปแล้ว จะตั้งใจดีๆ นี่ไปแล้ว **มันดับพรึบๆ ไปเลย** อย่างบางท่านก็ตั้ง ๑๕ - ๑๖ ครั้งนะ อันนี่แหละถือว่าผ่านแล้ว ถ้าเราไม่ผ่าน ลักษณะอย่างนี้ไม่มี

ถาม แล้วถ้าเราอธิษฐานทุกครั้ง มันจะเกิดทุกครั้งหรือเปล่าครับหลวงพ่อ

ตอบ อันนี้แล้วแต่สมาธิ ตัวที่จะพาให้เกิดคือสมาธิ ถ้าสมาธิของเรามันพร้อม มันก็เกิด, ถ้าสมาธิไม่พร้อม คือสมาธิมันอ่อน มันก็ไม่เกิด, เวลาเราทวนญาณก็เหมือนกัน เพราะว่าเราปฏิบัติมาแล้ว สมาธิของเรามันเต็ม มันก็จะปรากฏ แต่ถ้าเราไม่ปฏิบัติมา อย่างน้อยที่สุด ๗ วัน ยังไม่เกิดนะ ยังไม่เห็นอาการ ยังไม่ได้เกิด

ถ้ามันผ่านพ้นประมาณสัก ๑๕ วัน เวลาเราทวนญาณเข้าไป มันก็อาจปรากฏ คือว่ามันเร็ว เรียกว่า**ปฐมมรรค**นี่มันเร็ว มันผ่านไว ผ่านไปเร็ว บางทีเวลาเราไปทวนญาณนี่ มันก็ไม่ค่อยชัด คือว่าสมาธิของเราไม่พอ มันยังไม่เต็มอัตราส่วน แต่ถ้าสมาธิพอ เหมือนกับที่เราท่านทั้งหลายทวนญาณกันอยู่นี่ มันก็ดูกันสบายๆ เราก็รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เพราะว่าสมาธินี้มันเป็นพื้นฐานที่จะให้รู้ว่าอะไร

เป็นอะไร

ถาม อยากจะรู้ว่า ถ้าเราจะเจริญวิปัสสนานี้ จำเป็นจะต้องกำหนดลมหายใจเข้าออก ถึงระยะที่ ๖ ตลอดเวลาหรือเปล่า

ตอบ ไม่ต้องหรอก อยู่ที่ว่าสติของเรามันดี ที่ผ่านๆ มานี่ หลวงพ่อกำหนด พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ระยะที่ ๓ ที่ ๔) ส่วนมากหลวงพ่อทำไม่ค่อยได้, (ได้แต่)พองหนอ ยุบหนอ รู้หนอ ส่วนมากหลวงพ่อทำได้เพียงระยะ ๓ นี้เท่านั้นละ, ๖ ระยะนั้น มันก็ทำได้อยู่ แต่มันทำได้พักหนึ่ง มันก็เลิก คือมันก็หยุดทำ มันก็เหลือแต่ พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ หรือว่า พองหนอ ยุบหนอ ส่วนมากหลวงพ่อเหลือแต่ พองหนอ ยุบหนอ

แต่ว่า**ข้อสำคัญคือ สติของเราดีแค่ไหน** ถ้าสติดีมันก็ใช้ได้ หลวงพ่อพูดเตือนอยู่ตลอดเวลาว่า **อาสวักขยญาณ** ปัญญารู้จักทำให้อาสวะให้สิ้นไป[๑] เพราะความเป็น**มัชฌิมาปฏิปทา** เป็นสายกลาง **ความเป็นกลางของเรามันอยู่ตรงไหน** เรียกว่า ในพองหนอ ยุบหนอ ๖ ระยะนี่

---

[๑] คือฉลาดในการปฏิบัติ, รู้จักยักย้ายวิธีการเพื่อประหาณชนะกิเลส

ชวนะของเรามันก็ไม่ทัน มันไม่พอ มันก็แล้วแต่ความพอดีของเรา บางทีมันยาวไป มันเหนือความพอดีของเรา

หลวงพ่อใช้เพียงแค่ **พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอๆ** เพียงเท่านี้ หรือบางที่มันหนักเข้าๆ สภาวะมันเร็วขึ้น มีแต่พอง มีแต่ยุบ พอมันเร็วถึงที่กำหนดไม่ไหว ได้แต่ **รู้หนอๆ** เข้าใจไหม ไม่ใช่ว่ากางแบบออกไปเลย นั่นมันเป็นหลักวิชาการ ที่ครูบาอาจารย์สอนให้พวกเรา

แต่ว่าพวกเราทั้งหลาย ต้องใช้คำว่า **อาสวักขยญาณ** ปัญญารู้ทัน รู้จักทำอาสวะให้สิ้นไป ทำอย่างไรมันจึงจะหมดจะสิ้นไป นี้อยู่ที่ความฉลาดของเรา บางทีเราว่า พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ **แล้วใจจะขาดตาย** เราต้องฉลาดในอุบาย ในการกำหนด บางทีก็ **สัมมาอะระหังๆ** มันก็อยู่ที่ความพอดีของเรา บางทีก็ไม่เลยไม่พองหนอยุบหนอเลย **เกิดดับๆ** อยู่อย่างนั้น อย่างนี้ก็ไปได้

สรุปได้ว่า ถ้าเรารู้หลักการ ถึงแม้ว่าเราจะไม่ทำตามจังหวะต่างๆ ตามวิธีการของการบริกรรมทุกสิ่งทุกอย่างตามหลักวิชาการหมดทุกอย่างก็ยังได้ **แต่ต้องมีสตินะ** บางทีหลวงพ่อทดลองให้เขานั่งอยู่ ให้เพ่งแต่ดิน เพ่งอยู่นั้นเพ่งอยู่ตลอดเวลา มันก็ดับได้

บางครั้งภาวนาว่า **อยากตายหนอๆ** แต่เราไม่อยากตายจริงนะ เรามีสติสติสัมปชัญญะ มันก็ดับได้ อันนี้เรียกว่า **มันอยู่ที่สติของเรา** อาจารย์บางท่านกำหนด **ไหวนิ่งๆ** หรืออวัยวะอย่างใดอย่างหนึ่งมันเคลื่อนไหว ส่วนมากเขาใช้มือบริกรรม ไหวนิ่งๆ มันก็ไปได้

เพราะฉะนั้น **ผู้ปฏิบัติที่เห็นแล้วจะไม่กล่าวว่าสำนักนั้นไม่ดีๆ สำนักนั้นดี** ไม่ใช่ มันยังไม่ถูก หมายความว่า **จุดหมายปลายทางของเราอยู่โน้น อยู่ที่ดับกิเลสตัณหาดับทุกข์** มันอยู่โน้น เราจะทำอะไร เดินได้ด้วยวิธีไหน มันก็ไปถึงจุดนั้น เรียกว่า **ผ่าน** เดินไปมันก็ไปๆ ตามทางไป มันผ่านอย่างนั้น มันก็ถึงจุดหมายปลายทางเหมือนกัน

ก็เหมือนที่หลวงพ่อพาโยมมาปฏิบัติ บางทีมันได้ ๒๔ ชั่วโมงแล้ว สอบอารมณ์ดู โอ มันผ่านไปไม่ได้ มันได้แต่ฌาน เมื่อมันมีแต่ฌานแล้ว ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เวลาก่อนนั่งสมาธิไม่ต้องอธิษฐานนะ ไม่ต้องว่า **ขอให้สมาธิของข้าพเจ้าดับสนิทแน่นิ่งไป** เท่านั้นนาที เท่านั้นชั่วโมง ไม่ต้องว่านะ ให้เอาอย่างนี้เลย คือต้องสังเกตว่ามันจะเข้าสมาธิไปตอนไหน ตอนท้องพอง หรือตอนท้องยุบ ให้สังเกต ผู้ที่ได้ฌานอยู่แล้วนี้ เวลาจะเจริญวิปัสสนา

กัมมัฏฐานมันง่ายๆ **แว้บเดียว**

เพราะอะไร? เพราะว่า สมาธิของเรามันเต็มเปี่ยมอยู่แล้ว ในขณะที่ผ่านๆ มานั้น เราก็มีพระไตรลักษณ์อยู่แล้ว อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เรามีอยู่แล้ว มันมีอยู่ แต่ว่าเราเพลินในฌาน มีการเพลินไปๆ สนุกสนานไปเรื่อยๆ แต่ทีนี้เรามาตั้งใจใหม่ว่า ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป เวลาจะเข้าสมาธิหรือจะเข้าฌานนั้น ไม่ต้องอธิษฐานนะ พยายามจำสภาวะให้ได้ว่า เวลาเข้าสมาธิ เข้าฌาน มันจะเข้าสมาธิหรือเข้าฌานไปตรงจุดไหน ตอนไหน เราจะจำได้มั้ย ถ้ามันจำได้ ทำถูกก็ถือว่าใช้ได้

หลวงพ่อท้าเลยว่า *ถ้ามัคคจิต ผลจิตไม่เกิด ต่อให้เทวดาพูด มันก็ไม่ถูก เพราะว่าถ้ามัคคจิต ผลจิตไม่เกิด มันไม่มีโอกาสที่จะจำได้เลย*

เพราะอะไร? เพราะสติยังไม่สมบูรณ์มันก็จำไม่ได้ แต่ถ้าว่าสติของเราสมบูรณ์ อินทรีย์ ๕ มันสมบูรณ์ มันก็จำได้ เพราะมันเป็น**มัคคสามัคคี** มันรวมกันเลย เมื่อสภาวะทั้งปวงในสติปัฏฐาน ๔ (คือโพธิปักขิยธรรม ๓๗) มีสัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ มารวมกัน พอเกิด

มัคควิถี มันก็จำได้ทันที

หลวงพ่อเคยบอกว่า **การดับนั้น มี ๕ ประการ** คือ

๑. **ดับด้วยอำนาจของปัสสัทธิ** จิตและเจตสิกของเรามันสงบมาก ดิ่งเข้าไปๆ ดับพั้บไป แต่เราจำไม่ได้ นี้เรียกว่าดับด้วยอำนาจของปัสสัทธิ

๒. **ดับด้วยอำนาจของปีติ** เดินอยู่ นั่งอยู่ เรากำหนดไปๆๆ ปีติบางอย่างมันเกิดขึ้น ก็สงบวุ้บไป บางอย่างก็ผงะไป อันนี่มันดับพร้อมกับปีติ

๓. **ดับด้วยอำนาจของสมาธิ** เวลาเรากำหนดบทพระกัมมัฏฐานอยู่ เราทำได้สบายๆ กำหนดได้สบายๆ ดับพรึ้บไปเลย แต่พระไตรลักษณ์ไม่มี ไม่ปรากฏ

๔. **ดับอำนาจของอุเบกขา** บางทีเรานั่งกัมมัฏฐานอยู่นั่น เรานั่งไปๆ จิตใจมันเลื่อนลอยไปตามอารมณ์เพลินไปๆ สงบไปๆ กำลังเพลินอยู่นั่นแหละ สงบวุ้บลงไป อันนี้คือดับด้วยอุเบกขา

๕. **ดับด้วยอำนาจถีนมิทธะ** เวลากำหนดพองหนอยุบหนอ ก็ตาซึมๆ อยู่ตลอดเวลา นั่งไปๆ มันง่วง นั่งไปๆ สงบวุ้บลงไป แล้วก็ตาใสขึ้นมา ผลสุดท้ายเลยไม่อยากนอน อันนี้มันดับด้วยอำนาจของถีนมิทธะ

ดังนั้น จึงให้ตัดสินใจเอาเองว่า เออ บัดนี้ ความโกรธมันยังเหลืออีกกี่เปอร์เซ็นต์ ความอยากได้ยังอีกกี่เปอร์เซ็นต์ ความโง่ คือไม่รู้จักพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์นี่ยังอีกกี่เปอร์เซ็นต์ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เราที่มาปฏิบัติธรรมถึงปานนี้ **รับรองว่าอย่างน้อยๆ นี่ ๖ ชาติ ๗ ชาติ ไม่ตกนรก**

ถาม เวลาที่เราอธิษฐานทวนญาณ สภาวะจะเกิดทุกอย่างเลยหรือเปล่าครับ

ตอบ ถ้าเราอธิษฐานอย่างนั้นอย่างนี้ มันจะตอบสภาวะอย่างนั้นขึ้นมา มันอาจจะคล้ายคลึงกัน คล้ายๆ กันก็ถือว่าใช้ได้ ถ้าเราอธิษฐานแล้วไม่มีอะไรเกิดเลย ก็ถือว่าใช้ได้ ถ้าเราทวนเข้าไปๆ เออ อันนั้นมันเกิดอย่างนั้นเกิดอย่างนี้ นี่ก็ใช้ได้

บางทีมันปรู๊ด ไปถึงญาณที่ ๔ **อุทยัพพยญาณ** มันจะแก่กล้าถึงที่แล้ว มันผ่านวุ้บ แว้บเดียวเท่านั้นนะ บางที ๕ นาที มันครบวงจรแล้ว บางทีเรายังรู้อยู่ๆ มันก็ค่อยไปๆ บางทีรู้สึกตั้งแต่ญาณที่ ๔ เหลือจากนั้นมันไม่รู้เลย โน้นไปรู้ญาณที่ ๘ ญาณที่ ๙ ญาณที่ ๑๐ มันไปรู้โน้น มันเร็ว ถ้ามันเกิด ก็ถือว่าใช้ได้แล้ว

ถาม ถ้าเราไม่เคยสร้างบารมีมาก่อน ต้องใช้เวลาทำความเพียรนานสักเท่าไหร่ครับ

ตอบ ตามหลักฐานที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในอานิสงส์แห่งการเจริญสติปัฏฐาน[๑] ๔ ว่า **๗ ปี** ผู้ปฏิบัติธรรมที่บารมีมันน้อย ต้องปฏิบัติไปโน้น ๗ ปี แต่ถ้าบารมีเราไม่มีเลย มันก็ไม่ได้บรรลุ

หรือว่าท่านที่ปรารถนา**พุทธภูมิ** เมื่อเวลาเจริญกัมมัฏฐานไป จะเริ่มขึ้นตั้งแต่ญาณที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ ที่ ๘ ที่ ๙ ที่ ๑๐ ที่ ๑๑ ก็จบลงแค่นี้ **เจริญกัมมัฏฐานอยู่จนวันตายมันก็อยู่แค่นี้** แม้ชาติหน้ามาปฏิบัติอีก มันก็เริ่มตั้งแต่ญาณ ๔ ไปถึงญาณที่ ๑๑ มันก็ยังไม่บรรลุ เพราะอะไร? เพราะว่าเราปรารถนาพุทธภูมิ ต้องบำเพ็ญบารมีให้เต็มเสียก่อนมันจึงจะได้บรรลุ

ถาม สำหรับผู้ที่ไม่มีบารมีทางสมาธิ ทางสมาบัติ ต้องใช้ความเพียรในการปฏิบัติอยู่นานแค่ไหนครับ

ตอบ (หลวงพ่อหัวเราะก่อนตอบ) ถ้าไม่สร้างบารมีมา **กะคือจั่งคนพายติบเข่าเปล่า** (เหมือนกับคนสะพาย

---

[๑] สุตฺต ที. มหาวคฺโค ๑๐/๓๐๐/๓๔๕-๖

กระติบข้าวเปล่า) ลูกศิษย์บางรูปนะ ปฏิบัติอยู่บอกว่า ชาตินี้บ่อเอาดอก ชาติหน้าชาติใดแสดงฤทธิ์ได้เก่ง ค่อยเอา

ถ้าเราได้สร้างสมอบรมบารมีมาทางสมถะมาก่อนถึงอย่างไรๆ มันก็เกิด ส่วนมากเวลาปฏิบัติ มันพั้บ เอาละเกิดแล้ว นี่มันเกิดแล้วนี้ แต่ถ้าเราไม่เคยสร้างสมอบรมบารมีมา ฌานมันก็ไม่เกิด เป็นประเภท**สุกขวิปัสสกะ** บรรลุโดยแห้งแล้ง มันก็มีเท่านั้นแหละ

ถาม คนที่เข้าสมาธิ(ฌาน)ได้นานกว่าเพื่อน เช่น ๓๐ นาที ก็ดี ๑ ชั่วโมงก็ดี หรือ ๒๔ ชั่วโมงก็ดี ผลจะแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหนครับ เกี่ยวกับการเกิด**อภิญญา**

ตอบ เราก็มีความสุขหลายกว่าหมู่ สบายกว่าหมู่ เวลานั่ง ก็ไม่เจ็บ ไม่ปวด ไม่เกร็ง นั่งไปมีความสุขสบายๆ เพราะว่าฌานมันมีกำลังภายในอยู่

ส่วนเรื่องอภิญญาจิต หูทิพย์ ตาทิพย์ รู้วาระจิตของผู้อื่น ระลึกชาติหนหลังได้ รู้การเกิดการตายของคนอื่นบุคคลอื่น สำหรับพวกเรียนอภิญญาจิต เมื่อเราไม่เคยสร้างสมบารมีมาเลย ไม่เคยอธิษฐานในเรื่องอภิญญา วิชชา ๓ ปฏิสัมภิทา ๔ อภิญญา ๖ เราไม่เคยอธิษฐานมาก่อนเลย บอกให้เกิด มันก็ไม่เกิด เราไม่มีมูล ไม่มีมูลเก่า เห็นไหม

คนบางคนพอนั่งสมาธิไปๆ ก็เห็นผีแล้ว

หลวงพ่อว่า เห็นพวกเผิ่นนั่งเห็นผี อยากให้มาปฏิบัติ ทำไมถึงอยากให้มาปฏิบัติ เพราะว่าเราจะได้อาศัยการทำงาน ช่วยกันทำงาน เพราะว่าพวกที่เคย บ้านเราว่า **นั่งธรรม** ถ้ามันนั่งได้จริงนี่ เวลามาปฏิบัติกัมมัฏฐาน โอยแจ้งจ่างปางเลย นั่งหมดวัน ยุงตัวเดียวก็ไม่กัด

ถาม ขอโอกาสถามหลวงพ่อถึงวิธีแก้ความกำหนัดซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปฏิบัติพระกัมมัฏฐานว่า ควรทำอย่างไร

ตอบ เอาอย่างนี้ สำหรับ**ราคะกับพระกัมมัฏฐาน** ถ้าพิจารณาพระกัมมัฏฐานแล้วผ่านไปได้ ถ้าเราตั้งใจ มันก็ผ่อนลดลงไปได้ แต่ถ้าคิดว่าจะตัดทิ้ง มันก็ยังไม่หมด ถ้าเราไปตัดอวัยวะเพศทิ้งมันก็ยังไม่หมด เพราะอะไร เพราะเชื้อมันยังมีอยู่

เพราะฉะนั้น วิธีของเรา หลวงพ่อก็ให้เจริญ**อสุภกัมมัฏฐาน** เอาซากศพมาเป็นอารมณ์บ้าง เอาร่างกายมาเป็นอารมณ์บ้าง มันก็จะผ่อนลงไปๆ หรือว่าเราจะหนีเข้าสมาธิไป มันก็บรรลุได้ หากว่าเรารู้สึกตัวขึ้นมาแล้วมันยังไม่เกิด แต่เมื่อเราประสบกับอารมณ์คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส มันก็เกิดขึ้นอีก

แต่ถ้าเราตั้งจิต ตั้งใจ ตั้งสติกำหนดอยู่ตลอดเวลา อารมณ์เหล่านั้นมันก็รบกวนเราไม่ได้ สิ่งที่มันเกิดขึ้นไม่ได้ก็คือ**เราไม่ได้ดำริ เมื่อไม่ดำริ ความกำหนัดก็ไม่เกิด** แต่ถ้าเราดำริมันก็เกิดขึ้นทันที โอ้ คืองามแท้ เออคนนั้นสวย คนนี้สวย ตาก็สวย แก้มก็สวย อะไรๆ ก็สวย เพียงแค่นึกว่าคนนั้นสวยนา มันก็มีอาการขึ้นมา ถ้าเราไม่ดำริ คือไม่ปลุกมันก็ไม่เกิดขึ้น เพราะว่าเท่าที่สังเกต ที่สำคัญๆ ลักษณะเช่นนี้มันจะเกิดตอนเช้า ตี ๓ ตี ๔ มันจะเกิดขึ้นมาทันทีหรือตอนกลางคืนดึกๆ มันจะแสดงปฏิกิริยาขึ้นมา

เพราะฉะนั้น หน้าที่ของเราพอรู้สึกตัวตื่นขึ้นมาแล้วให้รีบลุกขึ้นจากที่นอนทันที แล้วไปอาบน้ำชำระร่างกายให้กระปรี้กระเปร่า แล้วก็ไปทำงานทำการ นี่เราต้องแก้มันไม่ใช่นอนลูบคลำอยู่ โอ้ พี่จ๋า หนูมาแล้ว

ถาม ทำไมอุปกิเลส ๑๐ ถึงเกิดได้ครับ

ตอบ อันนี้ หลวงพ่อไม่เฉลย ท่านเรียนจนเป็นมหาเปรียญแล้ว มหาก็จบแล้ว นักธรรมเอกก็จบ หลวงพ่อไม่เฉลยนะ อุปกิเลสอะไรๆ นั้น สมัยปฏิบัติอยู่ปีก่อนโน้น**บางองค์อุปกิเลสแกล้วกล้าที่สุด** ตกลงเอาเอง ว่า(ตน)สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว เมื่อก่อนบอกว่า ผมสำเร็จพระ

อรหันต์แล้ว ครูบาอาจารย์รูปใดๆ จะมาเทศน์มาบอกให้ก็ไม่ยอมฟัง หลวงพ่อโชกเอา เออ มันไม่ใช่ว่าเป็นพระอรหันต์นะ มัน**เป็นพระจับหัน** อาจารย์พระครูของท่านจะไปเทศน์อย่างนั้นเทศน์อย่างนี้ ก็ไม่ยอมฟัง ยังว่า ผมสำเร็จอรหันต์แล้ว

ถาม ถ้าเคยปฏิบัติ แล้วว่างเว้นไปนาน หลังจากปฏิบัติเวลาผ่านไป ๗ ปี ญาณยังคงรวบรวมอยู่ไหมครับ

ตอบ ตลอดเวลา เพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงของรูปนามอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา ถึงเราไม่ได้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานมันก็เปลี่ยนแปลงอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา แต่มีข้อแม้ว่า ถ้าเราไม่เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน เราไม่กำหนดมันก็ไม่รู้ แต่ถ้าเรามาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน มันจึงรู้ รู้ว่ามัน อย่างนี้ๆ อยู่ตลอดเวลา

ถาม กราบเรียนถามพระเดชพระคุณหลวงพ่อการอธิษฐานให้จิตแน่นิ่งไป ในเวลาที่แน่นิ่งตลอด ๒ ชั่วโมง ๔ ชั่วโมง บางทีนั่งไป ๙ ชั่วโมงก็มี ๑๒ ชั่วโมงก็มี ๕ - ๖ ชั่วโมงก็มี แต่มันยังไม่ดับเลย ถือว่าใช้ได้ไหมครับ

ตอบ ใช้ได้ บางทีสมาธิของเราดี เพียงแค่ปฐมฌานอย่างเดียวมันก็อยู่ได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมงเหมือนกัน

ทุติยฌานก็อยู่ได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมงคือกัน ตติยฌานก็อยู่ได้ ๒๔ ชั่วโมง

แต่มีข้อสำคัญว่า **ความเพียร**ของเรา **สติ**ของเรา **สมาธิ**ของเรา มันพอบ่ๆ (พอมั้ยๆ) ถ้าพอก็ใช้ได้ บางคนนั่งสมาธิได้แต่ฌานที่ ๑ อยู่นั่นแหละ หมดพรรษาจึงข้ามได้ก็มี แต่ถ้ามันมีแล้ว หน้าที่ของเราคือพยายามทำให้สมาธิมันดีขึ้นๆ เพิ่มขึ้นๆ มันก็จะขยับขึ้นไปฌานที่ ๒ ที่ ๓ ไป

ถาม เวลาเรานั่งไปครับ มันขาดความรู้สึกไป แล้วรู้สึกตัวขึ้นมาอีกที เวลามันผ่านนานไปแล้ว จำไม่ได้ว่ามันเป็นตอนไหน มันดับหรือเปล่า นี่เป็นการดับไหม

ตอบ จิตมันเข้าสมาธิไป ทีนี้มันจะเข้าเร็วหรือช้ามันก็แล้วแต่สมาธิของเรา บางทีก็โน้น ขาดความรู้สึกไปเป็น ๓๐ นาทีก็มี บางท่านก็ ๕ นาที ๑๐ นาที ๒๐ นาที หรือ ๓๐ นาที ก็แล้วแต่ บางท่านก็ดับไปโน้น ๑ ชั่วโมง รู้สึกตัวขึ้นมา โอ มัน ๑ ชั่วโมงแล้ว มันเป็นสมาธิ ถ้าการปฏิบัติเคยผ่านปฐมมรรคมา มันก็เป็นผลสมาบัติ

ถาม กระผมมีความไม่สบายใจ (ที่ได้เคยรู้สึกหรือคิดในแง่ไม่ดีต่อครูบาอาจารย์) กราบขออภัยพระเดชพระคุณหลวงพ่อ และขออภัยเพื่อนนักปฏิบัติธรรม

ทั้งหลายด้วย ครับผม

ตอบ เท่านั้นหรือ มีแต่ขออภัยๆ ถ้าในเรื่องในสิ่งที่มันผ่านไปแล้ว ไม่เป็นไรดอก **ครูบาอาจารย์ให้อภัยอยู่ตลอดเวลา แต่เราจะให้อภัยครูบาอาจารย์ไหม**

ถ้าครูบาอาจารย์ให้อภัย เราก็ต้องให้อภัยท่านเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์จึงจะใช้ได้ ส่วนมากเวลามาประพฤติปฏิบัติก็**จ้องจับผิดครูบาอาจารย์ นี่เบอร์ ๑ เลย** ถ้าจับผิดครูบา-อาจารย์เราปฏิบัติผ่านไปไม่ได้ เพราะจิตใจไม่ตรงกัน มันใกล้ครูบาอาจารย์อยู่ตลอดเวลา จิตใจไม่ตรงกัน ไปไม่ได้ ถ้าจิตใจมันตรงกัน มันก็ไปตามวิถีไปเรื่อยๆ

ลูกศิษย์ลูกหามาปฏิบัติหลายๆ ท่าน เวลาปฏิบัติหลวงพ่อทักเอาเรื่อยว่า **โอย ทำจิตใหม่ ให้ทำจิตทำใจใหม่หน่อยเถอะ อย่ามีแต่หมั่นไส้หลวงพ่อ หมั่นไส้ครูบา-อาจารย์ตลอดเวลา มันไปไม่ได้หรอก**

เขาเลยสะดุ้งขึ้นมาว่า **เอ๊ะ หลวงพ่อรู้เรานี่** มันลักษณะอย่างนี้ ถ้าจับผิดครูบาอาจารย์ ส่วนมากมันไปไม่ได้ เพราะจิตใจมันไม่ตรงกัน มันค้านกันอยู่ตลอดเวลา

หลวงปู่ที่มาปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ถ้าภาษาบ้านเราว่า **ซอมอารมณ์** มีแต่นั่งเบิ่ง นั่งเบิ่ง นั่งไปนั่งมา เดี๋ยวภาวนา

พองหนอ ยุบหนอๆ เอ้า นั่งไปนั่งมา เดี๋ยว(เปลี่ยน)ภาวนา **สัมมาอรหังๆ** นั่งไปนั่งมาก็ว่า **ไหวนิ่งๆ**

หลวงพ่อเลยเตือนว่า หลวงปู่อย่าภาวนาหลายคำหลาย(หลายอย่าง) เดี๋ยวก็จับนั่นใส่นี่ เดี๋ยวจับนี่ใส่นั่น มันไปไม่ได้ หลวงปู่ค่อยได้สติ แล้วก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติต่อ

ถาม เมื่อช่วงปฏิบัติในฤดูหนาวปีที่แล้ว ที่นาห้วยแดง เจอเหตุการณ์ว่า เด็กนักเรียนที่เข้ามาประพฤติปฏิบัตินั้น สามารถเข้าสมาธิได้ แต่ว่าอาการของสมาธินั้น มีอาการแสดงลักษณะอาการต่างๆ เด็กบางคนเข้าใจว่าตัวเองเป็นเสือ บางคนเข้าใจว่าเป็นกบ บางคนเข้าใจว่าเป็นวัว แล้วที่เข้าใจว่าเป็นวัวกระทิง ลุกขึ้นชกครูบาอาจารย์ ทั้งที่ยังหลับตาอยู่ ไม่ทราบว่า อาการเหล่านี้เกิดจากเหตุอะไรครับ

ตอบ มันมีเหตุมีปัจจัย **อุปาทานจิต**มันเกิดขึ้น ถ้าจะพูดว่าเป็นกรรมที่เขาสร้างไว้อย่างนั้น เขาสร้างไว้อย่างนี้ มันก็นานจบ(ไม่จบง่ายๆ) **ถ้าจะว่าเป็นไปตามกรรมๆ มันนานจบ** เพราะเรื่องกรรมนี่มันเป็นอจินไตย ถึงเราจะว่าอย่างไร คนเขาก็ไม่เชื่อ แต่ถ้าเราพูดว่า **อุปาทานจิต** มันก็หมดเรื่องแค่นี้

เมื่อก่อนเวลาปฏิบัติ หลวงพ่อปล่อยเลย อยู่ใน

โบสถ์นั่น ปิดโบสถ์ไว้เลย บางทีมันก็ร้องเป็นหมู อู๊ดๆ บางทีก็เป็นเสือ มันร้องเป็นเสียงเสือเลย บางทีก็เป็นช้าง บางทีก็เป็นวัว ปีที่แล้วทั้งเตะทั้งต่อยพระอาจารย์กรรม ทั้งชั่วโมง บางทีขี้เกียจไปยุ่ง หลวงพ่อปล่อยไปเลย ปล่อยไปๆ เวลามันถึงที่มันก็หายเองมัน

ถาม อาการอย่างนี้จะแก้อย่างไร หรือปล่อยไปเลย

ตอบ มันไม่ยาก มันสั่นมือ หรือไม่สั่น

ถาม สั่นครับ สั่นไม่หยุด สาวหมัดใส่เรา จะแก้อย่างไรดี

ตอบ จับมือเลย จับให้แน่น บอกว่า เอ้า **ตั้งสติ หยุด** ถ้ามันไม่หยุดตบแรงๆ มันก็หยุด ทำไมมันจะไม่หยุด อย่างพระที่อยู่นาหนองตาลนั้น เริ่มตั้งแต่เช้าเลย ยังไม่ได้ฉันเช้า ทำวัตรเสร็จก็เอาแล้ว มันสั่นๆ จนเพลก็ไม่ได้ฉัน มาทำวัตรตอนค่ำก็ยังไม่หาย

เขามารายงานหลวงพ่อว่า หลวงพ่อ มันไม่หาย, ถามว่า หมดแล้วหรือ หมดวิชาแล้วหรือ, เขาว่า หมดแล้วหลวงพ่อ, หลวงพ่อก็เดินไป เดินไปถึงก็ว่า เอ้า **ตั้งสติ หยุด** พับ ลืมตาขึ้นมา เท่านั้นต้องฉลาดแก้อารมณ์

ถาม สมัยก่อนตอนอายุยังน้อยๆ ผมนั่งอยู่

ขณะนั้น จิตมันนิ่งแล้วปรากฏภาพนิมิตเป็นรูปภูเขา ลอยเข้ามาในตัวของเราทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวไม่ได้ มันเป็นอาการของอะไร

ตอบ อ้าว ตัวเองก็ปฏิบัติมาแล้วนี่ ไม่จำเป็นที่จะต้องถาม อันนี้มันเป็นสภาวะบุญที่เขาสร้างสมอบรมมาแล้ว ที่นั่งๆ กันอยู่นี่ มันจะเป็นอย่างไรๆ มันเป็นที่บุญกรรมที่เขาสร้างสมอบรมมาแล้ว บางทีก็มันเป็นอย่างนั้นมันเป็นอย่างนี้ๆ คือว่ามันมีอุปนิสัย สิ่งที่เกิดมาแล้วแต่มันจะแสดงอาการ

อันนี้มันไม่ได้เป็นมรรคเป็นผลอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นอุปนิสัยที่เคยสร้างสมอบรมมา ก็บอกเขาสั้นๆ ว่า เออ เป็นอุปนิสัยที่เคยสร้างสมอบรมมาตั้งแต่ภพก่อนชาติก่อน อันนี้เป็นอย่างนี้ แต่เรา**อย่าพูดออกไป**ว่า ชาติก่อนนั้นเจ้าทำอย่างนั้น, ชาติก่อนทำอย่างนี้ ชาติก่อนโน้นเคยเป็นลูกเป็นผัวกัน อย่างนั้นอย่างนี้ เสร็จกันแหละ

บางทีคนที่มาหาหลวงพ่อนั้นเป็นร้อยๆ คน พอมาหาก็ว่า เมื่อก่อนภพก่อนชาติ เคยเป็นเมียหลวงพ่อ อย่างนั้นอย่างนี้ หลวงพ่อก็เฉย เมียก็เมีย ผัวก็ผัวแล้วแต่จะว่า หลวงพ่อก็ไม่ได้เฉลย **เฉย** จะว่าเมียก็เมีย จะว่าผัวก็ผัว

ว่าไป **แต่จะมาเฮ็ดสะเอาะสะแอ๊ะนำเฮาบ่ได้** แต่ส่วนมาก (พระเรา) พอเขามาพูดอย่างนี้ และเขาก็สวยด้วย พูดถูกจริตด้วย ก็ทึกทัก(เชื่อไปตามที่เขาว่า) มันเลยไปกันใหญ่

อ้าว หมดเวลาแล้วเหรอ เวลาเท่าไร ๒ ทุ่มครึ่ง เอาละ หลวงพ่อขอปวารณาไว้เป็นการส่วนตัว มีอะไรๆ ที่เกิดขึ้นภายหลัง มีความสงสัยอย่างนั้น สงสัยอย่างนี้ หลวงพ่อขอปวารณา ถามหลวงพ่อได้ตลอดเวลา

สำหรับวันนี้ ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา หลวงพ่อขออนุโมทนาสาธุการที่ท่านนักปฏิบัติธรรมและศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ได้มีโอกาสมีเวลาพูดจาปราศรัยกัน แล้วก็อะไรที่ขาดตกบกพร่องไป หลวงพ่อก็ขออภัยท่านทั้งหลาย

ขอให้ท่านทั้งหลายได้ดำเนินวิถีชีวิต ไปด้วยความสดชื่นสมหวัง ขอให้ท่านทั้งหลายได้บรรลุสมาธิ สมาบัติ วิชชา ปฏิสัมภิทา อภิญญา อริยมรรค อริยผล จนถึงฝั่งคือพระอมตมหานฤพาน ด้วยกัน จงทุกท่านๆ เทอญ.

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

พระมหานิยม สีลสํวโร จ.ศรีสะเกษ	๑๐๐,๐๐๐ บาท
พระครูภาวนากิจจาทร พร้อมคณะสงฆ์และญาติโยมคุ้มวัดบ้านเก่าบ่อ จ.อำนาจเจริญ	๕๖,๐๐๐ บาท
พระครูสิริธรรมากร วัดศรีโพธิชัย จ.อุบลราชธานี	๕๐,๐๐๐ บาท
พระอธิการไมตรี ฐิตปญฺโญ วัดทางสายเอก จ.ประจวบคีรีขันธ์	๕๐,๐๐๐ บาท
คุณอุดม คุณจงดี ศรีทิพย์ จ.หนองคาย	๑๑,๐๐๐ บาท
พระสมโภช สมจิตฺโต พ่อม้วน แม่กาสี นาชัยเวียง พร้อมญาติๆ	๑๐,๔๕๐ บาท
พระครูภาวนาธรรมวิสุทธิ์ วัดสุทธิวนาราม จ.หนองคาย	๑๐,๐๐๐ บาท
พระครูกาญจนธรรมชัย (ชัยชนะ) จ.กาญจนบุรี	๑๐,๐๐๐ บาท
พระครูอรุณโสตถิธรรม วัดอรุณสวัสดิ์ จ.อุบลราชธานี	๑๐,๐๐๐ บาท
พระมหาชอบ พุทฺธสโร วัดพิชโสภาราม จ.อุบลราชธานี	๑๐,๐๐๐ บาท
พระอาจารย์สมบัติ ปภสฺสโร จ.เพชรบุรี	๑๐,๐๐๐ บาท
พระอาจารย์สุกพงค์ กิตฺติวํโส วัดดอน กรุงเทพฯ	๑๐,๐๐๐ บาท
พระมหากฤษฎา ฐิตปญฺโญ กรุงเทพฯ	๑๐,๐๐๐ บาท
พระปลัดคมสัน สุเมโธ จ.เชียงใหม่	๑๐,๐๐๐ บาท
พระมหาบันทอน สุธีโร วัดพิชโสภาราม จ.อุบลราชธานี	๑๐,๐๐๐ บาท
ครอบครัวตันสุ่น, ครอบครัววิงวน จ.เพชรบุรี	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณอิศเรศ - คุณบุศรินทร์ พานเหลือง จ.ปราจีนบุรี	๑๐,๐๐๐ บาท
ผอ.วิทยา - อาจารย์สุวรรณพาภรณ์ ชัยคินี พร้อมครอบครัว จ.หนองคาย	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณวีรศักดิ์ น้อยเจริญ พร้อมคณะครอบครัวญาติมิตร จ.ชลบุรี	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณยิ่งพันธ์ - คุณจุฑาทิพย์ กันเกตุ จ.ราชบุรี	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณพิสิฐ คุณลอน อัญญโชติ	๑๐,๐๐๐ บาท
หจก. อู่ช่างเรือง โดยคุณบุญเรือง มีชัย	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณแม่ตุ้ม รากทอง Uk	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณพรทิพย์ แสงเถกิง คุณแสงเทียน สิมศิริวงศ์	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณทวี คุณจุฬาลักษณ์ คุณพิชญานิษฐ์ กลัดตลาด	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณวินัย อินทศร จ.ชลบุรี	๙,๐๐๐ บาท
หลวงพ่อพระครูวิบูลกิจโกศล	๘,๐๐๐ บาท
คณะผู้ปฏิบัติธรรม จ.สมุทรปราการ	๖,๗๐๐ บาท
พระมหาอดิศักดิ์ อภิปญฺโญ	๖,๐๐๐ บาท
พระกิตติพัฒน์ อภิปุญฺโญ	๖,๐๐๐ บาท
คณะอุบาสก - อุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดเวฬุวัน	๕,๕๙๐ บาท
พระครูเกษมพิชโสภณ วัดพิชโสภาราม	๕,๐๐๐ บาท
นางสาวธนพร ประเสริฐศรี	๕,๐๐๐ บาท
นางสาวทองเติม พรนิเนตพงศ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณกอบเกื้อ รัตนสุคนธ์อำไพ, คุณณฐพล คุณณัฐวัฒน์ ปราบประชา จ.ชลบุรี	๕,๐๐๐ บาท
บริษัท ธนาเพรส จำกัด กรุงเทพฯ	๕,๐๐๐ บาท
พระครูเกษมบุญสาร วัดห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี	๕,๐๐๐ บาท

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณลักษ์ ทอมเซน และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
คุณวิไล คัสติเนน และลูกชาย	๕,๐๐๐ บาท
คุณราตรี ด.ญ.นาตาลี ไหลหลั่ง	๕,๐๐๐ บาท
คุณพิลิปเอ กาเนค	๕,๐๐๐ บาท
ห จ ก.คณายนต์	๕,๐๐๐ บาท
บริษัท เจ.โอ ทรานสปอร์ต	๕,๐๐๐ บาท
ห จ ก. คุณอนันต์ ทรานสปอร์ต	๕,๐๐๐ บาท
พี ซี เอ็น อะไหล่บัส	๕,๐๐๐ บาท
คุณแม่เพ็ญแข แซ่ตั้ง พร้อมครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
คุณกิตติยา ถาวร กรุงเทพฯ	๕,๐๐๐ บาท
คุณชฎาพร ดุลยกิจเลิศ จ.สุราษฎร์ธานี	๕,๐๐๐ บาท
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕,๐๐๐ บาท
พระเจริญ วฑฺฒโน ศูนย์วิปัสสนาบุญญานุภาพ จ. ลำปาง	๕,๐๐๐ บาท
คุณกานต์สินี จันทร์วิภาดิลก	๕,๐๐๐ บาท
พระสุตะ สุทนฺโต พร้อมคณะญาติธรรม	๔,๖๐๐ บาท
พระประวิทย์ โสภณปญฺโญ, โยมแม่สมจิตร พรมวัน จ.อำนาจเจริญ	๔,๒๖๐ บาท
คณะผู้ปฏิบัติธรรมวัดบุญนาคประชาสรรค์	๔,๑๑๐ บาท
พระวันจักร ติกฺขปุญฺโญ	๔,๐๐๐ บาท
คุณชัยพล คุณเสาวนิตย์ ด.ญ.ปริยากร ด.ญ.ประภาวัลย์ ยอดกิจอุดมยิ่ง	๔,๐๐๐ บาท
พันเอกพิเชษฐ คงสี กรุงเทพฯ	๔,๐๐๐ บาท
คุณชัยวัฒน์ คุณนงเยาว์ ยั่งยืน พร้อมครอบครัว	๔,๐๐๐ บาท
คณะสงฆ์ - อุบาสก - อุบาสิกา วัดปลักแรด จ.ราชบุรี	๔,๐๐๐ บาท
พระอโนทัย อธิปญฺโญ	๓,๕๐๐ บาท
พระมหาเชาว์ ฐานรโต พระสหธรรมิก และญาติธรรมทั้งหลาย	๓,๕๐๐ บาท
คุณธโนรส จีรังสุวรรณ	๓,๑๐๐ บาท
คุณผกาวรรณ สามัตถิยดีกูล (เจนนี่) กรุงเทพฯ	๓,๑๐๐ บาท
คณะผู้ฏิบัติธรรม วัดป่าช้าภูดิน จ.มุกดาหาร	๓,๐๗๐ บาท
พระอาจารย์ณรงค์ฤทธิ์ ฐานิสฺสโร	๓,๐๐๐ บาท
พระครูภาวนาปัญญาสาร วัดสว่างมีชัย จ.หนองคาย	๓,๐๐๐ บาท
พระปรีดา อธิปญฺโญ	๓,๐๐๐ บาท
พระมหาพงษ์ศักดิ์ สิทฺธิเมธี	๓,๐๐๐ บาท
พระวรวิทย์ อมโร	๓,๐๐๐ บาท
พระอรรถพล กมโล และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท
พระครูปลัดภักดี สุทฺธิญาโณ	๓,๐๐๐ บาท
พระสุรชัย สุมงฺคโล	๓,๐๐๐ บาท
คุณอิสีรย์ สุวรรณคลี่	๓,๐๐๐ บาท
คุณเมธาพร เลิศกรประภา	๓,๐๐๐ บาท

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

ผู้ใหญ่ศรีน้ำ เอี่ยมอินทร์ พร้อมครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท
คุณพ่อประถม คุณแม่ยอด พ.ต.อ.พงษ์สิน เลิศประไพ	๓,๐๐๐ บาท
คณะสงฆ์ อุบาสก – อุบาสิกา วัดวิเศษสรรพคุณ จ.อุดรธานี	๓,๐๐๐ บาท
คณะสงฆ์ อุบาสก – อุบาสิกา วัดป่าธรรมวิเวก จ.อุดรธานี	๓,๐๐๐ บาท
คุณสุพัตรา บัวศรี	๓,๐๐๐ บาท
คุณสายฝน คุณรังสรรค์ กิจอานนท์ คุณนาตยา สายัณต์	๓,๐๐๐ บาท
คณะผู้ปฏิบัติธรรม วัดโคกสว่าง	๒,๘๒๐ บาท
ชาวบ้านกุดยาลวน จ.อุบลราชธานี	๒,๖๗๐ บาท
คุณพ่อเชียงซี้ แซ่อึ้ง คุณแม่อารี นางสาวจันทนา ป้อมสุวรรณ	๒,๔๐๐ บาท
คณะผู้ปฏิบัติธรรม วัดนาเหนือ โดยพระแพน ถาวรธมฺโม	๒,๒๓๕ บาท
พระมหาฤทธิเดช สุเมธี วัดสนมหมากหญ้า	๒,๒๐๐ บาท
คณะผู้ปฏิบัติธรรม อุทยานดอนเจ้าปู่ อ.พนา ปี ๒๕๕๒	๒,๑๐๐ บาท
พนักงานบริษัทสปินคอนโทรลเอเชีย จำกัด และครอบครัว	๒,๑๐๐ บาท

ผู้บริจาค ๒,๐๐๐ บาท

พระครูศรีสุตาลังการ
พระมหาวงเดือน กตปุญฺโญ
พระอาจารย์สุริยา สุเมโธ
พระอธิการสร้อย จนฺทโชโต
พระมหาสมัคร ส่องแสง
พระปัญญา ฐานทตฺโต
พระมหาจันทร์ณรงค์ อุตฺตโม
พระอำนาจ อมรสิริ
พระประสิทธิ์ จตฺตมโล
พระอาจารย์วิลยศักดิ์ รกฺขิตธมฺโม
พระอมร ฐานรโต
พระนิคม ขมจิตฺโต
หลวงปู่ปิติชัย ปีติชโย
พระมหาไชยณรงค์ ภทฺรมุนี
คุณพ่อสิงหาญ แม่พรหม กาฬภักดี
พระธนวัฒน์ จารุวณฺโณ
พระชนธิชัย มหาลาโภ
คุณแม่จันทร เกษประทุม
พระศรีอุทัย อรุโณ
คุณแม่ตุ่ม เรืองสา
คุณนดล สมจันทร์
คุณแม่เพ็ญศรี พลหาญ
คุณวรฤทัย กลมเกลียว
คุณชาตรี เหล่าเรืองเลิศ
นางสาวฐานิสรา โฉมเกิด
หจก. ช่างเต๊าต่อคัสซี บ้านโป่ง
ห จ ก. บุญรอด เซอร์วิส
คุณแม่อารี คุณสมเสน่ห์ คุณสุมาลี ป้อมสุวรรณ
คุณเสี่ยน คุณมาลาวัลย์ สว่างวัน
คุณจาตุรงค์ – คุณพวงทิพย์ กตะศิลา
คุณสาธิต คุณสรียา บุญรัตน์บัณฑิต
คุณบุษบา ทวีโภคา, คุณสุมาลี บัวงาม
คุณสมาน – คุณเฉียบ คงชาญแพทย์
คุณเกษราพรรณ เขมะวิภาค
คุณประกิต คุณอรพิน รัตนคงสวัสดิ์
คุณประยงค์ คุณประดิษฐ์ ธราภิชาตบุตร
หลวงปู่คำ ธมฺมทินฺโน แม่ใหญ่ลา ศรีบัวแดง
คุณปริชาติ อัญญโชติ คุณสมศักดิ์ จินดามณี
คุณสมชัย ยอดกิจอุดมยิ่ง พร้อมครอบครัว
คุณพิเชษฐ์ คุณนฤมล คุณพนัส นางสาวเพชรลดา พรหมสุวิชา
ร้านรุ้งสุวรรณ์ อุปกรณ์ก่อสร้าง
คุณศิริ คุณลมุล เครืองาม คุณเปี่ยม สองสีดา
คุณอัมพร เจริญสุข
คุณประภัสสร วุฒิพราหมณ์
คุณพงษ์ศักดิ์ จรัสวราวัฒน์ พร้อมครอบครัว
คุณแม่แพงสี พาดี
คุณครูศศิวรรณ วิชาพูล
คุณยุพา คุณประเสริฐ คุณประสิทธิ์ คุณประหยัด คุณประเกษ ด.ญ.ประสิตา เกรียงศักดิ์ชัย
คุณกิม แซ่ลิ้ม, คุณพิมพ์จันทร์ นาคเบญจะ, คุณสอางค์ แซ่ใช้, - นางสาวกอบแก้ว รัตนสุคนธ์อำไพ,
คุณปรีดา ปราบประชา, คุณกอบกุล ปราบประชา
คุณชิตชบา เขื่อนเขตร
คุณกรธนผล ด.ญ.อาทิตยา ด.ญ.สวิตตา วิลัยเลิศ, น.ส.สุพัตรา ลีลาสุนทรกุลและครอบครัว, น.ส.วรรณา แซ่แบ้, น.ส.อรทัย แซ่เฮ้งและครอบครัว, คุณมารศรี แซ่เบ้และครอบครัว, คุณเอก น.ส.ลำใย ต้นจันทน์ และครอบครัว,

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

รายนามผู้บริจาค ๑,๕๐๐ บาท

พระเกียรติวุฒิ กิตฺติวุฑฺโฒ	พระอาจารย์รุ่งโรจน์ ยโสธโร	คุณรุ้งลาวัลย์ เย็นกาย
คุณสายพิณ อ่ำสุวรรณ	นางสาวธนิชา สราวิท	คุณนพดล โอฬารวัฒนกุล
คุณธัญรัศมิ์ จรัสวราวัฒน์ และคณะนักเรียนเพชรพิทยาคม	คุณแม่ทองศรี โพธิตาด
ผอ.สังเวียน ผอ.สุรัญชนา โพธิศรี	คุณสุนันท์ คุณสุนิตย์ บุญมา
คณะพ่อใหญ่อุทัย ทนทาน บ้านดอนกะทอด	คุณแม่ลำไพ ทรัพย์อุดม
คุณหัสเรวัต คุณประดิฐ ด.ญ.ศิริทิพย์ ไชยะนาม	คุณอารีย์ ชู
คุณดาริน ดุสิตกิตติกร, คุณกุลชยา อนุวรกาญจน์, คุณสุรีรัตน์ คุณเสาวนีย์ สุริยานิมิตสุข, ร้านดาลิ่ง, คุณเนทิกา โชคสุขนำชัย, คุณสุทิน บัวหมื่นชล บริจาคร่วมกัน
คุณพ่อจำลอง คูเพ็งชั้ว คุณแม่พินทุ มีสุข คุณเอกชัย คุณรัชดา นางสาวลลดา นางสาวจารุภา เชียรชนา คุณแม่ประดิษฐ์ คุณกฤษณะ คุณกฤษฎา นางสาวสุภาพร คุณดุสิต โสภานเวช

รายนามผู้บริจาค ๑,๒๐๐ บาท

พระครูโกศลสุตากร	พระมหาเอกชัย โชติวณฺโณ	พระอธิการขันทอง ญาณฉนฺโท
พระอาจารย์พิทักษ์ สมาหิโต	พระชิตชัย จนฺทวโส	พระอาจารย์สุริยา สํวโร
พระอนุรักษ์ ชาคโร	พระดอนจันทร์ กลฺยาโณ	แม่ใหญ่คำเปล่ง
ครอบครัวคุณบุญทัน นารักษ์	คุณพ่อชัยศรี – คุณแม่บัวลี คำแดง	คุณไพฑูรย์ มาไพบูลย์
นางสาวมาลา แต้มทา	คุณธวัชชัย กระชั้น คุณปถมพร สิทธิเวช	คุณสุคนธ์ แซ่ห่าง
คุณธันยบูรณ์ ศรีคำ	คุณพ่อสิทธิ์ คุณแม่เวิน ผิวทอง พร้อมลูกๆ	

รายนามผู้บริจาค ๑,๐๐๐ บาท

พระครูปริยัติวรกิจ	พระครูพิพัฒน์วัชราภรณ์	พระครูปริยัติยานุการ
พระอาจารย์สุภกิณห์ โสภโณ	พระครูเวฬุวันสุตกิจ	พระครูสุวรรณธรรมาภรณ์
พระครูสุมนโพธิกิจ	พระครูสุตโพธยากร	พระครูสุตวราทร
พระครูจารุวรรณวิวัฒน์	พระครูสถิตปัญญานุกูล	พระครูสิริธรรมวรคุณ
พระครูสุทธิเขตวรกิจ	พระปลัดสงวน อนุตฺตโร	พระครูสุมิตปุญญรังษี
พระครูสุวรรณธรรมโสภิต	พระอธิกาวิชัยบัญชา อภิชาโน	พระอธิการภิญโญ ฉฬภิญฺโญ
พระครูเขมกิจโกศล	พระครูวิธานกิจจาทร	พระมหาสุเทพ สุวณฺโณ
พระมหาเกรียงไกร กลฺยาโณ	พระสุพล พลธมฺโม	พระมหาแสวง ปญฺญาคโม
พระมหาวิริยะ พุทฺธวิริโย	พระมหายุธยา อภิปุญฺโญ	พระมหาสุเมธี ชยธมฺโม
พระมหาพรชัย ฉนฺทธมฺโม	พระมหาสมบัติ ปภสฺสโร	พระมหาธานินท์ อาธิตวโร
พระมหามานพ มาณโว	พระมหาวิเชียร วรคุโณ	พระมหาถาวร ถาวโร
พระมหาประดิษฐ์ รตนโชโต	พระมหาสมัย คุณธมฺโม	พระมหาวิชัย ยติชโย
พระมหาไกรสร ขนฺติโก	พระมหาเจริญ อกฺกโชติ	พระมหาตระกูล อคฺคธมฺโม
พระมหาคำประเสริฐ ถาวโร	พระมหาสมนึก ภูริเมธี	พระมหาสุเรส สุเรโส
พระมหาประกอบ สมฺปโยโค	พระมหาประดิษฐ์ วิจิตฺโต	พระมหาหนูสิน ฐานธมฺโม
พระมหาสมพร ปภสฺสโร	พระมหาชัยพร ชยธโร	พระมหาพีรเดช อนุตฺตโร
พระมหาวิชัย วิชโย	พระมหาคมฤทธิ์ คุณวโร	พระมหาไพฑูลย์ ขนฺติสาโร

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

พระมหาสมปอง จนฺทวํโส	พระมหาอุทัย พลเทโว	พระมหาแสงเพ็ชร วชิรวุฑฺโฒ
พระมหาสุรินทร์ กูลศิริศรีตระกูล	พระมหาสมัย สมโย	พระมหาสมยศ สติสมฺปนฺโน
พระมหาวรวุฒิ วรวิญฺญู	พระมหาอุเทียน ภทฺทธมฺโม	พระมหาสุทัศน์ กิตฺติปาโล
พระมหาชาญชัย จารุวณฺโณ	พระมหาสุธีรพล สุชาโต	พระมหาอานนท์ จารุวณฺโณ
พระจำรัส อธิปญฺโญ	พระมหาลำลี กตปุญฺโญ	พระจันลา รวิวณฺโณ
พระคำผา อาสโภ	พระปัตพงษ์ ปตฺตวํโส	พระศิริชัย อภิชิโต
พระลอย ขนฺติวโร	พระสกรรณ์ ปภสฺสโร	พระสรวง อานนฺโท
พระสุระชาติ อภิวฑฺฒโน	พระอาจารย์อนุชาติ อนุชาโต	พระรุ่งโรจน์ สนฺตจิตฺโต
พระเสมา กมโล	พระบุญนำ อาจาโร	พระสมุห์อัมพร รกฺขิโต
พระไกรวิทย์ ปุญฺญกุสโล	พระจิ๋ว อนุจารี	พระสมเจต สมจิตฺโต
พระทองสุก สุขจิตฺโต	พระอภิรมย์ อภิปุญฺโญ	หลวงปู่สี ทนฺตจิตฺโต
พระสุเทพ สุทนฺโต	พระเจนกิจ สุธีโร	พระอาจารย์อัมพร ขนฺติโก
พระไพศาล สนฺติธมฺโม	พระสงกรานต์ จกฺกธมฺโม	พระอุบล สุภทฺโท
พระกฤษณะ สีลส์วโร	พระณภัทรพงศภัค กตปุญฺโญ	พระรหัส ถาวโร
พระบุญตา ปภสฺสโร	พระสุธี ญาณวีโร	พระปุวิรัตน์ วิมโล
พระเวหา มหาปุญฺโญ	พระครูสังฆรักษ์อุดร ฐิตธมฺโม	พระเลิศ จารุโภ
พระสิทธิพร ชุตินฺธโร	พระอาง ติขิโณ	พระอาจารย์โกมล ธมฺมวโร
พระกำจร ธมฺมปาโล	พระสุริยา อภิชาโน	พระทรงวุฒิ วํสวโร
พระสายพร ปิยสีโล	พระสมพินิจ สมสีโล	พระบุญประสิทธิ์ ฅปสีโล
พระอาจารย์ประมูล ธมฺมรกฺขิโต	พระชยยนต์ สาทโร	พระทินวัฒน์ เขมาภิรโต
พระอนุรักษ์ วรธมฺโม	พระจันที ภาสุโก	พระใบฎีกาหนูเพียร สุสมาหิโต
พระสมพงษ์ กิตฺติสาโร, คุณพ่อนวน – แม่เขียน, นายมี งามสง่า		พระวุฒิไกร อาภสฺสโร
พระพงษ์ศักดิ์ วัดเก่าภูดิน, คุณแม่อัมพันธุ์ วงศ์แก้ว (อำนาจเจริญ)		พระโกสินทร์ กนฺตสีโล
พระศรสิทธิ์ ปุญฺญาทีโป, คุณพ่อต่วน – แม่สมพรรณ ศรีหมอก		พระชาญชัย จตฺตสลฺโล
พระสุวัฒน์ ธนลาโภ คุณอมรทิพย์ ชมนารถ		พระวิรัตน์ ฉนฺทกาโม และญาติๆ
พระณัฐ เตชปุญฺโญ, พระคำฮ้อย สุจิณฺโณ		พระอรรถพล ชุติวณฺโณ
พระชาญชัย สนฺตกาโย พระประมวล ปภากโร		พระอธิการสมศักดิ์ วชิรญาโณ
พระอภิสิทธิ์ จิตฺตกโร	พระอรุณ อตฺถกาโม	พระบุญจอง อชิโต
พระบุญมี ปริปุณฺโณ	พระแมน วิธุโร	พระถวัลย์ อภิวณฺโณ
พระชัยนพ กตชโย	พระรุ่งธรรม โชติธมฺโม	หลวงปู่วันชัย ปภากโร
พระอภิสิทธิ์ จารุวณฺโณ	พระวิสาร ภทฺรปญฺโญ	พระไสว จนฺทสาโร
พระยอดทอง ปภากโร	คณะสงฆ์วัดสวนสวรรค์	พระอาภากร อนาลโย
พระศักดิ์ศรี จนฺทวํโส	พระพลจักร กิตฺติสมฺปนฺโน	พระเอกภพ ธมฺมวโร
พระวีระชัย อคฺคธมฺโม	พระวินัย สุทฺธสีโล	ส.ณ.จตุรภัทร์ เอกเจริญวงศ์
พระอลงกรณ์ ถิรธมฺโม	พระคมศักดิ์ ฐิตาจาโร	พระคำจันทร์ จนฺทวํโส
พระคมสัน ยโสธโร	พระสมชาย สิริปญฺโญ	พระสราวุทธ นตฺติปาโร
พระสุริยัน กนฺตสีโล	พระชัชชัย สทฺธาธิโก	พระบุญรอด ปุญฺญกาโม

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

พระบุญมั่น กิตฺติปุญฺโญ	หลวงปู่ขาว	หลวงปู่อ่อน จนฺทวํโส
พระสมใจ วิสุทฺธจิตฺโต	พระ อ.บุญจันทร์ กิตฺติสมฺปนฺโน	พระสมุห์ทัย วิสารโท
พระอำนวย อตฺตรกฺโข	หลวงปู่กูน อคฺคปญฺโญ	พระสมศักดิ์ อตฺตคุตฺโต
พระยุธศักดิ์ สุสาโร	พระศุภกิจ ฐิตธมฺโม	พระพฤหัส ปิยธมฺโม
พระสถิตย์ ปญฺญาสิริ	พระวินัย จนฺทเสโน	พระเกรียงไกร ชินวโร
พระสุวรรณ์ ปิยวณฺโณ	พระบุญสนอง เขมจาโร	พระพงษ์พันธุ์ อคฺควํโส
พระพิเชษฐ์ อติภทฺโท	พระสำราญ นาคคุต	พระบุญมี พุทฺธวิริโย
พระใบฎีกาสานิตย์ ปสนฺนจิตฺโต	พระมงคล ฐิตปุญฺโญ	พระเพชรรุ่งเรือง ธมฺมวุฑฺโฒ
พระสุธา กตสาโร	พระอาจารย์วรพจน์ ปวโร	พระวีนัส นวทีโป
พระสุชาญ ชาคโร	พระสมศักดิ์ ขนฺติวโร	พระสมศักดิ์ สุจิตฺโต
หลวงปู่พินิจ อนาวิโล	พระอาจารย์ประวิทย์ ภทฺทโก	พระไชยยศ ชยธมฺโม
พระสมร ฐานุตฺตโร	พระภูริพัฒน์ วรธมฺโม	พระหนูทรัพย์ วิสารโท
พระสุข สุขวุฑฺโฒ	พระบุญนำ สารโท	พระเกรียงไกร จนฺทสาโร
พระสมชาย จนฺทสาโร	พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย	พระภานุ รตนโชโต
พระภาณุวัฒน์ ฐานสมฺปุณฺโณ	พระสมยศ ตปสมฺปนฺโน	พระธรรมรัตน์ อภิชาโน
พระวิชัย ฐิตธมฺโม	พระลำพูน จนฺทโชโต	พระจีรศักดิ์ เทวธมฺโม
พระพฤกษ์ วราโภ	พระธงชัย กิตฺติสาโร	พระสายัณต์ อธิจิตฺโต
พระอธิการวิเศษ วิชิโต	พระอัชชนัย จนฺทสโร	พระพิชัย อธิปญฺโญ
พระปลัดวิทยา วิสุทฺธสีโล	พระอาจารย์บุญชู ปุญฺญนาโถ	พระหนูไกร ทนฺตจิตฺโต
พระคมสัน คุณสมฺปนฺโน	พระชูศักดิ์ รกฺขิตสีโล	พระวันลอย สุนฺทโร
พระสุเมธ สุมงฺคโล	พระวิลัย ถาวโร	ส.ณ.อมรมนตรี แสนทวีสุข
พระสมชัย โชติปญฺโญ	สามเณรธงไทย พ่อวีระ ศรีพรมมา แม่พรรณนา ฉัตรธรรม พร้อมญาติ	
พระคำนึง ขนฺติพโล	พระมหาสาคร อธิจิตฺโต พ่อเพชร แม่พร แสงอรุณ	
พระจู จนฺทวณฺโณ	พระจิรวัฒน์ ธมฺมรโต คุณแม่เอ็มไพร คุณพ่อพรชัย ป้านภูมิ	
พระเวียงศักดิ์ วิจาโร	พระอธิการสันทัด คุตฺตสีโล คุณพ่อเทียม เสือสิงห์	
พระสกานต์อลัน ขิปฺปาภิญฺโญ	พระอาจารย์ณรงค์ วิสุทฺธสีโล	พระ ดร.คมกฤต คมฺภีโร
พระแดง ธมฺมวโร	พระสุทัศน์ สติสมฺปนฺโน	พระทองใบ ปภากโร
พระปลัดประพาส โอภาโส	วัดป่าดอนบาก	พระปิยพงษ์ จตฺตมโล
พระสรารัตน์	พระเอกพจน์ ปิยวณฺโณ	พระเอกชัย โอวาทรกฺโข
พระบุญเทียม ขนฺติโก	พระวิรัตน์ ถาวโร	พระวิชัย พาหา
พระประไพ ขนฺติพโล	พระอธิการอุทิศ อคฺคธมฺโม	พระวิฑูลย์ ต่อมคำ
พระประสิทธิ์ สุธมฺโม	พระอัครเดช ธมฺมโชโต	พระชัยนพ กตชโย
พระการุณ การุณิโก	พระณรงค์ ถิรธมฺโม	พระอธิการนิด นิภสฺสโร
พระปิยชาติ ปิยาจาโร	พระสายฝน ปณฺฑิโต	พระอ่อนสา ฐิตญาโณ
พระสุพรรณ สุวณฺโณ	คุณวรนิตย์ จินดาทรัพย์	นางสาวจันทร์นภา มังคละพลัง
พ่อสวัสดิ์ แม่บุญโจม สำมะโย	ผ.ญ.นิกร - คุณบุญตา สกุลไทย	คุณแม่ปทุม กัณฑ์โกวิท
คุณแม่สังเวียน วรรณภักดี	คุณแม่วราภรณ์ ลัทธิรมย์	ด.ช.สิรดนัย วรรัตน์ญานนท์

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณธรรมศักดิ์ – คุณส่วง สันติธรรมศักดิ์ พร้อมครอบครัว ครอบครัวคุณแม่มาลี รตะวาณิช
คุณภควดี นางสาวชนิศา ด.ญ.ชนัญญา มณฑามณี พ.ท.นที – คุณสมบัติ เพชรคุ้ม
ห จ ก.เจริญรุ่งเรืองกิจ, คุณสาคร ลัสกุล และครอบครัว คุณณัฏฐพงศ์ เขมะวิภาค
คุณเอี่ยมไท้ แซ่ลิ้ม, คุณอธิคม, คุณอธิวัฒน์, คุณอายุทธ์ จตุรภัทร, คุณสมศรี บรรจงสกุลสุข
พ.อ.นรเศรษฐ คุณสุริวัสสา, นายศุภกิจ, ด.ญ.พรภินันท์, ด.ญ.พัชญ์ภิญญา ขรรมาศ
ห จ ก. มาร์คมอเตอร์ คุณป้าอุปถัมภ์ เมืองเงิน นางสาวเพ็ญศิริ สำราญรัตน์
คุณจันทนา เหมือนใจ แม่ชีนิต สำราญรัตน์ คุณแม่บุญเต้า ขันตี
คุณแม่สำราญ หวังพึงกลาง นางสาวจุฑาทิพย์ บุญเกิด คุณไปรยา คล้ายศรี
คุณสุนีย์ คุณรัชพล, คุณพรนิชา แสงสว่าง คุณมนูญ จันทพันธ์
คุณแม่แดง สุปราณี คุณปัดทุมมา สืบกำ คุณสมชาย สรรพคุณ
ครอบครัวคุณชลธิชา ทองค้าไม้ คุณบุญเจือ สรรพคุณ คุณพ่อบุญส่ง สรรพคุณ
คุณบังอร สรรพคุณ คุณพ่อชุน สรรพคุณ คุณจัฐชัย เท่าทอง
คุณชอบ คุณบุญเลี่ยม ครอบครัวคุณแม่สวาท พูลสวัสดิ์ คุณแม่คัมภีร์ เขตบรรจง
คุณพิมพ์ลดา ทิพยวรธรณ์ คุณเอมอร วงศ์วิวัฒน์ คุณแม่สมบูรณ์ ไชยะพันโท
พ่อผูล –แม่เพ็ญพักตร์ คำนวน ครอบครัว อ.ชะเอม ทิพยวงศ์ คุณเที่ยง - สมปอง ธรรมวงศ์
คุณปฐวี, ส.ณ.จักรี ธรรมวงศ์ คุณแม่ละเอียด อุทิศ
คุณสิทธิพล พิกุลแก้ว นางสาวสำเนียง, นางสาววรรณี ธรรมวงศ์ และครอบครัว
คุณประจวบ ม่วงศรีจันทร์ คุณพ่อเรือง คุณแม่ดอก, นางสาวทิตยาพร รูปสวย พร้อมครอบครัว
คุณปราณีต ม่วงศรีจันทร์ คุณพ่อลำพัน คุณแม่อุ่นศรี, นางสาวติพร อ้วนท้วน
คุณมณฑิพย์ ม่วงศรีจันทร์ แม่ชีฟอร์เลนท์ เหลาผา, นางสาวบังเอิญ พรเงิน พร้อมครอบครัว
คุณจิราพร ปานนาค คุณพ่อประเสริฐ คุณแม่เฉลิม ไชยะพันโท พร้อมครอบครัว
แม่ชีสมจิตร ลตาดก คุณแม่สมใจ, คุณธนดล เหล่าหา และครอบครัว
คุณกรองแก้ว ขวัญคำ คุณพ่อสัมฤทธิ์ แม่ไพรวัลย์, ด.ญ. ดาวนภา, น.ส.เดือนเพ็ญ ไชยะพันโท
พ่อเวียง แม่บุญยืน ไชยพันโท คุณเจียม, คุณน้อย, คุณลม, คุณเต้า, คุณสวรรค์
ครอบครัวคุณเพ็ง ไชยะโอชะ แม่จันที, สมัย, ทองใบ, วิจิตร หนูงาม, คุณสมจิตร, สมพงษ์ มาลา
คุณพ่อเก่ง - แม่สมร ทีหอคำ พ่อใหญ่บุ , คุณแม่นิด สุขเจริญ และครอบครัว
ครอบครัวคุณปราณี เชื้ออ่อน คุณพรชัย – คุณเบญจมาศ รัตนสุคนธ์อำไพ
คุณทองมี รุ่งเรือง คุณพ่อศรี คุณแม่บุญธรรม ทิพโอสถ พร้อมครอบครัว
ครอบครัวคุณปราณี ไตรแก้ว คุณชนิดา คุณวัฒนา ถาวร พร้อมครอบครัว
คุณแม่ชีคำ ศรีสิทธิ คุณใจ คุณสังเวียน ดวงแก้ว พร้อมครอบครัว
คุณพ่อเขียน สุขรักษา ผ อ.แสงจันทร์ กอบเกื้อ พร้อมครอบครัว
คุณแม่ส้มเทศ ดีเสมอ คุณแม่กองสี คุณพ่อบุญมี คำแดง พร้อมครอบครัว
คุณพงษ์ศักดิ์ คุณอมรรัฐ คุณวันวิสาข์ คุณวิสาขา ธนรัตนานนท์, คุณวีรศักดิ์ เหลืองอลังการ
คุณประสิทธิ์ คุณสิทธิ์ธานต์ คุณณภัทร คุณศักดิ์ศร พรหมสุรภัทร, คุณณัชชา อรุณพันธ์
คุณพ่อบุญธรรม คุณแม่อ่อม คุณอำพา คุณรำพึง คุณอ้อย คุณจันทร์นันท์ อรุณพันธ์
คุณเสาวลักษณ์ คุณหลิม คุณภาสกร ผลากุลสันติกร, คุณหลุย ทะเลน้อย
คุณภัลลภ วงศ์ขวัญเมือง, คุณสมพงษ์, ด.ช.ภานุพงษ์, ด.ญ.ภัคจิรา คล้ายทองคำ

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

ผู้ใหญ่อำนวย พรหมศักดิ์และครอบครัว อ.บ.ต.สมทรง คุณปราณี เรืองอยู่ อ.บ.ต.สายัณ โพธิทรงและครอบครัว คุณสมเกียรติ คุณบุญชู แซ่ตั้ง คุณเทพ คุณมารี คงคาสวัสดิ์

คุณเนตร ชาวโพนทอง คุณแสงดาว และครอบครัวตฤโตปการ
คุณพรทิพา อุทิศ คุณแม่สียนต์ สีขาว นางสาวภาวินี พนัส
คุณแม่ออม ช้างมณี พ.ท.ทัศน์ คุณนงพร คุณชัยทัศน์ ชัยพงษ์
คุณนีรวรรช เหลืองอ่อน คุณอรพรรณ เรืองรัตนากร, คุณนิรมล สนใจการค้า
คุณล้วน เกิดแพ คุณพรชัย คุณนิทัศน์ษา ด.ช. ศุภวิชญ์ ว่องสินไพบูลย์
คุณจันทร์เพ็ญ มูลมงคล คุณเอกอนันต์ โกวิทจรัสพงศ์ แม่ชีสำเนียง บุตรอำคา
คุณรังสินันท์ สวนธนาสิริ คุณประดุง คุณสมศรี มงคลเลิศ คุณเผียน ภูดี
พ่อเถื่อน แม่เสงี่ยม ยุงรัมย์ คุณสุวรรณ กาฬภักดี คุณแม่บุญโฮม กาฬภักดี
แม่ชีบุญตา มะลัยชุมแสง คุณขจร คุณจิตรา ลือกิตินันท์ คุณพ่อแดง คุณแม่กำไล วงศ์สิน
คุณสุจินดา พันธ์จันทร์ คุณคล้อย เหลืองวิไล คุณพวงผกา เหมแดง
คุณกิตติพงษ์ พันธ์จันทร์ แม่ชีชนิตา เตชอริยธาดา คุณณัฐนันท์ สรรคพงษ์
คุณย่าคูณ พันธ์จันทร์ คุณสนม ปลอดอักษร น.ส. นพวรรณ ตั้งจิตสมคิด
ด.ต. รังสรรค์ พันธ์จันทร์ น.ส. สายหยุด อุ่นสุดคลอง น.ส. ปทิตตา แก้วสว่าง
น.ส. กฤษติญา พันธ์จันทร์ คุณเถลิงเดช ปัสสาโชติกา น.ส. จิติมา แซ่ล้อ
คุณนะกูล พันธ์จันทร์ คุณสุรชัย คุณอมร เหมพิทักษ์ คุณอรวรรณ บุญอ่อน
คุณพีรพงศ์ จินดาทรัพย์ คุณวิรัตน์ ผลจันทร์ คุณกาญจนวรรณ วงษ์ภูประเสริฐ
คุณวิลัย ประชุมวัตร คุณวาสนา มะยะเฉียว คุณจีรพัฒน์ พึ่งพระพร
คุณกีรตยา คำภูเงิน คุณศิริจันทร์ จงเพิ่มวัฒนผล คุณสุพล โพธารินทร์
คุณบัวน้อย ผาณิชยการ คุณศุภจารี ติฤณวสุนธรา นางสาววิบูลย์ ประเสริฐศรี
คุณพรรณี วัฒศิลป์ แม่ชีบัวลา วิริยา คุณจิ๋ม พันธุ์เทียน
คุณแม่ส่าย อุณหกานต์ คุณสุพล คุณอุบล วงศ์ขวัญเมือง คุณจันทรเดช คำแก้ว
คุณบัณฑิต สวนยาดี คุณวาว เพ็งวงษ์ ครอบครัวคุณเกศอร ผลจันทร์
ครอบครัวคุณประภากร ปัสสา นางสาวธนภรณ์ภัทร ด.ญ.จันทร์กมล เปลี่ยนผึ้ง
คุณจรินทร์ พฤกษะวัน คุณลัชชิดาภรณ์ อวนรสิน พร้อมครอบครัว
แม่ชีกำไล ศรีนรคุตร คุณรชาวุธ คุณรัตนา, ด.ญ.กรฐิติ, ด.ญ.ชวณา ชวนะฐิติกร
คุณไรวดา บุญชาติ คุณอัศวิน, คุณสุภา, คุณธนพนธ์, ด.ญ.ธยานี เพิ่มเยาว์
คุณมณีรัตน์ ธงชัย คุณหยิ่วหลั่น คุณเซ่อ๋า เซี่ยงอึ่ง พร้อมครอบครัว
คุณสุรินทร์ หล่อธนารักษ์ คุณธัญญ์ระวี ธัญญานิธิพัฒน์ และครอบครัว
คุณอารมณ์ แสงชาติ ครอบครัวแม่ใหญ่ภา สุทธิกุล คุณพินิจ ยอดเพชร
ครอบครัวแม่บุญจันทร์ ชาววัง คุณบรรเจิด คุณสุนิสา พุ่มกลัด พร้อมครอบครัว
ครอบครัวแม่สมหมาย ปาวรีย์ นางสาวธารารัตน์ ด.ญ. ฐาปนี พุ่มกลัด พร้อมครอบครัว
คุณม่วยเกี้ย โลหะมาศ คุณแม่จวน แซ่จู คุณศศิธร ลิขิตเวทย์ คุณสัญญา ด.ญ.ณัฐพร โมท้ง
ครอบครัวพ่อคำมาย มาลาอุตม์ คุณสำรวย, คุณทิพพาภรณ์ แจ้งกรณ์ พร้อมครอบครัว
ครอบครัวคุณพิกุล สิทธิลาภ คุณวิไล - คุณโพธิทอง ศรีหมอก พร้อมครอบครัว
ครอบครัวแม่บุญเยี่ยน ยอดมงคล นางสาวดลพร สุขประเสริฐ พร้อมครอบครัว กรุงเทพ ฯ

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณแม่ไพ คุณพ่อจร พันธ์ผูก　พ่อพูลสวัสดิ์ คุณพูลศรี นวิโภษา พร้อมครอบครัว
คุณแม่บานเย็น กัณหาญาติ　คุณจันทร์ – คุณบุญหล้า ชัยบุญศิริ พร้อมครอบครัว
คุณสุดใจ คุณสุภาพร โฉมมา　คุณทองสุข – คุณภู่ ผลจันทร์ พร้อมครอบครัว
แม่ชีประไพร จันทาลุน　คุณเปียว คุณจวง นางสาวนฤมล ด.ช.อานนท์ อุ่นเมือง
คุณถวาย เครือคำ　คุณเสาวลักษณ์ คุณชาญวิทย์ คุณสุพจน์ โชคสุนทรเลิศ
คุณลำพอง แสนงอน　คุณบุญส่ง - ครูจินดา สิทธิแสงวัฒนา
คุณแม่หอม จูมลี　คุณบุญเยี่ยม ครูศรัณญา, อรรถกร, ชลธิชา, ณิชาภัทร เอมอินทร์
ว่าที่ ร.ต.จิตติ บุญญาจันทร์　ครูโฆสิต – ครูศิริรัตน์ รัตนานุเคราะห์
คุณแม่บัวฮอง มูลศิน　คุณสมภพ ครูกัลยาณี ไกรศรีประสิทธิ์
แม่ชีแพง มุทาพร　คุณแม่ยุวากร ผุดผ่อง　คุณไฉน โจระสา
คุณเจียง สุดไชย　คุณจรัส ขันตี　คุณดอม ขันตี
พ่อไพสิฐ คุณบัวเรียน ยาตรา　ครูไพรัช – ครูกันยา รัตนพวงทอง　ครูชาลี ครูนนท์ เกตุพรม
แม่ชีเขี่ยม คำแดง　ครูณัฏปภา นารานิชนภนต์　ครูขนิษฐา ภมรดล
คุณแม่ประหยัด มีธรรม　ครูบังอร สวนจันทร์　คุณวิชัย-ใจทิพย์ โชคสุนทรเลิศ
คุณบุญมี ประสมพลอย　ครอบครัวผอ.วาสนา จันทร์อุไร　ครูอัญชรีย์ สรวงท่าไม้
คุณอรทัย สายมั่น　พลตรีบุญชู –ครูปรารถนา เกิดโชค　นางสาวทองหล่อ นาถนฤดี
คุณปิณณาบุน ทองหอม　คุณแม่หนูจร คำหา　คุณพ่อสหัสน์ แสนสา
คุณแม่เคน พุทธาทาป　ครอบครัวคุณพูล เคนมี　ครูชิรญา พรมทอง
คุณสายบัว สัจจะวงศ์รัตน์　ครอบครัวคุณวิชัย ขันที　คุณไพรศรี มูลศิน
ครูเสาวณีย์ เต็งสุวรรณ์　คุณนพรัตน์ นิ่มดำ　ครอบครัวคุณสาคร กิจเจริญ
คุณเบญจมพร เมืองซอง　ครอบครัวแม่ทองจันทร์ บัวสี　คุณหนูสุ่น กลิ่นหอม
คุณหมูน บริสุทธิ์　คุณเคน รักษาศรี　คุณแม่ดวงศรี ฉลุศรี
ครอบครัวคุณใบ ขันที　คุณอาภรณ์ ประชุมแดง　ด.ต.จักรชัย พูลเพิ่ม
คุณประภาส - ครูฤดี เคลือสีดา　นางสาวเกษมณี แก้วยอดนิล　คุณธารทิพย์ เนียรศิริ
คุณธารา ศรีจำนงค์　คุณสมชาย มีวรรณ　ผอ.คำมี - อ.บุปผา พิมพ์พึ่ง
คุณอภิชา ปังสือ　คุณแม่ดา วงศ์　คุณสมัย รัชสัยการ
คุณแม่บับพา ยาตรา　คุณเกาะ บุดดี　คุณแม่ธง พานี
คุณทัศน์พร สายสอาด　คุณณัฏฐ์คเณศ พิมาพันอภิรมย์　อาจารย์วัชรี วันธงชัย
นางสาวสิริพันธุ์ ปัญญายงค์　นางสาวณิชาภัทร์ สมณะ　อาจารย์วาทินี มูลตรีแก้ว
คุณชนกนันท์ อ่อนไพบูลย์　คุณแม่ก่อม อเนกา　คุณสมเกียรติ - บังอร แสงสว่าง
แม่ชีระวีวรรณ ง่านวิสุทธิพันธ์　คุณอยู่ ป้องพันธ์　คุณวิญญู โคตรพรม
คุณแม่หนูสิน พินิจมนตรี　คุณนิ่ม ผาระนัด พร้อมคณะ　คุณประเทือง กิ่งจันทร์
ว่าที่ ร.ต.นฤชา คุณคำปลิว เกี่ยวคำ พร้อมครอบครัว　คุณทองคำ เสสุตา
คุณกิตติพันธ์ คุณนิธินัทธ์ ยอดกิจอุดมยิ่ง　คุณแสงเดือน นิลทิสิงห์
คุณสุชาติ คุณปราณี ศุภสิริโรจน์ พร้อมครอบครัว　ด.ร. ปาริชาติ พุ่มขจร
คุณพิพัฒน์ ยอดกิจอุดมยิ่ง พร้อมครอบครัว　คุณน้อย กาฬภักดี
คุณอดุณ, นางสาวคุณมี ชาภิรมย์ พร้อมครอบครัว　แม่นวลจันทร์ พ่อบุญชู ศรีทองทุม

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

พ่อใหญ่แล – แม่ใหญ่อุไร สุขบุญ และครอบครัว	คุณพ่อวินัย แม่พรพิศ วงษ์ไท
คุณทิม คุณฉลวย จิตรอด พร้อมครอบครัว	คุณแม่พนิดา ตาทอง
คุณครูสมควร คุณสมเกียรติ คำทิพย์	ห จ ก.ฟาร์ม พรณรงค์
คุณชลัญ คุณจรัญญา คุณปรารถนา ด.ช.ชลัญชัย ลิขิตเวทย์	คุณแม่ทับทิม บุษราคัม
คุณสุภาพ คุณสุจินต์ อาภาคุณากร พร้อมครอบครัว	นางสาวกนกพร บุณยาภรณ์
คุณเลิศชัย คุณจิราภรณ์ อัญญโชติ	คุณสิทธิพร คุณวาสนา แสนสุข
คุณวิชัย คุณสมหมาย โชควิริยะสัมพันธ์	คุณถนอม ขันตี คุณอนงค์ จาง
คุณปัญจรัตน์ คุณปาลภัสร์ คุณธนกร มีสุข	คุณจิธวัช พูลเพิ่ม
คุณพเยาว์ ใจมูล คุณณพงศ์ทาต์ นิพัทธ์โอภาส	ร.ต.ท.สุนทร แต้มทา
คุณพ่อบุญศรี คุณแม่สุมิตรา วงศรีเทพ พร้อมบุตร - ธิดา	คุณสมร ปรากฏ
คุณพรมมา เทียมทัศน์ พร้อมคณะบ้านบก	คุณมนตรี ไวยพันธ์
คุณธนกฤต คุณเรณู อัครเพ็ญพรรณ และครอบครัว	คุณนรีวัลคุ์ ธรรมนิมิตโชค
น.ท.วิเชียร คุณศรีนวล จันทร์เรือง	คุณเสถียร ฉันทบริสุทธิ์
คุณยุพดี ไชยทัศน์ คุณแก้วใจ เนตรรางกูล	ลานมันขุมทรัพย์โพธิ์ไทร
คุณสุ่น คุณปัญญา คุณอริสา สว่างเนตร	คุณหอม ผลจันทร์
คุณบุญคาม คุณวิไลวรรณ พิมพ์กันต์	คุณแม่ใหญ่ทองสี สำมะโย
คุณรัตนาภรณ์ คุณสุภาพ เมืองจันทร์	คุณแม่ใหญ่วารี เบ้าคันที
คุณพ่อเวทย์ชัย เกษมสินธุ์ และครอบครัว	คุณแม่ใหญ่บุญวัน โสภาวัน
สำนักปฏิบัติธรรม แก้ววงษากัลยาณี	ดาบตำรวจชยันยุทธ พาสิงห์
คุณวรการ คุณบรรจง จันทะประสาร	คุณแม่ใหญ่หนู บาดาล
คุณสมเพชร คุณหนูจันทร์ สมหวัง	คุณแม่สมปอง สัมมัชนิ
คุณพ่อใหญ่ชาลี คุณแม่ใหญ่หลั่น ไกรดวง พร้อมลูกหลาน	คุณแม่ใหญ่บัวสอน วรรณพันธ์
คุณแม่ทองบาง (อาอู๋) เรืองสา พร้อมญาติๆ	คุณแม่นาง เขตบรรจง
คุณพ่อวอน นางสาวดอกจันทร์	ส.อ.ไสว หมั่นชัย
คุณพ่อบุญเชื่อม คุณแม่สุภาพ สีนาสันต์	อ.ณัฏฐชาญ์ ธรรมธนไพศาล
คุณพ่อวันชัย คุณแม่สุมลทา อุณาภาค และครอบครัว	น.ส.อภิญญา จึงถาวรสถิต
อ.บุญพัฒน์ ศาลาจันทร์ คุณวรรณภา พลภาณุมาศ	คุณณัฐวุฒิ พลหาญ
นางสาวทัศนีย์ จิระพรชัย พร้อมครอบครัว	คุณคำพอง คลังแสง
คุณพ่อวิชัย คุณแม่จันทา อุรารักษ์ พร้อมครอบครัว	นางสาวยุพา แหสมุทร
คุณคาชัง น.ส.ธานิล คุณนาวิล คุณเวทิน คุณจิวาร คุณพันลิด สุดชัย	คุณนิญาภรณ์ อรุณรัตน์
คุณอำนาจ คุณสุมล ด.ช.ธรณ์ธันย์ อุณหกานต์	น.ส.การย์สิริ ธนพงศ์สินถาวร
คุณทวีชัย คุณชุติกาญจน์ คุณธีรศักดิ์ ด.ช.ภาณุพงษ์ อัครเพ็ญพรรณ	คุณแม่กุหลาบ กลมเกลียว
คุณเทพสุธา คุณพัชฑิดา คุณกฤษดา คุณทวีศักดิ์ บุญเสมอกุล	คุณเพ็ญนภา สังขพิทักษ์

แม่ชีปราณี คำหงษา คุณพัชชา ปัตตาทะยัง แม่แก่น นางสาวละมัย คุณวันเพ็ญ คุณจิตร ทองสุข

คุณสหกร คุณวรณี คุณสันต์ทัศน์ คุณสุริยาวุฒิ ด.ช.รุ่นคุณ คุณสุพรรณพิมพ์ บุญสรรค์สร้าง และครอบครัว

คุณกาญจน์พณิช คุณณัฐกานดา- สันทัศน์- สุชอนันต์- นันท์วัฒน์ ด.ญ.พานทอง ศุภสิริโรจน์ และครอบครัว

คุณแสงเดือน ธรรมปัต คุณภาคิไน แสงทอง คุณชุมแพ แสนสี พร้อมครอบครัว

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณอุไร คุณลำไพ คุณแก้วใจ คำมูล นางสาวจิราภรณ์ ด.ช.สิทธิศักดิ์ โพธิไทร
นางสาวพัทยา คุณชายผล คุณพูนทรัพย์ นางสาวกาญจนา คุณบุญไทย โจระสา คุณเทียมใจ สุขวันดี
คุณพ่อบัวสี คุณแม่คำใบ น.ส.กาญจนรักษ์ น.ส.อภิสรา คุณพรศักดิ์ คุณบุญโฮม หาเคน
คุณเสถียร เสาทอง, คุณบุญมี คุณกิตติใจ น.ส.เกศราภร คุณนัฐวุฒิ บุตรทศ
คุณหนูเพียร มูลฐา คุณสุรฤทธิ์ คุณวิไลวรรณ น.ส.อรอินทร์ ด.ช.ธรรมนูญ เกศางาม, คุณธงชัย

คุณสมเพียร ด.ญ.อุไรวรรณ เสาทอง		คุณญิ๊ญโญพจน์ มงคล
คุณพ่อเปียว คุณแม่เพ็ญศรี โชคชัย และลูก ป้อม- ปุ้ย - ปอ		ครอบครัว คุณแม่ละเอียด ศรีโม
คุณวาทิตย์ คุณเฉลิมพันธ์ เจียกเจิม		คุณพงศ์เลิศ ธนพรเติมวงศ์
คุณฉวี อาจศรี	คุณบุญเรือง ไชยมาตร์	นางสาววนิดา สายสุดตา
คุณเหรียญทอง	คุณวินัย หมั่นชัย	คุณแม่พัด สีแปลก
คุณวุฒิพร ปทุมแย้ม	คุณพัน จันเสนา	คุณไฉน หมั่นชัย
คุณประภัท นนทรัตน์	นางสาววิจิตรา เสนศรี	คุณใบ จันทะชารี
คุณอุทิศ ปทุมแย้ม	คุณพ่อใหญ่ประพันธ์ ใจแก้ว	จ.ส.ต.บุญเลิศ แก้วคำชาติ
คุณแม่ยุวพร ผุดผ่อง	คุณแม่พลอย สายสุวรรณ์	คุณแม่แดง พงศ์ษาแก้ว
คุณครูเทพรัตน์ ส่องแสง	คุณแม่อุดร พันแสน	คุณเกง ป้องแก้ว
คุณปุ่น บึงไกล	คุณสี แสงโชติ	อ. พจนันท์ คงนิรัติศัยกุล
คุณสมุทร ศรีจูมชัย	นางสาวดวงกมล พุ่มจันทร์	นางสาววิสาขา โสตถิยวดี
คุณสมพร กิ่งสกุล	คุณหวัน เหล่าออง	ครอบครัวอ.บ.ต.ยงยุทธ เอี่ยมอินทร์
คุณอัมพร คำหอม	คุณหนูเรียม คุณธานิน มาหา	ครอบครัวคุณปราโมทย์ ยั่งยืน
คุณกชพร แกะทอง	คุณพร พิเคราะห์	ครอบครัว น.ส.กนิษฐา ยั่งยืน
คุณแวว ภาวิเศษ	ครอบครัวคุณรุ่งนภา จันทิหล้า	ครอบครัว ด.ช.จักรวาล ยั่งยืน
คุณโสม โสดา	คุณแม่สุดใจ เบ้าคำ	ครอบครัวคุณศิรประภา ชูชัย
คุณนาง บุตรโท	แม่ชีไสว พาเลิศ	คุณแม่เข็ม - วีระชัย แก้วอาสา
คุณอภิชาติ แกะทอง	คุณยายบัวเหลือง ใจแก้ว	คุณแม่อมรศรี กาแก้ว
คุณแม่ประพิศ เหล็กดี	คุณสะอาด หลายเหล่า	กรองทองทัวร์ จ.ชลบุรี
คุณแม่ทองปัน กลมเกลี้ยง	คุณงามนิส ประชุมแดง	ร.อ.ลิขิต ยั่งยืนและครอบครัว
คุณสุดใจ-จันทร์สุดา แก้วมาลา	คุณสร้อย คุณหุ่น บุญเกิด	ช่างดอน พร้อมครอบครัว
คุณอำนวย ชูชัยและครอบครัว	คุณสุรัตน์ คุณบุญชู สันทาลุนัย	ห จ ก. เสรีการาจ
คุณดวน คุณสนิท โอ้นน้ำอ่าง	คุณผาสุก คุณบัวไข พุดแดง	ห จ ก. ที ยู อะไหล่ยนต์
ครอบครัวคุณไพศาล อัคโกศล	คุณอุดร พันจันทร์	ร้านโช๊คอัพ เจ๊จู พร้อมครอบครัว
ครอบครัวคุณสวัสดิ์ โพธิเมือง	คุณทองดี คุณถนอม ใจมั่น	ห จ ก. ส. เจริญรัตน์
คุณยายตาล สำลี	ครอบครัวคุณแม่สมหวัง คงศรี	ครอบครัวคุณแม่หล่อ คงอ่วม
แม่ชีดวงจันทร์ ถิตผาด	คุณแม่บัวลอน มีตัวตน	ครอบครัวคุณหยด เอี่ยมอินทร์
คุณพ่อเตี้ย คุณแม่ชิม ลุนบุดดา	พ่อเปิ้ม - แม่แดง ประสมพลอย	คุณธงชัย- ประยงค์ โนจน์ปัญญา
คุณแม่เข็ม ลุนบุดดา	คุณเปี่ยง ชินชาติ	ครอบครัวคุณเสนาะ เพชรบุรี
คุณพ่อทองตา แจ่มจันทร์	คุณสมคิด จักสาร	อ.ภานุพงษ์ ธรรมเนียมใหม่
คุณแม่วี วงศ์โสภา	คุณไพบูลย์ ชาญสุทธิกนก	ผอ.พรหมา คุณนิภา สิงหามาตย์

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณประคอง ศรีสุข
คุณพ่อประมูล มิ่งเมือง
คุณแม่ใจ บุญมางาม
คุณแม่เกิด เหล่าหา
คุณพ่อศักดิ์ ใจสัตย์
คุณแม่อาหรับ เชื้ออ่อน
คุณทองศรี แจ่มใส
แม่ชีดวน มูลเพชร
คุณแม่นาง พันธ์แก้ว
ครอบครัวคุณทวี ดำบรรณ์
คุณแม่ลำยอง พลเชี่ยว
คุณรังสรรค์ คุณสวาท แซ่ตั้ง
อ.สมจิตต์ สุตยสรณาคม
คุณประยูร อักโขพันธ์
คุณศิริลักษณ์ เธียรชาติอนันท์
คุณวรรณา อื้อจรรยา
คุณสุชาติ บุญฮู้
นางสาวบุญศรี ทิพยกรพันธุ์
คุณปูสิน แซ่แต้
แม่ชีทองใบ ชิ้มสกุล
แม่ชีเรือง ทองสันติ
คุณแม่โสดา พรหมวงสา ๑๑๐๐
คุณศรีอมร เทพวงศ์ศิริรัตน์
คุณณัฐฏริญาภัทร์ วชิราภรณ์
คุณสมชาติ ตรียินดี
คุณอัครเดช ลีวชิรปราการ
พันจ่าอากาศเอกสมาน ศรีชัย
คุณคณุต์มสิฐ วรเมท
คุณอำไพ คุปตนิสากร
คุณถวัลย์ เนื่องพิมพ์
คุณปาริชาติ อังคุณชัย
คุณสังวาลย์ สาระคำ
นางสาววันเพ็ญ จันทะซารี
คุณคำบุ พิสาชัย
คุณประสิทธิ์ สืบกำ
คุณดรุณี สืบกำ
คุณขจร อนุสนธิ์

คุณกัมพล ชาญสุทธิกนก
คุณพ่อสมควร - แม่อำนวย ช้างดำ
คุณสนิดาพร วงศ์โสม
แม่ชีอ้อย มามะณี
คุณไชยา อุราสาย
นางสาวไสว แต้มทา
คุณลัดดาวรรณ ลาเลิศ
คุณแม่หนูเล็ก โสภานเวช
คุณแม่ทับทิม คุณแม่ปราณี กาแก้ว
คุณสังวาลย์ คำสี
คุณพิสมัย เคนสุวรรณ
คุณเนา บุญแพง
คุณหนูปั่น ผาแก้ว
คุณแม่บัวลา แดงโสภา
คุณสุจิรา อำนาจบุญญากิจ
คุณพัชมณ อำนาจศักดิ์
ครอบครัวคุณเปวีณา โชติวินิจฉัย
ครอบครัวคุณวรภัทร โชติวินิจฉัย
ครอบครัวคุณพรหมพร โชติวินิจฉัย
ครอบครัวคุณพัชรี โชติวินิจฉัย
ครอบครัวคุณบารมี โชติวินิจฉัย
คุณสมัคร ปัญญายงค์
คุณจรูญศรี กล้ำกลาย
คุณชัชณีย์ ปั้นยศ
นางสาวนันทิชา จันทาป
คุณพ่อใหญ่ตั้น ทาปทา
คุณเจียม คำแดง
คุณแม่ สุนนทร์
คุณแม่ใหญ่จันมี สำเภา
คุณชยานันท์ ศรีธรรมา
คุณพ่อคำ พรมธรรม
คุณบุญมา ถิ่นพระงาม
คุณกลิ่น ทองยอด
ด.ญ.ลภัสนันท์ ธนพงศ์สินถาวร
คุณสมชาย จารุรัตน์เจริญ
คุณแม่เหี่ยว เคียงวงศ์
คุณแม่ใหญ่นาง ป้องภัยและคณะ

นางสาวบังอร เนื่อง ณ สุวรรณ
ด.ต.สมชัย อ.อรทัย ศรีรักษ์
ด.ต.สมจิต อ.มะลิวรรณ บุญแก้ว
คุณวุฒิพงษ์ อ.จิตรา บุญแสง
อ.ระพีพรรณ สมพัตรดี
อ.จรรยา แก้วดอก
ร้านโอฬาร คุณธิดา คำโคตร
ครอบครัวคุณศรุตา โคกแหล่
คุณแม่ลาสี จำปาแดง
คุณพิมภ์วรา ทิพยบุลสิทธิ์
คุณแม่ใบ โพธิตาด
แม่ชีสีประไพร จันทะเสน
แม่ชีสุทธิกาญจน์ โชติวิเชียร
คุณแม่สุวรรณา โชติวิเชียร
ครอบครัวคุณอนุกร โชติวินิจฉัย
ครอบครัวคุณอภิวรรณ โชติวินิจฉัย
คุณสุณีย์ ประสาร
คุณนงค์ เหลืองทอง
คุณตระกูล เพ็งนวม
คุณสุชาดา เพ็งนวม
คุณป้าทองใบ บัวโรย
คุณประสิทธิ์ พันธุ์เทียน
คุณประเสริฐ พันธุ์เทียน
คุณแสน พานพุก
คุณธนกร อุณหกานต์
คุณมงคล พันธุ์เทียน
นางสาวสุพรรณ พันธุ์เทียน
คุณแม่ทองศรี กลิ่นลั่นทม
คุณพ่อเฮียม เคียงวงศ์
คุณดอน ถาวร
คณะญาติโยมวัดป่าศิลาราม
คุณฐิตารีย์ คูวิจิตรสุวรรณ
คุณแม่ดำริห์ วงศ์ปัสสา
คุณอิสรีย์ จรัสวราวัฒน์
คุณสมาน ศรีตัดสูง
คุณแม่หนุ่น เคียงวงศ์
คุณบุญชู พสุนันท์

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณบุญเรือน แสงเพชร	คุณอุดม คุณเบ็ญจมาศ เหลืองสด	คุณเฉลิมพงษ์ พรหมมา
คุณทองบุญ - พิมูล หว่างแสง	คุณวันดี คุณพาที	นาวาเอกธีรธัช เกิดร่วม
คุณไมตรี นามบุญมี	คุณแพร คุณเมืองใจ บาดาล	คุณวันดี รูปสิงห์
คุณวิโรจน์ รุ่งเรือง	คุณไพบูลย์ กันยสินธิ์	คุณละมัย ทองสุข
แม่ใหญ่จันทร์ นนพละ	คุณดวงตา จันทร์วีระชัย	คุณบัวพันธ์ นามอินทร์
คุณแม่ฉวี กัณหาชาติ	คุณโว่หมา อัครเพ็ญพรรณ	คุณแม่จันที เรเรือง
คุณใหม่ พิเคราะห์	คุณพีรวัส ศรีตัดสูง	แม่ชีประจิม ศรีตัดสูง
คุณมัยสิทธิ์ ล้อจิตรอำนวย	คุณวาทีนี นามฤทธิ์	คุณแม่เพ็ญศรี แก้วนุช
คุณพิทักษ์ เหลืองเรืองโรจน์	คุณสุจิราพร วะนา	นางสาวฐิติยา แก้วกัณหา
ด.ช.สรรเพ็ชรญ์ ทองก้อน	คุณฉลาด แสงอร่าม	อ.บุญรอด เกตุตะมะ
คุณสุชาติ บูชา	นางสาวปณิศรา ทองก้อน	แม่ชีอัญชลี ศรีอุบล
คุณนิตยา อัครเพ็ญพรรณ	คุณชุติมณฑน์ เดชอุดมวัฒน์	อาจารย์ทองคำ พันธุมาศ
คุณมุทิตา วีระพล	คุณพวงน้อย สุดดี	คุณทัน อินทร์แก้ว
คุณรังสรรค์ ศันสนียานันท์	คุณพ่อวิชัย คุณแม่อุทัย บุญยืน	คุณพิศ ลาภมาก
คุณแม่ทองคำ เครื่องภัณฑ์	คุณฉวีวรรณ กลมลี	คุณนิดหน่อย บัวรีโมสเตอร์
คุณนาง สำเภา	คุณสลับ แสงสุกวาว	คุณถาวร คืนดี
คุณธนิตย์ บัวทอง	คุณทองคำ คุณสุบรรณ อ่อนสด	คุณสมพงษ์ จันทะหงษ์
คุณแม่กันยา เกษียน	คุณหนู พาเชื้อ	คุณอุบล สุดาปัน
นางสาวนิตยา แก้ววงษา	คุณสำลี แก้วกลิ้งกลม	นางสาวอลร สาสม
คุณแม่ใหญ่ใบ คำก้อน	คุณคำพัน แสงแดง	คุณแม่ฉลวย สายแวว
คุณภาวิณีย์ สีสุวะ	นางสาวสุพัตรา นิกูลกาญจน์	คุณหนูเตรียม สุยังกูล
คุณคำชาว แสงสุขวาว	คุณสมพงษ์ ทองประสาน	คุณวิลา แพงเหล่า

รายนามผู้บริจาค ๕๐๐ บาท

หลวงปู่บุญส่ง ปุญญโสภโณ	พระสมถวิน ปภาโส	คุณวันชัย มงคลมาสู่
คุณพิมพ์ แถมต้านและครอบครัว	คุณชัยภัทร์ เขมะวิภาค	คุณจินดา ดีแสวง
คุณทศพร เขมะวิภาค	คุณพ่อกระจ่าง - แม่จำปา วามเกษ	คุณสำเรือน น้อยศิลา
แม่ชีสุภัทรา ร่วมสนิทวงศ์	คุณสมพงษ์ ศักดิ์สกุลทอง	น.ส.จีรวรรณ แถมต้านพร้อมครอบครัว
คุณดำรงฤทธิ์ สืบเคน	คุณอภิชาติ คุณบุญสม สัจจะวงศ์รัตน์	นางสาวประสงค์ ทองประเสริฐ
ครอบครัวพ่อครูไพรัช เพชราเวช	คุณสิทธิชัย คุณจารุณี	ด.ญ.จิรัชญา วงศ์ลิขิตปัญญา
คุณวิชิต คุณเพ็ญศรี วุวงศ์	ครอบครัวคุณอรรถพร	คุณสำลี อุดมอารีวงษ์
คุณขาว จันทร์ลามณี	คุณณรงค์ชัย คุณผอบ สุธารัตน์ พร้อมครอบครัว	
คุณกิมฟ้า มาไพบูลย์	คุณเสถียร พิมเส็ง, คุณหวานเย็น ชมพันธ์	
คุณสำเนียง หนุสิงห์	พ่อกำนันสวัสดิ์ คุณแม่แดง คุณสุปราณี วามะขันธ์	
คุณชาย คุณละม่อม บุญฮู้	คุณประสม คุณติ๋ว ปริพัฒน์สุข	คุณแม่แก้ว สอนพรม
คุณชาลี คุณอำนวย จันทาป	คุณวัชรินทร์ จิตติวัฒนานุกูล พร้อมครอบครัว	
คุณพ่อประยงค์ - แม่น้อย โสภา	คุณแม่ทองลี คุณแม่ศรีนวน ยุบลชู	คุณนิติพงศ์ คุณวนิดา แตงชื่น
นางสาวนวลพรรณ ไชยมา	คุณแม่บัวพา บุญเที่ยง	นางสาวจรรยา ชื่อสัตว์

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณเลิศลักษณ์ กรุงศรีไทยวงศ์	คุณอารีย์ คุณพีระ คุณภริตพร ปทุมมาศ	
คุณนิสา แซ่ห่าง	คุณชำเรือง พญ.สุริสา สถลนันท์	คุณดวงฤดี ชูตระกูล
คุณวิทยากร โสวัตร	คุณชฎาวีร์ ด้วงเงิน	คุณมน คุณสุวัฒน์ พันแสน
คุณหนูคำ คุณสวรส โซ่เงิน	คุณแม่ทองคำ โชติพันธ์	คุณจูมพร ตันติวาทินกร
คุณสุชาดา พรมกสิกร	คุณประเทือง คุณไวไลพร ปัญญา	คุณแม่พรรณี โตสงวน
คุณแม่เกศินี คชศิริพงษ์	คุณบุญนาก ไพรทอง	คุณแม่สมหมาย บุญสุขเพชร
คุณสัมฤทธิ์ ท้าวฟ้า	คุณวินัย คุณประคอง อ่อนเจริญ	คุณกนกพร พทลทัพ
อาจารย์ประเสริฐ ศรีอินทร์งาม	คุณพ่อยง แม่นาง อเนกา (กุดข้าวปุ้น)	คุณแม่เพชรสวาท ฉัตรวิลัย
คุณพ่ออุดร ทองมีสิทธิ์	คุณแม่วน ทองมีสิทธิ์	คุณผดุง จันทร และครอบครัว
คุณธนชาติ ปฏิเวชวณิชย์ และ	คุณวรวรรณ ยอดกิจอุดมยิ่ง	คุณสุภาภรณ์ อธิกรณ์ชัยสกุล
คุณแม่นุ่ม เชื้อมัน	นางสาวสุพิน ม่อนใหญ่	คุณฐิติมน หาญจิต
คุณสุภธิรัตน์ มั่นคง	คุณณิชชารีย์ มั่นคง	คุณแม่ถาวร หาสี
คุณแม่มโนลา ปรากฏ	คุณแม่เทิน บุญศรี	ครอบครัวแม่หนูไกร กลิ่นหอม
คุณแม่ใหญ่เลื่อน อาจตรี	คุณแม่ยุ่น นางสางสาวิตรี ภูสิงห์	คุณแม่อ่อนจันทร์ นามสา
คุณแม่วิลัย โพธิงาม	คุณแม่ทองไทย แสงชาติ	คุณแม่หนูเภา แสงชาติ

รายนามผู้บริจาค ๓๐๐ บาท

พระสมชาย ธมฺมสาโร	พระวีระศักดิ์ สิริสกฺโก	พระสดใส เตชธมฺโม
พระมหาวิรชัย ฐิตธมฺโม	พระใบฎีกาเสรี อิทฺธิเตโช	พระกำธร ยสธโร
คุณหน่าน สุดใจ	สามเณรรุ่งระวี วินสา	พระโสภณ กิตฺติโสภโณ
คุณแม่หนูดี ชาหลักคำ	คุณแสงจันทร์ ธรรมวิริยะ	คุณธีรวัฒน์ - ขวัญแก้ว ศรีสุวรรณ

คุณบุญช่วย คุณระเบียบ คุณภาสกร น.ส.ปพิตตา คุณสิริทรัพย์ จันทร์เสือ, ด.ช.ชวิญชะ กลั่นสงบ
สามเณรกฤฎ์ติณ จินดารัตน์ นางสาวอุชุกร จารุรัตน์เจริญ ด.ช.กิตติศักดิ์ บุญเสมกุล

คุณกมล ปรีดากุล	คุณป้าลัดดา บุญสร้อย, คุณสอน สนทอง, ลุงจันทร์ หอกกลาง	
ครอบครัวคุณสวนลา ปากหวาน	นางสาวณัฐสุรีย์ ประยูรวิกรัย นางสาวดลยา สามบุญเรือง	
แม่ทองสา เกื้อทาน	คุณพ่อสมาน คุณแม่ลำดวน สอนน้อย	คุณรจนา ดุลอำนวย
แม่ร่วมจิต ทะทุมมา ๔๐๐ บาท	คุณพ่ออึ้ม คุณแม่ลา นามสุวรรณ และลูกๆ	
คุณแม่คาน สิงห์สองคอน	คุณสาคร คุณทิวากร อธิกรณ์ชัยสกุล	คุณบุหงา กันทะมา
คุณโกสินทร์ ปัญญาอธิสิน	นายไสว ชีช้วน เทพดนตรี	คุณคงฤทธิ์ ทะนุพิลา
คุณแม่เซง อำพล	คุณอภิวุฒิ อัฐทิสาวัฒน์	น.ส.พิมพ์สว่าง ศรีทิพย์
คุณพี่นิภา นิยมคุณ	คุณแม่หล่อน ทยะราษฎร์	แม่บุผา พ่อทุมมี คำตลบ
ครอบครัวคุณอำพร พลแปะ	คุณกาวิน พามา	คุณคำสิงห์ คุณหนู เจริญวงศ์
คุณพ่อที ศรแสง	คุณจินตะลา สีวะจูม	คุณทิม ยอดทอง

รายนามผู้บริจาค ๒๕๐ บาท

คุณสังวาลย์ บูชาพันธ์	คุณดำรง คุณอำพร สุวรรณพิมพ์ พร้อมครอบครัว	คุณแม่กร
คุณดอกจันทร์ กาละพันธุ์	คุณคำใบ กาละพันธุ์	คุณใล อเนกา
คุณพ่อสงัด - แม่ฝ้าย วามเกษ	ครอบครัวคุณสมัย ธรรมปัต	ครอบครัวคุณแม่บา ธรรมปัต

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

รายนามผู้บริจาค ๒๐๐ บาท

พระแสงดาว ธมฺมทีโป	พระสุวัฒน์ ธนลาโภ	หลวงปู่สิงห์ ติกฺขวายาโม
พระสุวรรณ สุวโจ	พระมหาศักดิ์ดา จกฺกธมฺโม	สามเณรอดิศร บุตรตาราศี
พระอำธร อธิปญฺโญ	พระธีรเดช สุทฺธิญาโณ	คุณพิไล แย้มงามเหลือ
พระสุริยา สํวโร	คุณสมัย ใจคง	คุณพิกุล กาฬภักดี
นางสาวจันทร์ทัศ ภูวงศ์	คุณสงัด ดอกบานเย็น	คุณป้าเงิน กาฬภักดี
ครูรุ่งฤดี ศรีคำ	คุณแม่ปราณี พร้อมครอบครัว	นางสาวสุปราณี พละสุข
คุณแม่ใหญ่ทอง จำปาสี	คุณแม่วารี มีปี้	คุณพลสิน-นวพร เตชมณีสถิตย์
คุณแม่สมควร ทองดีนอก	คุณยายเคน คุณพิกุล โวหาร	ครอบครัวคุณสมชัย แก้วกัญญา
คุณกนิษฐา สกุลติยาพันธุ์	คุณศรีประไพ ชมพันธ์	คุณแม่สุรัตน์ อาลัย
คุณแก้ว เชตนคร	คุณยายลอง ศรีสว่าง	พ.ต.สมชาย คุณวันดี เทียมทัน
คุณแม่ถาวร ลัทธิรมย์	คุณแม่จันทร์เพ็ญ ชมพันธ์	ร.ท.จรัญ - จิรภัทร เล็กวัฒนะ
คุณแม่อุดม พัฒเสมา	นางสาวเสมอใจ ชมพันธ์	คุณชวนพิศ คุณชักชัย จัดสด
คุณณจุกร นิลปาน	ต.ท.ปรีชา คุณอัมพร คำหอม	คุณยศตะนะชัย วามะขันธ์
คุณทองใบ ประทุม	คุณแม่บุตร คุณสายัณ ชิงจันทร์	ครูพจนา สลับปลึก
คุณแม่เนียม คำกันหา	คุณครูกานต์สิริ อู่อรุณ	ครอบครัวคุณลำเพย วงศ์ภา
คุณมยุรา วามะขันธ์	คุณธิติพัฒน์ คุณศุภรัสมี เรืองกุลชวพงศ์ พ้อมครอบครัว	
คุณยายสำลี หอมหวล	คุณแม่ประยงค์ จันทร์โพธิศรี พร้อมครอบครัว	
ครอบครัวแม่บุญเยื้อน เพชรพันธ์	น.ส.อรจิรา นิมมานนุเคราะห์ พร้อมครอบครัว	
ครอบครัวคุณสภารัตน์ พลอยไป	คุณครูกาญจนา อาจหาญ	แม่แก้ว สุภาษร
คุณวิรัติ คุณนงนุช ทองประเสริฐ	คุณเบี้ยว - ทองคำ สุวรรณมโหสถ	คุณสวาส บุญโท
น.ส.ประภาพรรณ เพ็งละคร	นักเรียน ป.ว.ช.๓ คหกรรมการผลิต	คุณลำไย สายเนตร (กุดข้าวปุ้น)
ด.ญ.ชนิสรา ลุนยา (กุดข้าวปุ้น)	คุณดอกไคร่ จรลี (กุดข้าวปุ้น)	คณแม่สุดตา สกุลไทย
คุณแม่บุญธรรม เจียมมณีรัตน์	อาจารย์สถาพร ชมพูศรี	คุณบุญมา บุญตั้ง
คุณแม่ไหล กุลพันธ์	คุณแม่สมศรี แก้วน้อย	อาเต่ม ภูทองแท้
คุณนิชา ราชภักดีและครอบครัว	คุณแม่เฉลียว ลัทธิรมย์	คุณแม่หอม ลัทธิรมย์
คุณยงค์ ปอปรีดา	คุณแม่เล็ก มีเพียร	ครอบครัว น.ส.หรรษา เต็มโคตร
คุณพ่อสงวน นันตะบุตร	ครอบครัวคุณแม่ใหญ่พูนศรี สีสัน	ครอบครัวคุณพ่อไข คุณแม่ปลิว
คุณรัชนี ศรีสราช	คุณอุบล คามาวาส	ครอบครัวคุณแม่นวล วังศรี
คุณสังวาลย์ สาระคำ	คุณแม่แบน แสนทะวงษ์	ครอบครัวแม่เสนอ ศิรินานุวัฒน์
คุณแม่ไกรศรี สมากฤ	คุณขจร พิชัยช่วง	คุณธนชัย วงศ์ลิขิตปัญญา
คุณคำ กันหาวัล	คุณพุทักษ์ รูปสี	คุณแม่พิศมัย ชูญาติ
คุณแม่ก้าน สุขทา	คุณแม่ฮู้ บัวขาว	คุณทิพย์ธิญากร วงศ์คำ
คุณแม่บัวพันธ์ พรายเนาว์	คุณศิริพงศ์ เจริญวงศ์	คุณสมพร พามา

รายนามผู้บริจาค ๑๕๐ บาท

พระภัทรพล คุณวีโร	พระคำดี รติโก	สามเณรทรงกลด ม่วงอ่อน
แม่ทองสา ลีนลลาน	คุณพลพิพัฒน์ นวมโพธิ	สามเณรวราวุธ แสนคุณ

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณวิรุฬ ด.ช.คมสัน ขันสิงห์	ครอบครัวคุณฤทัยรัตน์ จันทร์อาษา
คุณแม่นวลจันทร์ ทองกลม	คุณอภิชา โคตรปัญญา คุณหิรัญ แสงห้าว
คุณแม่บัน แสงชาติ	หลวงปู่คำพา ธมฺมิโก พระไพศาล สนฺติธมฺโม

รายนามผู้บริจาค ๑๐๐ บาท

พระชาลี ชาตวีโร	พระอินทราทิตย์ โชติวโร	พระนม ปัญญาธโร
พระนพอนันต์ สุจิตฺโต	พระชรินทร์ ปญฺญาวชิโร	พระณรงค์ อธิปญฺโญ
พระแก้วอุดร	พระไชยา อินฺทสโร	พระบุญมา นาถปุญฺโญ
พระเพิก ปญฺญาวชิโร	พระโมคคัลลานะ จิตฺตธมฺโม	พระเดชา ฐิตธมฺโม
สามเณรอนันตะ วรยุทธิ์	สามเณรอภิสิทธิ์ พิณแย่ง	พระอาจารย์ศักดิ์ศรี สิริปุญฺโญ
ครอบครัวคุณพรรณี โชคบัณฑิต	คุณแม่สมใจ วงษ์ขันธ์	คุณสุทธิวุฒิ พลาจันทร์
คุณกมลพรรณ คำกมล	ครอบครัวนางสาวไสว กาฬภักดี	คุณสุเทพ กาฬภักดี
คุณแม่พิสมัย ดีวาสนา	คุณแม่ประยูร ผลมีบุญ	คุณปราเรียน ชัยเนตร
คุณอุไล บาดาล	คุณแม่ดวงจันทร์ พินทา	คุณสำราญ พิมเพ็ง
น.ส.โฉมปรารถนา กันยสินธ์	นางสาวลำไพร บาดาล	คุณแม่บัวฟ้า ฟ้านนท์
แม่นันทวัน ลิ้มโพธิ์ทอง	แม่แจ่ม พันธา	นางสาวพิมพ์ภา ทิพยไพศาล
แม่หนูอาจ บาดาล	นางสาวณัฐมณฑ์ ดีแสวง	แม่เนียม พฤคนา
คุณบุญรักษ์ ชานนท์	คุณไสว-คุณรัศมี เรเรือง	คุณแม่ลำพอง แสงนวล
คุณบุญธรรม ชัยราช	คุณหมี เวียงสิมมา	คุณแม่เครือหวาย โสภาหัสดร
คุณแม่ดวงตา ศรีพา	คุณสุเมธ นามศักดิ์	คุณแม่คูณ อิ่มบุญสุ
คุณจินดา สิงห์เสริมวงษ์	คุณธนาภา แก้วมณี	คุณแม่กิตนา นาคเสน
คุณแม่อุบลวรรณ บุญจันทร์	คุณสว่าง เห็มสิมมา	คุณสุนทร- คุณรัตติยา นาสิงห์
แม่สำลอง ทองใบ	คุณแม่อรจันทร์ จันทประสาร	คุณแม่แก้ว โยธิกุล
พ่อใหญ่เงิน แม่ใหญ่มอน บุตรคำ	คุณจินตนา กองเพ็ง	แม่ชีคำไข ปัญญายงค์
คุณแม่เหล็ก กิจประเสริฐ	คุณสุภาพร โชติศิริคุณวัฒน์	น.ส.ถนอมทรัพย์ โชติศิริคุณวัฒน์
คุณยายพับ ผลบุญ	คุณแม่กัน โพธิตาด	แม่ชีประเสริฐศรี กานา
คุณแม่ประนอม พรหมสุมา	ครอบครัวคุณแม่บัวลี เหมแดง	คุณแม่อนงค์ พิมภักนต์
ครอบครัวคุณแม่วิลา แพงเหล่า	คุณคณพศ สกุลติยาพันธุ์	คุณแม่พันธ์ ก้อนเงิน
แม่ละออง ธรรมวิริยะ	คุณแม่กลิ้ง ยินทรัพย์	ครอบครัวคุณเขือม วรรณภักดี
แม่แก้ว เทพศักดิ์ และครอบครัว	คุณแม่สุจิตรา แดงบุญเรือง	คุณแก้วมณี กวางทอง
คุณแม่เตือน ปัดคะมา	ด.ญ.จิรภิญญา คำเมืองคุณ	คุณเทียนชัย วรรณภักดี
คุณแม่ดา ฉัตรเงิน	คุณแม่บัวผัน คำเมืองคุณ	คุณกัญญา พรรณศรี
คุณประมวล ตรีจักรสังข์	คุณแพรวพรรณ จันทร์แจ่ม	ครอบครัว ร.ต.ไสว ปักกาเวสา
นางสาวรัชดาภรณ์ ซองชะยา	คุณเชาวลีย์ จ.ส.ต. เอกพงษ์ จำปา	คุณแม่ใจ สีสอน
คุณแม่วันลภ โคตรพันธุ์	จ.ส.อ.เกษม, ร.ต. ทรงพล – คุณรัชนี จันทคล้าย	คุณแม่ยนต์
คุณสมจิตร สุภาพันธ์	คุณญาดา รัชอินทร์ คุณพรชัย โพธิเงิน	คุณแม่ทอง ศิรคำ
ด.ญ.อารียา ผลผกา	นางสาวสุธาสินี คุณสรทรรศน์ คุณสุรวินห์ ศุภสิริโรจน์	
คุณอุบล หอมเย็น	คุณพิศาล มีศีล คุณทองใบ นางสาวนันทิดา สังข์ศรี	

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณผอง ราชสาร
ครอบครัวคุณแม่เอี่ยม ชมพันธ์
คุณสนั่น คุณสมพร จันทประสาร
คุณสมพงษ์ ปลาทอง
คุณพ่อเลิม วงศ์กรม
คุณกนกวรรณ ด้วงเงิน
คุณแม่ประมวล พันแสน
คุณแม่หนูเวียง เทียนหอม
คุณแม่เตียงคำ แสงทอง
คุณสายทอง ยืนยาว
คุณอุไรวรรณ ชมจำปี
ครอบครัวคุณแม่จังกร พรมเคน
คุณอุน บัวผัน
คุณรติรัตน์ วรวงษ์พันธุ์
ครูรัชนีบล ศรีธนาอุทัยกร
ครูจารุวรรณ พริ้งประสิทธิ์
คุณแม่บุญมี สุขรักษา
คุณพิทักษ์ บุญอ่อน
น.ส.จงรักษ์ วารีพัฒน์
คุณแม่เพชร กันยสินธุ
คุณแม่บุญส่ง รัชสัยการ
คุณแม่แก้ว โคกแหล่
คุณทองสี สัมมโย
คุณแม่สุบิน สีหาด
คุณประหยัด พิมพ์พา
คุณแม่สุ่น กาคำ และครอบครัว
คุณแม่บุญมา จันทร์สำราญ
คุณแม่ใหญ่แดง สุขจิต
คุณแม่คำปิ่น ดีดวงพันธ์
คุณแม่สิมมา เนาวนิต
คุณแม่สียนต์ ธรรมรัตน์
คุณสมจิต โคกกลือชา
คุณไชยา ขันติกุล
คุณถวิล วงศ์พันธ์
คุณแม่บุตยดี มุลานนท์
นางสาวรุ้งราวรรณ คงคะระนันท์
คุณพรรนิภา สว่างแก้ว

คุณอรรถชัย ไพน่อล
คุณแม่นารี เจริญตา
ครอบครัวคุณแม่ใหม่ บุญมี
คุณแม่กองแพง ทิพละสาหาร
คุณจันจิรา แสนคุณ
คุณพ่อยุ่น คุณแม่ใจ ยะวะลุน
คุณแม่ส่ม แพงเหง้า และครอบครัว
คุณสมบัติ คุณรจนา สุวรรณพิมพ์
ครอบครัวคุณแม่หนูเพียง ดีไว
ครอบครัวคุณอ่อน เบ้าเงิน
ครอบครัวคุณพ่อแดง แก้วลา
ครูอาคม - ครูพสวรรค์ สระบัว
ครูบุญสม สำเนียงแจ่ม
คุณลำไย ฉายศิริ
ครูอมรา สร้อยสุวรรณ
นางสาวสุทธิมา ดีบุบผา
คุณแม่เทียน แสงเพ็ญ
แม่แพง หาเคน และครอบครัว
คุณแม่ใหญ่สอน แสงอาม
คุณชำนาญ พินทา
คุณพ่อสิงห์ ศรีทอง
ด.ญ.พรมณี บุญอ่อน
คุณถาวร ใจยาว
คุณแม่หวัด อเขตัง
คุณแม่ขูรู กุรคม
คุณพ่อเต็ม ผ่านพิเคราะห์
คุณพ่อเพชร อุรพา
คุณแม่หนูเพื่อน อาจวิชิต
คุณแม่สง ภักดีโคตร
คุณวงค์ จันทเสน
คุณขัวญฤดี คงพันธ์
คุณเจริญ คุณสมาน ธูปเศษ
คุณเลิศสนุก มูลตรีแก้ว
คุณวาสนา มงคลวรคุณ
คุณบุญมี ลาหาญ
คุณบุญช่วย ผจงกิจพิทักษ์
คุณนัฐศร แสนอาษา

คุณแม่ใหญ่สมถาน ทองตาม
ครอบครัวคุณแม่ใบศรี ชิงจันทร์
คุณแม่บัวคำ จันทะนาม
คุณกัลยา จาดจุ้ย และครอบครัว
แม่ชีสังวาลย์ สีระดา
คุณเปี่ยมสุข ศรีขาว
คุณยายเวิน ศรีสว่าง
คุณสุริวัฒน์ – คุณรัชนี ชัยงาม
ครอบครัวคุณแม่อัมรา บุญเต็ม
ครอบครัวคุณแม่บุญชื่น บุญเต็ม
คุณมณฑา แก้วคำสี
ครอบครัวคุณแม่รัตน์ ทองแก้ว
ครูสุเทพ - ครูนิภา สุทธิบุตร
คุณบุษยรัตน์ สมสว่าง
ครูระวีวรรณ ทองวิเศษสุข
ครูสุมาวดี จันทร์เพ็ญ
ครอบครัวคุณกรไล ไกยะวินิจ
พ่อประเสริฐ หาเคน
นายสง่า อรรถวงค์
คุณแม่ตุ่ม เรืองสา
คุณแม่ทอง วารีพัฒน์
คุณพ่อพรมมา พันเดช
คุณรวี สวนยาดี
คุณเพ็ญศรี ถาปาละบุตร
คุณปราณี อัครประสา
คุณทองเลื่อน
คุณกรรณิการ์ สุระเสียง
คุณดอกล้ำ สุพรรณโมก
คุณสมพาน จูมแพง
คุณเขียว คุณถวิล โคตรเสนา
คุณปสุตา ทองประดิษฐ์
คุณแม่ใหญ่บรรทม บุอ่อน
คุณแม่ใหญ่ทองศรี แจ่มใส
คุณแม่ยุพาศรี เหมแดง
คุณแม่หว่าง แสนสมสุข
คุณสีดา กองพร
คุณสมใจ สุดหล้า

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณแม่แพง จำปาโท
คุณพ่อประเสริฐ อินทรวงศ์
แม่ทองใบ จันทประสาร
คุณแม่ประยูร ศิลาวงศ์
คุณแม่ประนอม ทุมจันทร์
คุณแก้ว นามบุตร
คุณแม่แหล่ ชมพันธ์
คุณพ่อทา จำปาโท
คุณพ่อคำพา ทาปทา
คุณพัชรียา พูลเสริม
คุณคำใส พันธ์แก้ว
คุณแม่ใหญ่ทองวาล ใจมั่น
คุณแม่สายใจ ผาลีพัต
คุณแม่ก้อน พรมภักดี
คุณแม่ก่อง วะนา
คุณแม่ดี อุณวงศ์
ไม่ประสงค์ออกนาม
คุณแม่ใหญ่จีน คำเงียบ
แม่ชีนคร ภาระมาตย์
คุณแม่จันที พรมวัง
คุณแม่บังอร นนทะบุตร
คุณแม่สมบูรณ์ ปัญญาสิทธิ์
คุณสิริยากร พิลาแดง
คุณแม่ดวงใจ กุทอง
คุณแม่ราตรี โพธินินท์
คุณดอกรัก สุวรรณพิมพ์
น.ส.อุทิพย์ กุลพิรักษ์
คุณปิยพร พรมสารี
คุณกองใจ จารุเกษม
คุณวงเดือน จารุเกษม

คุณพ่อคำใส มูลตี
คุณสุปราณี สายเนตร
คุณสิรภัทร ตาแก้ว
คุณชวณี เชื้อโพธิ
คุณแม่ดวน สุดวัน
คุณแม่ดา ยี่เข่ง
คุณแม่คูณ เหล่าผา
คุณนวลศรี นามบุตร
คุณแม่อำภา เขียงขำ
คุณแม่หน่อย พาเชื้อ
คุณแม่ป้าย แท่นคำ
คุณแม่สา ทรัพย์แสน
คุณแม่แก้วตา โคทา
คุณแม่แตง สุดหล้า
คุณแม่ใหญ่มณี จิตชำนาญ
คุณแม่สำรอง ทองใบ
คุณแม่เสน ชัยวงษา
คุณแม่กองมา ลือชา
แม่วิลัยวรรณ สุวรรณมาใจ
คุณแม่คำพั่ว มณีวงศ์
คุณแม่ตุ่ย สิทธิการ
คุณแม่วันดี แก้วมั่น
คุณแม่ทองใส ไชยวรี
น.ส.เยาวลักษณ์ กุลบุตร
คุณสำราญ จันทร์อินทร์
คุณแม่โสภา นาคทอง
คุณแม่สมร โสมสุด
ครอบครัวคุณพ่อตื้อ อุ่นหล้า
คุณประสิทธิ จารุเกษม
น.ส.สุดารัตน์ อุ่นหล้า

คุณแม่ใหญ่ เคียงวงศ์
คุณแม่พัน ประพันธ์
คุณบุญผอง สายเนตร
นางสาวกนลรัตน์ เหลืองสด
คุณแม่ใหญ่มาย อันทะศรี
คุณกำพล อินตะโนน
ครอบครัวพินธุรัตน์
คุณแม่ผ่อน ปาสาบุตร์
คุณแม่ปุ้ย จูมลี
คุณแม่พร จูมลี
คุณแม่สดสี มูลมี
คุณแม่หลอด เจริญสุข
คุณแม่สุเทพ ชัยวงษา
คุณแม่กลม โยนอก
คุณแม่หนูกุน สิงห์สองคอน
คุณแม่สุบรรณ์ เจริญตา
คุณแม่อุไร วันดีก
คุณแม่บุญลบ กฎโสม
คุณแม่เฉลิม ธยาธรรม
คุณแม่เหรียญ พรมสวัสดิ์
คุณคำใบ สัมมัชชนิ
ด.ช.ณัฐดนัย แสงศิริ
คุณทิพย์วรรณ เทียมมูเหลือม
คุณสุนันทา ศรีภักดี
คุณคำพอง แสนโคตร
คุณบุญเรือน ขันธแพทย์
คุณแม่มาลัย สิงห์โต
ครอบครัวคุณคำพูล บุญประสิทธิ์
ครอบครัวคุณนวนศรี อุ่นหล้า
คุณสำลี เพชรพันธ์

รายนามผู้บริจาค ๕๐ บาท

สามเณรนเรศ สีเหลือง
คุณแม่ตื่อ เจริญภู
คุณณัฐชานันท์ ศรีริญรัตน์
คุณแม่หนู หงษ์วงศ์
ด.ช.นครินทร์ อเนกา
คุณแม่เสริฐ เสนา

คุณพ่อทองดี เรเรือง
คุณแม่เกษร ชัยมหาวงศ์
คุณแม่บุญทวี พรมเคน
คุณแม่แพง ขวัญทวัน
คุณพรหมา เบ้าหนองบัว
คุณแม่ค้ำ สีพา

นางสาวกิ่งก้าน เชียงไข่แก้ว
คุณณรงค์ โทสมบูรณ์
คุณแม่ทองปิ่น เยาวศรี
คุณแม่สัมมา เผือคำ
คุณสมหวัง ไชยพันธ์
คุณแม่ชื่น โพธิสาร

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณวิชิต จูมแพง	จ.ส.อ. บันเทิง,คุณราตรี,ป้าเล็ก บัวตา,ป้าสนิท สุขดี	
คุณแม่ใบ ไพรสาลี	คุณแม่ไข ธรรมรัตน์	คุณสด ชาลี
คุณแม่ใหม่ วงศ์พันธ์	คุณพิด ผดาเวช	คุณแม่สำรวย พะรามาตร์
คุณแม่เลื่อน ผิวทอง	คุณบัวทอง หิงชาลี	คุณแม่กิ่ง ยินทรัพย์
คุณแม่หล่อ ผิวทอง	คุณบุญมาก กัณหาพฤกษ์	คุณแม่สุจิตรา แดงบุญเรือง
คุณอำไพ ขนทรัพย์	คุณลิน พรมเขียว	ด.ช.ภัทรดล อยู่สุข
คุณถ่อนจันทร์ เหล็กดี	คุณโอรส สืบหาญาติ	คุณพะยอม บุญประสิทธิ์
ครอบครัวคุณจิรพร แสนคำพล	คุณแม่เรียบ เรเรือง	คุณแม่บุญยอ มินิลย์

รายนามผู้บริจาค ๔๐ บาท

นางละมัย ชัยทิศ	คุณแม่ใส อินทรักษา	คุณสมพร ศรีสว่าง
คุณจันทร์ทัย สุวรรณพิมพ์	คุณแม่วัฒนา อุคำพันธุ์	คุณสมพร แสงทิพย์
คุณแม่จันทร์ที พลราชม	นางหนูแพง นามศักดิ์	คุณแม่บุญมี โพธิทอง
คุณแม่สี ทองแก้ว	คุณอุดม เกิดไพโรจน์	คุณคำปุ่น กลิ่นหอม
นาสาวเดือนเพ็ญ จันดียืน คุณวิจิตรา เสนศรี	คุณตรา เสนศรี	คุณนอนศรี เหล่าสิงห์
คุณแม่ลำพูล หงสุวรรณ	คุณชาลี แสนลา	แม่ชีกมลพร คำกมล
แม่ชีมด สายนาดง	คุณแม่จร ปัญญาไว	คุณแม่ยม ปักษาคำ
คุณแม่ใบ ไกยะวินิจ	คุณแม่เรือง กลิ่นหอม	คุณแม่หนูการณ์ แก้วเลื่อน
คุณเทียมจันทร์ อ่อนดี	คุณแม่จอน วงโสม	คุณวรรณภา นาคทอง

รายนามผู้บริจาค ๓๐ บาท

คุณแม่ลำ ห้วยอินทรีย์	คุณบุญมี สิงห์พูล	คุณสำราญ บือทอง
แม่คูณ ห้วยอินทรีย์	คุณยายทม เสนาใหญ่	น.ส.รัศมี บุญวิจิตร
คุณแม่พิบูลย์ ศักดิ์ศรี	คุณวรารัตน์ มนีภาค	คุณสุบัน สายแวว

รายนามผู้บริจาค ๒๐ บาท

แม่ชีบุญเลิศ ถาวร	คุณทองม้วน บรรเทา	คุณบุญสี ดาวสี
คุณสัญญา แก้วสุทอ	นางสาวจินตนา พัฒนวิหค	คุณเรียน ดาวสี
ด.ช.อนุชิต ลีช่วง	นางสาวบุญส่ง สีนอก	คุณแม่แตง โสภาพล
คุณอู๊ด ลีช่วง	นางสาวทิชากร แก้วสุทอ	คุณจันที ดาวศรี
นางหนู ศรีนอก	ด.ญ.สุรีรัตน์ รูปแก้ว	คุณสุพรรณ ดาวสี
นางสาวฉวีวรรณ สิงห์พูล	คุณยายไพ ศรีสว่าง	คุณสมพงษ์ ศรีนอก
นายทวีชัย สิงห์พูล	คุณแม่ทา แก้วลา	แม่ชีคมขำ ลาธุรี
นายทวี สิงห์พูล	คุณแม่วิชาญ แก้วลา	คุณสี ทองปด
คุณจิตรา กันยะลา	คุณแม่มยุรา เกิดสุข	คุณแม่จอน ห้วยอินทรีย์
คุณแม่ประไพร ทองแก้ว	คุณแม่โสพิณ เริ่มชัย	ด.ญ.เพ็ญนภา วนาคม
คุณกรรณาภรณ์ แก้ววิชิต	คุณประดิษฐ์ ไกยะวินิจ	แม่ชีอมรรัตน์ สาเหม
คุณพ่อดอน ศิลาวงศ์	คุณอ้อม ขันธแพทย์	คุณอรุณรัตน์ รัตนวงษา
คุณแม่ยม ราศีจันทร์	คุณบุญมี แสนศรี	สามเณรรัฐพงษ์ อ่อนหวาน
คุณพ่อศิลา ธรรมปัต	คุณบัวทอง นามสมบัติ	สามเณรวัฒนา จันทร์เหลา

[รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือ]

คุณทอง ป้องภัย	คุณลำดวน บัวแก้ว	คุณบัวสอน จำนงค์
คุณแม่บุญมี สุขโคตร	คุณทวีศักดิ์ แดงชาติ	คุณอิสรีย์ เกณิกา
คุณแม่ไสว กิ่งแก้ว	คุณแม่รัศมี ใจกล้า	น.ส.มะลัยทอง สอนพรม
คุณตุ่นสี ลาดโพธิ์	คุณสุบรรณ หงส์ศรี	คุณเข็มมร กลิ่นหอม
คุณแม่ทองสา กลิ่นหอม	คุณมงคล สิทธิปัญญา	คุณแม่บุญจันทร์ กลิ่นหอม
คุณฤทัยรัตน์ ขันธแพทย์	คุณธัญวรัตน์ มาตรวังแสง	คุณแม่โม้ กลิ่นหอม
คุณดอกแก้ว ขันธแพทย์	นางสาวบุญยัง อุ่นหล้า	คุณสำลี มงคลเลิศ
คุณพวงพยอม แก้วเขียว	คุณแม่นิ่ม ผาระนัด	คุณสุภลักษณ์ เหล่าก้อนคำ

รายนามผู้บริจาค ๑๐ บาท

นางสาววรรณี ทีแพง	คุณจำนง สีนอก	คุณปติพาน สว่างวงศ์
ด.ญ. นภัสสร สิงห์พูล	ด.ญ. น้ำ ดาวสี	คุณรัชนี ขันธแพทย์
คุณปราณี ลาดโพธิ	ด.ญ.ปวริศา กลิ่นหอม	คุณแม่ดม สอนพรม
น.ส.สำอางค์ กลิ่นหอม	คุณสมใจ ขันทอง	คุณอรัญยา ศรีคำวัง

รายนามเจ้าภาพสร้างหนังสือเพิ่มเติม

คุณสมจิตร – คุณทองเกิน – คุณแดงชาติ	2,000 บาท
คุณพิสูจน์ – คุณเบญจะพร, ด.ช.เจษฎา ด.ญ.ศศิวิมล วัฒนสินพงษ์	2,000 บาท
คุณวัลลภา ปิ่นประดับ – คุณอัมพร คำมิ	1,000 บาท
ครอบครัวมาลีหอม – ครอบครัวเพชรประพักตร์	1,000 บาท
น.ส. เกษม ศรีฤกษ์	1,000 บาท
คุณมลิวัลย์ เถื่อนวิถี	500 บาท
น.ส.กนกวรรณ พรศักดิ์สกุลชัย	100 บาท
นางชมพู่ แก้วเกิด	100 บาท
นางอรษา คล้ายสุบรรณ	100 บาท

อนุโมทนากถา

หนังสือ **"แสงสว่างทางปฏิบัติ"** ฉบับ ๕ เล่ม ชุดนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ทันกาลที่จะมอบถวายเป็นอาจริยบูชา เนื่องในวันทำบุญ **"เจริญอายุวัฒนมงคล ๗๗ ปี"** ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระบวรปริยัติวิธาน (สารท-มหาเถร) ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๓** ก็เพราะอาศัยความร่วมแรงร่วมใจความเสียสละแรงกายแรงใจของศิษยานุศิษย์หลายฝ่ายด้วยกัน และทุกฝ่ายต่างก็ร่วมกันทำงานนี้ด้วยจิตศรัทธาต่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อใหญ่

ดังนั้น เพื่อเป็นการประกาศคุณงามความดีของท่านทั้งหลายเหล่านั้นให้ปรากฏ จึงขอประกาศอนุโมทนาต่อบุญกิริยาสัมมาปฏิบัติของทุกฝ่ายไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

๑. ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตากรุณาของ**พระมหาเถระ**ทุกรูปที่ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และให้ความสนับสนุนทุกสิ่งทุกประการเพื่องานนี้

๒. ขออนุโมทนาขอบคุณ

๒.๑ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ที่ช่วยแจ้งข่าวการทำหนังสือ ซึ่งมีคณะศิษยานุศิษย์และสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา FM.102.75 MHz จังหวัดอุบลราชธานีเป็นต้น

๒.๒ วัดต่างๆ และโรงเรียนที่ให้ยืมเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องสำรองไฟ UPS เครื่องโทรสาร FAXเครื่องปริ้นเตอร์ และอุปกรณ์ต่างๆ

๒.๓ ฝ่ายเทคนิคคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟแวร์ ที่คอยดูแลให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทุกเครื่องทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพตลอดระยะเวลาดำเนินงาน

๒.๔ **ครูบาอาจารย์**ผู้มีความเมตตากรุณาช่วยแปลงเอกสารที่ถูกจัดเก็บในรูปของ PDF ให้เป็น MS WORD ซึ่งช่วยให้สะดวกและง่ายต่อการแก้ไขเพิ่มเติม

๒.๕ **ฝ่ายจัดหาและรวบรวมข้อมูล** ทั้งเอกสาร รูปภาพ และเสียงธรรมบรรยาย

๒.๖ **ฝ่ายที่อาสาถอดคำบรรยาย** ซึ่งเป็นงานที่อาศัยวิริยธรรมและขันติธรรมเป็นพิเศษ

๒.๗ **ฝ่ายจัดเตรียมข้อมูลต้นฉบับ** ซึ่งทุ่มเทแรงกายแรงใจทำงานนี้เต็มความสามารถ

๒.๘ **ฝ่ายตรวจทาน และพิสูจน์อักษร** ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบสูง

๒.๙ **ฝ่ายสนับสนุนหนังสือค้นคว้าอ้างอิงและพระไตรปิฎกฉบับซีดีรอม**

๒.๑๐ **ฝ่ายติดต่อประสานงานกับโรงพิมพ์และฝ่ายออกแบบปกหนังสือ**

๒.๑๑ **คณะศิษยานุศิษย์ วัดพิชโสภาราม** ตลอดถึงอุบาสกอุบาสิกาทุกท่านที่ให้ความอุปถัมภ์ในการทำงานครั้งนี้ด้วยดีตลอดมา

๒.๑๒ **พนักงานบริษัท ธนาเพรส จำกัด** ที่ช่วยให้งานสำเร็จเรียบร้อยดี

พร้อมกันนี้ก็**ขออภัย**จริงๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนามท่านใดท่านหนึ่งเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้เพราะ**คณะผู้ร่วมจัดทำ**มีจำนวนมากและมีงาน**หลายแผนก**ล้วนมีความสำคัญเกรงว่าจะเอ่ยรายนามไม่ครบหมดทุกท่าน

ด้วยอานุภาพแห่งบุญกิริยาสัมมาปฏิบัติทุกสิ่งทุกประการที่ท่านได้เสียสละในครั้งนี้ ขอให้ทุกท่านได้สมความปรารถนาในมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ จงทุกท่านทุกคนเทอญ.

คณะผู้จัดทำ

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ
น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารี ฯ
ธรรมแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม
ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้
นี้เป็นอานิสงส์ ของธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ฯ

(ขุ. ชาตกํ เอกนิปาต. ๒๗/๒๒๘๓-๔/๔๗๓)

แสงสว่างทางปฏิบัติ

๕

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต

ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก

สํ.ส. ๑๕/๖๑